

R. BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE
DI FIRENZE

COLLEZIONE PISTOIESE

RACCOLTA DAL

CAV. FILIPPO ~~ROSSI~~-CASSIGOLI

nato a Pistoia il 23 Agosto 1835
morto a Pistoia il 18 Maggio 1890

Pergamene - Autografi - Manoscritti - Libri a stampa - Opuscoli - Incisioni - Disegni - Opere musicali - Facsimile d'iscrizioni - Editti - Manifesti - Proclami - Avvisi e Periodici.

21 Dicembre 1891

SELECTA SS. PATRUM OPUSCULA

DE SACRORUM MINISTRORUM OFFICIIS

CUM MONITIS, ET NOTIS.

TOMUS SECUNDUS.

ROMÆ ET PISTORII (MDCCLXXXI.)
APUD ATTHONEM BRACALI EPISC. TYPOG.

SUPER. ANNUENTIBUS.

OPUSCULA

HUIUS TOMI

APPENDIX

MONITUM

EX omnibus S. Bernardi elucubrationibus primas jure merito sibi vendicant hi *de Consideratione libri*, quorum lectio Ecclesiæ Præsulibus perutilis, ac pene necessaria videatur. Si enim argumenti, & personæ, cui inscribuntur, dignitatem spectes, nihil magnificentius; si stili, & sententiarum pondus, vimque, nihil eloquentius, ac ad persuadendum validius; si denique præceptorum copiam, atque utilitatem, nihil uberius, aut sapientius, nihil sacris, venerandisque canonibus inhærentius, nihil Catholico Doctori, Patrique sanctissimo magis consentaneum. Sane mirari satis haud potest virum in solitudine educatum, ab Aulæ, mundique negotiis, technisque alienum tot, tam recondita, tam apta, ac recta disseruisse, atque edocuisse de totius Ecclesiæ statu, disciplina, ac regimine, de moribus aulicorum, & sacrorum ministrorum, de omnium officiis, virtutibus, ac vitiis; & regulas adeo æquas, & præclaras tradidisse, quibus Ecclesiæ vigor, decus, ac disciplina vel sarcta tecta custodiatur, vel collapsa reparetur; & ex quibus animarum æternæ saluti, Evangelicæ doctrinæ puritati, & perpetuæ totius Christi gregis incolumitati oppido consulatur.

Hinc colligitur, quam falsa, futilis, ac

per-

perniciosa sit quorumdam opinio, qui dictitant homines pietati, sacris studiis, precibusque deditos, & mundanæ conversationis, & ambitionis tumultum fugientes de iis rebus rectam ferre haud posse sententiam, neque in his præstolanda esse eorum consilia: Immo cum *pietas sit ad omnia utilis*, *initiumque sapientiæ sit timor Domini*, & ex sacris studiis, precibusque vera rerum intelligentia Deo dante comparetur, difficilius illi in consiliis, judiciisque ferendis falluntur, aut fallunt; & tutius, ac felicius quid agendum, ommittendumve sit, perspiciunt.

Ea fuit Bernardi æquitas, charitas, ac sincerus zelus in virorum etiam sublimium vitiis, erratis, & abusibus notandis, atque corripiendis, ut non modo invidiam, & criminandi suspicionem declinaverit, sed etiam amorem, & omnium admirationem sibi conciliaverit. Quamobrem statim ac ejus *Libri de Consideratione* in vulgus prodiere, eos certatim exquisierunt, lectitarunt, adamarunt universi, etiam summi, ad quos præcipue attinebant, Pontifices.

Ut brevitati consulatur, præstat hac de re aliis missis saltem in medium proferre testimonium Gerardi Vossii Præpositi Tungrensis longe luculentissimum; qui in horum librorum Dedicatoria ad summum Pontificem Clementem VIII. ita loquitur. „ Quantum

tum inter alios Pontifices Nicolaus V. hiſce libris tribuerit, re ipſa oſtendit, dum eos ante uſum typographiæ inventum adeo magnifico, & inſigni charactere ſeparatim pro ſuo, aliorumque uſu deſcribendos curavit. Quorum etiam amore, ac ſtudio fragrans Pius V. re, & nomine pius, eorumdem lectionem menſæ ſuæ lubens adhibebat, ponderabat, & magni faciebat; ſicut & ab ejus in Pontificatu ſucceſſore Gregorio XIII. factum intelligo. Quos & Urbanus VII. in Epiſcopatu, ac poſt in Cardinalatu multum ſibi familiares habuiſſe dicitur, ſecumque ad Conclave tuliſſe, in quo & Summus Pontifex renunciatus eſt: Quem brevi in Pontificatu ſecutus Gregorius XIV. plurimum quoque iiſdem Bernardi libris tribuere, eoſque frequenter in ore habere ſolebat; & ſeorſum (ut ab omnibus Eccleſiaſticis maxime autem Prælatis commodius circumferri, legique poſſent (extare peroptabat.

Hujuſce operis argumentum hoc eſt; Pontifici ſic moderandam eſſe actionem, ut identidem ad ſe redeat, & furtivas ſaltem horas conſiderationi, & meditationi impendat; hinc in manuſcriptis, & in editionibus melioris notæ *de Conſideratione* inſcribitur. Primus liber ejuſdem conſiderationis utilitatem, immo neceſſitatem oſtendit; quatuor alii ejus materiam, & objectum. In ſecundo conſiderantur ea, quæ ſunt in Pontifice, ſeu

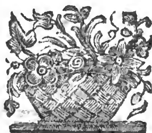
Pon-

Pontifex ipse ; *quis , quid*, *qualis sit ;* quid in natura, quis in persona, qualis in moribus. In tertio, quæ sub ipso, ideſt *orbis univerſus*. In quarto, quæ circa ipsum, *domeſtici*, *Cardinales*, *Episcopi*. In quinto denique, quæ supra ipsum, *Deus scilicet*, *& Angeli*. Quis fuerit Eugenius III., cui S. Doctor hos libros nuncupavit, diximus infra in nota paginæ primæ. Diversis autem temporum intervallis eos exaravit, ac misit.

Ernaldus Bonæ-vallis Abbas libro II. de S. Bernardi vita cap. 8. hoc opus vocat *librum multæ utilitatis, in quo vir sanctus acutiſſima indagine tum ea, quę circa Pontificem, quam quæ infra sunt prosequens, etiam ad ea, quæ supra ipsum sunt ascendens, tanta de natura divina disseruit, ut videatur in tertium cælum assumptus audiſſe quædam verba, quæ non licet homini loqui, & Regem in decore suo vidiſſe. In his quæ infra, & circa ipsum sunt, morum societas, naturæ æqualitas, officiorum diſtantia, conſideratio meritorum, dijudicatio provectuum subtiliſſime diſtinguitur & ſingulis in suo genere sui cognitio intimatur*. Hinc in commune maxime Prælatorum commodum ſæpe ſæpius hi præſtantiſſimi libri seorsum editi sunt, uti typis Plantinianis elegantiſſimis curante Antonio Caraffa magni zeli, pietatis, ac doctrinæ Cardinali, qui

Pio

Pio V. eos dicavit; Id deinde etiam præstitere Romano prælo Gerardus Vossius Præpositus Tungrensis, qui ad manuscriptos Vaticanos diligenter collatos, emendatosque Clementi VIII. inscripsit: & Monachi Maurini Parisiis, qui eos Clementi XI. nuncupavere, cui id pergratum accidit. Hanc Monachorum Maurinorum elegantem castigatissimam, inventuque rarissimam editionem secuti adamussim sumus etiam in notis; ideoque confidimus eruditorum desiderio, expectationi; atque utilitati omni ex parte pro virili consuluisse; ac proinde jure merito ab ipsis exposcimus ut pro qualicumque labore, ac studio impenso in suis ad Deum O. M. precibus nostri aliquoties recordentur.

S. BER-

S. BERNARDI ABBATIS DE CONSIDERATIONE

LIBRI QUINQUE

Ad Eugenium (*a*) Tertium.

PROLOGUS.

SUBIT animum dictare aliquid, quod te, Papa beatissime Eugeni, vel ædificet, vel delectet, vel consoletur. Sed nescio quo-

(*a*) Eugenius III., Bernardus antea dictus, Monachus Claraevallensis, adeoque S.Bernardi spiritualis filius ac discipulus, cum Romæ degeret Abbas S. Anastasii ad Tres Fontes, postridie mortem Lucii II. anno 1145. tertio Kal. Martii *communi voto Cleri, & Populi* ad S. Petri Apostolorum Principis Cathedram evectus fuit contra decretum Stephani III.,qui sanciverat, ut Papa ex Cardinalium collegio legeretur. Videsis Ven. Baronium anno 1145. §. 2. &c., & Pagium ibid.

modo vult, & non vult exire læta quidem, ſed lenta oratio: dum certatim illi contraria imperare contendunt majeſtas, atque amor. Nempe urget ille, inhibet illa. Sed intervenit tua dignatio, qua hoc ipſum non præcipis, ſed petis, cum præcipere magis te deceat. Majeſtate igitur tam dignanter cedente, quidni cedat pudor? Quid enim ſi cathedram aſcendiſti? Nec ſi ambules ſuper pennas ventorum, ſubduceris affectui. Amor dominum neſcit, agnoſcit filium & in (a) inſulis. Per ſe ſatis ſubjectus eſt, obſequitur ſponte, gratis obtempe-

(a) *Inſularum* nomine omnia pontificalia inſignia denotantur. S. Petrus Damiani *rubram cappam* Romano Pontifici tribuit in lib. 1. epiſt. 20. Hadrianus IV. apud Johannem Saresberienſem in Polycratici lib. 8. cap. 23. ait *coronam*, *&* *phrygium* (quod alii *regnum* vocant) *clara merito videri*, *quia ignea ſunt*. De phrygio Innocentii II. confer Sugerium in vita Ludovici Groſſi apud Cheſnium tom. 4. pag. 318., & infra lib. 4. c. 3. De Papæ Pontificiis inſignibus, atque indumentis conſule Præſulis Georgii erudititiſſima, & abſolutiſſima commentaria *de Liturgia Pontificia*.

perat, libere reveretur. Non ſic aliqui, non ſic: ſed aut timore ad iſta impelluntur, aut cupiditate. Hi ſunt qui in facie benedicunt, mala autem in cordibus eorum, blandiuntur coram, in neceſſitate deficiunt. At charitas numquam excidit [1]. Ego, ut verum fatear, matris ſum liberatus officio, ſed non deprædatus affectu. Olim mihi inviſceratus es, non tam facile erueris. Aſcende in cælos, deſcende in abyſſos: non recedes a me, ſequar te quocumque ieris. Amavi pauperem, amabo pauperum & divitum patrem. Non enim, ſi bene te novi, quia pater pauperum factus, ideo non pauper ſpiritu es. In te hanc mutationem factam eſſe confido, non de te; nec priori ſtatui tuo ſucceſſiſſe promotionem, ſed acceſſiſſe. Monebo te proinde, non ut magiſter, ſed ut mater: plane ut amans. Amens magis videar, ſed ei qui non amat, ei qui vim non ſentit amoris.

(1) 1. Cor. 13. 8.

LIBER PRIMUS

CAPUT I.

Pontifici, tam variis occupationibus presso, condolet.

I. UNde ergo jam incipiam? Libet ab occupationibus tuis, quia in his maxime condoleo tibi. Condoleo dixerim, si tamen doles & tu, alioquin doleo magis dixisse debueram: quia non est condolere, ubi nemo qui doleat. Itaque si doles, condoleo: si non; doleo tamen, & maxime, sciens longius a salute absistere membrum quod obstupuit; & ægrum sese non sentientem periculosius laborare. Absit autem ut de te id suspicer. Novi quibus deliciis dulcis quietis tuæ non longe antehac fruebare. Non potes his dissuevisse tam cito, ita subito non dolere nuper subtractas. Plaga recens dolore non caret. Neque enim jam occalluit vulnus, nec in tam brevi versum in insensibile est. Quamquam, si non dissimules, non deest tibi jugis materia justi doloris a quo-

quotidianis jacturis. Invitus, ni fallor, avelleris a tuæ Rachelis (*a*) amplexibus; & quoties id pati contigerit, toties dolor tuus renovetur necesse

(*a*) Solemne est SS. Patribus, & Theologis Asceticis nomine Rachelis, & Liæ, item Marthæ, & Mariæ contemplativam. & activam vitas indigitare. Quam molestum sit viris piis, & religiosis avelli a sanctæ quietis, & contemplationis deliciis, & ad sæculi negotia, ad dignitates, & honores tot, tantisque perturbationibus obnoxios pertrahi ex Sanctorum scriptis, rebusque gestis satis colligitur. Quam id ægre tulerit S. Gregorius Magnus, fuse descripsimus in ejus Vita Romæ 1758. italice edita. Sed præstat ipsum audire lib. 1. epist. 5. „Alta quietis meæ gaudia perdidi, & intus corruens ascendisse exterius videor; unde me a conditoris mei facie longe expulsum deploro .... Undique causarum fluctibus quatior, & tempestatibus deprimor, ita ut recte dicam, *veni in altitudinem maris*, *& tempestas demersit me*. Redire post causas ad cor desidero, sed vanis ab eo cogitationum tumultibus exclusus redire non possum; ex hoc ergo mihi longe factum est, quod intra me est, ita ut obedire nequeam propheticæ voci, qua dicitur, *redi-*

cesse est . At quando non contingit? Quoties vis , & incassum ? quotise moves , nec promoves ? quoties conaris , & non datur ultra ; eniteris, & non paris ? tentas , & abriperis ; & ubi incipis , ibi deficis ; & dum adhuc ordiris, succidunt te (1)? *Venerunt filii usque ad partum* (2), ait Propheta, *& vires non habet parturiens*. Nosti hoc ? nemo te melius . Attritæ frontis es, & instar vitulæ Ephraim doctus diligere trituram , si , pace tua , sic se habent res tuæ . Absit: hæc est pars illius , qui datus est in

redite prævaricatore ad cor , sed stultis dressus cogitationibus exclamare compellor ; *cor meum dereliquit me* „ . Similia habet ibid. epist. 6. 7. 24. 25. 26. & in prologo ad Dialogos . Hadriano etiam IV. quam gravis fuerit Pontificatus, testatur Johannes Saresberiensis in Polycratici lib. 8. cap. 23. Gregorius IX. eadem de se scribit ad Monachos Camaldulenses eorum precibus sese proinde enixe commendans. Vide in primo Tomo horum opusculorum regula Past. S. Gregorii p. 1. cap. 7. 8. 9., & ibidem nostras adnotationes .

(4) 4. *Reg.* 19. 3. (2) *Osea* 10. 11.

in reprobum ſenſum. Ab his ſane cupio tibi pacem, non cum his. Nihil plus metuo tibi pace iſta. Miraris ſi umquam poſſit accidere? Etiam, dico tibi, ſi res, ut aſſolet, per conſuetudinem in incuriam venerit.

CAPUT II.

Vis conſuetudinis ad inducendos pravos mores, & duritiam cordis.

2. NOli nimis credere affectui tuo qui nunc eſt. Nil tam fixum animo, quod neglectu & tempore non obſoleſcat. Vulneri vetuſto & neglecto callus obducitur, & eo inſanabile, quo inſenſibile fit. Denique dolor continuus & acerbus, diuturnus eſſe non patitur. Nam ſi non aliunde extunditur, neceſſe eſt cedat vel ſibi. Enimvero cito aut de remedio conſolationem recipiet, aut de aſſiduitate ſtuporem. Quid non invertat conſuetudo? quid non aſſiduitate duretur? quid non uſui cedat? quantis quod præ amaritudine prius exhorrebant, uſu ipſo male in dulce converſum eſt? Audi juſtum

quid lamentetur super hujuscemodi (1). *Quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc præ angustia cibi mei sunt*. Primum tibi importabile videbitur aliquid: processu temporis, si assuescas, judicabis non adeo grave; paulo post & leve senties, paulo post nec senties; paulo post etiam delectabit. Ita paulatim in cordis duritiam itur, & ex illa in aversionem. Sic gravis & continuus dolor citum, ut dixi, habiturus est exitum, aut sanitatem profecto, aut insensibilitatem.

3. Hinc prorsus, hinc tibi timui semper, & timeo, ne dilato remedio, dolorem non substinens, periculo te irrevocabiliter desperatus immergas. Vereor, inquam, ne in mediis occupationibus, quoniam multæ sunt, dum diffidis finem, frontem dures; & ita sensim te ipsum quodammodo sensu prives justi, utilisque doloris. Multo prudentius te illis subtrahas vel ad tempus, quam patiare trahi ab ipsis, & duci certe paulatim quo tu non vis. Quæris quo? Ad cor durum. Nec pergas quærere, quid illud sit: si non ex-

(1) *Jbo. 6. 7.*

expavisti, tuum hoc est. Solum est cor durum, quod semetipsum non exhorret, quia nec sentit. Quid me interrogas? Interroga Pharaonem. Nemo duri cordis salutem umquam adeptus est, nisi quem forte miserans Deus, (1) abstulit ab eo, juxta Prophetam, cor lapideum, & dedit cor carneum. Quid ergo cor durum? Ipsum est quod nec compunctione scinditur, nec pietate mollitur, nec movetur precibus: minis non cedit, flagellis duratur. Ingratum ad beneficia est, ad consilia infidum, ad judicia sævum, inverecundum ad turpia, impavidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium in divina; præteritorum oblivíscens, præsentia negligens, futura non providens. Ipsum est, cui præteritorum, præter solas injurias, nihil omnino non præterit; præsentium nihil non perit; futurorum nulla, nisi forte ad ulciscendum, prospectio seu præparatio est. Et, ut brevi cuncta horribilis mali mala complectar, Ipsum est quod nec Deum timet, nec hominem reveretur. En quo trahere te habent

(1) *Ezech.* 36. 26.

bent hæ occupationes maledictæ: si tamen pergis, ut cœpisti, ita dare te totum illis, nil tui tibi relinquens. Perdis tempus: si licet nunc alterum me tibi exhibere Jethro, tu quoque in his (1) stulto labore consumeris, quæ non sunt nisi afflictio spiritus, evisceratio mentis, evacuatio gratiæ. Nam fructus horum quid, nisi aranearum telæ:

CAPUT III.

Indignum Proceribus Ecclesiæ, continue causis litigantium audiendis, & decidendis incumbere.

4. QUæso te, quale est istud, de mane usque ad vesperam litigare, aut litigantes audire? Et utinam sufficeret diei malitia sua: non sunt liberæ noctes. Vis relinquitur necessitati naturæ, quod corpusculi pausationi sufficiat; & rursum ad jurgia surgitur. Dies diei eructat lites, & nox nocti indicat malitiam, usque adeo non est respirare in bonis, non est alternam capessere requiem, non vel rara interseri otia. Non ambigo te quoque ista deplorare: at frustra i-

(1) *Exod.* 18. 18.

iſtud, ſi non & emendare ſtudueris. Interim tamen ſic ſemper ſacias hortor, nec te umquam ad iſta duraveris quolibet uſu vel aſſiduitate (1). *Percuſſi eos, & non doluerunt*, ait Deus. Nihil tibi, & illis. Juſti potius tibi aptare curato & affectionem, & vocem, qui ait: (2) *Quæ eſt enim fortitudo mea ut ſuſtineam? aut quis finis meus, ut patienter agam? Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea eſt*. Magna virtus patientiæ: ſed non hanc tibi ad iſta optaverim. Interdum impatientem eſſe, probabilius. Tu ne approbes illorum patientiam, quibus Paulus dicebat (3): *Libenter ſuffertis inſipientes, cum ſitis ipſi ſapientes*? Ni fallor, ironia erat, & non laus; ſed ſuggillatio quorumdam manſuetudinis, qui quaſi datis manibus pſeudoapoſtolis, a quibus & ſeducti erant, ad quæque ipſorum peregrina & prava dogmata trahi ſe patientiſſime ferrent. Unde & ſubdens (4), *Suſtinetis enim*, inquit, *ſi quis vos in ſervitutem redigit*. Non bona patientia, cum poſſis eſſe li-

(1) *Jer.* 5. 3. (2) *Job.* 6. 1. (3) 2. *Cor.* 11. 19. (4) *Ibid.* 20.

liber, servum te permittere fieri. Nolo dissimules servitutem, in quam certe in dies, dum nescis, redigeris. Hebetati cordis indicium est, propriam non sentire continuam vexationem (1). *Vexatio dat intellectum auditui*, ait quidam. Verum est; sed si nimia non fuerit. Nam si fit, non plane intellectum dat, sed contemptum (2). Denique impius cum in profundum malorum venerit, contemnit. Expergiscere ergo, & pessimæ servitutis jugum jam jamque imminens, immo jam non modice premens, non tantum cave, sed horre. An ideo non servus, quia non uni servis, sed omnibus? Nulla turpior servitus graviorve, quam servitus Judæorum, quam quocumque ierint post se trahunt, & ubique dominos offendunt suos. Tu quoque dic, quæso, ubi umquam sis liber, ubi tuus? Ubique strepitus, ubique tumultus, ubique jugum tuæ servitutis te premit.

CA-

(1) *Is.* 28. 19. (2) *Prov.* 18. 3.

CAPUT IV.

Quæ servitus digna, quæ indigna servo servorum Dei.

5. NEc mihi reponas nunc Apostoli vocem, qua ait (1): *Cum essem liber ex omnibus, omnium servum me feci*. Longe est istud a te. Numquid hac ille servitute hominibus inserviebat in acquisitione turpis quæstus? Numquid ad eum de toto orbe confluebant ambitiosi, avari, simoniaci, sacrilegi, concubinarii, incestuosi, & quæque istiusmodi monstra hominum, ut ipsius apostolica auctoritate vel obtinerent honores ecclesiasticos, vel retinerent? Ergo servum se fecit homo, cui vivere Christus erat, & mori lucrum, ut plures lucrifaceret Christo, non ut lucra augeret avaritiæ. Non est igitur quod de sollertissima Pauli industria, & caritate tam libera quam liberali, servili conversationi tuæ patrocinium sumas. Quam tuo dignius apostolatu, quam salubrius tuæ conscien-

tiæ

(1) 1. Cor. 9. 19.

tiæ, quam fructuosius Ecclesiæ Dei audias potius ipsum alibi dicentem (1) *Pretio empti estis, nolite effici servi hominum*. Quid servilius indigniusque, præsertim summo Pontifici, quam, non dico omni die, sed pæne omni hora, insudare talibus rebus, & pro talibus? Denique quando oramus? quando docemus populos? quando ædificamus Ecclesiam? quando meditamur in lege? Et quidem quotidie perstrepunt in palatio leges, sed Justiniani, (a) non Do-

(1) 1. *Cor*. 7. 23.

(*a*) Hic non damnantur absolute Justiniani leges, sed legum abusus duo, quibus perperam fit, ut vel eis utantur homines non ad recte, citoque finiendas, sed ad ferendas, protrahendasque lites; vel eas præferant legibus divinis, cum magnum sit malum viros Ecclesiasticos reperiri, qui magis didicerint, calleant Justiniani leges, quam Domini, quam Scripturas sanctas, sacros Canones, & Divina religionis nostræ, seu Christianæ Theologiæ; & Moralis mysteria, & Sacramenta: magis lectitaverint Cujacios, Tiraquellos, aliosque, juris Civilis consultos, quam SS. Augustinum, Gregorium Magnum, Bernardum, Thomam A-

Domini. Juftene etiam iftud ? Tu videris. Nam certe lex Domini immaculata, convertens animas. Hæ autem non tamen leges, quam lites funt & cavillationes, fubvertentes judicium. Tu ergo Paftor & Epifcopus animarum, qua mente, obfecro, fuftines coram te femper filere illam, garrire iftas? Fallor, fi non movet tibi fcrupulum perverfitas hæc. Puto quod & interdum com-

Aquinatem, aliofque Patres, & faniores rerum facrarum Authores. Hinc S. Carolus Borromæus magnus difciplinæ ecclefiafticæ zelator, & reftaurator, ufitatam jurifconfultorum fcientiam, qua fuerat occupatus adolefcens, minime ad fe pertinere arbitratus, Theologica, & Canonica tantum novit, quantum Cardinali magnam Ecclefiam regenti efficere poffe conceffum eft. Ex Theologia Scripturas Divinas potiffimum fequebatur; tum veteres Patres, interpretefque illos, qui folidiorem fenfum amplectuntur. Canonum ea fcientia perjucunda erat, quæ Patrum mores, & acta repræfentans Ecclefiæ componendæ, atque ordinandæ rationem continet. Dolens autem eos communi confuetudine tantum Canones ad interpretandum feligi, qui ad li-tes

compellat clamare ad Dominum cum Prophæta (1): *Narraverunt mihi iniqui fabulationes, sed non ut lex tua*. I ergo, & te aude liberum profiteri sub tam gravi mole inconvenientiæ hujus, & cui fas non sit cervicem subducere. Nam si potes, & non vis, multo magis servus es hujus ipsius tam perversæ voluntatis tuæ. An non servus, cui dominatur iniquitas? Et maxime. Nisi tu

tes, judiciaque valent, constituit ipse, qui iis declarandis præesset, unde sacra majorum instituta, & ritus, optimumque ecclesiæ administrandæ genus hauriretur: quos vero ejusmodi cognitioni deditos nactus erat, eorum studiis benigne favit; ut quod etiam Romæ ejusdem generis studium excitatum est, ei non exigua ex parte videatur adscribendum „ Vita latina Bascapè lib. 7. c. 11. Unde Notariis, scribisque Fori Mediolanensis eo tempore accidit, ut peritiam earum litium quæ de beneficiis alibi tam frequenter inter Clericos esse solent, pene dediscerent „ ibid. cap. 36. Confer infra Caput X. hujus libri.

(1) *Psal.* 118. 85.

tu forte indignius judices hominem tibi, quam vitium dominari. Quid intereſt, volens ſervias, an invitus? Nam etſi coacta ſervitus miſerabilior, ſed affectata miſerior eſt. Et quid vis me facere, inquis? Ut tibi ab his occupationibus parcas. Impoſſibile fortaſſe reſpondebis, facilius cathedræ valedicere poſſe. Recte hoc, ſi rumpere, & non magis interrumpere iſta hortarer.

CAPUT V.

Non gerendam aliorum curam cum ſui ipſius incuria, & neglectu.

6. Audi ergo quid redarguam, quid ſuadeam. Si quod vivis & ſapis, totum das actioni, conſiderationi nihil: laudo te? in hoc non laudo. Puto quod & nemo, qui a Salomone audierit [1]: *Qui minoratur actu, percipiet ſapientiam*. Certe nec ipſi actioni expedit conſideratione non præveniri. [2] Si item totus vis eſſe omnium, inſtar illius qui omnibus omnia factus eſt;

 lau-

(1) *Eccli.* 38. 25. (2) 1. *Cor.* 9. 22.

laudo humilitatem, sed si plena sit. Quomodo autem plena, te excluso? Et tu homo es. Ergo ut integra sit & plena humanitas, colligat & te intra se sinus qui omnes recipit. Alioquin quid (1) tibi prodest, juxta verbum Domini, si universos lucreris, te unum perdens? Quam ob rem cum omnes te habeant, esto etiam tu ex habentibus unus. Quid solus fraudaris munere tui? Usquequo spiritus vadens, & non rediens? Usquequo non recipis te (2) & ipse inter alios vice tua? Sapientibus & insipientibus debitor es; & soli negas te tibi? Stultus & sapiens, servus & liber, dives & pauper, vir & femina, senex & juvenis, clericus & laicus, justus & impius, omnes pariter participant te, omnes de fonte publico bibunt pectore tuo; & tu seorsum sitiens stabis? Si maledictus qui partem suam facit deteriorem, quid ille qui se penitus reddit expertem? Sane deriventur aquæ tuæ in plateas; homines & jumenta & pecora bibant ex eis, quin & camelis pueri Abrahæ potum tribuas: sed inter ceteros bibe &

(1) *Matth.* 16. 26. (2) *Psal.* 77. 39.

& tu de fonte putei tui (1). *Alienus*, inquit, *non bibat ex eo*. Numquid tu alienus? Cui non alienus, si tibi es? Denique qui sibi nequam, cui bonus? Memento proinde, non dico semper, (2) non dico sæpe, sed vel interdum reddere te ipsum tibi. Utere tu quoque te inter multos, aut certe post multos. Quid indulgentius? Hoc enim dico secundum indulgentiam, non secundum judicium. Puto & ipso Apostolo indulgentiorem me in hac parte. Ergo plus quam oportet, inquis. Non inficior. Quid, si ita oportet? Nam tu (ut confido) nostra non eris meticulosa informatione contentus, sed abundabis magis. Sane sic decet, te scilicet abundantiorem, quam me audaciorem esse. Ego quoque mihi tutius judico apud majestatem timiditate, quam temeritate periclitari. Et fortassis non secus moneri sapientem oportuit, ut sit quod scriptum est (3): *Da occasionem sapienti, & sapientior erit*.

(1) *Prov.* 5. 17. (2) *Eccli.* 14. 5.
(3) *Prov.* 9. 9.

CAPUT VI.

Non tam Episcopis, quam Principibus judiciariam potestatem competere.

7. AUdi tamen Apostolum, quid de hujusmodi sentiat (1). *Sic non est inter vos sapiens*, ait ille, *qui judicet inter fratrem & fratrem?* Et infert (2): *Ad ignominiam vobis dico: contemptibiliores qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad judicandum*. Itaque secundum Apostolum, indigne tibi usurpas tu Apostolicus officium vile, gradum contemptibilium. Unde & dicebat Episcopus, Episcopum instruens: (3) *Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus*. Ego autem parco tibi. Non enim fortia loquor, sed possibilia. Putasne hæc tempora sustinerent, si hominibus litigantibus pro terrena hereditate, & flagitantibus abs te judicium, voce Domini tui responderes (4): O homines, quis me constituit judicem super vos? In quale tu ju-

(1) 1. *Cor.* 6. 5. (2) *Ibid.* 4. (3) 2. *Tim.* 2. 4. (4) *Luc.* 12. 14.

judicium mox venires? Quid dicit homo rusticanus & imperitus, ignorans primatum suum, inhonorans summam & præcelsam sedem, derogans Apostolicæ dignitati? Et tamen non monstrabunt, puto, qui hoc dicerent, ubi aliquando quispiam Apostolorum judex sederit hominum, aut divisor terminorum, aut distributor terrarum. Stetisse denique lego Apostolos judicandos, sedisse judicantes non lego (a) (1). Erit illud, non fuit. Itane imminutor est dignitatis servus, si non vult esse major Domino suo: aut discipulus, si non vult esse major eo qui se misit: aut filius, si non transgreditur terminos, quos posuerunt patres sui? *Quis me constituit judicem* (2)? ait ille Dominus & magister: & erit injuria servo discipuloque, nisi judicet universos? Mihi tamen non videtur bonus æstimator rerum, qui indignum putat Apostolis seu apostolicis viris non judicare de talibus, quibus datum est judicium in majora. Quidni contem-

 nant

[a] Nempe ut sedeant judicantes juxta illud Matthæi 19. ℣ 28. *Sedebitis & vos &c.*
(1) *Act.* 5. 17. (2) *Luc.* 12. 14.

nant judicare de terrenis possessiunculis hominum, qui in cælestibus & angelos judicabunt? Ergo in criminibus, non in possessionibus potestas vestra: quoniam propter illa, & non propter has, accepistis claves regni cælorum, prævaricatores utique exclusuri, non possessores (1). *Ut sciatis*, ait, *quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata*, *&c.* Quænam tibi major videtur & dignitas, & potestas, dimittendi peccata, an prædia dividendi? Sed non est comparatio. Habent hæc infima, & terrena judices suos, reges & principes terræ. Quid fines alienos invaditis? Quid falcem vestram in alienam messem extenditis? Non quia indigni vos, sed quia indignum vobis talibus insistere, quippe potioribus occupatis. Denique ubi necessitas exigit, audi quid censeat Apostolus (2): *Si enim in vobis judicabitur hic mundus, indigni estis, qui de minimis judicetis.*

CA-

(1) *Matth.* 9. 6. (2) 1. *Cor.* 6.

CAPUT VII.

Pietati, & rerum æternarum considerationi in primis vacandum esse.

8. SEd aliud est incidenter excurrere in ista, causa quidem urgente: aliud ultro incumbere istis, tamquam magnis, dignisque tali & talium intentione rebus. Itaque hæc & innumera talia dicerem, si fortia dicerem, si recta, si sincera. Nunc (1) autem quoniam dies mali sunt, sufficit interim admonitum esse, non totum te, nec semper dare actioni: sed considerationi aliquid tui & cordis, & temporis sequestrare. Hoc autem dico necessitatem intuens, non æquitatem quamquam non sit præter æquum, necessitati cedere. Nam si liceret quod deceret; absolute per omnia, & in omnibus præferendam, & vel solam, vel maxime colendam eam, quæ ad omnia valet, id est pietatem, prorsus irrefragabilis ratio, monstrat. Quid sit pietas quæris; Vaca-

(1) *Ephes.* 5. 16.

care considerationi. Dicas forsitan in hoc dissentire me ab illo, qui pietatem definit cultum Dei (1). Non est ita. Si bene consideras, illius sensum meis expressi verbis, etsi tamen ex parte. Quid tam pertinens ad cultum Dei, quam quod ipse hortatur in Psalmo [2]: *Vacate, & videte quoniam ego sum Deus*? quod sane in partibus considerationis præcipuum est. Quid denique tam valens ad omnia, quam quæ ipsius quoque actionis partes benigna quadam præsumptione suas facit, præagendo quodammodo, & præordinando quæ agenda sunt? Necessario sane; ne forte quæ & prævisa & præmeditata poterant esse proficuo, præcipitata magis periculo fiant, quod tibimet, si recordaris, in ipsis actionibus causarum, & in magnis quibusque negotiis, magnarumve consiliis rerum frequenter accidisse non ambigo. Et primum quidem ipsum fontem suum, id est mentem, de qua oritur, purificat consideratio. Deinde regit affectus, dirigit actus, corri-

(1) *Job.* 28. *v.* 28. *juxta* LXX. (2) *Psal.* 45. 11.

rigit excessus, componit mores, vitam honestat, & ordinat, postremo divinarum pariter & humanarum rerum scientiam confert. Hæc est quæ confusa disterminat, hiantia cogit, sparsa colligit, secreta rimatur, vera vestigat, veri similia examinat, ficta & fucata explorat. Hæc est quæ agenda præordinat, acta recogitat, ut nihil in mente resideat aut incorrectum, aut correctione egens. Hæc est quæ in prosperis adversa præsentit, in adversis quasi non sentit: quorum alterum fortidudinis: alterum prudentiæ est.

CAP. VIII.

Ex pietate, & contemplatione pulcherrimam quatuor primarum virtutum harmoniam & connexionem oriri.

9. Ubi etiam advertere tibi est suavissimum quemdam concentum complexumque virtutum, atque alteram pendere ex altera; sicut hoc loco vides, fortitudinis matrem esse prudentiam: nec fortitudinem, sed temeritatem esse quemlibet ausum, quem

non

non parturivit prudentia. Hæc item est, quæ inter voluptates & necessitates media, quasi quædam arbitra sedens, utrinque certis limitibus disterminat fines, istis assignans & præbens quod sat est; illis quod nimis est demens; & sic ex alterutro tertiam formans virtutem, quam dicunt Temperantiam. Nempe intemperantem ipsa consideratio censet, tam eum, qui necessariis pertinaciter demit, quam qui indulget superfluis. Non est ergo temperantia in solis resecandis superfluis: est & in admittendis necessariis. Hujus sententiæ Apostolus non fautor tantum, sed auctor esse videtur, qui curam carnis nostræ docet non perfici in desiderio. Dicens quidem *curam carnis non perfici* [1], superflua cohibet: addens, *in desiderio*, necessaria non excludit. Unde mihi videtur non omnino absurde definire Temperantiam, qui hanc nec præcidere necessitatem, nec excedere dicat, juxta illud Philosophi; *Ne quid nimis*.

10. Jam de Justitia, quæ una ex quatuor est, nonne constat considera-

tio-

(1) *Rom.* 13. 14.

tione mentem præveniri, ut se formet in ea? Se enim necesse prius cogitet, ut ex se normam ducat justitiæ, nec factura utique alteri, quod sibi fieri nolit; nec quod sibi velit fieri negatura; In his nempe duobus liquet integrum esse justitiæ statum. Sed nec ipsa solitaria est. Intuere etenim nunc mecum etiam hujus pulcram connexionem & cohærentiam cum temperantia, & item ambarum cum duabus superioribus, id est prudentia & fortitudine. Nam cum justitiæ dicatur portio, quod sibi non vult fieri quis, alii non facere; porro perfectio, quod ait Dominus (1), *Quæcumque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis*: neutrum horum erit, nisi ipsa voluntas, de qua tota ducitur forma, sic ordinata fuerit, ut nec velit aliquid superfluum, nec necessarium quid superstitiose nolit: quod quidem temperantiæ est. Denique & ipsi justitiæ, ut justa sit, temperantia modum imponit (2). *Noli nimium esse justus*, ait Sapiens, ostendens per hoc minime approbandam justitiam, quæ tem-

(1) *Matth.* 7. 12. (2) *Eccles.* 7. 17.

temperantiæ moderamine non frænetur. Quid quod & ipsa sapientia hoc temperantiæ frænum non respuit? dicente Paulo secundum sapientiam a Deo sibi datam (1), *non plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem*. Sed & e converso, quod temperantiæ necessaria justitia sit, ostendit Dominus, arguens in Evangelio illorum temperantiam, qui abstinebant ut viderentur hominibus jejunantes (2). Erat in cibo temperantia, sed non justitia in animo: quia non Deo placere, sed hominibus intendebant. Quomodo rursum vel ista, vel illa sine fortitudine? cum constet fortitudinis esse, & non mediocris, cohibere velle & nolle suum inter angustias, parum & nimis; ut sit contenta voluntas modo illo medio, nudo, puro, solo, constante sibi, æquali undique sui, utpote ex omni parte pariter circumciso, quem solum constat esse virtutis.

11. Dicito mihi, quæso, si potes, cuinam potissimum trium harum virtutum meditullium hoc dandum censeas, quod ita cunctis conterminum est

(1) *Rom.* 12. 3. (2) *Matth.* 6. 16.

eſt, ut videatur eſſe proprium ſingularum? An ipſum virtus eſt, & nihil aliud? Sed ſic virtus non eſſet multiplex, ſed eſsent omnes una. An potius, quia ſine eo virtus non eſt, omnium quodammodo intima vis una eſt & medulla virtutum, in qua ſic uniuntur, ut proinde una videantur omnes? præſertim quod non illud participando communicant, ſed totum a ſingulis atque integrum poſſidetur. Verbi cauſa, quid tam juſtitiæ, quam modus? Alioquin ſi quid extra modum relinquit, non plane cuique tribuit quod ſuum eſt, quod tamen ſuum ipſius eſt facere. Quid tam rurſus temperantiæ, quæ non aliunde profecto temperantia eſt, niſi quod nil immoderatum admittit? Sed, puto, fatebere etiam non minus eſse fortitudinis, cum vel maxime ipſa ſit, quæ ab irruentibus vitiis, & quaſi hinc inde ſuffocare conantibus, purum illud potenter eruit & vindicat in quoddam ſtabile fundamentum boni, ſedemque virtutis. Ergo modum tenere juſtitia eſt, temperantia eſt, fortitudo eſt. Sed vide ne in hoc differant, ut juſtitiæ quidem in affectu res ſit; a forti-

titudine autem efficacia ejus ; porro possessio atque usus apud temperantiam. Restat ut doceamus ab hac communione prudentiam non excludi. Nonne ipsa est, quæ modum, diu animi neglectu posthabitum, & vitiorum invidia quasi in abditis reclusum, & coopertum quadam vetustatis caligine, prior reperit & advertit? Propterea dico tibi: a paucis advertitur, quia paucorum prudentia est. Itaque justitia quærit, prudentia invenit, vindicat fortitudo, temperantia possidet. Non mihi hoc loco propositum est de virtutibus disputare; sed hæc dixerim hortans ad vacandum considerationi, cujus beneficio hæc & similia advertuntur. Cui tam pio, tamque utili otio nullam in vita operam dare, nonne vitam perdere est?

CAPUT IX.

Recentia Pontificum exempla paulatim corrigenda, vetera imitanda.

12. Quid tamen, si te philosophiæ huic totum repente devoveris

ris ? Prædecessores tui non ita consueverunt : eris molestus quam pluribus , quasi qui a patrum vestigiis subito deviaris , nempe id videberis agere in suggillationem illorum . Sed & notabere vulgari Proverbio : Qui hoc facit quod nullus , mirantur omnes, veluti qui cupias admirationi fore. Nec potes eorum omnia simul & subito vel errata corrigere , vel excessus redigere in modum. Erit cum acceperis tempus, ut secundum sapientiam tibi a Deo datam paulatim & opportune id studeas. Interim sane malo alterius utere in bonum quod potes . Quamquam si de bonis, & non de novis sumamus exempla , non defuere Romani Pontifices, qui sibi otia inter maxima negotia invenirent . Obsidio urbi, & barbaricus ensis civium cervicibus imminebat : numquid tamen istud terruit beatum (a) Papam Gregorium

(1) S. Gregorius Magnus præfat. lib. 2. Homil. in Ezechielem inquit. „ Agilulfum Longobardorum regem ad obsidionem nostram summopere festinantem Padum transisse cognovimus. Unde pensate, Fratres, in

rium, quominus sapientiam scriberet in otio? Eo nempe temporis (quod ex ejus præfatione liquet) obscurissimam & extremam partem Ezechielis tam diligenter, quam eleganter exposuit.

CAPUT X.

Abusus Advocatorum, Judicum, Procuratorum, eorumque fraudes graviter perstringit.

13. SEd esto: alius inolevit mos, dies alii sunt, & alii hominum mores; & tempora periculosa non instant

in caliginosis, ac mysticis sensibus penetrare quid valeat mens misera, timoris sui perturbationibus occupata „. Nihilominus extremam Ezechielis partem, visionum obscuritate perdifficilem, eo tempore tam diligenter, quam eleganter populo explanavit. Quam igitur ad Christi tribunal excusationem prætexere poterunt ii Clerici, & præsertim animarum pastores, qui pacis otio, ac tranquillitate fruentes adeo negligenter se habent in sacrarum rerum studiis, & in fidelibus salubriter legem Domini edocendis? Vide notam quam primo Tomo pag. 80. In Pastoralem S. Gregorii parte 2. cap. 7. adjecimus.

ſtant jam, ſed extant. Fraus, & circumventio, & violentia invaluere ſuper terram. Calumniatores multi, defenſor rarus, ubique potentiores pauperiores opprimunt: non poſſumus deeſſe oppreſſis, non negare injuriam patientibus judicium. Niſi agitentur cauſæ, audiantur partes, inter partes judicari quid poteſt? Agitentur cauſæ, ſed ſicut oportet. Nam is modus, qui frequentatur, exſecrabilis plane; & qui non dico Eccleſiam, ſed nec forum deceat. Miror namque quemadmodum religioſæ aures tuæ audire ſubſtinent hujuſmodi diſpoſitiones Advocatorum, & pugnas verborum, quæ magis ad ſubverſionem, quam ad inventionem proficiunt veritatis. Corrige pravum morem, & præcide linguas vaniloquas (*a*), & labia doloſa claude. Hi ſunt

(*a*) Contra fraudes, doloſaſque Curialium, & Cauſidicorum procraſtinationes *admonet ſancta Synodus Tridentina* ſeſſ. 24. cap. 20. & ſeſſ. 25. cap. 10. de Reform. *tam Ordinarios, quam alios quoſcumque Judices, ut terminandis cauſſis, quanta fieri poterit brevitate, ſtudeant; ac litiga-*
to-

qui docuerunt linguas suas loqui mendacium, diserti adversus justitiam, eruditi pro falsitate. Sapientes sunt ut faciant malum, eloquentes ut impugnent verum. Hi sunt qui istruunt a quibus fuerant instruendi; adstruunt non comperta, sed sua, struunt de proprio calumnias innocentiæ; destruunt simplicitatem veritatis, obstruunt judicii vias. Nihil ita absque labore manifestam facit veritatem, ut brevis & pura narratio. Ergo illas quas ad te necesse erit intrare causas (neque enim omnes necesse erit) diligenter velim, sed breviter decidere assuescas, frustratoriasque & venatorias præcidere dilationes. Causa viduæ intret ad te, causa pauperis, & ejus qui non habet quod det. Aliis alias multas poteris committere terminandas, quam plu-

torum artibus seu in litis contestatione, seu alia parte judicii differenda, modis omnibus, aut termini præfixione, aut competenti alia ratione occurrant. Vide etiam Concilium Lateran. ultimum sess. 10. & in Clementinis sæpe de verb. sign. c. *Finem litibus &c.* & Clem. *dispendiosam*, & alibi in Corpore juris Canonici.

plures nec dignas audientia judicare. Quid enim opus est admittere illos, quorum peccata manifesta sunt praecedentia ad judicium? Tanta est impudentia nonnullorum, ut cum manifestae ambitionis prurigine scateat tota facies causae eorum, non erubescant audientiam flagitare, publicantes semetipsos ad multorum conscientias, in quo vel suae solius satis poterant confundi judicio. Non fuit qui retunderet attritas frontes; & ideo plures facti sunt, & magis induruerunt. Sed & nescio quomodo vitiosus conscientias vitiosorum non refugit: & ubi omnes sordent, unius foetor minime sentitur. Quis enim umquam, verbi causa, avarum avarus, immundum immundus, luxuriosum luxuriosus erubuit? Plena est ambitiosis Ecclesia non est jam quod horreat in studiis & molitionibus ambitionis, non plus quam spelunca latronis in spoliis viatorum.

CAPUT XI.

In Advocatos & Procuratores, qui ex iniquitate quæstum faciunt, severe animadvertendum.

14. Si Christi discipulus es, ignescat zelus tuus, exurgat auctoritas adversus impudentiam hanc & generalem pestem. Intuere Magistrum sic facientem, & audi dicentem: (1) *Qui mihi ministrat, me sequatur.* Non parat aures ut audiat, sed flagellum quo feriat. Verba nec facit, nec recipit. Nec enim sedet judicans, sed insequitur puniens. Causam tamen non tacet, quod videlicet domum orationis, negotiationis fecissent. Ergo & tu fac similiter. Erubescant vultum tuum istiusmodi negotiatores, si fieri potest: si non; timeant. Et tu flagellum tenes. Timeant nummularj, nec fidant in nummis, sed diffidant; abscondant æs suum ad te, scientes effundere; quam accipere paratiorem. Hoc studiose & constanter agendo, multos lucri

(1) *Joban.* 12. 26.

cri facies , turpium sectatores lucrorum honestioribus officiis vindicando : multos , ne vel audeant hujusmodi attentare , servabis . Adiice illud , quod non parum proficiet & ad ferias quas tibi suadeo . Ita nempe non pauca tibi momenta temporum redimes ad vacandum considerationi , quædam (ut dixi) negotia nec audiendo , quædam aliis committendo : quæ tua digna putaveris audientia , fideli quodam & accommodo ipsi causę compendio terminando . De qua consideratione his addere aliqua cogito , sed sub alterius sane principio libri : atque hic sit finis istius, ne duplo te oneret minus suavis oratio , si longa fuerit .

LIBER SECUNDUS

CAPUT I.

Apologiam instituit ob infelicem successum expeditionis in terram sanctam susceptæ.

1. MEmor promissi mei, quo ecce jam aliquandiu teneor apud te, vir optime, Papa Eugeni, volo ipso absolvere me vel sero. Puderet dilationis, si mihi conscius forem incuriæ, aut contemptus. Non ita est: sed incidimus (ut ipse nosti) in tempus (*a*) grave, quod & ipsi pæne viven-

(*a*) Cum expeditio Crucisignatorum hortante S. Bernardo in Orientem suscepta, ut ab iniqua Saracenorum potestate loca sacra vindicarentur in pristinum, legitimumque Christifidelium dominium, infauste cessisset, virum Dei calumniis, obtrectationibusque plures impudentissime insectabantur clam, palamque. Hinc ipse hoc capite apologiam suam adornat, quod alii Scriptores ea ætate celebriores, doctrina ac pietate insignes affatim præstitere affirmantes S. Abbatem spiritu Dei ad id præ-

vivendi uſui videbatur indicere ceſſationem , nedum ſtudiis ; cum ſcilicet Dominus provocatus peccatis noſtris, ante tempus quodammodo viſus ſit ju-

 di-

prædicandum, ſuadendumque afflatum fuiſſe , ſed ob ſuperbiam, laſciviamque exercituum, qui ſalubria ejus monita non obſervarunt , pullutis , & præſumentibus de multitudine , ac inſtructu copiarum, atque ita carnem brachium ſuum ſuperbe ponentibus favorem nequaquam divinum arriſiſſe , imo infeliciter omnia accidiſſe . Ita Oto Friſing. *de geſtis Fid. lib.* 1. *cap.* 60. qui præſens adfuit , remque totam cominus introſpexit , optimeque perpendit : ſimilia teſtantur Guillelmus Neubrigenſis *lib.* 1. *de rebus Angliæ cap.* 20. , Willelmus Tyrius , Joannes Abbas Caſæmarii , aliique. Præterea Deus ſervi ſui ſapientiſſimum zelum contra maledicos pluribus , clariſque per eum tunc temporis patratis miraculis comprobavit, uti teſtatur præſertim Gaufridus *in vita S. Bernardi lib.* 4. *cap.* 5. Poſtquam autem hæc fuſius retuliſſet Ven. Baronius anno 1149. , appoſite, ſapienterque n. 5. ſubdit.. „ Poterant quidem tanta iſta obſtruere ora loquentium iniqua , attamen ſicut nec Redemptori tot ab eo edita profuere miracula , quin

in

dicasse orbem terræ, in æquitate quidem, sed misericordiæ suæ oblitus non pepercit populo suo, non suo nomini. Nonne dicunt in gentibus (1), *Ubi est Deus eorum*? Nec mirum. Ecclesiæ filii, & qui Christiano censentur nomine, prostrati sunt in deserto, aut interfecti gladio, aut fame consumpti (2). Effusa est (*a*) contentio super principes, &

in eum calumniæ, atque blasphemiæ jacerentur, imo etiam morti turpissimæ traderetur; ita nec satis S. Bernardo fuit, ejusmodi miraculis suspicionem de præsumpta temeritate purgasse, quin de iis ipsis calumniam pateretur „. Unde mirari admodum subit, recentes quosdam, nescias quo spiritu ductos, adeo de propria eruditione, ac Judicio præsumentes reperiri, qui calumniantibus illis, ac obtrectantibus potius fidem adhibuere, & S. Bernardi zelum hac in re carpere, ac sugillare ausi sunt impotenter.

(*a*) Locus desumptus est ex vitiosa lectione *versus* 40. *Psalmi* CVI. ubi Bernardi tempore legebatur *contentio*, ut apud Willelmum Tyrium *lib.* 16. *c.* 21. pro eo, quod genuina lectio nostræ vulgatæ editionis nunc habet *contemtio*.

(1) *Psal.* 113. 2. (2) *Psalm.* 106. 40.

& Dominus errare fecit eos in invio, (1) & non in via. Contritio & infelicitas in viis eorum; pavor, & mæror, & confusio in penetralibus regum ipsorum. Quam confusi pedes annuntiantium bona! Diximus, Pax, & non (2) est pax: promisimus bona, & ecce turbatio. Quasi vero temeritate in opere isto, aut levitate usi simus. Cucurrimus plane in eo, non quasi in incertum, sed jubente te, immo per te Deo. Quare ergo jejunavimus, & non aspexit? humiliavimus animas nostras, & nescivit? Nam in his omnibus non est aversus furor ejus, sed adhuc manus ejus extenta. Quam patienter interim adhuc audit voces sacrilegas, (3) & Ægyptios blasphemantes; quia callide eduxit eos, ut occideret in deserto? Et quidem judicia Domini vera: (4) quis nesciat? At judicium hoc abyssus tanta, ut videar mihi non immerito pronuntiare beatum, qui non fuerit scandalizatus in eo.

2. Et quomodo tamen humana temeritas audet reprehendere, quod mi-

ni-

(1) *Psal.* 13. 3. (2) *Isa.* 52. 7.
(3) *Exod.* 32. 12. (4) *Ps.* 118. 10.

nime comprehendere valet? Recordemur supernorum judiciorum, quæ a sæculo sunt, si forte sit consolatio. Nam quidam ita dixit (1): *Memor fui judiciorum tuorum a sæculo Domine, & consolatus sum*. Rem dico ignotam nemini, & nunc nemini notam. Nempe sic habent mortalium corda: Quod scimus cum necesse non est, in necessitate nescimus. Moyses educturus populum de terra Ægypti, meliorem illis pollicitus est terram (2). Nam quando ipsum aliter sequeretur populus, solam sapiens terram? Eduxit; eductos tamen in terram, quam promiserat, non introduxit. Nec est quod ducis temeritati imputari queat tristis & inopinatus eventus. Omnia faciebat Domino imperante, Domino cooperante, & opus confirmante sequentibus signis. Sed populus ille, inquis, duræ cervicis fuit, semper contentiose agens contra Dominum, & Moysen servum ejus. Bene: illi increduli & rebelles; hi autem quid? Ipsos interroga. Quid me dicere opus est, quod fatentur ipsi? Dico ego unum. Quid poterant profi-

(1) *Ps.* 118. 82. (2) *Exod.* 3. 8.

ficere, qui ſemper revertebantur, cum ambularent? Quando & iſti per totam viam non redierunt corde in Ægyptum? Quod ſi illi ceciderunt & perierunt propter iniquitatem ſuam; miramur iſtos eadem facientes, eadem paſſos? Sed numquid illorum caſus adverſus promiſſa Dei? Ergo nec iſtorum. Neque enim aliquando promiſſiones Dei juſtitiæ Dei præjudicant. Et audi aliud.

3. Peccavit Benjamin (1): accinguntur reliquæ tribus, ad ultionem, nec ſine nutu Dei. Deſignavit denique ipſe ducem prœliaturis. Itaque prœliantur, freti & manu validiori, & cauſa potiori, & (quod his majus eſt) favore divino (2). At quam terribilis Deus in conſiliis ſuper filios hominum! Terga dedere ſceleratis ultores ſceleris, & paucioribus plures. Sed recurrunt ad Dominum, & Dominus ad eos: *Aſcendite*, inquit. Aſcendunt denuo; denuoque fuſi & confuſi ſunt. Ita Deo primum quidem favente, ſecundo & jubente, juſti juſtum certamen ineunt, & ſuccumbunt. Sed quo inferiores cer-

ta-

(1) *Judic.* 20. 1. (2) *Pſal.* 65. 5.

tamine, eo fide superiores inventi sunt. Quid putas de me facerent isti, si meo hortatu iterato ascenderent, iterato succumberent? quando me audirent monentem tertio repetere iter, repetere opus, in quo semel jam, & secundo frustrati forent? Et tamen Israelitæ unam & alteram non reputantes frustrationem, tertio parent, & superant. Sed dicunt forsitan isti: Unde scimus quod a Domino sermo egressus sit? Quæ signa tu facis, ut credamus tibi? Non est quod ad ista ipse respondeam: parcendum (a) verecundiæ meæ. Responde tu pro me & pro te ipso, secundum ea quæ audisti, & vidisti; aut certe secundum quod tibi inspiraverit Deus.

4. Sed forte miraris me prosequi ista, qui aliud proposueram. Facio non oblitus propositi; sed quod a proposito non judicem aliena. Nempe de consideratione (ut memini) sermo mihi

(a) Scilicet non sustinet verecundia prædicare miracula, quibus Deus approbavit meam prædicationem. Videsis supra nota Pag. 38., & ejus epistolam 242. ad Tolosanos.

mihi ad tuam dignationem. Et ſane magna iſta res, & egens conſideratione non minima. Quod ſi res magnas a magnis conſiderari oportet, cui æque, ut tibi, id ſtudii competit, qui parem ſuper terram non habes? Sed tu ſecundum ſapientiam & poteſtatem datam tibi deſuper, facies de hoc. Non eſt meæ humilitatis dictare tibi ſic vel ſic fieri quicquam. Sufficit intimaſſe oportere aliquid fieri, unde & Eccleſia conſoletur, & obſtruatur os loquentium iniqua. Hæc pauca vice apologiæ dicta ſint, ut ipſa qualiacumque habeat conſcientia tua ex me, unde habeat me excuſatum, & te pariter, etſi non apud eos qui facta ex eventibus æſtimant, certe apud teipſum. Perfecta & abſoluta cuique excuſatio, teſtimonium conſcientiæ ſuæ. Mihi pro minimo eſt ut ab illis judicer, qui dicunt bonum malum, & malum bonum; ponentes lucem tenebras, & tenebras lucem. Et ſi neceſſe ſit unum (1) fieri e duobus, malo in nos murmur hominum, quam in Deum eſſe. Bonum mihi, ſi dignetur me uti pro cly-

(1) *Iſa.* 5. 20.

clypeo. Libens excipio in me detrahentium linguas maledicas, & venenata ſpicula blaſphemorum, ut non ad ipſum perveniant. Non recuſo inglorius fieri, ut non irruatur in Dei gloriam. Quis mihi det gloriari in voce illa (1): *Quoniam propter te ſuſtinui opprobrium, aperuit confuſio faciem meam?* Gloria mihi eſt conſortem fieri Chriſti, cujus illa vox eſt (2). *Opprobria exprobrantium tibi ceciderunt ſuper me*. Nunc jam recurrat ſtilus ad ſuam materiam, & in ea quæ propoſueramus, ſuo tramite gradiatur oratio.

CAPUT II.

Conſiderationis a contemplatione diſtinctio.

5. ET primo quidem ipſam conſiderationem quid dicam, conſidera. Non enim idem per omnia quod contemplationem intelligi volo; quod hæc ad rerum certitudinem, illa ad inquiſitionem magis ſe habeat. Juxta quem ſenſum poteſt contemplatio

(1) *Pſal.* 68. 8. (2) *Pſ.* 68. 10.

tio quidem definiri, verus certusque intuitus animi de quacumque re, sive apprehensio veri non dubia. Consideratio autem, intensa ad investigandum cogitatio, vel intentio animi vestigantis verum. Quamquam soleant ambæ pro invicem indifferenter usurpari.

CAPUT III.

Considerationis quatuor puncta designat.

6. Jam quod ad considerationis attinet fructum, quatuor ut occurrunt, tibi consideranda reor: te, quæ sub te, quæ circa te, quæ supra te sunt. A te tua consideratio inchoet, ne frustra extendaris in alia, te neglecto [1]. Quid tibi prodest si universum mundum lucreris, te unum perdens? Etsi sapiens sis, deest tibi ad sapientiam, si tibi non fueris. Quantum vero? Ut quidem senserim ego, totum. Noveris licet omnia mysteria, noveris lata terræ, alta cæli, profunda maris; si te nescieris, eris similis ædi-

(1) *Matth.* 16. 26.

ædificanti fine fundamento, ruinam, non ftructuram faciens. Quidquid exftruxeris extra te, erit inftar congefti pulveris, ventis obnoxium. Non ergo fapiens, qui fibi non eft. Sapiens fibi fapiens erit, & bibet de fonte putei fui primus ipfe. A te proinde incipiat tua confideratio; non folum autem, fed & in te finiatur. Quocumque evagetur, ad te revocaveris eam cum falutis fructu. Tu primus tibi, tu ultimus. Sume exemplum de fummo omnium Patre, Verbum fuum & emittente, & retinente. Verbum tuum, confideratio tua: quæ fi procedit, non recedat: fic progrediatur, ut non egrediatur; fic exeat, ut non deferat. In acquifitione falutis nemo tibi germanior unico matris tuæ. Contra falutem propriam cogites nihil. Minus dixi, contra: præter, dixiffe debueram. Quidcquid fe confiderationi offerat, quod non quoquomodo ad tuam ipfius falutem pertineat, refpuendum.

CAPUT IV.

Notitiam ſui ipſius triplici conſideratione ſui complectitur; & primum quidem conſiderationis membrum hic exſequitur.

7 ET hæc tui conſideratio in tria quædam dividitur, ſi conſideres quid, quis, & qualis ſis. Quid in natura, quis in perſona, qualis in moribus. Quid, verbi gratia, homo, Quis. Papa, vel Summus Pontifex. Qualis, benignus, manſuetus, vel quicquid tale. Quamquam primum illud, philoſophicum ſit magis, quam apoſtolicum veſtigare; attamen eſt in definitione hominis, quem dicunt animal rationale, mortale, quod diligentius intueri ſi libet, licet. Non eſt quod tuæ in eo aut profeſſioni obviet, aut dignitati: eſt vero quod ſaluti afferre queat. Nam conſideranti duo hæc ſimul, rationale, mortaleque; is tibi exinde occurrit fructus, ut & mortale, quod in te eſt, rationale humiliet; & rurſum rationale, mortale confortet, quod neutrum

neglectui erit homini circumspectio. Si qua adhuc præsens consideranda requirit locus, tractabuntur infra, & forte utilius ex partium collatione.

CAPUT V.

Alterum membrum considerationis sui proponit: nempe, Quis sit, & unde.

8. NUnc quis sis, & de quo sis factus advertendum. Quamquam quod dixi, de quo, id mihi prætereundum putem, tuæ potius relinquendum agnitioni. Illud dico indignum tibi, citra perfectum agere de tanta assumpto perfectione. Quidni erubescas minimus inveniri in magnis, qui te recordaris magnum in minimis extitisse? Non es oblitus primæ professionis: non excidit menti quæ subducta est manui, sed ne affectui quidem. Ipsam ad singula tua imperia, judicia, instituta, habere præ oculis non erit inutile. Hæc te consideratio facit honoris contemptorem in honore ipso. Atque id magnum. Non recedat a pectore: clypeus

peus

peus est tibi vel a sagitta illa (1), *Homo cum in honore esset, non intellexit*. Loquere ergo tibi: Abjectus eram in domo Dei mei. Quale est hoc, de paupere & abjecto levari super gentes & regna? Quis ergo, aut quæ domus patris mei, ut sedeam excelsis sublimior? Sane qui dixit mihi (2), *Amice, ascende superius*, amicum fore fidit. Si minus inveniar, non expedit quidem. Qui elevavit, & deiicere potest. Sera querela (3): *Quoniam elevans allisisti me*. Non est quod blandiatur celsitudo, ubi sollicitudo major: illa discrimen intendit, hæc amicum probat. Huic accingamur, si nolumus tandem cum rubore novissimum locum tenere:

CAPUT VI.

Quale debeat esse Procerum Ecclesiæ studium.

9. Actum superiorem dissimulare nequimus; sed enim ad quid, omni-

(1) *Psal.* 48. 13. (2) *Luc.* 14. 10. (3) *Psal.* 101. 11.

omnimodis attendendum. Non enim ad dominandum opinor. Nam & Propheta, cum similiter levaretur, audivit (1): *Ut evellas & destruas, & disperdas & dissipes, & ædifices & plantes*. Quid horum fastum sonat? Rusticani magis sudoris schemate quodam labor spiritualis expressus est. Et nos igitur, ut multum sentiamus de nobis, impositum senserimus ministerium, non dominium datum. Non sum ego major Propheta; & si forte par potestate, sed meritorum non est comparatio. Hæc loquere tibi, & doce te ipsum, qui alios doces. Puta te velut unum aliquem ex prophetis. An non satis ad te? & nimium. Sed gratia Dei es id quod es. Quid? Esto quod Propheta: numquid plus quam propheta? Si sapis, eris contentus mensura, quam tibi mensus est Deus. Nam quod amplius est, a malo est. Disce exemplo prophetico præsidere non tam ad imperitandum, quam ad factitandum quod tempus requirit. Disce sarculo tibi opus esse, non sceptro, ut opus facias prophetæ. Et quidem ille non re-

(1) *Jerem.* 1. 10.

regnaturus ascendit, sed extirpaturus. Putasne & tu invenias aliquid elaborandum in agro Domini tui? Et plurimum. Non plane totum quivere emundare Prophetæ, aliquid filiis suis Apostolis quod agerent reliquerunt: aliquid ipsi parentes tui tibi. Sed nec tu ad omne sufficies. Aliquid profecto tuo relicturus es successori, & ille aliis, & alii aliis usque in finem. Circa undecimam denique horam operarii otii arguuntur, & mittuntur in vineam. Antecessores tui Apostoli audierunt, quia [1] *messis quidem multa, operarii vero pauci* [2]. Paternam tibi vindicato hereditatem. Nam si filius, & heres. Ut probes heredem, evigila [3] ad curam, & non otio torpeas, ne & tibi dicatur: Quid hic stas tota die otiosus.

10. Multo minus inveniri oportet aut deliciis resolutum, aut resupinum pompis. Nihil horum tibi tabulæ testatoris assignant. Sed quid? Si illarum tenore contentus sis, curam potius hereditabis & operam, quam gloriam & divitias. Blanditur cathedra?

 Spe-

(1) *Matth.* 9. 37. (2) *Galat.* 4. 7.
(3) *Matth.* 20. 6.

Specula est. Inde denique superintendis, sonans tibi Episcopi nomine non dominium, sed officium. Quidni loceris in eminenti, unde prospectes omnia, qui speculator super omnia constitueris? Enim vero prospectus iste procinctum parit, non otium. Quomodo libet gloriari, ubi otiari non licet? Nec locus est otio, ubi sedula urget sollicitudo omnium ecclesiarum. Nam quid tibi aliud admisit sanctus Apostolus [1]? *Quod habeo*, inquit, *hoc tibi do*. Quid illud? Unum scio: non est aurum neque argentum, cum ipse dicat: *Argentum & aurum non est mihi*. Si habere contingat, utere non pro libitu, sed pro tempore. Sic eris utens illis, quasi non utens. Ipsa quidem, quod ad animi bonum spectat, nec bona sunt, nec mala: usus tamen horum bonus, abusio mala; sollicitudo pejor, quæstus turpior. Esto, ut alia quacumque ratione hæc tibi vindices: sed non apostolico jure. Nec enim tibi ille dare, quod non habuit potuit. Quod habuit, hoc dedit, sollicitudinem, ut dixi, super ecclesias. Numquid dominatio-

(1) *Act.* 3. 6.

tionem? Audi ipsum (1). *Non dominantes*, ait, *in clero, sed forma facti gregis*. Et ne dictum sola humilitate putes, non etiam veritate, vox Domini est in Evangelio (2): *Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem habent super eos, benefici vocantur*. Et infert: *Vos autem non sic*. Planum est: Apostolis interdicitur dominatus.

11. I ergo tu, & tibi usurpare aude aut dominans apostolatum, aut Apostolicus dominatum. Plane ab alterutro prohiberis. Si utrumque simul habere voles, perdes utrumque. Alioquin non te exceptum illorum numero putes, de quibus queritur Deus sic (3) *Ipsi regnaverunt, & non ex me; principes exstiterunt, & ego non cognovi*. Jam si regnare sine Deo juvat, habes gloriam, sed non apud Deum. At si interdictum tenemus, audiamus edictum [4]: *Qui major est vestrum, fiat sicut junior; & qui praecessor est, sicut qui ministrat*. Forma apostolica hæc est: dominatio interdicitur, indicitur ministratio, quæ & commendatur ipsius

(1) 1. *Pet.* 5. 3. (2) *Luc.* 22. 25. (3) *Osea* 8. 4. (4) *Luc.* 22. 26.

ſius exemplo legislatoris, qui ſecutus adjungit [1]: *Ego autem in medio veſtrum ſum, tamquam qui miniſtrat*. Quis ſe jam titulo hoc inglorium putet, quo ſe prior Dominus gloriæ præſignivit? Merito Paulus gloriatur in eo, dicens[2]: *Miniſtri Chriſti ſunt, & ego*. Et Addit: *Ut minus ſapiens dico, plus ego. In laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis ſupra modum, in mortibus frequenter*. O præclarum miniſterium! Quo non id glorioſius principatu? Si gloriari oportet; forma tibi ſanctorum præfigitur, Apoſtolorum proponitur gloria. Parvane tibi illa videtur? Quis mihi tribuat ſimilem fieri in gloria ſanctorum? Clamat Propheta (3): *Mihi autem nimis honorficati ſunt amici tui Deus, nimis confortatus eſt principatus eorum*. Clamat Apoſtolus: (4) *Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Jeſu Chriſti*.

12. Hoc glorieris opto ſemper optimo genere gloriæ, quod Apoſtoli, quod Prophetæ delegere ſibi, tranſmiſere tibi. Agnoſce hereditatem tuam in

(1) *Ibid.* 27. (2) 1. *Cor.* 11. 23. (3) *Pſ.* 138. 17. (4) *Gal.* 6. 14.

in Christi cruce, in laboribus plurimis. Felix qui dicere potuit (1): *Plus omnibus laboravi*. Gloria est, sed nil in ea inane, nil molle, nil resupinum. Si labor terret, merces invitet. Unusquisque enim secundum suum laborem mercedem accipiet. Et si ille plus omnibus laboravit, non tamen totum elaboravit; & adhuc locus est. Exi in agrum Domini tui, & considera diligenter, quantis hodieque de veteri maledicto silvescat spinis ac tribulis. Exi, inquam, in mundum: ager est enim mundus, isque creditus tibi. Exi in illum, non tamquam dominus, sed tamquam villicus, videre & procurare unde exigendus es rationem. Exi, dixerim, quibusdam tuæ passibus intentæ sollicitudinis, & sollicitæ intentionis. Neque enim ipsi qui jussi sunt ire in orbem universum, orbem circumierunt præsentia corporis, sed mentis providentia. Et tu leva oculos quosdam considerationis tuæ, & vide regiones, si non sunt magis siccæ ad ignem, quam albæ ad messem. Quam multæ, quas putaveras fruges, diligenter

(1) 1. *Cor.* 15. 10.

ter inspectæ, vepres potius apparebunt? Immo ne vepres quidem: annosæ & veternosæ arbores sunt, sed non profecto fructiferæ; nisi forte glandium aut siliquarum, quas porci manducant. Quousque occupant terram? Nonne, si exis & cernis ista, pudebit otiosam jacere securim; pudebit sine causa falcem apostolicam accepisse?

13. In hunc quondam agrum Isaac Patriarcha exierat, cum primo Rebecca occurrit ei: &, ut Scriptura habet (1), *Exierat ad meditandum*. Ille ad meditandum, tu ad exstirpandum egrediaris necesse est. Tibi jam præcessisse meditatio debet: tempus faciendi præ manibus. Si nunc hæsitare incipias, id quidem sero (2). Ante, juxta consilium Salvatoris, sedisse debueras, ante æstimasse opus, metiri vires, ponderasse sapientiam, merita comparasse, sumptus computasse virtutum. Age ergo, puta tempus putationis adesse, si tamen meditationis præivit. Si cor movisti, movenda jam lingua, movenda est & manus. Accingere gladio tuo, gladio spi-

(1) *Gen.* 24. 62. (2) *Luc.* 14. 28.

ſpiritus, quod eſt verbum Dei (1). Glorifica manum & brachium dextrum in faciendo vindictam in nationibus, increpationes in populis, in alligando reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis. Si hæc facis, honorificas miniſterium tuum, & miniſterium te. Non mediocris iſte principatus. Exturbare eſt hoc malas beſtias a terminis tuis, quo greges tui ſecuri in paſcua educantur. Domabis lupos, ſed ovibus non dominaberis. Paſcendas utique, non premendas ſuſcepiſti. Si bene conſideraſti, quis ſis; hæc te oportere facere non ignoras (2). Porro ſcienti & non facienti, peccatum eſt tibi. Non es oblitus ubi legeris (3): *Servus ſciens voluntatem domini ſui, & non faciens, plagis vapulabit multis*. Sic Prophetæ, ſic Apoſtoli factitabant. Fortes fuere in bello, non molles in ſericis. Si filius es Apoſtolorum & Prophetarum, & tu fac ſimiliter. Vindica tibi nobile genus ſimilibus moribus; quod non aliunde nobile, quam morum inge-

(1) *Epheſ.* 6. 17. (2) *Jacob.* 4. 17. [3] *Luc.* 12. 47.

genuitate, & fidei fortitudine fit (1). Per hanc vicerunt regna, operati sunt justitiam, adepti sunt repromissiones. Hoc chirographum paternæ tuæ hereditatis, quod tibi evolvimus, ubi inspicias portionem quæ te contingit. Induere fortitudinem, & hereditasti. Posside fidem, posside pietatem, possíde sapientiam, sed sapientiam sanctorum: (ipsa est timor Domini) & habes quod tuum est. Habes sine defraudatione integrum paternum fundum. Pretiosissimus fundus virtus est. BONUS FUNDUS humilitas, in quo omne ædificium spirituale constructum crescit in templum sanctum in Domino. Per hanc nonnulli possidere etiam portas inimicorum. Quæ enim virtutum æque potest dæmonum omnem debellare superbiam, tyrannidem hominum? Ceterum cum omni indifferenter personæ hæc sit quædam turris fortitudinis a facie inimici; nescio quo pacto tamen vis ejus major in majoribus, & in clarioribus clarior comprobatur. Nulla splendidior gemma

[1] *Heb.* 11. 33.

ma, in omni præcipue ornatu Summi Pontificis. Quo enim cellior ceteris, eo humilitate apparet illuſtrior & ſeipſo.

CAPUT VII.

Reſumens priorem quæſtionem, quis ſit, diligentius expendit.

14. ARguar forſitan, quod non ſatis primis explicitis partibus, in ſecundas neſcio quomodo ſtilus excurrerit, deſcribere inchoans qualem te oporteat eſſe, cum necdum, quis ſis, plenius expreſſiſſet: Credo erubeſcens in ſummo poſitum apice videri hominem nudum, feſtinavit induere inſignibus ſuis. Abſque his nempe eò deformior, quo illuſtrior pares: Numquid poteſt abſcondi civitatis ſupra montem poſitæ deſolatio; aut latere fumus lucernæ exſtinctæ ſuper candelabrum? Simia in tecto, rex fatuus in ſolio ſedens. Et nunc audi canticum meum, & quidem minus ſuave, ſed ſalutare. Monſtruoſa res, gradus ſummus, & animus

mus infimus: ſedes prima, & vita ima; lingua magniloqua, & manus otioſa; ſermo multus, & fructus nullus; vultus gravis, & actus levis, ingens auctoritas, & nutans ſtabilitas. Admovi ſpeculum: fœdus ſe in eo vultus agnoſcat: tu tuum gaude diſſimilem inveniri. Inſpice tamen & tu, ne forte, etſi ſit unde merito placeas tibi, etiam in quo debeas diſplicere, non deſit. Volo glorieris teſtimonio conſcientiæ tuæ, ſed non minus ut eodem ipſo humilieris. Rara vox (1), *Nihil mihi conſcius ſum*. Cautior in bonis ambulas, ſi & mala non lateant. Quamobrem, ut dixi, noveris te, ut inter anguſtias quæ non deſunt, fruaris conſcientiæ bono: magis autem ut ſcias quid deſit tibi. Nam cui non deſit? Omnia illi deſunt, qui nil ſibi deeſſe putat. Quid ſi ſummus Pontifex ſis? Nunquid quia ſummus Pontifex, ideo ſummus? Infimum noris eſſe, ſi ſummum putas. Quis ſummus? Cui addi non poſſit. Graviter erras, ſi te illum exiſtimes. Abſit. Non tu de illis es, qui dignitate virtu-

(1) 1. *Cor.* 4. 4.

tutes putant. Tibi ante experta virtus, quam dignitas fuit. Augustis relinquito illam sententiam, aliisque, qui divinis coli honoribus non timuerunt: verbi gratia, Nabuchodonosor, Alexandro, Antiocho, Herodi. Tu vero considera, non consummatione summum te dici, sed comparatione. Nec me putes comparationem dicere meritorum, sed ministeriorum. Sic te existimet homo, ut ministrum Christi, & (quod absque præjudicio sanctitatis cujuspiam dixerim) summum plane inter ministros. Alias niti te ad summum velim, non putare summum, aut velle putari antequam sis. Nam quomodo proficis, si jam sufficis tibi? Non sit proinde tibi aut pigrum vestigare quid desit, aut fateri quod desit verecundum. Loquere & tu voce antecessoris tui [1]: *Non quod jam acceperim, aut jam perfectus sim*. Et rursum [2]: *Ego me non arbitror comprehendisse*. Hæc scientia sanctorum: hæc longe ab illa quæ inflat (3). Hanc qui apponit, apponit & dolorem; sed do-

lo-

(1) *Philipp.* 31. 2. (2) *Ibid.* 13. (3) *Eccles.* 1. 18.

lorem hunc nemo umquam ſapiens ſubterfugit. Eſt quippe medicinalis dolor; per quem ſtupor ille letalis animi duri & impœnitentis extunditur. Et ideo ſapiens, qui dicere potuit (1): *Et dolor meus in conſpectu meo ſemper*. Nunc jam repetendæ reliquiæ, ſi quæ ſunt, loci illius; a quo paulo ante divertimus.

CAPUT VIII.

De Pontificiæ dignitatis & poteſtatis excellentia differit.

15. AGe, indagemus adhuc diligentius quis ſis, quam geras videlicet pro tempore perſonam in Eccleſia Dei. Qui es? Sacerdos magnus, Summus Pontifex. Tu princeps Epiſcoporum, tu heres Apoſtolorum; tu primatu Abel, gubernatu Noe, patriarchatu Abraham, ordine Melchiſedech, dignitate Aaron, auctoritate Moyſes, judicatu Samuel, poteſtate Petrus, unctione Chriſtus. Tu es cui claves traditæ, cui oves creditæ ſunt.

Sunt

(1) *Pſal.* 37. 18.

Sunt quidem & alii cæli janitores, & gregum Pastores: sed tu tanto gloriosius, quanto & differentius utrumque præ ceteris nomen hereditasti. Habent illi sibi assignatos greges, singuli singulos: tibi universi crediti (*a*), uni unus. Nec modo ovium, sed & pastorum tu unus omnium pastor. Unde id probem quæris? Ex verbo Domi-

(*a*) Quam præclare, & juxta veritatis Evangelicæ amussim senserit, scripseritque S. Doctor Claræ vallensis de supremo Romani Pontificis in universam Ecclesiam primatu, auctoritate, ac jurisdictione, tum ex hoc libro, tum ex aliis ejus operibus abunde colligitur. Nos id pluribus probare in præsentia supersedemus, cum jamdiu animum adjecerimus ad dissertationem exornandam, qua S. Doctoris, & SS. Patrum hac de re mentem perscrutabimur, aperiemusque contra nuperos (præsertim Justinum Febronium) Pontificiæ potestatis decurtatores, qui proinde toti Ecclesiæ ingentem plagam imprudentes infligunt. Nam capitis detrimenta necesse est, ut in cetera membra dimanent. Hinc experientia docet, ubi minus Pontificiæ auctoritatis plenitudo observatur, defenditurque, Episcopalem etiam in dies imminui, atque labefactari.

mini. Cui enim, non dico Episcoporum, sed etiam Apostolorum, sic absolute & indiscrete totæ commissæ sunt oves (1)? *Si me amas, Petre, pasce oves meas*. Quas? illius vel illius populus civitatis, aut regionis, aut certi regni? *Oves meas*, inquit. Cui non planum, non designasse aliquas, sed assignasse omnes? Nihil excipitur, ubi distinguitur nihil. Et forte præsentes ceteri condiscipuli erant, cum committens uni, unitatem omnibus commendaret in uno grege & uno pastore, secundum illud [2]: *Una est columba mea, formosa mea, perfecta mea*. Ubi unitas, ibi perfectio. Reliqui numeri perfectionem non habent, sed divisionem, recedentes ab unitate. Inde est quod alii singuli singulas sortiti sunt plebes, scientes sacramentum (3). Denique Jacobus, qui videbatur columna Ecclesiæ, una contentus est Jerosolyma, Petro universitatem cedens. Pulchre vero ibi positus est suscitare semen defuncti fratris, ubi occisus est ille, nam dictus est frater Domini. Por-

(1) *Joan.* 21. 15. (2) *Cant.* 6. 8.
(3) *Galat.* 1. 19.

Porro cedente Domini fratre, quis se alter ingerat Petri prærogativæ?

16. Ergo, juxta canones tuos, alii in partem sollicitudinis, tu in plenitudinem potestatis vocatus es. Aliorum potestas certis arctatur limitibus; tua extenditur & in ipsos, qui potestatem super alios acceperunt. Nonne, si causa exstiterit, tu Episcopo cœlum claudere, tu ipsum ab episcopatu deponere, etiam & tradere satanæ potes? Stat ergo inconcussum privilegium tuum tibi, tam in datis clavibus, quam in ovibus commendatis. Accipe aliud, quod nihilo minus prærogativam confirmat tibi (1). Discipuli navigabant, & Dominus apparebat in littore; quodque jucundius erat, in corpore redivivo. Sciens Petrus quia Dominus est, in mare se misit, & sic venit ad ipsum, aliis navigio pervenientibus. Quid istud? Nempe signum singularis Pontificii Petri, per quod non navem unam, ut ceteri quique suam, sed sæculum ipsum susceperit gubernandum. Mare enim sæculum est; naves, Ecclesiæ. Inde est quod altera

(1) *Joan.* 21.

vice instar Domini gradiens super aquas, unicum se Christi Vicarium designavit, qui non uni populo, sed cunctis præesse deberet, siquidem (1) *aquæ multæ, populi multi*. Ita cum quisque ceterorum habeat suam, tibi una commissa est grandissima navis; facta ex omnibus ipsa universalis Ecclesia, toto orbe diffusa.

CAPUT IX.

Propriæ naturæ considerationem commendat.

17. EN quis es; sed noli oblivisci etiam quid. Nam & ego non sum oblitus, id me promisisse repetiturum in opportunitate. Quam opportune cum eo qui es, etiam quod ante eras, consideras! Quid dico, eras? Et nunc es. Quid desinas intueri, quod non desiisti esse? Una sane consideratio est, quid fueris, & quid sis: nam quis sis factus, altera. Non oportet ut ista extundat illam in scrutinio tui. Es enim, ut dixi, adhuc quod eras

1) *Apoc.* 17. 15.

eras : & non minus hoc es , quam quod factus es post , forte & magis . Denique illud natus es, mutuatus hoc, non in hoc mutatus . Non rejectum illud , sed istud adjectum . Tractemus utrumque simul , nam, ut præfatum me memini, collatæ ex invicem ambæ res utiliores fient. Dixi supra consideranti quid sis , naturam occurrere , qua es homo, nam homo natus es . Porro percunctanti quis, personæ respondebitur nomen*, quod est Episcopus : quod quidem factus, non natus es . Quid tibi horum videtur ad purum esse tui, & ad te principalius pertinere? quod factus, an quod natus ? Nonne quod natus? Hoc ergo consulo consideres maxime , quod maxime es, hominem videlicet , quod & natus es .

18. Nec modo quid natus, sed & qualis natus, oportet attendas, si non vis tuæ considerationis fructu & utilitate fraudari . Tolle proinde nunc hereditaria hæc perizomata ab initio maledicta . Dirumpe velamen foliorum celantium ignominiam , non plagam curantium. Dele fucum fugacis hono-

ris hujus, & male coloratæ nitorem gloriæ, ut nude nudum consideres, quia nudus egressus es de utero matris tuæ (1). Numquid infulatus? numquid micans gemmis, aut floridus sericis, aut coronatus pennis, aut suffarcinatus metallis? Si cuncta hæc, veluti nubes quasdam matutinas, velociter transeuntes & cito pertransituras, dissipes, & exsuffles a facie considerationis tuæ; occurret tibi homo nudus, & pauper, & miser, & miserabilis; homo dolens, quod homo sit; erubescens quod nudus sit, plorans, quod natus sit, murmurans quod sit homo natus ad laborem, non ad honorem (2); homo natus de muliere, & ob hoc cum reatu; brevi vivens tempore, ideoque cum metu (3); repletus multis miseriis, & propterea cum fletu. Et vere multis, quia corporis & animæ simul. Quid enim calamitate vacat nascenti in peccato, fragili corpore, & mente sterili? Vere ergo repletus, cui infirmitas corporis, & fatuitas cordis cumulatur traduce sordis, mor-

(1) *Job.* 1. 21. (2) *Job.* 5. 7. (3) *Job.* 14. 1.

mortis addictione. Salubris copula, ut cogitans te summum Pontificem, attendas pariter vilissimum cinerem non fuisse, sed esse. Imitetur cogitatio naturam; imitetur &, quod dignius est, Auctorem naturæ, summa imaque consocians. Nonne natura in persona hominis vili limo vitæ spiraculum colligavit? Nonne Auctor naturæ in sui persona Verbum limumque contemperavit? Ita tibi sume formam, tam de nostræ concretione originis, quam de sacramento redemptionis: ut altus sedens, non alta sapiens sis; sed humilia de te sentiens, humilibusque consentiens.

CAPUT X.

Tertium membrum considerationis sui, nempe qualis sit, exponit.

19. Proinde si consideras quantus es, cogita etiam qualis, & maxime. Hæc te sane consideratio tenet in te; nec a te avolare sinit, non ambulare in magnis, neque in mirabilibus super te. In te consistito.

Non infra dejici, non attolli supra; non evadere in longius, non extendi in latius. Tene medium, si non vis perdere modum. Locus medius tutus est. Medium sedes modi, & modus virtus. Omnem extra modum mansionem sapiens exsilium reputat. Propterea non est illi habitare in longo, quod ultra modum sit: sed ne in lato quidem, quod extra sit: porro nec in alto vel imo, quod alterum supra, alterum infra sit. Denique & longitudo exterminium habere solet, & dilatatio scissuram, & altitudo ruinam, & profundum absorptionem. Dico hæc planius, ne me putes ea loqui quæ (1) Apostolus comprehendere hortatur cum omnibus sanctis, longitudinem, latitudinem, sublimitatem, & profundum, quod alterius erit & disputationis, & temporis. Nunc autem longum dico, cum sibi homo longiorem promittit vitam; latum, cum in superfluas animus distenditur curas; altum, cum de se plus præsumit; profundum, cum se plus deiicit. Qui ergo longa sibi metitur tempora, nonne vere ingredi-

(1) *Ephes.* 3. 18.

ditur iter exterminii, transiens vitæ terminos productiori sollicitudine? Inde est, quod homines in præsenti a sese exules per oblivionem, in alia per inanem sollicitudinem migrant sæcula, non profutura, immo nec futura. Similiter animus distentus in multa, multis laceretur curis necesse est. Nempe immoderata extensio extenuationem, & extenuatio nimia scissionem facit. Jam vero alta præsumptio, quid nisi ruinosa præcipitatio est? Legisti namque (1), *Antè ruinam exaltatur cor*. Quid è regione nimiæ pusillanimitatis dejectio, nisi desperata quædam absorptio est? In hanc fortis non deiicietur. Prudens longioris vitæ non abducetur incerto. Modestus moderabitur curas: temperabit a superfluis, non deerit necessariis. Porro justus altiora se non præsumet, sed loquetur cum justo (2): *Si justus fuero, non levabo caput.*

CA-

(1) *Prov.* 18. 12. (2) *Job.* 18. 15.

CAPUT XI.

Serium examen sui Pontifici serio commendat.

20. TU ergo in hac consideratione tui caute ambules, & tota æquitate verseris, ut nec plus vero tibi tribuas, nec plus justo parcas. Porro plus vero tribuis, non modo arrogando tibi quod non habes bonum, sed & quod habes adscribendo. Vigilanter discerne, qualis ex te, & qualis sis dono Dei, & non sit in spiritu tuo dolus. Erit autem, nisi fideliter partiens, tua tibi, & quæ sunt Dei, Deo sine fraudes resignes. Ex te mala, bona a Domino esse, persuasum tibi non ambigo. Sane inter considerandum qualis sis; etiam qualis fueris, ad memoriam, revocandum, conferenda posteriora prioribus. Profecerisne in virtute, in sapientia, in intellectu, in suavitate morum; an ab his forte (quod absit) defeceris. Patientior sis, an impatientior solito, iracundior leniorne, insolentior an humi-

milior, affabilior an austerior, exorabilior an difficilior, pusillior animo an magnanimior, serius magis an pluſculum diſſolutus, timoratior an forte fidentior quam oportet. Quam latus tibi patet campus in hoc genere conſiderandi! Memoro ego pauca, veluti quædam ſeminaria proferens; non tamen ipſe ſerens, ſed dans ſemen ſerenti. Oportet innoteſcat tibi zelus tuus, clementia tua, diſcretio quoque moderatrix earumdem virtutum; qualis videlicet in donandis injuriis, qualis ſis in ulciſcendis, quam in utroque providus modi, loci, temporis obſervator. Prorſus conſideranda tria hæc in uſu virtutum harum: ne non ſint virtutes, ſi præter hæc reperiantur, nempe ejuſmodi, non natura virtutes, ſed uſus facit. Nam ex ſe indifferentes eſſe noſcuntur. Tuum eſt, aut abutendo & confundendo facere vitia; aut bene ordinateque utendo, virtutes. Solent diſcretionis oculo caligante alterutrum ſibi præripere, loca, terminos occupare. Porro caliginis duæ ſunt cauſæ, ira, & mollior affectus. Is judicii cenſuram

ram enervat, illa præcipitat. Quomodo ab altero non periclitetur, aut pietas clementiæ, aut zeli rectitudo? Turbatus præ ira oculus clementer nil intuetur; suffusus fluxa quadam & muliebri mollitie animi rectum non videt. Non eris innocens, si aut punias eum cui forte parcendum esset, aut parcas ei qui fuerat puniendus.

CAPUT XII.

Neque in prosperis animus nimis laxandum, neque in adversis deficiendum.

21. IN tribulationibus quoque qualem te inveneris, nolo dissimules. Si constantem in tuis, condolentem in alienis, gaude. Recti cordis hoc; e regione perversissimi, si cum in propriis deprehendaris fortasse impatiens, minime tamen in alienis compatiens sentiaris. Quid in prosperis? nihilne est quod considerationem sollicitet? Est utique, si diligenter attendas, quam rarus semper exstiterit, qui non vel modice in prosperitate ani-

animum relaxaverit a sui custodia & disciplina. Quando hæc incautis non fuit ad disciplinam, quod ignis ad ceram, quod solis radius ad nivem vel glaciem? Sapiens David, sapientior Salomon fuit: sed, blandientibus nimis secundis rebus, alter ex parte, alter ex toto desipuit. Magnus, qui incidens in adversa, non excidit vel parum a sapientia: nec minor, cui præsens felicitas si arrisit, non irrisit. Quamquam facilius inveneris, qui sapientiam retinuerunt, contraria sibi fortuna, quam qui propitia non perdiderunt. Præferendus ille, & magnus est, cui inter prospera saltem risus indecentior, aut sermo insolentior, aut immoderatior cura vestis vel corporis non irrepsit.

CAPUT XIII.

Ab otio & nugis, vanisque sermonibus Pontificem dehortatur.

22. Etsi recte (1) Sapiens hortatur sapientiam scribi in otio, caven-

(1) *Eccli.* 38. 25.

vendum & in otio otium est. Fugienda proinde otiositas, mater nugarum, noverca virtutum. Inter sæculares, nugæ, nugæ sunt; in ore Sacerdotis, (*a*) blasphemiæ: Interdum tamen si incidant, ferendæ fortassis; referendæ num-

(*a*) Ejusmodi sales, facetias, dicacitates, tamquam scurrilitates ab Apostolo Paulo damnatas, ab ore Sacerdotum ablegat etiam S. Petrus Damianus, qui eas censet ferendas aliquando, laudandas numquam, S. Ambrosius ante hos omnes, *licet interdum honesta joca, inquit, ac suavia sint. tamen ab Ecclesiastica abhorrent regula: lib. 1. de officiis cap.* 4. Videsis etiam S. Gregorium Magnum *Hom.* XI. *In Ezechielem*. Sacri præcipue Oratores, qui juxta Bernardum *consecrarunt os suum Evangelio*, ad hæc attendant quæso, ne ad nugas, & ludrica aut privatim aut publice excurrant. Legant Chrysostomum in cap. 5. epist. ad Ephesios, ubi ostendit, quam deceat Christianam gravitatem ridiculis abstinere; *quæ qui legerit non poterit non mirari, quantum nonnulli sacri concionatores, ab ea gravitate distent, quam ille vir sapientissimus jure ab ipso populo exigebat*: Ita Carolus Regius Soc. Jesu *lib.* 2. *cap.* 16. *Oratoris Christiani*, quod opus ab Evangelii præconibus

numquam. Magis interveniendum caute & prudenter nugacitati. Prorumpendum ſane in ſerium quid, quod non modo utiliter, ſed libenter audiant, & ſuperſedeant otioſis. Conſecraſti os tuum Evangelio: talibus jam aperire illicitum, aſſueſcere ſacrilegum eſt [1]. *Labia ſacerdotis*, ait, *cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirunt de ore ejus*: non nugas profecto, vel fabulas. Verbum ſcurrile, quod faceti urbanive nomine colorant, non ſufficit peregrinari ab ore: procul & ab aure relegandum. Fœde ad cachinnos moveris, fœdius moves. Porro detrahere, aut detrahentem audire, quid horum damnabilius ſit, non facile dixerim.

CA-

bus nocturna, diurnaque manu cum aureis, cedroque dignis S. Auguſtini *de Doctrina Chriſtiana* libris utillime verſaretur. Confer Tomum I. *horum opuſculorum*.

(1) *Malach*. 2. 7.

CAPUT. XIV.

Perſonarum acceptionem in judiciis ſummopere vitandam.

43. DE avaritia non eſt quod tuum fatigem intuitum, cum pecuniam tamquam paleam dicaris habere. Non prorſus, non eſt quod pro illa timeatur a judiciis tuis. Sed eſt quod non minus ſæpe, nec noxie minus inſidiari judicantibus ſolet: de quo maxime, quid in tua lateat conſcientia, latere te nolim. Quid illud, ſi quæris, acceptio perſonarum? Non parvi te rerum peccati exiſtimes, ſi facies peccatorum ſumis, & non potius cauſas dijudicas meritorum. Eſt item vitium, cujus ſi te immunem ſentis, inter omnes quos novi ex his qui cathedras aſcenderunt, ſedebis me judice ſolitarius: quia veraciter ſingulariterque levaſti te ſupra te, juxta (1) Prophetam. Facilitas credulitatis hæc eſt, cujus callidiſſimæ vulpeculæ magnorum neminem comperi ſatis caviſſe

(1) *Thren.* 3. 28.

ſe verſutias. Inde eis ipſis pro nihilo iræ multæ, inde innocentium frequens addictio, * inde præjudicia in abſentes. Gratulor autem tibi (nec enim aſſentationis apud te vereor incurrere notam) gratulor, inquam, præſidere te uſque adhuc abſque horum omnium querela multa: an & ſine culpa, tu videris. Nunc ad ea quæ ſub te ſunt, conſideratio intendenda. At alterius principii hoc: ſiquidem tuis occupationibus ſermo brevior competentior eſt.

* Nempe condemnatio; confer notam *pag. 291. in Tomo I. horum opuſculorum.*

LIBER TERTIUS

CAPUT I.

Pontificis esse, non tam ut omnes suo dominio subiiciat, sed ut omnes, quantum fieri potest, ad Ecclesiæ gremium perducat.

1. Finis superioris libri huic principium ponit. Itaque juxta promissum illius considerandæ quæ sub te sunt. Quænam sunt illa, non est quod a me quærendum putes, Sacerdotum optime Eugeni; rectius fortasse quæ non sint quæras. Orbe exeundum ei qui forte volet explorare quæ non ad tuam pertinent curam. Parentes tui destinati sunt, non aliquas regiones, sed ipsum debellaturi orbem (1). *Ite in orbem universum*, dictum est illis. Ipsi vero vendentes tunicas, emere gladios ignitum eloquium, & spiritum vehementem, arma potentia Deo. Quo non pervenerunt victores inclyti, filii excussorum (2)? Quo non sagittæ potentium

(1) *Mar.* 16. 15. (2) *Ps.* 119. 4.

tium acutæ, cùm carbonibus desolatoriis? (1) & quidem in omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Penetrabant & incendebant verba illa incensa igni, quem Dominus misit in terram [2]. Occumbebant strenuissimi bellatores, sed non succumbebant: triumphabant & mortui [3]. Nimis confortatus est principatus eorum: constituti sunt principes super omnem terram [4]. Eis tu successisti in hereditatem. Ita tu heres, & orbis hereditas. At quatenus hæc portio te contingit, aut contigerit illos, id sobria consideratione pensandum. Non enim per omnem reor modum, sed sane quodam tenus (ut mihi videtur) dispensatio tibi super illum credita est, non data possessio. Si pergis usurpare & hanc, contradicit tibi qui dicit (5): *Meus est orbis terræ, & plenitudo ejus.* Non tu ille, de quo Propheta (6): *Et erit omnis terra possessio ejus.* Christus hic est, qui possessionem sibi vindicat, & jure creationis, & merito

(1) *Ps.* 18. 5. (2) *Luc.* 12. 4. (3) *Ps.* 138. 17. (4) *Ps.* 44. 17. (5) *Ps.* 49. 12. (6) *Ps.* 103. 24.

redemptionis, & dono Patris. Cui enim alteri dictum est (1), *Postula a me & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ?* Possessionem & dominium cede huic: tu curam illius habe. Pars tua hæc: ultra ne extendas manum.

2. Quid, inquis? Non negas præesse, & dominari vetas? Plane sic. Quasi non bene præsit, qui præest in sollicitudine. Numquid non & villa villico, & parvus dominus subjectus est pædagogo? Nec tamen villæ ille, nec is sui domini dominus est. Ita & tu præsis ut provideas, ut consulas, procures, ut serves. Præsis ut (2) prosis; præsis ut fidelis servus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam. Ad quid? Ut des illis escam in tempore; hoc est, ut dispenses, non imperes. Hoc fac, & dominari ne affectes hominum homo, ut non dominetur tui omnis injustitia. At satis superque id intimatum supra, cum, quis sis, disputaretur. Addo tamen & hoc, nam nullum tibi venenum, nullum gladium plus formido, quam

(1) *Ps.* 2. 8. (2) *Matth.* 24. 45.

quam libidinem dominandi. Certe ut multum tibi tribuas, si multum deceptus non es, nil te existimas plus accepisse a magnis Apostolis. Recordare nunc vocis illius (1): *Sapientibus & insipientibus debitor sum*. Et si non indebitam tibi ipsam censes, hoc quoque simul memento, debitoris molestum nomen servienti potius, quam dominanti congruere. Servus in Evangelio audit (2): *Quantum debes domino meo?* Ergo si te agnoscis sapientibus & insipientibus, non dominatorem, sed debitorem; curandum summopere tibi, & tota vigilantia considerandum, quomodo & qui non sapiunt sapiant, & qui desipuere resipiscant. At nullum genus insipientiæ infidelitate [ut sic loquar] insipientius. Ergo & infidelibus debitor es, Judæis, Græcis, & Gentibus.

3. Interest proinde tua, dare operam quam possis, ut increduli convertantur ad Fidem, conversi non avertantur, aversi revertantur: porro perversi ordinentur ad rectitudinem, subversi ad veritatem revocentur: sub-

(1) *Rom.* 1. 14. (2) *Luc.* 16. 5.

versores invictis rationibus convincantur, ut vel emendentur ipsi, si fieri potest; vel si non, perdant auctoritatem, facultatemque alios subvertendi. Non omnino & ab hoc insipientium genere pessimo tibi dissimulandum. Dico autem hæreticos, schismaticosque, nam hi sunt subversi, & subversores; canes ad scissionem, vulpes ad fraudem. Erunt, inquam, hujusmodi maxime tuo studio aut corrigendi, ne pereant; aut ne perimant, coercendi. Esto, de Judæis excusat te tempus: habent terminum suum qui præveniri non poterit. Plenitudinem gentium præire oportet. Sed de ipsis gentibus quid respondes? Immo quid tua consideratio respondet tibi percunctanti sic? Quid visum est patribus ponere metam Evangelio, verbum suspendere fidei, donec infidelitas durat? Qua ratione, putamus, substitit velociter currens sermo (1)? quis primus inhibuit hunc salutarem cursum? Et illis causa forte, quam nescimus, aut necessitas potuit obstitisse.

4. Nobis quæ dissimulandi ratio est? Qua

(1) *Ps.* 147. 15.

Qua fiducia, qua conſcientia Chriſtum non vel offerimus eis qui non habent? An veritatem Dei in injuſtitia detinemus? Et quidem quandoque perveniat gentium plenitudo neceſſe eſt. Exſpectamus ut in eas incidat fides? Cui credere caſu contigit (1)? *Quomodo credent ſine prædicante* (2)? Petrus ad Cornelium, Philippus ad Eunuchum miſſi ſunt (3): &, ſi exemplum recentius quærimus, Auguſtinus a beato Gregorio deſtinatus, formam fidei tradidit Anglis. Et de his tu ita tecum. Ego addo & de pertinacia Græcorum, qui nobiſcum ſunt, & nobiſcum non ſunt; juncti fide, pace diviſi. Quamquam & in fide ipſa claudicaverint a ſemitis recti. Et idem de hæreſi, quæ clam pæne ubique ſerpit; apud aliquos ſævit palam. Nam Parvulos Eccleſiæ paſſim & publice deglutire [a] feſtinat.

(1) *Rom.* 10. 14. (2) *Act.* 8. 26. (3) *Act.* 10. 20.

(*a*) Id intelligendum de Henricianis, qui parvulos a baptiſmo excludebant, de quibus S. Bernardus fuſius agit in Epiſtola 61., & in ſermonibus 65., & 66. ſuper can-

Quæris ubi ſit hoc ? Veſtri, qui terram Auſtri tam ſæpe viſitant, ecce hi ſciunt, & poſſunt dicere tibi. Eunt & redeunt per medium illorum, aut tranſeunt ſecus: ſed quid boni adhuc cum illis egerint, necdum audivimus. Et forſitan audiſſemus, niſi præ auro Hiſpaniæ, ſalus populi viluiſſet. Tuum eſt & plagæ huic remedium providere.

5. Sed eſt inſipientia, quæ ipſam quoque jam propemodum ſtultam fecit ſapientiam fidei. Quomodo & ipſam Catholicam pæne totam hoc virus infecit ? Nam dum & ipſa quique quæ noſtra ſunt quærimus, fit ut invicem invidentes, invicem provocantes, exerceamur ad odia, animemur ad injurias, armemur ad lites, ca-

cantica. Per terram Auſtri videtur hic deſignari Hiſpania, aut quod reſpectu Galliæ, ubi S. Doctor verſabatur, ac ſcribebat, ad Auſtrum vergit; aut alluſione facta ad terram Auſtri, ex qua Regina Saba cum theſauris proceſſit ad inviſendum Salomonem. Qui autem ex Hiſpania in Italiam revertebantur Romani, tranſibant per agrum Toloſatem, ubi tunc temporis Henriciani maxime graſſabantur.

cavillemur ad dolos (a), feramur ad detractiones, prorumpamus ad maledicta, opprimamur a fortioribus, opprimamus infirmiores. Quam digne & laudabiliter occupatur meditatio cordis tui adversus tam pestilens insipientiæ genus, quod corpus ipsum Christi, quæ est multitudo credentium, occupasse consideras! O ambitio, ambientium crux! quomodo omnes torquens, omnibus places? Nil acerbius cruciat, nil molestius inquietat; nil tamen apud miseros mortales celebrius negotiis ejus. An non limina Apostolorum plus jam ambitio, quam devotio terit? An non vocibus ejus vestrum tota die resultat palatium? An non quæstibus ejus tota legum, canonumque disciplina insudat? An non spoliis ejus omnis Italica inhiat inexplebili aviditate rapacitas? Quid ita, immo quid aliud tuæ ipsius spiritualia studia non saltem inter-

(a) Vide Tomum I. *horum opusculorum in nota pag.* 131., ubi fuse differitur in detractores præsertim eos, qui præpositorum vitam temere dijudicant, & in scurrilibus conventiculis famam insolenter proscindunt.

terdicit, sed abscidit? Quoties sancta ac fœcunda tua abortiri otia fecit inquietum & inquietans malum? Aliud est quod ab oppressis appellatur ad te, aliud autem quod ambitio in Ecclesia per te regnare molitur. Nec deesse illis, nec huic aliquatenus assentire oportet. Quam vero inique fovetur illa, spernuntur illi! utrisque tamen debitores, illis ut erigas, istis ut reprimas,

CAPUT II.

Quis modus in appellationibus ad Sedem Apostolicam adhibendus sit.

6. ET quoniam incidit de appellationibus, prosequi aliquatenus non erit ab re. Magno in his & pio opus intuitu est; ne quod magna fuit necessitate provisum, male utendo reddatur inutile. Mihi videtur & in multam posse eas devenire perniciem, si non summo moderamine actitentur. Appellatur de toto mundo ad te. Id quidem in testimonium singularis primatus tui. At tu, si sapis, non prima-

matu gaudebis, sed fructu. Apostolis dictum est [1]: *In hoc nolite gaudere, quod spiritus subjiciuntur vobis*. Appellatur ad te, ut dixi: & utinam tam fructuose, quam necessarie. Utinam cum oppressus clamat, sentiat oppressor; & non superbiat impius unde incenditur pauper. Quid tam decorum, ut ad invocationem tui nominis oppressi effugiant, versuti non refugiant? Quid e regione tam perversum, tam recti alienum, ut lætetur qui malum fecit; & qui tulit, inaniter fatigetur? Inhumanissime non moveris erga hominem, cui illatæ injuriæ cumulavere dolorem & labor itineris, & damna expensarum: sed nihilominus ignavissime in illum non moveris, qui huic tot calamitatum partim auctor, partim exstitit causa. Evigila homo Dei, cum hæc contingunt: moveatur miseratio, moveatur & indignatio tua. Alteram læso, alteram lædenti debes. Consoletur ille damnorum resarcitu suorum, satisfactione injuriarum, fine calumniarum: cum isto ita agatur, ut pœniteat fecisse

(1) *Luc.* 10. 20.

cisse quod non timuit facere, & non de pœnis innocentis rideat.

7. Arbitror idem debere pati illum, qui sine causa forte appellavit. Formulam hanc justitiæ præfigit tibi & divinæ incommutabilis ratio æquitatis, &, ni fallor, ipsa appellationem lex, ut illicite usurpata appellatio nec prosit appellanti, nec appellato obsit. Ut quid enim frustra fatigatus sit homo? Quam plenum justitiæ, ut sese potius læserit qui coluit proximum? Appellasse inique, iniquum est: inique & impune, iniquarum appellationum fomes. Iniqua autem omnis (a) ap-

(a) Videsis Concilii Tridentini sapientissima decreta circa appellationes ecclesiasticas præcipue *sess.* 13. *de reform. cap.* 1. *& seqq.* Verum cum nonnulli in Sedem Apostolicam parum æqui non solum in appellationum abusus, sed etiam in legitimum, ratumque earum jus, S. Bernardi sententiis abutentes, plura effutierint, fortasse id uberius dispiciemus in prævia hujusce Tomi dissertatione, quam, si otium suppetat, facile adornabimus ex adnotationibus, quas legendo Concilia, SS. Patres, Historias Ecclesiasticas, veteres, recentioresque

appellatio, ad quam justitiæ inopia non coegit. Appellare, non ut graves, sed si graveris, licet. Appellandum a sententia. Ante sententiam improbe omnino, nisi ob manifestum gravamen, præsumitur appellatio. Qui igitur non gravatus appellat, liquet quia aut gravare intendit, aut tempus redimere. Non est autem suffugium appellatio, sed refugium. Quantos novimus appellasse pulsatos, quo interim liceret, quod numquam licet? Nonnullis etiam, quoad vixerunt, licuisse appellationis suffragio nefaria scimus, verbi gratia, incestum, adulterium. Quale est hoc, turpitudini patrocinari, quod vel maxime formidari a turpibus oportebat? Quousque murmur universæ terræ aut dissimulas,

aut

que magni nominis Auctores jamdiu peregimus. Interim confer Christianum Lupum perdoctum, ac pium Theologum Lovaniensem inclyti Ordinis Eremitarum S. Augustini *de appellationibus ad Sedem Apostolicam*, & eruditissimos Fratres Ballerinios Presbyteros Veronenses in prolixis observationibus contra v. dissertionem Quesnelli. Tomo II. operum S. Leonis Magni.

aut non advertis? Quousque dormitas? quousque non evigilat consideratio tua ad tantam appellationum confusionem atque abusionem? Præter jus & fas, præter morem & ordinem fiunt. Non locus, non modus, non tempus non causa discernitur, aut persona. Præsumuntur leviter passim, plerumque & nequiter. Volentes malignari, nonne his potissimum terreri solebant? Nunc terrori ipsi ex his magis fiunt, atque id bonis. Antidotum versum in venenum. Non mutatio dexteræ Excelsi hæc.

8. Appellantur boni a malis, ut non faciant bona; & supersedent a voce tonitrui tui formidantes. Denique appellantur Episcopi, ne illicita audeant matrimonia solvere, vel prohibere. Appellantur ne rapinas, ne furta, ne sacrilegia, & quæ hujusmodi sunt, punire ullatenus vel cohibere præsumant. Appellantur, ne indignas & infames personas a sacris officiis beneficiisve repellere seu amovere queant. Quod tu invenis remedium morbo huic, ne quod repertum ad remedium

fuit

fuit, reperiatur ad mortem (1)? Zelatus est Dominus domum orationis factam speluncam latronum: tu ejus minister dissimulas miserorum refugium datum arma iniquitati? Videas præripi passim partem oppressorum, & prorumpere ad appellandum non tam gravatos, quam gravare volentes. Quid hoc mysterii? Tuum est considerare, non meum commentari istud. Et cur, inquis, male appellati non veniunt, ostensuri suam innocentiam, malitiam convicturi? Dico quod dicere ad hæc solent; Nolumus vexari frustra. In curia esse, qui proclivius faveant appellantibus, foveant appellationes. Cessuris Romæ, domi cedere satius

9. Fateor me non omnino decredere his. Quem das mihi in tam crebris appellationibus quæ hodie fiunt, qui pro expensis itineris vel nummum restituerit illi, quem forte appellarit? Mirum vero si ita omnes & appellantes justi, & appellati rei vestro examine inventi sint (2) *Diligite*, inquit, *justitiam, qui judicatis terram*. Parum est justitiam tenere, nisi & diligas. Qui

(1) *Matt.* 21. 13. (2) *Sap.* 1. 1.

Qui tenent, tenent; qui diligunt, zelantur. Amator justitiæ inquirit justitiam, & prosequitur eam; porro omnem justitiam persequitur. Nil tibi & illis, qui appellationes venationes putant. Pudet elogii, quod apud ethnicos jam vertitur in parabolam: Duos movimus cervos pingues. Ut mitius loquar, plus facetiæ quam justitiæ hic. Tu si amas justitiam, appellationes non affectas, sed sustines. Verumtamen quid emolumenti affert ecclesiis Dei tua unius hominis justitia, ubi sententia prævalet aliter affectorum? At istud loci illius erit, cum cœperint versari quæ circa te sunt.

10. Nunc vero non te existimes otiose vacare considerationi huic, qua appellationes ad legitimum, si fieri potest, revoces usum. Et si hinc mea quæratur vel potius curetur sententia, dico appellationes ut non contemnendas, sic nec usurpandas omnino. Porro horum quid insolentius censeam, haud facile dixerim: nisi quod usurpatio quamdam videtur inducere contemptus necessitatem, ac per hoc forte acrius insectanda, quæ amplius no-

cet. Aut non vere nocentior eſt, mala in ſe, in partu pejor? Nonne ipſa eſt quæ ipſum jus quoque naturæ aut extenuat, aut exterminat? Nam ſæpe rebus etiam pretioſiſſimis pretii gratiam non modo demit, ſed adimit. Quid Sacramentis acceptius? Uſurpata tamen ab indignis, indigneve tractata, minime acceptantur. Magis habent damnationem, quia debitam venerationem non habent. Fateor grande & generale mundo bonum eſſe appellationes: idque tam neceſſarium, quam ſolem ipſum mortalibus. Revera quidam ſol juſtitiæ eſt, prodens ac redarguens opera tenebrarum. Prorſus fovendæ & manutenendæ ſunt; ſed quas extorſit neceſſitas, non calliditas adinvenit. Uſurpatoriæ ſunt hujuſmodi omnes, non ſubvenientes in neceſſitate, ſed opitulantes iniquitati. Quidni veniant in contemptum? Quanti ut talibus quoque deferrent, etiam de proprio ceſſere jure, ne longo & caſſo itinere fatigarentur? Plures tamen ſua amittere non ferentes, appellationes minus opportunas, & celſa nomina importunius contempſerunt.

11. Dico aliquid quod ad rem pertinet, exempli causa. Quidam sibi publice desponsaverat uxorem. Adest dies celebris nuptiarum. Parata omnia, invitati multi. Et ecce homo concupiscens uxorem proximi sui, in vocem appellationis inopinatæ prorumpit, affirmans sibi traditam prius, suam potius esse debere. Stupet sponsus, hærent omnes; Sacerdos non audet progredi, frustratur omnis ille apparatus; descendit quisque in domum suam, suam cœnam manducaturus: sponsa a mensa & thalamo sponsi suspenditur, quousque Roma reditum est. Parisiis contigit hoc, nobili Galliarum civitate, sede regia. Rursum in civitate eadem quidam sibi desponsata uxore diem constituit nuptiarum. Interim emergit calumnia, dicentibus quibusdam non debere conjungi. Ad judicium Ecclesiæ causa delata est: sed non exspectata sententia, appellatum est sine causa, sine gravamine, solo frustratoriæ dilationis intuitu. At ille, sive perdere quæ pararat, sive dilectæ tamdiu frustrari consortio nolens, nihilo minus quod proposuerat, contempta sive dissimulata

lata appellatione peregit. Quid illud quod in Antisiodorensi Ecclesia nuper a quodam adolescente præsumptum est? Nempe defuncto sancto (a) Episcopo, volentibus clericis alium, ut moris est, eligere sibi; intervenit ille appellans, & vetans ne fieret, quousque isset & redisset ab Urbe, cui tamen appellationi nec ipse detulit. Nam cum videret se contemni, tamquam qui irrationabiliter appellasset; accitis quos potuit sibi, tertia die post factam ab aliis electionem, fecit suam.

12. Cum itaque ex his & innumeris talibus liqueat, non ex contemptu gigni usurpationem, sed ex usurpatione contemptum: videris tu, quid sibi velit, quod zelus vester assidue pæne vindicat illum, istam dissimulat. Vis perfectius coercere contemptum? Curá in ipso utero pessimæ matris præfocari germen nequam,

(a) Scilicet Hugone, qui ex Abbate Pontinianensi creatus fuerat Episcopus Antisiodorensis; post cujus mortem, quæ an. MCLI. contigit, gravis contentio de eligendo successore orta est, qua de re legendæ Bernardi Epistolæ 276. 277. 280.

quod ita fiet, si usurpatio digna animadversione mulctetur. Tolle usurpationem, & contemptus excusationem non habet. Porro inexcusabilitas ausum explodet. Non sit proinde usurpator, & contemptor nullus erit, aut admodum rarus. Bene facis tu, quod appellationum negato suffragio, immo suffugio, multa remittis negotia ad cognoscentes, vel qui noscere citius possunt. Ubi enim certior ac facilior notio, ibi decisio tutior, expeditiorque esse potest. Quam plenum gratiæ, quam multorum perinde per hoc & laboribus parcis, & sumptibus! At quibus sic credas, id tibi omnimodis attendendum. Poteram multa de eodem utiliter addere his: sed memor propositi mei, contentus interim occasionem dedisse, ad alia transeo.

CA-

CAPUT III.

Præsules Ecclesiæ non tam ut præsint, ac semetipsos pascant, quam ut aliis prosint, constitutos esse.

13. ET primum quod occurrit, minime transeundum reor. Praes, & singulariter. Ad quid? eget, tibi dico, consideratione. Numquid ut de subditis crescas? Nequaquam, sed ut ipsi de te. Principem te constituerunt, sed sibi, non tibi. Alioquin quo pacto te reputas superiorem his, a quibus beneficium mendicas? Audi Dominum (1): *Qui potestatem habent super eos, benefici vocantur*. At istud de his qui foris sunt. Quid ad nos? Tu id mendaciter diceris, si non tam beneficus esse, quam beneficis præesse intendas. Parvi, dejectique animi est, de subditis non profectum quærere subditorum, sed quæstum proprium. In summo præsertim omnium nihil turpius (2). Quam pulchre Magister gentium parentes filiis, non filios debere

(1) *Luc.* 22. 25. (2) 2. *Cor.* 12. 14.

bere censuit thesaurizare parentibus. Non mediocris gloriæ vox illa identidem ipsius (1): *Non requiro datum, sed fructum*. At jam transeamus & hinc, ne quis moram in his meam, avaritiæ in te notam interpretetur: quæ quam longe a te sit (2), libro superiori testatus sum, sciens quanta, & in quanta tua necessitate respueris. Ad te proinde scripserim ista, non propter te. Nempe quod tibi scribitur, soli prodesse non deet. Hic locus avaritiam carpit, a quo vitio immunis satis tua opinio est; an & opus, tu videris. Vidimus tamen (ut oblata a pauperibus taceam, quæ tangere non acquiescis) Germanicos detumuisse saccos, sed pretio *, non massa. Argentum reputatum est fœnum. Sum-

(1) *Phil.* 4. 17. (2) *Lib.* 2. *cap.* 4.

* Nempe sacci e Germania Romam allati pecunia pleni ad gratias, & ambitionis fines obtinendos nihil valuerunt apud Pontificis Ministros, seu nullo in pretio habiti sunt, adeoque quoad pretium *detumuerunt*,

Summarii [a] non levatis sarcinis, onusti nihilo minus repatriant vel inviti. Nova res! Quando hactenus aurum Roma refudit? Et nunc Romanorum consilio id usurpatum non credimus. Duo venerunt; ambo locupletes, & ambo rei. Siquidem unus Moguntinus (b), Coloniensis alter: alteri gratia gratis reddita est, alter, indignus credo cui gratia redderetur, audivit: Cum quali veste intrasti, cum tali e-

(a) Alii legunt *Saumarii*, rectius *Sagmarii* a greco *Sagma*; idest equi clitellarii, seu sarcinarii.

(b) Henricus I. Archiepiscopus Moguntinus suorum canonicorum calumniis violatæ castitatis insimulatus iniquam depositionis sententiam subit, sed provocans ad Sedem Apostolicam absolutus fuit. Bernardus pro eo scripsit Epistolam 202. Arnoldus Coloniensis, qui cathedram Archiepiscopalem obtinuerat anno 1138., post annos aliquot de simonia accusatur, & in Concilio Rhemensi eamdem cum Henrico Moguntino depositionis sententiam passus est. Appellationem ad Romanum Pontificem deinde interjecit, Romam petiit, at etsi plurima pro sua absolutione obtulisset, eam impetrare minime valuit.

egredieris. O vocem magnificam! vocem prorsus apostolicæ libertatis! Quid minus ab illa hæc habuit (1). *Pecunia tua tecum sit in perditionem?* Nisi quod in illa plus zeli, in ista plus modestiæ sonuit. Quid ille de transmarinis (*a*) partibus pæne a finibus terræ, terra & mari currens pro episcopatu suis & alienis facultatibus rursus emendo? Jam enim emerat prius, Tulit multa, sed retulit, non omnia tamen. Incidit miser in manus alias, accipere quam dare potentiores. Bene fecisti, tuas in utroque servans innoxias, nec imponere scilicet ambitioso, nec supponere iniquo mammonæ acquiescens. Non sic a paupere Episcopo continuisti, dans quod daret, ne immunificus notaretur: accepit clam, quod palam de-

(1) *Act.* 8. 20.

(*a*) Forte Willelmus intrusus in Sedem Eboracensem de quo Bernardi Epistolæ 235. & 238. & seqq. His adde, quæ de Eugenio III. refert Johannes Saresberiensis *in Polycratici lib. V. cap.* 5. ubi Eugenius laudatur, quod *nullum omnino munus hominis litigantis recipiebat, aut cui credebat litem imminere.*

dedit. Sic de tuo sacculo consultum est verecundiæ viri: sic quoque curiæ morem gerens, tuo beneficio invidiam declinavit eorum, qui diligunt munera. Non potes abscondere: & factum novimus, & personam. Audire gravat? Et ego eo libentius prædico, quo tu id molestius audis, si tibi sic expedit, & mihi sic. Tam non oportet Christi gloriam me silere, quam nec te quærere tuam. Et si pergis murmurare adhuc, respondebitur tibi ex Evangelio (1): *Quanto eis præcipiebat, tanto magis plus prædicabant, dicentes: Bene omnia fecit.*

CAPUT IV.

Gradus Ordinum ac dignitatum, quæ in Ecclesia sunt, non temere confundendos ac perturbandos. Hinc abusum quærendi Privilegia ac Exemptiones perstringit.

14. Audi aliud, si tamen aliud. Ad idem enim fortassis pertinere quis dicat. Tua consideratio viderit hoc. Mihi videtur non longe a vero

[1] *Marc.* 7. 36.

vero dissentire, qui id forte inter avaritiæ species locandum putaverit. Ego vero illius aut speciem esse, aut speciem habere non negaverim. SANE interest tuæ perfectionis, & malas res, & malas pariter species devitare. In altero conscientiæ, in altero famæ consulis. Puta tibi non licere (etsi alias fortasse liceat) quicquid male fuerit coloratum. Denique interroga majores tuos, & dicent tibi (1): *Ab omni specie mala abstinete vos*. Sane minister Domini Dominum imitetur, quia ipse ait: [2]: *Qui mihi ministrat, me sequatur*. Et habes de illo [3]: *Dominus regnavit, decorem induit, induit Dominus fortitudinem*. Tu quoque esto fortis in fide, decorus in gloria; & probasti te imitatorem Dei. FORTITUDO tua, fiducia fidelis conscientiæ: decor tuus, splendor bonæ opinionis, Ita quæso, iuduere fortitudinem; etenim gaudium Domini fortitudo tua. Porro specie tua & pulcritudine tua nihilo minus tamquam propria similitudine delectatur. Induere vestimentis glo-

(1) 1. *Thess.* 5. 22. (2) *Joan.* 12. 26.
(3) *Ps.* 92. 1.

gloriæ tuæ, vestire duplicibus, quibus domesticos suos fortis illa mulier induere consuevit (1). Non sit in coscientia nutans infirmitas modicæ fidei, non sit in fama nævus malæ speciei; & vestieris duplicibus: & gaudebit sponsus super sponsam animam tuam, & gaudebit super te Deus tuus. Miraris quorsum hæc, ignarus usque adhuc quid dicere velim. Non te tollo diutius. Murmur loquor & quærimoniam ecclesiarum. Truncari se clamitant ac demembrari. Vel nullæ, vel paucæ admodum sunt, quæ plagam istam aut non doleant, aut non timeant. Quæris quam? Subtrahuntur Abbates Episcopis, Episcopi Archiepiscopis, Archiepiscopi Patriarchis sive Primatibus. Bonane species hæc? Mirum si excusari queat vel opus. Sic factitando probatis vos habere plenitudinem potestatis, sed justitiæ forte non ita. Facitis hoc, quia potestis: sed utrum & debeatis, quæstio est. Honorum ac dignitatum gradus, & ordines quibusque suos servare positi estis, non invidere, ut quidam vestrorum ait: *Cui*

(1) *Prov.* 31. 12.

Cui honorem, honorem.

15. Spiritualis homo ille, qui (1) omne dijudicat, ut ipse a nemine judicetur, omne opus suum trina quadam consideratione præveniet. Primum quidem an liceat, deinde an deceat, postremo an & expediat. Nam etsi constet in Christiana utique philosophia non decere nisi quod licet, non expedire nisi quod decet & licet: non continuo tamen omne quod licet, decere aut expedire consequens erit. Age, aptemus, si possumus, tria ipsa operi huic. At quomodo non indecens tibi voluntate pro lege uti; & quia non est ad quem appelleris, potestatem exercere, negligere rationem? Tune major Domino tuo? qui ait (2): *Non veni facere voluntatem meam.* Quamquam NON MINUS dejecti, quam elati animi est, veluti rationis expertem, non pro ratione, sed pro libitu agere; nec judicio agi, sed appetitu. Quid tam bestiale? Et si indignum cuivis utenti ratione vivere ut pecus, quis in te rectore omnium tantam contume-

liam

(1) 1. *Cor.* 2. 15. (2) *Joan.* 6. 38.

liam naturæ, honoris injuriam ferat? Sic degenerando (quod absit) generale opprobrium fecisti proprium tibi: (1) *Homo cum in honore esset, non intellexit; comparatus est jumentis insipientibus, & similis factus est illis.* Quid item tam indignum tibi, quam ut totum tenens, non sis contentus toto, nisi minutias quasdam, atque exiguas portiones ipsius tibi creditæ universitatis, tamquam non sint tuæ, satagas nescio quomodo adhuc facere tuas (2)? Ubi etiam meminisse te volo parobolæ Nathan de homine, qui multas oves habens, unam quæ erat pauperis concupivit. Huc quoque veniat factum, immo facinus regis Achab, qui rerum summam tenebat, & unam vineam affectavit [3]. Avertat Deus a te quod ille audivit [4]: *Occidisti, & possedisti.*

16. Nolo autem prætendas mihi fructum emancipationis ipsius. Nullus est enim, nisi quod inde Episcopi insolentiores, monachi etiam dissolutiores fiunt. Quid quod & pauperiores? In-

(1) *Psal.* 48. 13. (2) 2. *Reg.* 12. 1.
(3) 3. *Reg.* 12. 2. (4) *Ibid.* 19.

Inspice diligentius talium ubique libertorum & facultates & vitas, si non pudenda admodum & tenuitas in his, & in illis sæcularitas invenitur. Matris noxiæ libertatis gemina soboles hæc. Quidni peccet licentius vagum & male liberum vulgus, cum non sit qui arguat? Quidni licentius quoque spolietur ac deprædetur inermis religio, cum non sit qui defendat? Quo enim refugium illis? Numquid ad Episcopos dolentes injuriam? Ridentibus profecto aspiciunt oculis, sive quæ faciunt mala, sive quæ patiuntur. Quæ demum utilitas in sanguine isto? Vereor ne illa, quam in Propheta comminatus est Deus (1): *Ille*, inquiens, *in iniquitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram*. Si enim & extollitur qui subtrahitur, & qui subtrahitur uritur; qui subtrahit, quomodo innocens? Parum est: involvimus ignem; audi apertius. Si is qui murmurat, secundum animam mortuus est: qui instigat, quomodo vivit? Quomodo vero non reus mortis amborum, & suæ pariter, qui gladium de-

(1) *Eccli.* 3. 18.

dedit, unde ambo morerentur? Hoc eſt quod dixeram: *Occidiſti, & poſſediſti*. Adde quod qui audiunt, ſcandalizantur, indignantur, detrahunt, & blaſphemant, hoc eſt vulnerantur ad mortem. Non eſt bona arbor faciens fructus tales, inſolentias, diſſolutiones, dilapidationes, ſimultates, ſcandala, odia; quodque magis dolendum, inter Eccleſias inimicitias graves, perpeteſque diſcordias. Vides quam verus ſit ſermo ille [1]: *Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt.* Quid ſi forte nec licet? Ignoſce mihi: non facile adducor licitum conſentire, quod tot illicita parturit.

17. Tune denique tibi licitum cenſeas, ſuis Eccleſias mutilare membris confundere ordinem, perturbare terminos, quos poſuerunt patres tui? Si juſtitiæ eſt jus cuique ſervare ſuum; auferre cuiquam ſua, juſto quomodo poterit convenire? Erras, ſi ut ſummam, ita & ſolam inſtitutam a Deo veſtram apoſtolicam poteſtatem exiſtimas. Si hoc ſentis, diſſentis ab eo qui ait: *Non eſt poteſtas niſi a Deo*. Proinde-

(1) 1. *Cor.* 10. 22. (2) *Rom.* 13. 1.

de quo sequitur, *Qui potestatis resistit, Dei ordinationi resistit*: etsi principaliter pro te facit, non tamen singulariter. Denique idem ait [1]: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*. Non ait sublimiori, tamquam in uno; sed sublimioribus, tamquam in multis. Non ergo tua sola potestas a Domino; fiunt & mediocres, sunt & inferiores [2], Et quomodo quos Deus conjunxit, non sunt separandi: sic nec quos subjunxit, comparandi. Monstrum facis, si manui submovens digitum, facis pendere de capite, superiorem manui, brachio collateralem. Tale est si in Christi corpore membra aliter locas quam disposuit ipse. Nisi tu putas alium esse, qui posuit in Ecclesia [3] *quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios doctores & pastores, ad consummationem sanctorum, in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi* (4). Atque hoc corpus, quod tibi ipse Paulus suo vere apostolico figurans eloquio, & capiti convenientissime

(1) *Ibidem* (2) *Matth.* 19. 6. (3) 1. *Cor.* 12. 28. (4) *Ephes*, 4. 16.

me aptans, *totum ex eo compactum* perhibet, *& connexum per omnem juncturam subministrationis, secundum operationem in mensuram uniuscujusque membri, augmentum corporis faciens in ædificationem sui, in caritate*. Nec vilem reputes formam hanc, quia in terris est: exemplar habet è cœlo [1]. Neque enim Filius potest facere quicquam, nisi quæ viderit Patrem facientem, præsertim cum ei sub Moysi nomine dictum sit. [2]: *Vide omnia facias secundum exemplar, quod tibi in monte monstratum est*.

18. Viderat hoc qui dicebat (3): *Vidi civitatem sanctam Jerusalem, novam descendentem de cælo, a Deo paratam*. Ego enim propter similitudinem dictum reor, quod sicut illic Seraphim & Cherubim, ac ceteri quique usque ad Angelos & Archangelos, ordinantur sub uno capite Deo; ita hic quoque sub uno summo Pontifice Primates vel Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi Presbyteri, vel Abbates, & reliqui in hunc modum. Non est parvi penden-

(1) *Joan.* 5. 19. (2) *Exod.* 25. 40. (3) *Apoc.* 21. 2.

dum, quod & Deum habet auctorem, & de cælo ducit originem. Quod si dicat Episcopus, Nolo esse sub Archiepiscopo; aut Abbas, Nolo obedire Episcopo: hoc de cælo non est. Nisi tu forte Angelorum quempiam dicentem audisti, Nolo sub Archangelis esse; aut ex alio quolibet inferiorum ordinum aliquem non ferentem subesse cuiquam, nisi Deo. Quid? inquis; prohibes dispensare? Non, sed dissipare. Non sum tam rudis, ut ignorem positos vos dispensatores, sed in ædificationem, non in destructionem (1). Denique quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur (2). Ubi necessitas urget, excusabilis dispensatio est: ubi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est. Utilitas, dico, communis, non propria. Nam cum nil horum est, non plane fidelis dispensatio (*a*), sed crudelis dissipatio.

(1) 1. *Cor.* 13. 10. (2) 1. *Cor.* 4. 2.

(*a*) Videsis S. Doctorem etiam epistola 7., ubi notatu dignissima habentur circa dispensationes a numero 7. usque ad 10.; & ejusdem egregium Tractatum *de præcepto*

tio est. Nonnulla tamen monasteria, sita in diversis episcopatibus, quod specialius pertinuerint ab ipsa sui fundatione ad Sedem apostolicam pro voluntate fundatorum, quis nesciat? Sed aliud est quod largitur devotio; aliud quod molitur ambitio impatiens subjectionis. Et hæc dicta de his.

CAPUT V.

Summo Pontifici incumbere curam de Apostolicis decretis, majorem institutis per totum orbem servandis.

19. SUperest ut generaliter super universum Ecclesiæ statum in-

pto, *& dispensatione*, & Ven. Cardinalis Bellarmini admonitionem ad Nepotem *controversia sexta de multiplicitate Beneficiorum*, quam nos edidimus tomo 1. horum opusculorum pagmis 416. & seq., & librum 1. de Indulgentiis cap. 12. Confer Benedicti XIV. librum 13. *de Synodo Diœcesana* cap. v. n. 7., & alibi: ut adnotatur in indice rerum & materiarum verbo *dispensatio*. Referenda huc quoque sunt Tridentini Concilii decreta saluberrima, ac sapientissima *sess.* 25. *cap.* 18. *& sess.* 24. *cap.* 5. *de reform.*

tendat consideratio tua: si plebes clericis, si clerici sacerdotibus, si sacerdotes Deo in ea, qua oportet (a), humilitate subjecti sint; si in monasteriis & religiosis locis servetur ordo, vigilet disciplina; si super prava opera & dogmata censura (b) ecclesiastica vigeat; si floreant vineæ honestate & sanctimonia sacerdotum; si flores fructus parturiant obedientiam fidelium populorum, si demum vestra ipsorum apostolica mandata & instituta ea, qua dignum est, sollicitudine observentur, ne quid in agro Domini tui aut neglectu incultum, aut fraude subreptum inveniatur. Posse inveniri ne dubites. Mihi in promptu est [ut multa & innumera prætermittam, quæ passim neglecta jacent] nonnulla etiam ex his quæ plantavit dextera tua, convulsa mon-

[a] Vide Tomum primum horum opusculorum pag. 131.

[b] Consule paginam 376. Tomi I. horum opusculorum, in qua fuse agitur de pastorali officio pro sana morali doctrina, & disciplina intrepide tuenda, ac promovenda ob Dei veram gloriam, æternamque animarum salutem.

monſtrare. Nonne os tuum in Remenſi Concilio ſubjecta capitula promulgavit? Quis ea tenet? Quis tenuit? Falleris ſi teneri putas. Si non putas, ipſe peccaſti, aut ſtatuens quæ non tenerentur, aut quod non tenentur diſſimulans. Præcipimus, aiſti, ut tam
= Epiſcopi, quam Clerici, neque in
= ſuperfluitate, ſeu inhoneſta varieta-
= te colorum, aut fiſſura veſtium,
= neque in tonſura, intuentium (quo-
= rum forma & exemplum eſſe de-
= bent) offendant aſpectum; ſed po-
= tius ita in ſuis actibus errata con-
= demnent, & amorem innocentiæ
= converſatione demonſtrent, ſicut di-
= gnitas exigit ordinis clericorum.
= Quod ſi moniti ab Epiſcopis ſuis
= intra quadraginta dies non obtem-
= peraverint, eccleſiaſticis beneficiis
= eorumdem Pontificum auctoritate
= priventur. Epiſcopi vero, ſi præfi-
= xam pœnam irrogare neglexerint,
= quia inferiorum culpæ ad nullos
= magis referendæ ſunt quam ad de-
= ſides negligenteſque rectores; tam-
= diu ab officio pontificali abſtineant,
= donec pœnam a nobis conſtitutam

= clericis sibi subjectis imponant. Il-
= lud etiam duximus annectendum,
= ut nullus in Archidiaconum vel
= Decanum, nisi Diaconus & Præs-
= byter ordinetur, Archidiaconi ve-
= ro, Decani, & Præpositi, qui in-
= fra Ordines prænominatos sunt, si
= inobedientes ordinari contempserint,
= honore suscepto priventur. Prohi-
= bemus autem ne adolescentibus,
= vel infra sacros Ordines constitu-
= tis, sed qui prudentia & vitæ me-
= rito clarescunt, predicti concedan-
= tur honores.

20. Verba tua hæc: tu sanxisti. Quid effectui mancipatum? Adhuc adoloscentes, adhuc qui infra sacros Ordines sunt (a), in Ecclesia promoventur. Quod ad primum capitulum pertinet; luxus vestium interdictus, sed non restrictus; pœna dictata, sed minime secuta est. Jam quartus annus est, ex quo datum mandatum audivimus; & neminem adhuc clericorum privatum beneficio, neminem Episcoporum suspensum ab officio lu-

xi-

[a] Confer hac de re paginas 40. & 113. Tomi I. horum opusculorum.

ximus. At luctu amarissimo dignum quod secutum est. Quod hoc? Impunitas incuriæ soboles, insolentiæ mater, radix impudentiæ, transgressionum nutrix. Et beatus, si omni satagas cura malorum omnium primam parentem cavere incuriam. Sed ad hoc tu operam dabis. Et nunc leva oculos tuos, & vide si non æque, ut prius, pellicula discolor sacrum Ordinem decolorat: si non æque, ut prius, fissura enormis pæne inguina nudat. Solent dicere; Num de vestibus cura est Deo & non magis de moribus? At forma hæc vestium, deformitatis mentium & morum indicium est. Quid sibi vult quod clerici aliud esse, aliud videri volunt? Id quidem minus castum, minusque sincerum. Nempe habitu milites, quæstu clericos, actu neutrum exhibent. Nam neque pugnant ut milites, neque ut clerici evangelizant. Cujus ordinis sunt? Cum utriusque esse cupiunt, utrumque deserunt, utrumque confundunt (1). *Unusquisque, inquit, in suo ordine resurget*. Isti in

(1) 1. *Cor.* 15. 23.

quo? An qui sine ordine peccaverunt, sine ordine peribunt? Aut, si summe sapiens Deus veraciter creditur a summo usque deorsum nihil inordinatum relinquere; vereor istos non alibi ordinandos, quam ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. O miserandam sponsam, talibus (a) creditam paranymphis! qui assignata coltui ejus, proprio retinere quæstui non verentur. Non amici profecto sponsi, sed æmuli sunt. Et de his satis quæ sub te sunt, etsi non ad materiæ copiam, quæ est multa nimis: certe ad id quod proposui ego. Visenda jam quæ circa te sunt, sed ad ea ostium nobis quartus liber aperiet.

LI-

(a) De modestia, ac frugalitate ab Ecclesiasticis viris consectanda in vestitu, incessu, mensa, totiusque vitæ conversatione consule omnino sapientissima Concilii Tridentini monita, ac scita sess. 14. in proemio sess. 22. de Reform. c. 1., sess. 24. de reform. c. 1., & 12., sess. 20. c. 1. de reform., quæ in primo tomo exhibentur pag. 41. 221. 240. 344.

LIBER QUARTUS

CAPUT I.

1. SI mihi plenius innotuisset, amantissime Eugeni, priora qualiter acceptaris; secundum hoc vel fidentius in reliquum processissem, vel cautius; aut certe substitissem omnino: Nunc vero quia ob locorum distantiam id minime datur, non mireris si prodit exilior sermo anceps, verecunde, fateor, ad medium veniens. Primis itaque considerationis partibus libris prioribus pertractatis, in manibus est de his addere, quæ circa te sunt. Et ipsa quidem sub te, sed quo propiora, eo importuniora tibi. Nempe coram posita incuriam non admittunt, non dissimulationem, non oblivionem. Vehementius urgent, turbulentius irruunt: verendum ne obruant. Circa ejusmodi quam sobria & intenta consideratione opus sit, proprio te experimen-

mento edoctum satis non ambigo. Alioquin, si non cauta opportunaque interveniat consideratio, occupatio continuabitur, & vexationis non erit modus, & sollicitudinis non erit finis. Non tempus vacuum, non liberum cor: plus laboris, & minus utilitatis. Dico autem, instantia illa tua quotidiana, ab urbe, a curia, a domestica ecclesia tua. Hæc, inquam, circa te sunt, clerus & populus tuus, cui specialiter episcoparis, ac per hoc specialis curiæ teneris debitor. Hi quoque qui tibi quotidie assistunt seniores populi, orbis judices; & qui item de domo & mensa tua sunt, capellani, cubicularii, ministri quique diversis deputati officiis in obsequium tui. Hi te familiarius visitant, frequentius pulsant, molestiusque sollicitant. Hi sunt qui non verentur suscitare dilectam, & antequam ipsa velit:

CAPUT II.

De cleri & populi Romani moribus agit, & de veterum Pastorum cura ac vigilantia.

2. Et primo quidem Clerum illum ordinatissimum esse decet, ex quo præcipue in omnem Ecclesiam Cleri forma processit. Deinde omne quod perperam agitur te præsente, id tibi turpius. Interest gloriæ, sanctitatis tuæ, ut quos præ oculis habes, ita ordinati, ita sint informati, quatenus totius honestatis & ordinis ipsi speculum, ipsi sint forma. Inveniantur præ ceteris oportet expediti ad officia, idonei ad Sacramenta, ad plebes erudiendas solliciti, circumspecti ad sese custodiendos in omni castitate. Quid de populo loquar? Populus Romanus est. Nec brevius potui, nec expressius tamen aperire de tuis parochianis quod sentio. Quid tam notum sæculis, quam protervia & fastus Romanorum? Gens insueta paci, tumultui assueta; gens immitis & intra-

tractabilis usque adhuc, subdi nescia, nisi cum non valet resistere. En plaga: tibi incumbit cura hæc, dissimulare non licet. Rides me forsitan, fore incurabilem persuasus. Noli diffidere: CURAM exigeris, non curationem. Denique audisti [1], *Curam illius habe*; & non, Cura, vel sana illud. Verum dixit quidam:

(2) *Non est in medico semper relevetur ut æger*.

At melius propone de tuis tibi. Paulus loquitur: (3): *Plus omnibus laboravi*. Non ait, plus omnibus profui, aut plus omnibus fructificavi, verbum insolens religiosissime vitans. Alias autem noverat homo quem docuit Deus, quia unusquisque secundum suum laborem accipiet, non secundum proventum (4). Et ob hoc in laboribus potius quam in profectibus gloriandum putavit, sicut alibi quoque habes ipsum dicentem (5): *In laboribus plurimis*. Ita quæso fac tu quod tuum est: nam Deus quod suum est satis absque tua sol-

(1) *Luc.* 10. 35. (2) *Ovid.* 1. *de Ponto eleg.* 10. (3) 1. *Cor.* 15. 10. (4) 1. *Cor.* 3. 8. (5) 2. *Cor.* 11. 23.

follicitudine & anxietate curabit. Planta, riga, fer curam; & tuas explicuisti partes. Sane incrementum, ubi voluerit, dabit Deus, non tu. Ubi forte noluerit, tibi deperit nihil, dicente Scriptura: (1): *Reddet Deus mercedem laborum sanctorum suorum.* Securus labor, quem nullus valet evacuare defectus. Et hoc dixerim absque præjudicio divinæ potentiæ & bonitatis. Scio induratum cor populi hujus: sed potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ (2). Quis scit si revertatur & ignoscat, convertat & sanet eos? Sed non est propositi mei dictare Deo quid facere debeat: tibi utinam possim, quæ oportet & prout oportet suadere:

3. At locus dubius, & scrupulosa incidit disputatio. Nam ubi adoriar dicere quod sentio? Video satis quid immineat. Clamabitur insuetum: nam justum negari non poterit. Ego vero ne insuetum quidem assenserim: Nempe assuetum fuisse scio, ac per hoc in dissuetum potuisse venire: sed non redire in insuetum. An vero assuetum quis

(1) *Sap.* 10. 17. (2) *Joel.* 4.

quis neget, quod constat non modo aliquando factum, sed aliquamdiu factitatum? Quid illud sit dicam, & non proderit. Cur? Quia non placebit satrapis, plus majestati quam veritati faventibus. Fuerunt ante te qui se totos ovibus pascendis exponerent, pastoris opere & nomine gloriantes, nihil sibi reputantes indignum, nisi quod saluti ovium obviare putarent; non quærentes quæ sua sunt, sed impendentes. Impendere curam, impendere substantiam, impendere & seipsos. Unde unus illorum (1): *Et ego*, ait *superimpendar pro animabus vestris*. Et tamquam dicerent, Non venimus ministrari, sed ministrare; ponebant, quoties oportuisset, sine sumptu Evangelium. Unus erat de subditis quæstus, una pompa, unaque voluptas, si quo modo eos possent parare Domino plebem perfectam. Id omnimodis satagebant, etiam in multa contritione cordis & corporis, in labore & ærumna, in fame & siti, in frigore & nuditate.

4. Ubi nuuc, quæso, consuetudo hæc

[1] 2. *Cor.* 12. 15.

hæc? Subiit dissimilis valde; longe in aliud mutata sunt studia, & utinam non in pejus. Cura tamen & anxietas, & æmulatio, & sollicitudo, fateor, perseverant. Translata hæc, non imminuta. Testimonium vobis perhibeo, quod nec substantiæ parcitis, non magis quam ante. Diversa autem locatio dissimilitudinem facit. Magna abusio! pauci ad os legislatoris, ad manus omnes respiciunt. Non immerito tamen. Omne papale negotium illæ agunt. Quem dabis mihi de tota maxima urbe, qui te in Papam receperint, pretio seu spe pretii non interveniente? Et tunc potissimum volunt dominari, cum professi fuerint servitutem. Fideles se spondent, ut opportunius fidentibus noceant. Ex hoc non erit consilium tibi a quo se arcendos putent, non secretum quo se non ingerant. Si stante pro foribus quemquam illorum, moram vel modicam fecerit ostiarius; ego tunc pro illo esse nolo. Et nunc experire paucis, noverimne & ego vel aliquatenus mores gentis. Ante omnia sapientes sunt ut faciant mala, bonum autem

face-

facere nesciunt. Hi invisi (a) terræ & cælo, utrique injecere manus; impii in Deum, temerarii in sancta; seditiosi in invicem, æmuli in vicinos, inhumani in extraneos: quos neminem amantes amat nemo; & cum timeri affectabant ab omnibus, omnes timeant necesse est. Hi sunt qui subesse non sustinent, præesse non norunt; superioribus infideles, inferioribus importabiles. Hi inverecundi ad petendum, ad negandum frontosi. Hi importuni ut accipiant, inquieti donec accipiant, ingrati ubi acceperint. Docuerunt linguam suam grandia loqui, cum operentur exigua. Largissimi promissores, & parcissimi exhibitores: blandissimi adulatores, & mordacissimi detractores: simplicissimi dissimulatores, & malignissimi pro-

(a) Idest terræ, & cœlo, quod mox explicat. Hæ turbæ contigere incentore Arnaldo hæretico, qui Romanis suasit, ut Romæ antiquum reipublicæ statum restituere molirentur sola sacrorum cura Pontifici relicta: quamobrem Eugenius ex Urbe migrare coactus fuit. Hæc fusius in Bernardi epistola 243., & a Ven. Cardinali Baronio narrantur.

proditores. Excurrimus usque huc, plenius te atque expressius admonendum putantes horum, quæ circa te sunt in hac parte.

5. Jam ad ordinem recurramus. Quale est, quod de spoliis ecclesiarum emuntur, qui dicunt tibi, Euge, euge? Pauperum vita in plateis divitum seminatur. Argentum micat in luto: accurritur undique: tollit illud non pauperior, sed fortior, aut qui forte citius præcucurrit. A te tamen mos iste, vel potius mors ista non cœpit; in te utinam desinat. Sed reliqua prosequamur. Inter hæc tu pastor procedis deauratus, tam multa circumdatus varietate. Oves quid capiunt? Si auderem dicere; dæmonum magis, quam ovium pascua hæc. Scilicet sic factitabat Petrus, sic Paulus ludebat? Vides omnem ecclesiasticum zelum fervere sola pro dignitate tuenda. Honori totum datur, sanctitati nihil, aut parum. Si causa requirente paulo submissius agere, ac socialius te habere tentaveris; Absit,

inquiunt (a), non decet, tempori non congruit, majeſtati non convenit; quam geras perſonam attendito. De placito Dei ultima mentio eſt; pro jactura ſalutis nulla cunctatio, niſi quod ſublime eſt, hoc ſalutare ducamus: & quod gloriam redolet, id juſtum; Ita OMNE humile probro ducitur inter palatinos, ut facilius qui eſſe, quam qui apparere humilis velit, invenias. Timor Domini ſimplicitas reputatur, ne dicam fatuitas. Virum circumſpectum & amicum propriæ conſcientiæ calumniantur hypocritam. Porro amatorem quietis, & ſibi interdum vacantem, inutilem dicunt.

(a) Hinc S. Rex David ajebat: *non habitabit in medio domus meæ, qui facit ſuperbiam; qui loquitur iniqua, non direxit in conſpectu oculorum meorum* Pſ. 100. *Et corripiet me juſtus in miſericordia, oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.* Pſ. 140. verſ. 5.

CAPUT III.

De vestium pompa resecanda, & zelo Pontifici necessario.

6. Quid ergo tu? Evigilasne adhuc ad istos, qui circumdederunt te laqueis mortis? Quæso, sustine paulisper, & supporta me. Immo da veniam, non tam temere, quam timide hæc loquenti. Æmulor te æmulatione bona, & utinam quam vehementi, tam utili. Scio ubi habitas; increduli & subversores sunt tecum. Lupi, non oves sunt: talium tamen tu pastor. Utilis consideratio, qua forte inveneris, quomodo, si fieri possit, convertas eos, ne ipsi subvertant te. Quid diffidimus posse reverti in oves, e quibus everti in lupos potuerunt? Hic, hic, non parco tibi, ut parcat Deus. Pastorem te populo huic certe aut nega, aut exhibe. Non negabis; ne cujus sedem tenes, te neget heredem. Petrus hic est, qui nescitur processisse aliquando vel gemmis ornatus, vel

fericis ; non tectus aureo , non vectus (a) equo albo , nec ſtipatus milite , nec circumſtrepentibus ſeptus miniſtris. Abſque his tamen credidit ſatis poſſe impleri ſalutare mandatum, *Si amas me , paſce oves meas* (1). In his ſucceſſiſti, non Petro, ſed Conſtantino . Conſulo toleranda pro tempore, non affectanda pro debito . Ad ea te potius incito , quorum te ſcio debitorem. Etſi purpuratus , etſi deauratus incedens , non eſt tamen quod horreas operam curamve paſtoralem , Paſtoris heres : non eſt quod erubeſcas Evangelium . Quamquam ſi volens evangelizes , inter Apoſtolos quidem etiam gloria eſt ibi . Evangelizare , paſcere eſt . Fac opus Evangeliſtæ , & paſtoris opus impleſti.

7. Dracones , inquis , me mones paſcere , & ſcorpiones , non oves , Propter hoc inquam magis , aggrede-

re

(a) Etiam Sugerius in vita Ludovici Groſſi apud Cheſnium *tom.* 4. *pag.* 318, teſtatur in more poſitum fuiſſe , ut Pontifices Romani equo albo uterentur ; quod hodie quoque uſuvenit .

(1) *Joan.* 21. 15.

re eos, sed verbo, non ferro. Quid tu denuo usurpare gladium tentes, quem semel jussus es reponere in vaginam? Quem tamen qui tuum negat, non satis mihi videtur attendere verbum Domini dicentis sic (1): *Converte gladium tuum in vaginam*. Tuus ergo & ipse, tuo forsitan nutu, etsi non tua manu evaginandus. Alioquin si nullo modo ad te pertineret & is, dicentibus Apostolis (2), *Ecce gladii duo hic*, non respondisset Dominus, *Satis est*; sed, Nimis est. Uterque ergo Ecclesiæ, & spiritalis scilicet (*a*) gladius, & materialis; sed is quidem pro Ecclesia, ille vero & ab Ecclesia exserendus: ille Sacerdotis, is militis manu, sed

(1) *Johan.* 18. 11. (2) *Luc.* 22. 38.

(*a*) De utroque gladio consule Bernardi epistolam 254., Baronium anno 1053., & Sixtum Senesem virum doctissimum Ordinis Prædicatorum *libro 6. Bibliothecæ sanctæ* annot. 72., ubi prolixe Bernardi verba explicat, eaque a sinistris interpretationibus Calvini, & aliorum vindicat. De hoc argumento ex professo tractat Gregorius Papa IX. in quadam epistola a Gerardo Vossio Romæ primum edita, ubi iste Bernardi locus citatur, & egregie illustratur.

sed sane ad nutum Sacerdotis, & jussum Imperatoris. Et de hoc alias. Nunc verò arripe, qui tibi ad feriendum creditus est; & vulnera ad salutem, si non omnes, si non vel multos, certe quos possis.

8. Non sum, inquis, melior quam patres mei. Quam illorum domus exasperans, non dico, audivit, sed non irrisit? Ideo tu insiste magis, si forte audiant, & quiescant: insiste & resistentibus. Dicendo hæc, forte nimius dicar. Num nostra illa vox (1): *Insta opportune, importune?* Hunc, si audes, nimium appellato. Prophetæ præcipitur [2]: *Clama, ne cesses*. Ad quos, nisi ad sceleratos & peccatores? *Annuntia* [3], inquit, *populo meo scelera eorum, & domui Jacob peccata eorum*. Prudenter adverte, & sceleratos perhiberi, & populum Domini. Puta de his idem. Etsi scelerati, etsi iniqui, vide ne audias (4): *Quod uni ex minimis meis non fecisti, nec mihi fecisti*. Fateor populum istum exstitisse usque

(1) 2. *Tim*. 4. 2. (2) *Isa*. 58. 1.
(3) *Ibidem*. (4) *Matt*. 25. 45.

que adhuc dura fronte, & indomito corde; sed utrumne etiam indomabili, nescio unde liquido scire possis. Potest fore, quod necdum fuit. Si diffidis tu (1); sed apud Deum non erit impossibile omne verbum. Si dura fronte sunt, durato & tu e contra tuam. Nil tam durum, quod duriori non cedat. Dominus ad Prophetam (2): *Dedi frontem tuam duriorem frontibus eorum*. Unum est quod te absolvit, si egisti cum populo illo, ut possis dicere: Popule meus, quid tibi debui facere, & non feci? Si sic fecisti, nec profecisti; est demum quod facias, & quod dicas. Exi de Hur Chaldæorum, & dicito, quia oportet (3) me & aliis civitatibus evangelizare. Puto nec pœnitebit exsilii, orbe pro urbe commutato.

(1) *Luc.* 1. 37. (2) *Ezech.* 3. 8.
(3) *Luc.* 4. 43.

CAPUT IV.

Quales collaterales & coadiutores a Pontifice adhibendi : unde de virtutibus Prælatorum.

9. Veniamus ad collaterales & coadjutores tuos . Hi ſeduli tibi, hi intimi ſunt . Quamobrem ſi boni ſunt , tibi potiſſimum ſunt : ſi mali, æque plus tibi . Ne te dixeris ſanum , dolentem latera : hoc eſt , ne te dixeris bonum , malis innitentem . Aut ſi bonus ſis, bonitas tui ſolius quem fructum afferre poteſt ? ſicut in ſuperiore libro dixiſſe me memini . Quid , inquam , emolumenti affert eccleſiis Dei tua unius hominis juſtitia , ubi ſententia prævalet aliter affectorum ? Sed nec tuta tibi tua bonitas obſeſſa malis , non magis quam ſanitas vicino ſerpente . Non eſt quo te ſubducas malo inteſtino . Et e regione, bonum domeſticum eo amplius , quo ſæpius juvat . Sed ſive levent , ſive gravent, cui rectius imputandum quam tibi , qui tales aut elegiſti , aut admiſiſti ?

Non

Non de omnibus dico: nam sunt quos non elegisti, sed ipsi te. At potestatem non habent, nisi quam tu eis aut tribueris, aut permiseris. Ad idem ergo revertimur. Tibi imputa quicquid patieris ab eo, qui sine te potest facere nihil. His exceptis, de cetero non inconsiderate (ut vides) eligendi quique seu colligendi sunt in opus ministerii hujus. Tuum est undecumque evocare & adsciscere tibi (1), exemplo Moysi, senes, non juvenes; sed senes non tam ætate quam moribus, quos tu nosti, quia senes populi sunt. Annon [a] eligendi de toto orbe, orbem judicaturi? Sane huic negotio non se ingerat rogans. Consilio, non prece agendum est.. Sunt quæ necessario a nobis rogantium aut extorquet importunitas, aut necessitas meretur. At istud in his quæ nostra sunt. Ubi autem non licet quod volo facere, quis locus roganti? Nisi forte qui me rogat, hoc rogat, ut quod vult, velle li-

(1) *Num.* 11. 16.

(a) Vide Tomum I. pag. 115., ubi decreta Concilii Tridentini hac de re in medium proferuntur.

liceat mihi, & non magis ut velim. Alius pro alio, alius forte & pro se rogat. Pro quo rogaris, sit suspectus: qui ipse rogat pro se, jam judicatus est. Nec interest, per se, an per alium quis roget. Clericum curiam frequentantem, qui non sit de curia, ad idem noris pertinere ambientium genus. Adulantem, & ad placitum cujusque loquentem, unum de rogantibus puta, etiamsi nihil rogaverit. Scorpioni non est in facie quod formides: sed pungit a cauda.

10. Si ad talium blanditias cor tuum, ut assolet, molliri senseris, memineris scriptum [1]: *Omnis homo primum bonum vinum ponit; cum autem inebriati fuerint, tunc id quod deterius est.* Pari pondere æstimaveris ejus humilitatem qui timet, & ejus qui sperat. Viri callidi & dolosi proprium esse solet tunc prætendere humilitatem, cum aliquid obtinere voluerit, de qualibus dicit Scriptura [2]: *Est qui se humiliat nequiter, & interiora ejus plena sunt dolo.* De vobis ipsis sume sententiæ hujus evidens ac fa-

(1) *Joan.* 2. 10. (2) *Eccl.* 19. 23.

familiare exemplum. Quantos quos supplices admisisti, postmodum sustinuisti graves, insolentes, contumaces, rebelles? Quod quidem interius malum tegunt principia, posteriora produnt. Verbosulum adolescentem, & studentem eloquentiæ, cum sapientiæ sit inanis, non aliud quam justitiæ hostem reputes. Pro hujusmodi falsis fratribus dicit tibi Magister (1): *Manus cito nemini imposueris*.

11. Excluso itaque universo hoc pestilenti genere hominum, curæ tibi maxime sit introducere tales, quos postmodum introduxisse non pœniteat. Turpe est tibi sæpius retractare quod feceris, & judicium tuum frequenter periclitari non decet. Diligenter proinde omne quod faciendum erit, tracta apud te, & cum his qui te diligunt. Tracta ante factum, quia post factum sera retractatio est. Sapientis consilium est (2): *Omnia fac cum consilio, & post factum non pœnitebis*. Et hoc tibi persuade, qui admittendi sunt, difficile in curia posse probari, & ideo, si fieri potest, viros probatos o-

(1) 1. *Timot.* 5. 22. (2) *Eccl.* 32. 22.

oportere deligi, non probandos. Nos in monasteriis omnes recipimus spe meliorandi: at curia bonos facilius recipere, quam facere consuevit. Quod si plures in ea defecisse bonos, quam malos profecisse probavimus; quærendi sane quibus nec defectus timeatur, nec profectus optetur, utpote jam perfectis.

12. Itaque non volentes, [a] neque currentes assumito, sed cunctantes, sed renuentes: etiam coge illos, & compelle intrare. In talibus, ut opinor, requiescet spiritus tuus; qui non sint attritæ frontis, sed verecundi, sed timorati: qui præter Deum tantum timeant nihil, nihil sperent nisi a Deo; Qui adventantium non manus attendant, sed necessitates. Qui stent viriliter pro afflictis, & judicent in æquitate pro mansuetis terræ. Qui sint compositi ad mores; probati ad sanctimoniam, parati ad obedientiam, mansueti ad

(a) Videsis Tomum primum horum opusculorum paginis 22. 24. S. Gregorius Magnus lib. 6. epist. 4. ait: *sicut locus regiminis desiderantibus negandus est, ita fugientibus offerendus.*

ad patientiam, subjecti ad disciplinam, rigidi ad censuram, catholici ad fidem, fideles ad dispensationem, concordes ad pacem, conformes ad unitatem. Qui sint in judicio recti, in consilio providi, in jubendo discreti, in disponendo industrii, in agendo strenui, in loquendo modesti, in adversitate securi, in prosperitate devoti, in zelo sobrii, in misericordia non remissi, in otio non otiosi, in hospitio non dissoluti, in convivio non effusi, in cura rei familiaris non anxii, alienæ non cupidi, suæ non prodigi, ubique & in omnibus circumspecti. Qui legatione pro Christo fungi, quoties opus erit, nec jussi renuant, nec non jussi affectent. Qui, quod verecunde excusant, obstinatius non recusent. Qui missi post aurum non eant, sed Christum sequantur: qui quæstum legationem non æstiment, nec requirant datum, sed fructum. Qui regibus Iohannem exhibeant. Ægytiis Moysen, fornicantibus Phinees, Eliam idololatrix, Elisæum avaris, Petrum mentientibus, Paulum blasphemantibus, negotiantibus Christum. Qui vulgus

non

non ſpernant, ſed doceant: divites non palpent, ſed terreant: pauperes non gravent, ſed foveant: minas principum non paveant, ſed contemnant. Qui non cum turba intrent, nec cum ira exeant: qui eccleſias non ſpolient, ſed emendent. Qui marſupia non exhauriant, ſed corda reficiant, & crimina corrigant; famæ provideant ſuæ, nec invideant alienæ. QUI ORANDI ſtudium gerant. & uſum habeant, ac de omni re orationi plus fidant, quam ſuæ induſtriæ vel labori. Quorum ingreſſus pacificus (*a*), moleſtus exitus ſit, quorum ſermo ædificatio, quorum vita juſtitia, quorum præſentia grata, quorum memoria in benedictione. Qui ſe amabiles præbeant, non verbo, ſed opere: reverendos exhibeant, ſed actu, non faſtu. Qui humiles cum humilibus, & cum innocentibus innocentes; du-

(*a*) Ita plerique MSS. Codices; aliqui habent *non moleſtus;* Voſſii editio *modeſtus*. At præferenda noſtra lectio, cujus optimus ſenſus hic eſt; *quorum vita adeo bona, & Eccleſiæ utilis evadat, ut ipſorum exitus, ſeu mors moleſtiæ, ac mærore omnes afficiat.*

duros dure redarguant, malignantes coerceant, reddant retributionem superbis. Qui non de dote viduæ, & patrimonio Crucifixi se vel suos ditare festinent; gratis dantes quod gratis acceperunt, gratis facientes judicium injuriam patientibus, vindictam in nationibus, increpationes in populis. Qui de tuo denique spiritu (1), illorum instar septuaginta Moysi, accepisse cernantur, per quem sive absentes, sive præsentes contendant placere tibi, placere Deo. Qui ad te redeant fatigati quidem, sed non suffarcinati; simul & gloriantes, non quod curiosa seu pretiosa quequæ terrarum attulerint, sed quod reliquerint pacem regnis, legem barbaris, quietem monasteriis, ecclesiis ordinem, clericis disciplinam, Deo populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.

CA-

(1) *Num.* 11. 16.

CAPUT V.

Exemplis commendatur abstinentia munerum; & arrogantia ministrorum Papæ perstringitur.

13. Dignum reor ad medium venire factum (*a*) dulcis memoriæ Martini nostri. Nosti hoc; sed an memineris, ignoro. Is cardinalis presbyter, functus aliquando legatione in Dacia, tam pauper remeavit, ut pæne expensis & equis deficientibus, vix perveniret Florentiam. Ibi Episcopus loci donavit ei equum, quo Pisas usque, ubi eramus tunc, pervectus est. Postridie, credo, secutus Episcopus (erat enim illi causa cum adversario, & agendi aderat dies) cœpit requirere suffragia amicorum. Cumque per singulos sollicitarentur, ventum est ad Martinum. Fiducia erat

(*a*) Martinus Presbyter Cardinalis ab Innocentio II. creatus anno 1130., & ab eo in Dacia missus. Hoc factum, ut sæpe accidit, plures ejus tempestatis scriptores laudum præconiis extollunt.

erat major in illo, qui non posset immemor esse recentis beneficii. Tum
» Martinus: Decepisti me, inquit,
» nesciebam tibi imminere negotium.
» Tolle equum tuum, ecce in sta-
» bulo est. Et hora eadem resignavit illi. Quid dicis, mi Eugeni? Nonne alterius sæculi res est, rediisse Legatum de terra auri sine auro? transiisse per terram argenti, & argentum nescisse? donum insuper, quod poterat esse suspectum, illico rejecisse?

14. Sed, o mihi locum suavem, ubi incidit occasio memorandi & nominandi suavissimi odoris virum, episcopum loquor Carnotensem Gaufridum, qui legationem in partibus Aquitaniæ propriis sumptibus strenue administravit, idque annos plures. Rem loquor, quam vidi ipse. Eram cum eo in terra illa, cum a quodam presbytero præsentatus illi est piscis, quem vulgo vocant sturgionem. Percunctatus Legatus quanti venierit; Non accipio, inquit, nisi receperis pretium, & resignavit solidos quinque invito & verecundo. Item cum essemus in quodam oppido, domina illius oppidi

obtulit ei pro devotione cum manutergio duas vel tres paropsides pulcras, ligneas tamen, quas aliquamdiu intuens homo scrupulosæ conscientiæ, laudavit eas, sed non acquievit accipere. Quando argenteas recepisset, qui ligneas refutavit? Non fuerunt qui possent Legato dicere (1): *Ditavimus Abraham*. Ipse vero cum Samuele libere concionabatur ad omnes (2): *Loquimini de me coram Domino, & coram Christo ejus, utrum bovem cujuspiam tulerim aut asinum; si quempiam calumniatus sum; si oppressi aliquem, si de manu cujusquam munus accepi; & contemnam illud hodie, vobisque restituam*. O si talium daretur virorum copia, quales perstrinximus nunc! Quid te felicius, quid illo jucundius sæculo? Nonne secunda ab æternitate illorum tibi temporum beatitudo videretur, cum te, quaquaversum procedens, stipatum videres tam inclyto agmine beatorum?

15. Si te novi, hæres, & altum trahens suspirium tecum loqueris: Putas fore posse quod dicitur? Putas hic

(1) *Gen.* 14. 23. (2) 1. *Reg.* 12. 3.

hic sumus, quousque hæc fiant? Quis det vivere, ut videre contingat? O si viderem in vita mea Ecclesiam Dei talibus innixam columnis! O si Domini mei sponsam cernerem tantæ commissam fidei, tantæ creditam puritati! Quid me beatius, quidve securius, cum ejusmodi circa me vitæ meæ & custodes spectarem simul & testes? Quibus omnia mea secreta secure committerem, communicarem consilia; quibus me totum refunderem, tamquam alteri mihi. Qui, si vellem aliquatenus deviare, non sinerent, frenarent præcipitem, dormitantem excitarent. Quorum me reverentia & libertas extollentem reprimeret, excedentem corrigeret, quorum me constantia & fortitudo nutantem firmaret, erigeret diffidentem, quorum me fides & sanctitas ad quæque sancta, ad quæque honesta, ad quæque pudica, ad quæque amabilia & bonæ famæ provocaret. Et nunc reduc oculos, mi Eugeni, ad eum qui nunc est curiæ sive Ecclesiasticæ statum, & studia prælatorum, eorum præsertim, qui sunt in circuitu tuo.

16. Sed de his hactenus. Ego palpavi, non fodi parietem. Tibi licet fodere, & videre, utpote prophetæ filio. Mihi progredi non est fas. Unum dico quod in facie est. Ridicule ministri vestri vestris se compresbyteris anteferre conantur. Non hoc ratio habet, non antiquitas habuit, non consentit auctoritas. Et si de sua consuetudine calumnia struitur, melius profecto illa, quam summus Ordo contemnitur. Frivolum tamen satis, unde maxime obtinere id volunt. Nos sumus, inquiunt, qui in omni celebritate domino Papæ conjunctiores assistimus, (a) sedenti propiores assidemus, procedentem posteriores præcedimus. Hoc totum non dignitatis privilegium, sed sedulitatis debitum est, diaconi nomen solemni ipsa administratione interpretans. Denique presbyteris ordinata confessione ambientibus majestatem, vos ad pedes se-

(a) Ita hic locus ex codicibus scriptis recte restituitur: Nam more Romano servi dominum præcedunt, digniores postremi sequuntur. In editis legitur; *priores sequimur precedentem*.

sedetis. Propiores assistitis, ut habeat paratiores. In evangeliis legimus, quia [1] *facta est contentio inter discipulos, quis eorum videretur esse major*. Beatus esses, si sic circa te cetera tenerentur.

CAPUT VI.

Pontifici non convenire, utpote gravioribus intento rei domesticæ curam; proindeque Iteri potius Oeconomo committendam.

17. Sedet jam curiæ: exeundum palatio; domi exspectant nos. Hi non modo circa, sed quodammodo intra te sunt. Nolo est supervacua consideratio, qua intendis disponere domui tuæ, providere his qui in sinu tuo & in gremio tuo sunt. Ego dico & necessariam. Paulum audi (2): *Si quis domui suæ præesse nescit, quomodo Ecclesiæ Dei diligentiam habebit* (3)? item, *Si quis suorum, & maxime domesticorum, curam non habet, fidem negavit, & est infideli* de-

(1) *Luc.* 22. 24. (2) 1. *Tim.* 3. 5.
(3) 1. *Tim.* 5. 8.

deterior. Et hæc dicens, non te moneo summis occupatum intendere infimis, & quasi minutum fieri; minimis impendere quod maximis debes. Quid te intrices, unde te eripuit Deus (1)? *Hæc*, inquit, *omnia adiicientur vobis*. Verumtamen & hæc oportet facere, & illa non omittere. At illa per te agens, per te etiam oportet provideas, qui pro te de his provideant. Nam si unus e servis per se non sufficit simul, & custodiæ jumentorum, & curæ mensarum: tu per te quomodo intendere valeas & tuæ domui, & Domini pariter, de qua scriptum est [2]: *O Israel, quam magna est domus Domini*! VACUUM prorsus a sollicitudine rerum minorum & vilium oportet esse animum, tam magnis & tam multis intentum rebus. Oportet ingenuum, quem nulla deorsum trahat indigna affectio. Oportet rectum, quem nulla seorsum avertat sinistra intentio. Oportet cautum, quem nulla subeat furtiva suspicio. Oportet vigilem, quem nulla ab sese abducat peregrina & curiosa cogitatio. Oportet

(1) *Matt.* 6. 33. (2) *Baruch*, 3, 24.

tet firmum, quem nulla concutiat repentina turbatio. Oportet invictum, quem nulla fatiget vel continua tribulatio. Oportet amplum, quem nulla coarctet rei temporalis amissio.

18. His te non dubites & bonis privandum & feriendum malis; si animum dividens, & Dei rebus, & tuis pariter reculis volueris impertiri. Procurandus quem implices, qui pro te molat. Pro te dico, non tecum. Quædam per temet facies; quædam per alios & absque te. Quis sapiens, & intelliget hæc? Non est quod inter ista dormiet consideratio tua. Ego vero agenda domus tuæ sub eo genere, quod novissimum posui, locanda censuerim. Per alium, ut dixi, illa facies. At is, si fidelis non fuerit, fraudabit: si non fuerit prudens, fraudabitur. Quærendus proinde fidelis & prudens, quem constituas super familiam tuam. Adhuc inutilis est, si tertium desit. Quæris quid hoc? auctoritas. Quid enim prodest ei velle, & scire quæque disponere, prout necesse est, si quod scit & vult, non potest? Danda er-

go facultas agendi pro libitu. Si in præjudicium rationis putas hoc fieri, memento fidelem, qui agere nihilo minus pro ratione volet: attende prudentem, qui agere nihilo minus pro ratione sciet. Sed fidelis solersque voluntas tunc proderit, cum ei affatim suppetet, unde tota facilitate mancipetur effectui, cunctis sine cunctatione parentibus. Subdendi igitur omnes. Nullum patiatur contradictorem. Nemo qui dicat, cur fecisti sic? Potestatem habeat excludere & admittere quos voluerit. Ita timori sit omnibus, ut omnibus prosit, & de omnibus, Clandestinas & susurratas delationes non recipias adversus eum: magis detractiones censueris. ET HANC velim generalem tibi constituas regulam, ut omnem, qui palam veretur dicere quod in aure locutus est, suspectum habeas. Quod si te judicante dicendum coram ille renuerit, delatorem judices, non accusatorem.

19. Itaque unus omnibus facienda injungat, & uni omnes respondeant. Tu illi habeas fidem, vacans tibi &

Ec-

Ecclesiæ Dei. Si quo minus aut fidelis inveniatur aut prudens, fideli potius committendum. Sane e duobus tutius hoc. Quamquam si idoneus non reperitur, etsi minus fidelem, sustinere potius consulo, quam te immergere labyrintho huic. Memento Salvatorem Judam œconomum habuisse. Quid Episcopo turpius, quam incumbere supellectili, & substantiolæ suæ: scrutari omnia, sciscitari de singulis, morderi suspicionibus, moveri ad quæque perdita vel neglecta? Ad verecundiam dico quorumdam ejusmodi, scrutantium quotidie omnem substantiam suam, numerantium singula (*a*) de minutis & quadrantibus exigentium rationem. Non

(*a*) Apostoli Diaconos, quibus mensarum cura incumberet, elegerunt, ut orationi, & verbi Dei prędicationi impensius, atque expeditius insisterent. *Act.* 6. *v.* 3. 4. Hinc Concilii Carthaginensis IV. canon 20. decernit, *ut Episcopus nullam rei familiaris curam ad se revocet; sed lectioni, & orationi, & verbi Dei prædicationi tantummodo vacet*: quod intelligendum

(1) Non ita ille Ægyptius, qui Joſeph omnibus traditis, ignorabat quid haberet in domo ſua. Erubescat Chriſtianus, Chriſtiano ſua non credens. Homo ſine fide; fidem tamen habuit ſervo, ſuper omnia bona ſua conſtituens eum: & hic erat alienigena.

20. Mira res! Satis ſuperque Epiſcopi ad manum habent, quibus animas credant: & cui ſuas committant facultatulas, non inveniunt. Optimi videlicet æſtimatores rerum, qui magnam de minimis curam gerant. Sed, ut liquido datur intelligi, patientius ferimus Chriſti jacturam, quam noſtram. Quotidianas expenſas quotidiano reciprocamus ſcrutinio, & continua Dominici gregis detrimenta neſcimus. De pretio eſcarum & numero panum cum miniſtris quotidiana diſcuſſio eſt: Rara admodum cum

pre-

de ſcrupoloſa, & minutiori rei familiaris cura, non de generali inſpectione, quæ Epiſcopo non male convenit. Confer S. Gregorium Nazianzenum *in carmine de vita ſua*, & S. Poſſidium *in vita S. Auguſtini cap.* 24.

(1) *Gen.* 39. 6.

presbyteris celebratur collatio de peccatis populorum. Cadit asina, & est qui sublevet eam: perit anima, & nemo est qui reputet. Nec mirum, cum nec nostros quidem assiduos sentiamus defectus. Nonne ad singulas supputationes istas irascimur, urimur, anxiamur? Quam tollerabilius rerum, quam mentium sustineremus jacturam (1)! *Quare*, inquit, *non magis fraudem patimini?* Quæso tu qui alios doces, doce teipsum, si tamen jam non docuisti, pluris te habere, quam tua. Transitoria ista, quæ stare tibi nullo pacto queunt, fac ut a te transeant, non per te. Rivus qua fluit, cavat terram: sic discursus temporalium conscientiam rodit. Si potest torrens in agros excurrere sine læsione satorum: & tu te ista sine vulnere mentis posse tractare confidito. Omnimodis consulo studeas avertere a te concursum horum. Multa nescias, plurima dissimules, nonnulla obliviscaris.

21. Sunt tamen quæ ignorare te nolim, mores quorumque & studia. Non

(1) 1. *Cor.* 6. 7.

Non oportet ut vitia domus tuæ ultimus scias: quod quamplurimis novimus contigisse. Quapropter, ut dixi, alius alia dispenset: de disciplina tu provide: illud nemini credas. Si insolentior coram te vel sermo sonuerit, vel habitus apparuerit: manus tua super ejusmodi; tu ulciscere injuriam tuam. Impunitas ausum parit, ausus excessum. DOMUM Episcopi decet sanctitudo, decet honestas: horum disciplina custos. Sacerdotes domestici, aut ceteris honestiores, aut fabula omnibus sunt. In vultu, in habitu, in incessu illorum qui circa te sunt, nihil residere impudicum, nihil indecens patiaris. Discant a te coepiscopi tui comatulos pueros & comptos adolescentes secum non habere. Certe inter mitratos discurrere calamistratos non decet, Et memento quod Sapiens admonet (1): *Filiæ tibi sunt? noli faciem tuam hilarem ad eas ostendere*.

22. Nec austeritatem tamen suadeo tibi, sed gravitatem. Illa infirmiores fugat, hæc reprimit leviores. Illa

(1) *Eccl.* 7. 26.

Illa, si adsit, odibilem; hæc, si desit, contemptibilem reddit: in omnibus tamen modus melior. Ego nec severius velim, nec dissolutius. Quid hac mediocritate gratius, ut nec de severitate sis oneri, nec de familiaritate contemptui? In palatio Papam, domi te patremfamilias exhibe. Ament te domestici tui: si non, facito ut timeant. Utilis semper custodia oris, quæ tamen affabilitatis gratiam non excludat. Ergo ubique frenanda lingua præceps, maxime autem in convivio. Ille convenientior habitus, si tu actu quidem severus sis, vultu serenus, verbo serius. Cappellani, & qui tecum jugiter divinis intersunt officiis, non sint sine honore. Tuum est tales tibi providere, qui digni sint. Serviatur eis ab omnibus, tamquam tibi. Necessaria de manu tua accipiant. His contenti sint quæ tu provideris illis: tu vide ne egeant. Super hoc quem forte ab adventantibus petere deprehendes, judica Giezitam (1) id de ostiariis, id de ceteris of-

(1) 4. *Reg.* 5. 20.

officialibus decernendum. Verum hoc ex abundanti: nam formam istam jam olim a te positam recordamur. Quid tuo dignius apostolatu? quid salubrius ad conscientiam, honestius ad famam, utilius ad exemplum? Optimus canon, qui proiicit avaritiam ex calumnia, & non a conscientia tantum.

CAPUT VII.

Epilogus seu summa eorum, quæ in Pontifice requiruntur.

23. Libet jam & hunc claudere librum: sed in calce aliqua velim vel ante dicta quasi epilogando repetere, vel addere prætermissa. Consideres ante omnia sanctam Romanam Ecclesiam, cui Deo auctore præes, ecclesiarum MATREM esse, non dominam: te vero NON DOMINUM Episcoporum, sed unum ex ipsis; porro fratrem diligentium Deum, & participem timentium eum. De cetero oportere te esse considera formam justitiæ, sanctimoniæ speculum, pietatis

tis exemplar, assertorem veritatis, fidei defensorem, doctorem gentium, Christianorum ducem, amicum sponsi, sponsæ paranymphum, cleri ordinatorem, pastorem plebium, magistrum insipientium, refugium oppressorum, pauperum advocatum, miserorum spem, tutorem pupillorum, judicem viduarum, oculum cæcorum, linguam mutorum, baculum senum, ultorem scelerum, malorum metum, bonorum gloriam, virgam potentium, malleum tyrannorum, regum patrem, legum moderatorem, canonum dispensatorem, sal terræ, orbis lumen, sacerdotem Altissimi, vicarium Christi, christum Domini: postremo deum Pharaonis. Intellige quæ dico: dabit tibi Dominus intellectum. Ubi malitiæ juncta potentia est, aliquid tibi supra hominem præsumendum. Vultus tuus super facientes mala. Timeat spiritum iræ tuæ, qui hominem non veretur, gladium non formidat. Timeat orationem, qui admonitionem contempsit. Cui irasceris tu, Deum sibi iratum, non hominem putet. Qui te non audierit, auditu-

rum

rum Deum, & contra se paveat. Quod reliquum est, de his quæ supra te sunt, incumbit jam disputatio: quam uno libro, Deo adjuvante, solvere spero, & me pariter absolvere promissione mea.

LIBER QUINTUS

CAPUT I.

De his quæ supra nos sunt, id est de Deo rebusque divinis, considerationem instituit, ad quas modo per creaturas erigimur.

1. Libri superiores, etsi de consideratione inscribantur, plurimum tamen habent actionis admixtum, dum res aliquas non considerandas tantum (*a*), sed agendas docent vel-

(*a*) Videsis vitam S. Gregorii M. editam Romæ 1758.; ex qua elucet, quam egregium S. ille Doctor animarum Pastoribus reliquerit exemplum conjungendi actionem cum consideratione, & contemplatione rerum divinarum.

vel monent. At qui in manibus modo est, sola in consideratione versabitur. Quæ enim supra sunt (id quidem instat) actu non indigent, sed inspectu. Non est quod in eis actites, quæ uno modo semper sunt, & in æternum; porro aliqua & ab æterno. Et hoc velim sollerter advertas, vir sagacissime Eugeni, quia TOTIES peregrinatur consideratio tua, quoties ab illis rebus ad ista deflectitur inferiora & visibilia, sive intuenda ad notitiam, sive appetenda ad usum, sive pro officio disponenda vel actitanda. Si tamen ita versatur in his, ut per hæc illa requirat, haud procul exsulat. Sic considerare, repatriare est. Sublimior iste præsentium ac dignior usus rerum, cum juxta sapientiam Pauli [1], *invisibilia Dei per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur*. Sane hac scala cives non egent, sed exules. Quod vidit ipse hujus sententiæ auctor, qui cum diceret invisibilia per invisibilia conspici, signanter posuit, *a creatura mundi*. Et vere quid opus scalis tenenti

(1) *Rom.* 1. 20.

jam folium ? Creatura cæli illa eſt, præſto habens per quod potius iſta intueatur. Videt Verbum, & in Verbo facta per Verbum. Nec opus habet ex his quæ facta ſunt, Factoris notitiam mendicare. Neque enim ut vel ipſa noverit, ad ipſa deſcendit: quæ ibi illa videt, ibi longe melius ſunt quam in ſeipſis. Unde nec medium requirit ad ea corporis ſenſum: ſenſus ipſa ſibi, ſe ipſa ſentiens. Optimum videndi genus, ſi nullius egueris, ad omne quod libuerit, te contentus. Alioquin juvari aliunde, obnoxium fieri eſt, minuſque a perfecto iſtud, & minus liberum.

2. Quid quod & inferioribus eges? Nonne præpoſterum hoc & indignum? Plane ſuperiorum quædam injuria eſt, inferiorum operam deſiderare: a qua injuria nemo hominum perfecte vindicabitur, niſi cum quiſque evaſerit in libertatem filiorum Dei (1). Nempe erunt hi omnes docibiles Dei, & nulla interveniente creatura, ſolo beati Deo. Repatriaſſe erit hoc, exiſſe de patria corporum in regionem ſpirituum

(1) *Johan. 6. 45.*

tuum. Ipſa eſt Deus noſter, maximus ſpiritus, maxima manſio ſpirituum beatorum: & ne quid hic ſibi uſurpet ſenſus ſeu imaginatio, veritas eſt, ſapientia eſt, virtus, æternitas, ſummum bonum. Unde interim abſumus: & ubi ſumus, vallis eſt lacrymarum, in qua ſenſualitas regnat, & conſideratio exſulat; in qua libere quidem & poteſtative ſe exſerit ſenſus corporeus, ſed intricatus caligat oculus ſpiritualis. Quid igitur mirum, ſi ope indigene advena indiget? Et felix ſecundum tempus viator, qui civium beneficium, ſine quo tranſire non poteſt, in obſequium convertere potuit, utens, non fruens; urgens, non petens; exactor, non ſupplex.

CAPUT II.

Aſſignat varios conſiderationis gradus.

3. MAgnus ille, qui uſum ſenſuum, quaſdam veluti civium opes, expendere ſatagit, diſpenſando in ſuam & multorum ſalutem. Nec ille minor, qui hunc ſibi gra-

dum ad illa invisibilia philosophando constituit, nisi quod hoc dulcius, illud utilius; hoc felicius, illud fortius esse constat. At omnium maximus, qui spreto ipso usu rerum & sensuum, quantum quidem humanæ fragilitati fas est, non ascensoriis gradibus, sed inopinatis excessibus, avolare interdum comtemplando ad illa sublimia consuevit. Ad hoc ultimum genus illos pertinere reor excessus Pauli (1). Excessus, non ascensus: nam raptum potius fuisse, quam ascendisse ipse se perhibet. Inde est quod dicebat (2): *Sive mente excedimus, Deo*. Porro hæc tria ita contingunt, cum consideratio, etsi in loco peregrinationis suæ, virtutis studio, & adjutorio gratiæ facta superior, sensualitatem aut premit ne insolescat, aut cogit ne evagetur, aut fugit ne inquinet. In primo potentior, in secundo liberior, in tertio purior. Puritatis siquidem & alacritatis pariter alis fit ille volatus.

4. Vis tibi has considerationis species propriis distingui nominibus? Dica-

(1) 2. *Cor.* 12. 14. (2) 2. *Cor.* 5. 31.

camus, si placet, primam dispensativam, secundam æstimativam, tertiam speculativam. Horum nominum rationes definitiones declarabunt. Dispensativa est consideratio sensibus sensibilibusque rebus ordinate & socialiter utens ad promerendum Deum. Æstimativa est consideratio prudenter ac diligenter quæque scrutans & ponderans ad vestigandum Deum. Speculativa est consideratio se in se colligens, &, quantum divinitus adjuvatur, rebus humanis eximens ad contemplandum Deum. Puto vigilanter advertis aliarum hanc esse fructum: ceteras, si non referantur ad istam, quod dicuntur, videri posse, sed non esse. Et prior quidem absque intuitu hujus multa serit, & nihil metit: sequens vero nisi ad istam se dirigat, vadit, sed non evadit. Ergo quod prima aptat, secunda odorat, tertia gustat. Ad quem tamen gustum perducunt & ceteræ, etsi tardius: nisi quod prima laboriosius, secunda quietius pervenitur.

CAPUT III.

Ea quæ supra nos sunt, Deum scilicet & Angelos, investigari opinione, fide, & intellectu.

5. DIxisti, inquis, satis qua ascendatur: etiam quo ascendendum, dicere habes. Falleris, si id speras: ineffabile est. Tu me existimas loqui quod oculus non vidit, nec auris audivit, & in cor hominis non ascendit (1)? *Nobis*, inquit, *revelavit Deus per spiritum suum* (2). Ergo quæ supra sunt, non verbo docentur, sed spiritu revelantur. Verum quod sermo non explicat, consideratio quærat, oratio expetat, mereatur vita, puritas assequatur. Sane eorum admonitus quæ supra sunt, non te existimes mitti a me suspicere solem, lunam, stellas, non ipsum firmamentum, non aquas quæ super cælos sunt. Ista siquidem omnia, etsi supra loco, pretio infra sunt, & dignitate naturæ: sunt enim corpora. Tui portio spiritus

(1) *Isa.* 64. 4. (2) 1. *Cor.* 2. 10.

tus est , quo superius quippiam frustra quæris , quod non sit spiritus . Porro spiritus est Deus , sunt & Angeli santi, & hi supra te . Sed Deus natura, Angeli gratia superiores sunt. Unum siquidem tui & Angeli optimum , ratio est : Deus vero non sui aliquid optimum habet , unum optimum totus . Is, & qui cum eo sunt beati spiritus , tribus modis , veluti viis totidem, nostra sunt consideratione vestigandi, opinione, fide, intellectu . Quorum intellectus rationi innititur , fides auctoritati , opinio sola veri similitudine se tuetur . Habent illa duo certam veritatem : sed fides clausam & involutam , intelligentia nudam & manifestam : ceterum opinio certi nihil habens , verum per veri similia quærit potius , quam apprehendit .

6. Omnino in his cavenda confusio , ne aut incerrum opinionis fides figat , aut quod firmum fixumque est fidei, opinio revocet in quæstionem . Et hoc sciendum , quia opinio , si habet assertionem , temeraria est: fides , si habet hæsitationem , infirma est :

item intellectus, si signata fidei tentet irrumpere, reputatur effractor, scrutator majestatis. Multi suam opinionem intellectum putaverunt, & erraverunt. Et quidem opinio potest putari intellectus; intellectus opinio non potest. Unde hoc accidit? Profecto quia hæc falli potest, ille non potest: aut si falli potuit, intellectus non fuit, sed opinio. Verus nempe intellectus certam habet non modo veritatem, sed notitiam veritatis. Possumus singula hæc ita definire. Fides est voluntaria quædam & certa prælibatio necdum propalatæ veritatis. Intellectus est rei cujuscumque invisibilis certa & manifesta notitia. Opinio est quasi pro vero habere aliquid, quod falsum esse nescias. Ergo, ut dixi, fides ambiguum non habet; aut si habet, fides non est, sed opinio. Quid igitur distat ab intellectu? Nempe quod etsi non habet incertum, non magis quam intellectus; habet tamen involucrum, quod non intellectus. Denique quod intellexisti, non est de eo quod ultra quæras: aut si est, non intellexisti. Nil autem malumus scire,

quam quæ fide jam ſcimus. Nil ſupererit ad beatitudinem, cum quæ jam certa ſunt nobis fide, erunt æque & nuda.

CAPUT IV.

Angeli quomodo conſiderandi

7. HIs ita expeditis, age jam dirigatur conſideratio in eam quæ ſurſum eſt Jeruſalem mater noſtra, ac totis tribus memoratis viis caute & vigilanter veſtigemus inveſtigabilia: quatenus tamen licet, vel magis quatenus nobis donabitur. Et primo quidem cives ſpiritus eſſe illic potentes, glorioſos, beatos, diſtinctos in perſonas, diſpoſitos in dignitates, ab initio ſtantes in ordine ſuo, perfectos in genere ſuo, (a) corpore æthe-

(a) Dubitanter hac de re loquitur Bernardus ſermone 5. in Cantica, hancque quæſtionem verſat in omnes partes, quæ nonnullis Patribus admodum ambigua, & difficilis viſa eſt, adeo ut Magiſter ſententiarum nihil de ea definierit. Nunc rece-

æthereos, immortalitate perpetuos, impassibiles non creatos, sed factos, id est gratia, non natura; mente puros, affectu benignos, religione pios, castimonia integros, unanimitate individuos, pace securos, a Deo conditos, divinis laudibus & obsequiis deditos. Hæc omnia legendo comperimus, fide tenemus. Quamquam de corporibus horum non modo unde sint, sed an aliquatenus sint, hæret sententia aliquorum. Unde si quis inter opinabilia magis id ponendum censuerit, non contendo. Porro intellectu præditos, non fide, non opinione, sed intellectu capimus: quia non possunt hujus expertes, & Dei simul participes esse. Sunt & nomina quædam nota nobis similiter ex auditu, per quæ harum beatitudinem, etiam quæ non liquido mortalium percepit auditus, officia, merita, gradus, ordines, utcumque a nobis coniici & discerni queunt. Sed enim
quod

cepta, & certa sententia est Angelos esse prorsus incorporeos, & solo spiritu constare. Videsis Estium scientia, ac pietate eximium Theologum in lib. 2. sentent. dist. 8.

quod ex auditu non est, (1) jam non ex fide: nam fides ex auditu. Itaque opinando ista dixerimus. Ad quid enim cælestium nomina innotuerunt, si ne opinari quidem salva fide aliquid licet de rebus, quarum nomina sunt? Angeli, Archangeli, Virtutes, Potestates, Principatus, Dominationes, Throni, Cherubin, & Seraphin, hæc nomina. Quæ significata eorum? Nullane inter illos spiritus, qui simpliciter Angeli, & eos qui Archangeli nuncupantur, distantia?

8. Quid ergo sibi vult (a) gradualis di-

(1) *Rom.* 10. 17.

(a) **Observa S. Doctorem de hoc argumento a sensibus, & ab experientia mortalium** longe remotissimo sobrie admodum, & opinando potius, quam affirmando tractare. Proindeque nos admonet in rebus obscuris, & nondum Ecclesiæ auctoritate decretis nil temere & ex humanis rationibus definiendum; sed humiliter, ac fideliter id sequendum quod clarius, ac solidius ex sacris scripturis, & ex venerabili SS. Patrum traditione colligitur. Novem esse Angelorum ordines, gradu, & dignitate inter se distinctos sententia est multorum

distinctio hæc? Putemus Angelos dici (nisi tu convenientius aliquid considerasti) qui singuli singulis hominibus dati creduntur: (1) *missi in ministerium*, secundum Pauli doctrinam, *propter eos qui hæreditatem capiunt salutis*, de quibus Salvator [2]: *Angeli eorum semper vident faciem Patris*. Putemus his præesse Archangelos, qui conscii mysteriorum divinorum, nonnisi ob præcipuas & maximas causas mittuntur. E quibus magnus ille archangelus Gabriel missus legitur [3] ad Mariam, ob causam utique, qua major esse non potuit. Putemus super istos Virtutes esse, quorum nutu vel opere signa & prodigia in elementis, sive ex elementis facta apparent ad com-

mo-

rum Patrum suffragio consignata. Ita sentiunt SS. Ignatius M. *in sua epistola genuina ad Trallianos*, Hieronymus *lib.* 2. *Apol. adversus Ruff.* Chrysost. *hom.* 4. *in Gen.*, Gregorius *hom.* 34. *in Evang.*, Auctor sub nomine Dionysii *de cœlesti Hierarch.*, & Bernardus etiam *serm. de S. Martino*, & *serm.* 8. *in Cantica*. Confer S. Thomam *p.* 1. *q.* 108. *art.* 5. 6. &c.

(1) *Hebr.* 1. 14. (2) *Matth.* 18. 10. (3) *Luc.* 1. 26.

monitionem mortalium. Inde eſt fortaſſis, quod cum in Evangeliis legas (1), *Erunt ſigna in ſole, & luna, & ſtellis*, paulo poſt habes: *Nam Virtutes cœlorum movebuntur*; hi nimirum ſpiritus, per quos ſigna fiunt. Putemus Poteſtates ſuperiores iſtis, quarum virtute poteſtas tenebrarum comprimitur, & coercetur malignitas aeris hujus, ne quantum vult noceat; ne malignari, niſi ut proſit, poſſit. Putemus Principatus his quoque prælatos, quorum moderamine & ſapientia omnis in terris principatus conſtituitur, regitur, limitatur, transfertur, mutilatur, mutatur. Putemus Dominationes adeo cunctis ſupereminere præfatis ordinibus ut reſpectu horum ceteri videantur omnes adminiſtratorii ſpiritus, & ad iſtos, tamquam ad dominos, referri regimina Principatuum, tutamina Poteſtatum, operationes Virtutum, revelationes Archangelorum. Putemus Thronos alto etiam ab his evolaſſe receſſu, qui ex eo quod ſedent, Throni dicuntur; & ex eo ſedent, quod ſedet in eis Deus. Neque enim ſedere in

(1) *Luc.* 21. 26.

in eis, qui non sederent, posset. Quæris quid illam sentiam sessionem? Summam tranquillitatem, placidissimam serenitatem, pacem quæ exsuperat omnem intellectum. Talis est qui sedet in Thronis Dominus Sabaoth, judicans omnia cum tranquillitate, placidissimus, serenissimus, pacatissimus. Et tales sibi constituit Thronos, simillimos sibi. Putemus Cherubin ex ipso sapientiæ fonte, ore Altissimi, haurientes, & refundentes fluenta scientiæ universis civibus suis. Et vide ne is sit, quem Propheta loquebatur [1], *fluminis impetus lætificans civitatem Dei.* Putemus Seraphin, Spiritus totos divino igne succensos, succendere universa, ut singuli cives singulæ sint lucernæ ardentes & lucentes; ardentes caritate, lucentes cognitione.

9. O Eugeni, quam bonum est nos hic esse! quam fore melius, si quando tamen toti sequamur, quo ex parte præcessimus! Præcedimus animo, & ne ipso quidem toto, sed parte modica nimis. Affectus jacent mole corporea prægravati, & luto hærentibus

(1) *Psal.* 45. 5.

tibus desideriis, sola interim arida & tenuis consideratio prævolat. Et tamen ex tantillo quod jam datur, libet exclamare (1): *Domine, dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ*. Quid si totam se colligat anima, & reductis affectibus e cunctis locis, quibus captivi tenentur, timendo quæ non oportet, amando quæ non decet, dolendo vane, gaudendo vanius; cum his ineat tota libertate volatum, pulset impetu spiritus, & in pinguedine gratiæ illabatur? Nonne cum cœperit circuire lucidas mansiones, & sinum illum etiam Abrahæ curiosius perscrutari, & sub altari, quodcumque illud est, Martyrum revisere animas, in prima stola secundam patientissime expectantes, multo magis tunc instabit loquens cum Propheta: *Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ, ut videam voluntatem Domini, ac visitem templum ejus?* Quidni ibi videatur cor Dei? quidni ibi probetur quæ sit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta? Bona

(1) *Psal.* 25. 8.

na in se, placens in effectibus, beneplacens fruentibus, perfecta perfectis, & nihil ultra quærentibus. Patent viscera misericordiæ, patent cogitationes pacis, divitiæ salutis, mysteria bonæ voluntatis; benignitatis arcana, quæ clausa mortalibus, etiam ipsis electis suspecta sunt. Id quidem salubriter, ne desinant timere, dum necdum digne amare idonei inveniuntur.

10. Cernere est in his qui Seraphin appellantur, quomodo amet qui unde amet non habet, sed est & qui nihil horum quæ fecerit odit: quos salvandos fecit, quomodo foveat, quomodo provehat, quomodo amplexetur, quomodo delicta electæ juventutis, & paleas ignorantiarum ejus ignis ille consumens, ipsam purgatissimam & suo amore dignissimam reddat. Cernere est in Cherubin, qui plenitudo scientiæ dicuntur, Deum scientiarum dominum esse, qui solus solam nesciat ignorantiam; qui totus sit lux, & tenebræ in eo non sint ullæ; totus sit oculus, & qui minime aliquando fallitur, quia minime clauditur; qui extra se non quærat lumen,

cui

cui admoveatur ut videat, ipse qui videt, ipse unde videt. Cernere est in Thronis, quam non suspectus omni innocentiæ judex sedeat in his, qui circumvenire nolit, circumveniri non possit, quippe sic amans, & sic videns. Nec vacat sessio: tranquillitatis insigne est. De vultu tali judicium meum prodeat opto, cui insit amor, error absit, absit & perturbatio. Cernere est in Dominationibus, quantæ sit Dominus majestatis, cujus nutu imperium constat, & imperio universitas atque æternitas termini sunt. Cernere est in Principatibus principium ex quo omnia; & quomodo a cardine ostium, sic ab ipso regi universitatem. Cernere est in Potestatibus, quam potestative idem princeps quos regit, protegit. contrarias potestates arcens & propulsans. Cernere est in Virtutibus unam ubique æqualiter præsto esse virtutem, per quam omnia, vivificam, efficacem, invisibilem, immobilemque, omnia tamen moventem utiliter, tenentem fortiter. Quæ cum in minus usitata effecta apud mortales eruperit, miracula sive prodigia vo-

cant. Cernere postremo & mirari est in Angelis & Archangelis veritatem atque experientiam vocis illius (r), *Quoniam ipsi cura est de nobis;* qui talium nos & tantorum non desinit jucundare visitationibus, instruere revelationibus, suggestionibus commonere, sedulitate solatiari.

CAPUT V.

Gratias ac dotes Angelorum a Deo in ipsos derivari.

11. HÆc omnia contulit illis spiritibus ipse qui condidit illos, unus atque idem summus Spiritus, dividens singulis prout voluit. Hæc operatur in illis, hæc dedit operari & illis, sed aliter. Ardent Seraphin, sed igne Dei, vel potius igne Deo. Quod præcipuum est in eis, amant: sed non quantum Deus, nec quomodo. Lucent Cherubin, & scientia eminent, sed participio veritatis; ac per hoc non ut Veritas, nec quantum. Sedent Throni, sed insidentis be-

(r) 1. *Petr.* 5. 7.

beneficio. Judicant & ipsi cum tranquillitate, sed non ad mensuram modumve pacis pacantis, pacis quæ exsuperat omnem sensum. Dominantur Dominationes, sed sub Domino dominantur, serviunt pariter. Quid hoc ad summum, sempiternum, singulareque dominium? Præsunt Principatus, & regunt: sed reguntur & ipsi, ita ut regere jam non norint, si regi desierint. Præcellit in Potestatibus fortitudo; sed cui debent quod fortes sunt, & aliter est fortis, & plus; nec tam fortis quam ipsa fortitudo est. Virtutes pro suo ministerio & potentatu satagunt excitare corda torpentia hominum innovatione signorum: virtus vero in eis manens, ipsa facit opera. Faciunt & illæ, sed in comparatione ejus non faciunt. Denique tantum interest, ut quasi singulariter Propheta dicat ad eum [1]: *Tu es Deus qui facis mirabilia*; & idem de eo [2]: *Qui facit mirabilia magna solus*. Adsunt Angeli, & Archangeli: sed ille germanior nobis, qui non modo adest, sed inest.

(1) *Psal.* 76. 15. (2) *Ps.* 135. 4.

12. Quod si dicas posse inesse & Angelum non inficior. Memini scriptum (1): *Et Angelus qui loquebatur in me*. Atqui differentia & in hoc. Inest Angelus suggerens bona, non ingerens: inest hortans ad bonum, non bonum creans. Deus sic inest, ut afficiat, ut infundat; vel potius ut infundatur & participetur, ita ut unum perinde cum nostro spiritum esse dicere quis non timuerit, etsi non unam personam, unamve substantiam. Habes enim (2): *Qui adæret Deo, unus spiritus est*. Angelus ergo cum anima, Deus in anima. Ille ut contubernalis animæ inest, Deus ut vita. Itaque sicut anima videt in oculis, audit in auribus, odorat in naribus, in faucibus gustat, tangit in toto reliquo corpore: sic Deus diversa in diversis spiritibus operatur; verbi gratia, in aliis amantem se exhibens, in aliis agnoscentem, in aliis alia facientem, (3) sicut unicuique datur manifestatio spiritus ad utilitatem. Quis est iste tam communis in vocibus, tam longe in re-

(1) *Zach.* 1. 14. (2) 1. *Cor.* 6. 17.
(3) 1. *Cor.* 12. 7.

rebus? quomodo quem nostris loquimur verbis, in sua reconditus majestate, nostros penitus & aspectus effugit, & affectus? Audi ipsum quid loquatur hominibus (1). *Sicut exaltantur cœli a terra, sic exaltatæ sunt viæ meæ a viis vestris, & cogitationes meæ a cogitationibus vestris.* Dicimur amare, & Deus: dicimur nosse, & Deus: & multa in hunc modum. Sed Deus amat ut charitas, novit ut veritas, sedet ut æquitas, dominatur ut majestas, regit ut principium tuetur ut salus, operatur ut virtus, revelat ut lux, assistit ut pietas. Quæ omnia faciunt & Angeli, facimus & nos: sed longe inferiori modo, non utique bono quod sumus, sed quod participamus.

CAPUT VI.

Principii & essentiæ rationem proprie soli Deo convenire.

13. Nunc jam transi spiritus istos, si forte cum sponsa dicere possis, & tu (2): *Paulum cum pertransissem*

(1) *Isa.* 55. 9. (2) *Cant.* 3. 4.

fassem eos, inveni quem diligit anima mea (1). Quis est? Non sane occurrit melius, quam *Qui est*. Hoc ipse de se voluit responderi, hoc docuit; dicente Moyse ad populum, ipso quidem injungente: *Qui est, misit me ad vos*. Merito quidem. Nil competentius æternitati, quæ Deus est. Si bonum, si magnum, si beatum, si sapientem, vel quicquid tale de Deo dixeris, in hoc verbo instauratur, quod est, *Est*. Nempe hoc est ei esse, quod hæc omnia esse. Si & centum talia addas, non recessisti ab esse. Si ea dixeris, nihil addidisti: si non dixeris, nihil minuisti. Jam si vidisti hoc tam singulare, tam summum esse; nonne in comparatione hujus quicquid hoc non est, judicas potius non esse, quam esse? Quid item Deus? Sine quo nihil est. Tam nihil esse sine ipso, quam nec ipse sine se potest. Ipse sibi, ipse omnibus est. Ac per hoc quodam modo ipse solus est, qui suum ipsius est, & omnium esse. Quid est Deus? Principium, & hoc ipse de se responsum dedit [2]. Multa in rebus dicuntur prin-

(1) *Exod.* 3. 14. (2) *Joan.* 8. 25.

principia, sed respectu posteriorum. Alioquin si ad aliquid praecedens respicias, ipsum potius principium dabis. Quamobrem si quaeras verum simplexque principium, invenias oportet quod principium non habuerit. Ex quo universum coepit ipsum profecto minime coepit. Nam si coepit, aliunde coeperit necesse est. A se enim coepit nihil. Nisi forte quis putaverit, quod non erat, dare sibi potuisse, ut esse inciperet; aut fuisse aliquid, antequam esset. Quod utrumque quia ratio non consentit, constat nihil sibimet extitisse principium. Quod vero aliud principium habuit, primum non fuit. Verum ergo principium nequaquam caepit, sed totum ab ipso coepit.

14. Quid est Deus? cui saecula nec accesserunt, nec decesserunt, nec coaeterna tamen. Quid est Deus (1)? *Ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia. Ex quo omnia*, creabiliter, non seminabiliter. *Per quem omnia*, ne alium auctorem atque alium opificem arbitreris. *In quo omnia*, non qua-

(1) *Rom.* 11. 2.

quasi in loco, sed quasi in virtute. *Ex quo omnia*, tamquam uno principio, auctore omnium. *Per quem omnia*, ne alterum inducatur principium artifex. *In quo omnia*, ne tertium inducatur, locus. *Ex quo omnia*, non de quo, quia non est materia Deus: efficiens causa est, non materialis. Frustra Philosophi materiam quærunt: non eguit materia Deus. Non enim officinam quæsivit, non artificem. Ipse per se, in se omnia fecit. Unde? De nihilo: nam si ex aliquo fecit, illud non fecit ac per hoc nec omnia. Absit ut de sua incorrupta incorruptibilique substantia tam multa fecerit, etsi bona, corruptibilia tamen. Quæris si in ipso omnia, ipse ubi? Nihil minus invenio, quis capiat locus. Quæris ubi non sit? Nec hoc quidem dixerim. Quis sine Deo locus? Incomprehensibilis est Deus: sed non parum apprehendisti, si hoc tibi de eo compertum est, quod nusquam sit, qui non clauditur loco; & nusquam non sit, qui non excluditur loco. Suo autem illo sublimi atque incomprehensibili modo, sicut omnia in ipso, sic

ip-

ipſe in omnibus eſt. Denique (ſicut ait Evangeliſta) *in mundo erat* [1]. Alias vero, ubi erat antequam mundus fieret, ibi eſt. Non eſt quod quæras ultra ubi erat; præter ipſum nihil erat. Ergo in ſeipſo erat.

CAPUT VII.

Deum & ſimplicem, & trinum eſſe.

15. Quid eſt Deus? Quo nihil melius cogitari poteſt. Si approbas, non oportet aſſentiaris eſſe aliquid, quo Deus ſit, & quod Deus non ſit. Hoc enim ſine dubio melius. Quomodo non melius Deo, ſi Deus non eſt, quod dat Deo ut ſit? At melius illam divinitatem, qua dicunt (*a*) Deum eſſe, non aliud quam Deum eſſe fatemur. Non eſt ergo in Deo niſi Deus. Quid? inquiunt: negas Deum habere divini-

ta-

(1) *Joan.* 1. 10.

(*a*) Gilbertus nempe Porretanus Epiſcopus Pictavienſis, ejuſque ſequaces quorum error damnatus fuit in Concilio Remenſi ſub Eugenio III. anno 1148.

tatem ? Non , ſed quod habet , hoc eſt . Negas divinitate Deum eſſe ? Non , ſed non alia , quam quæ ipſe eſt . Aut ſi tu aliam inveniſti , adjuvet me Trinitas Deus, adverſus illam tota me contumacia erigo . Quaternitas orbem diſterminat , non ſignat deitatem : Deus Trinitas eſt , Deus trium ſingula perſonarum . Si quartam divinitatem adjicere placet ; interim ego hanc , quæ Deus non eſt , perſuaſi mihi minime adorandam . Puto quod & tu nempe [1] *Dominum Deum tuum adorabis , & illi ſoli ſervies* . Glorioſa vero divinitas , quæ ſibi honorem non audeat arrogare divinum . At melius quartum hoc omnino repoſuimus , quàm ſine honore recipimus . Multa dicuntur eſſe in Deo , & quidem ſane catholiceque , ſed multa unum . Alioquin ſi diverſa putemus , non quaternitatem habemus , ſed centenitatem . Verbi cauſa, dicimus magnum, bonum, juſtum, & innumera talia : ſed niſi omnia unum in Deo , & cum Deo conſideres, habebis multiplicem Deum .

16.

(1) *Luc.* 4. 8.

16. Mihi vero non deest quod cogitem melius ejusmodi Deo tuo. Quæris quid? Mera simplicitas. Vero judicio natura simplex multiplici antefertur. Scio quod ad hæc respondere solent. Non multa, inquiunt, sed unam tantum divinitatem, quæ omnia illa sunt, Deo ut sit conferre asserimus. Assertis ergo, etsi non multiplicem, duplicem Deum; & non ad merum simplex pervenistis, neque ad id, quo melius cogitari non potest. Tam non est simplex, quod vel uni fuerit obnoxium formæ, quam nec virgo vel uni cognita viro. Securus loquor, ne is quidem qui vel duplex est, erit meus. Habeo enim meliorem. Esto quod hunc numeroso & multiplici anteponam: sed plane præ simplici sperno. Meus Deus ipse catholice est. Tam non habet hoc & illud, quam non hæc & illa. Est qui est non quæ est. Purus, simplex, integer, perfectus, constans sibi; nihil de temporibus, nihil de locis, nihil de rebus trahens in se, nihil ex se deponens in eis; non habens quod ad numerum dividat, non quæ colligat

gat ad unum. Unum quippe eſt, ſed non unitum. Non partibus conſtat, ut corpus; non affectibus diſtat, ut anima: non formis ſubſtat, ut omne quod factum eſt; ſed neque formæ, ut iſtis viſum eſt. Magna laus videlicet Deo, ut ſe ab informitate vindicet, forma una eſſe contentum. Hoc eſt dicere, certa pluribus, Deum non niſi uni debere quod eſt. Quid? Cujus beneficio ſunt quæ ſunt, ipſe pro ſuo eſſe alteri benefico inclinabit? Laus iſta (ut vulgo dicitur) blaſphemiam valet. Annon pluris eſt nullo indigere, quam uno? Habe reverentiam Deo, ut quod pluris eſt, illi tribuas. Si cor tuum uſque huc aſcendere potuit, Deum tuum infra quomodo collocabis? Ipſe ſibi forma, ipſe ſibi eſſentia eſt. In hoc interim gradu ſuſpicio illum: &, ſi alter porior appareret, illum potius darem. Numquid verendum, ne cogitatio tranſvolet illum? Quantumcumque in altum proficiat, ultra eſt. Infra quod homo cogitare poſſit, altiſſimum quærere, ridiculum eſt; ſtatuere, impium. Ultra, non citra

quæ

quærendus eſt.

17. Aſcende adhuc, ſi potes, ad cor altius, & exaltabitur Deus. Non eſt formatus Deus: forma eſt. Non eſt affectus Deus: affectio eſt. Non eſt compoſitus Deus: merum ſimplex eſt. Et ut liquido noveris, quid ſimplex dicam: idem quod unum. Tam ſimplex Deus, quam unus eſt. Eſt autem unus, & quó modo aliud nihil. Si dici poſſit, uniſſimus eſt. Unus eſt ſol, quod non ſit alter: una luna, quod æque altera non ſit. Atque id quidem Deus, ſed plus. Quid plus? Unus eſt etiam ſibi. Et hoc vis tibi declarari? Idem eſt ſemper, & uno modo. Non ſic unus ſol, non ſic una luna. Clamat uterque non eſſe unum ſibi; ille motibus, illa & defectibus ſuis. Deus autem non modo unus ſibi: & in ſe unus eſt. Nihil in ſe niſi ſe habet. Non ex tempore alterationem habet, non in ſubſtantia alteritatem. = Hinc de eo Boetius:
= Hoc vere unum, in quo nullus eſt
= numerus, nullum in eo aliud præ-
= ter id quod eſt. Neque enim ſub-
= jectum fieri poteſt: forma enim

eſt

= est. Compara huic uni omne quod = unum dici potest; & unum non = erit. = Trinitas est tamen Deus. Quid ergo? Destruimus quod dictum est de unitate, quia inducimus trinitatem? Non; sed statuimus unitatem. Dicimus Patrem, dicimus Filium, dicimus Spiritum-sanctum, non tamen tres Deos, sed unum. Quid sibi vult iste (ut sic loquar) absque numero numerus? Si tria, quomodo non numerus? si unum, ubi numerus? Sed habeo, inquis, quid numerem, & quid non numerem. Substantia una est: personæ tres sunt. Quid mirum? quid vel obscurum in hoc? Nihil, si personæ seorsum a substantia cogitentur. Nunc vero cum tres illæ personæ illa substantia sint, & illa una substantia tres illæ personæ, quis numerum neget? Nam vere tres sunt. Quis numeret tamen? Nam vere unum sunt. Aut si tu facile explicatu id putas, dicendo tres, dicito quid numerasti? Naturas? Una est. Essentias? Una est. Substantias? Una est. Deitas? Una est. Non hæc, sed personas numero, inquis, quæ non

sint

ſint illa una natura, illa una eſſentia, illa una ſubſtantia, illa una divinitas. Catholicus es: minime hoc dabis.

CAPUT VIII.

Perſonarum pluralitatem in Deo conſurgere ex proprietatibus: eſſentiam tamen unam & ſimplicem eſſe.

18. Perſonarum proprietates non aliud quam perſonas; ipſaſque non aliud quam unum Deum, unam divinam ſubſtantiam, unam divinam naturam, unam divinam & ſummam majeſtatem, Fides catholica confitetur. Numera ergo ſi potes, aut ſine ſubſtantia perſonas, quæ ipſa ſunt; aut ſine perſonis proprietates, quæ ipſæ ſunt. Aut ſi dividere quis conetur vel perſonas a ſubſtantia, vel proprietates a perſonis; neſcio quomodo Trinitatis ſe profiteri cultorem poſſit, qui in tantam rerum numeroſitatem exceſſerit. Dicamus itaque tres, ſed non ad præjudicium Unitatis: dicamus unum, ſed non ad confuſionem Trinitatis. Neque enim nomina vacua ſunt

ſunt , nec abſque ſignificantia caſſæ voces . Quærit quis quomodo illud , quod catholicum eſſe dicimus , poſſit eſſe? ſufficiat ei teneri ſic eſſe. Atque hoc non rationi perſpicuum , nec tamen opinioni ambiguum, ſed fidei perſuaſum . Sacramentum hoc magnum eſt, & quidem venerandum, non ſcrutandum . Quomodo pluralitas in unitate , & hac unitate, aut ipſa in pluralitate ? SCRUTARI hoc temeritas eſt, credere pietas eſt , noſſe vita , & vita æterna eſt . Unde ſi operæ prætium cenſes, o Eugeni, percurrat nunc conſideratio multa Una , quo eminentia hujus ſingularis Unius fiat evidentior. Eſt unitas, quæ collectiva poteſt dici, cum verbi cauſa multi lapides faciunt acervum unum . Eſt & unitas conſtitutiva , cum multa membra unum corpus , vel multæ partes unumquodcumque totum conſtituunt. Eſt & conjugativa, qua fit ut duo jam non duo ſint, ſed una caro. Et eſt nativa, qua anima & caro unus naſcitur homo . Eſt unitas poteſtativa, qua homo virtutis non inſtabilis, non diſſimilis, ſed unus ſibimet ſemper nititur inveniri.

Eſt

Est consentanea, cum per charitatem multorum hominum est cor unum, & anima una. Est & votiva, cum anima votis omnibus adhærens Deo, unus spiritus est. Et est dignativa unitas, qua imus noster a Dei Verbo in unam assumptus est personam.

19. Verum hæc omnia quid ad illud summum, atque (ut ita dicam) unice Unum, ubi unitatem consubstantialitas facit? Huic Uni quodvis illorum si assimiles, erit quoquo modo unum: si compares, nullo. Igitur inter omnia quæ recte unum dicuntur, arcem tenet Unitas Trinitatis, qua tres personæ una substantia sunt. Secundo loco illa præcellit, qua e converso tres substantiæ una in Christo persona sunt. Porro hæc & quæcumque alia dici una possunt, summæ illius unitatis imitatione, non comparatione, Una appellari vera sobriaque probat consideratio. Nec abducimur ab hac unitatis professione assertione Trium: cum in hac Trinitate non recipiamus multiplicitatem, sicut nec solitudinem in unitate. Quamobrem cum dico Unum, non me Trinita-

tis turbit numerus, qui essentiam non multiplicat, non variat, nec partitur. Rursum cum dico Tria, non me arguit intuitus unitatis, quæ illa quæcumque tria, seu illos tres, nec in confusionem cogit, nec in singularitatem redigit.

CAPUT IX.

Uti in Deo simplex natura est in tribus personis, sic contra in Christo plures naturas in unam personam coalescere.

20. IDem me sentire fateor & de illa unitate, cui secundum ab ista inter cetera Una honorem dedi. Dico in Christo Verbum, animam, & carnem, sine confusione essentiarum unam esse personam, & item absque præjudicio personalis unitatis in sua numerositate manere. Nec negaverim hanc ad illud quoque genus unitatis pertinere, qua anima & caro unus est homo. Decuit quippe familiarius similiusque cum hominis convenire constitutione, quod pro homine constitutum est sacramentum. Decuit & cum

cum summa, quæ in Deo est & Deus est, unitate congruere, ut quomodo ibi tres personæ una essentia; ita hic convenientissima quadam contrarietate tres essentiæ sint una persona. Videsne pulchre inter utramque unitatem hanc collocari; in eo utique qui constitutus est mediator Dei hominisque, homo Christus Jesus? Pulcherrima, inquam, convenientia, ut salutare sacramentum congrua quadam similitudine ambobus respondeat, & salvanti videlicet & salvato. Ita hæc unitas duarum consistens media unitatum, alteri succumbere, alteri præeminere cognoscitur quantum superiore inferior, tantum inferiore superior,

21. Tantam denique, tamque expressam unionis vim in se præfert ea persona, in qua Deus & homo unus est Christus: ut si duo illa de se invicem prædices, non erraveris, Deum videlicet hominem, & hominem Deum vere catholiceque pronuntians. Non autem similiter vel carnem de anima, vel animam de carne, nisi absurdissime, prædicas, etsi similiter anima & caro unus sit homo. Nec mirum, si non

non æque potis anima sit sua illa vitali, etsi non parum valida intentione connectere, atque suis affectibus adstringere sibi carnem, ut sibi divinitas hominem illum, qui prædestinatus est filius Dei in virtute. Longa catena & fortis ad stringendum, divina prædestinatio: ab æterno est enim. Quid longius æternitate? Quid divinitate potentius? Inde est quod nec morte incidente ullatenus intercidi hæc unitas potuit, etsi carne & anima ab invicem separatis. Et fortassis hoc sensit ille, qui se indignum professus est (1) solvere corrigiam calceamenti hujus.

CAPUT X.

Parabola, quæ est apud Mattheum de tribus satis, Christi personæ accommodatur.

22. SEd & illa tria sata (2) de Evangelio, mixta & fermentata (3) in panem unum, si quis ad hæc tria dixerit pertinere, non incongrue id mihi

(1) *Mar.* 1. 7. (2) *Matth.* 13. 33.
(3) *Luc.* 13. 21.

mihi facere videbitur. Quam bene ea mulier fermentavit, ut nec divisione quidem facta carnis & animæ, a carne vel anima Verbum divideretur! Mansit & in separatione inseparabilis unitas. Nec enim quæ ex parte contigit separatio, potuit unitati præscribere, permanenti in totis tribus. Sive conjunctis, sive disjunctis duobus, nihilo minus perseveravit in tribus unitas personalis. Æque unus Christus unaque persona, Verbum, anima, & caro, etiam mortuo homine perduravit. In utero Virginis (ut sentio ego) commixtio hæc & fermentatio facta est: & ipsa mulier quæ miscuit, & fermentavit. Nam fermentum non immerito fortasse dixerim fidem Mariæ. (1) Plane beata, quæ credidit, quoniam perfecta sunt in ea, quæ dicta sunt ei a Domino. Perfecta autem non essent, si quo minus juxta verbum Domini esset fermentatum totum, & perpetuo fermentatum, servans nobis tam in morte, quam in vita pariter unum atque integrum mediatorem Dei & hominum cum sua deitate, hominem

(1) *Luc.* 1. 45.

Christum Jesum.

23. Advertere est in hoc admirabili sacramento juxta numerum sanctorum, mire & decentissime distinctionis gradus, novum, antiquum, æternum. Novum, animam, quæ de nihilo tunc creata creditur, cum infusa: antiquum, carnem, quæ a primo usque hominum, id est ex Adam, traducta cognoscitur: æternum, Verbum, quod ab æterno Patre coæternum illi genitum indubitata veritate asseritur. Et in his triplex (si diligenter advertas) divinæ potentiæ genus: quod factum sit de nihilo aliquid, de vetusto novum, æternum beatumque de damnato & mortuo. Quid hoc ad nostram salutem? Multum per omnem modum. Primum quidem, quod peccato redacti in nihilum, per hoc quodam modo iterato creati sumus, ut simus initium aliquod creaturæ ejus. Deinde quod ex vetusta servitute in libertatem filiorum Dei translati, in novitate spiritus ambulantes. Postremo, quod de potestate tenebrarum vocati ad regnum claritatis æternæ, in quo jam & consedere nos fecit in Chri-

Christo. Alieni sint à nobis, qui Christi a nobis carnem alienare conantur, novam creatam in Virgine, & non de Virgine sumptam, impie asserentes. Pulchre propheticus spiritus longe ante occurrit huic sententiæ, immo blasphemiæ impiorum (1): *Egredietur*, inquiens, *virga de radice Jesse, & flos de radice ejus ascendet*. Dixisse poterat, & flos de virga, sed maluit, *de radice*: ut unde virgam, inde florem duxisse originem demonstraret. Inde igitur sumpta caro, unde orta Virgo: nec nova in Virgine, quæ prodiit ex radice.

CAPUT XI.

Continuatio considerationis de Deo.

24. Forte substomacharis, si adhuc pergimus quærere, quid est Deus? tum quia toties jam quæsitum est, tum quia diffidis inventum iri. Dico tibi, Pater Eugenii, solus est Deus, qui frustra numquam quæri potest, nec cum inveniri non potest. Doceat te de hoc experimentum tuum;

(1) *Isa.* 11. 1.

aut si non, experto credito, non mihi, sed sancto, qui ait [1]: *Bonus es, Domine, sperantibus in te, animæ quærenti te*. Quid ergo est Deus? Quod ad universum spectat, finis: quod ad electionem, salus: quod ad se, ipse novit. Quid est Deus? Voluntas omnipotens, benevolentissima virtus, lumen æternum, incommutabilis ratio, summa beatitudo; creans mentes ad se participandum, vivificans ad sentiendum, afficiens ad appetendum, dilatans ad capiendum, justificans ad promerendum; accendens ad zelum, fœcundans ad fructum, dirigens ad æquitatem, formans ad benevolentiam, moderans ad sapientiam, roborans ad virtutem, visitans ad consolationem, illuminans ad cognitionem, perpetuans ad immortalitatem, implens ad felicitatem, circumdans ad securitatem.

CA-

(1) *Thren.* 3. 25.

CAPUT XII.

Deum & bonorum operum pium remuneratorem, & scelerum æquissimum vindicem esse.

25 Quid est Deus? Non minus pœna perversorum, quam humilium gloria. Est enim rationabilis quædam æquitatis directio inconvertibilis atque indeclinabilis, quippe attingens ubique: cui illisa omnis pravitas conturbetur necesse est. Quidni in hanc omne tumidum, vel distortum impingat, & conquassetur? Væ universo, quod obvium forte offenderit cedere nescia rectitudo, nam & fortitudo est. Quid iniquis voluntatibus tam contrarium & adversum, quam semper conari, impingere semper, & frustra? Væ oppositis voluntatibus, solam suæ profecto aversionis, referentibus pœnam. Quid tam pœnale, quam semper velle quod numquam erit? Quid tam damnatum, quam voluntas addicta huic necessitati volendi nolendique, ut ad utrumlibet

jam

jam, ficut non nisi perverse, ita non nisi misere moveatur? In æternum non obtinebit quod vult; & quod non vult in æternum nihilo minus sustinebit. Digne omnino, ut qui ad nihil afficitur umquam quod deceat, ad nil umquam quod libeat, evadat. Quis hoc facit? Rectus Dominus Deus noster; qui & cum perverso pervertitur. Numquam recto pravoque conveniet. Hæc enim sibi invicem adversantur, etsi non invicem lædant. Læsio alterius est: absit ut Dei [1]. *Durum tibi est*, inquit, *contra stimulum calcitrare*; hoc est, non stimulo durum, sed calcitranti. Est & turpium pœna Deus: Lux est enim. Et quid tam invisum obscœnis flagitiosisque mentibus [2]? Profecto *Omnis qui male agit, odit lucem*. Sed dico: numquid non poterunt declinare? Minime omnino. Lucet ubique, etsi non omnibus [3]. Denique in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehendunt. Videt tenebras Lux, cui hoc est videre, quod lucere: sed non vicissim a tenebris ipsa videtur, quia tene-

(1) *Act.* 9. 5. (2) *Joan.* 3. 20.
(3) *Joan.* 1. 5.

nebræ eam non comprehendunt. Et videntur ergo, ut confundantur: & non vident, ne consolentur. Nec modo a luce: & in luce videntur. A quo, vel quibus? Ab omni vidente, ut pro multitudine intuentium sit confusio multa. At nullus de tanta numerositate spectantium molestior oculus suo cujusque. Non est aspectus, sive in cœlo, sive in terra, quem tenebrosa conscientia suffugere magis velit, minus possit. Non latent tenebræ vel seipsas. Se vident quæ aliud non vident. Opera tenebrarum sequuntur illas, nec est quo se abscondant ab illis, ne in tenebris quidem. Hic est vermis qui non moritur, memoria præteritorum. Semel injectus, vel potius innatus per peccatum, hæsit firmiter, nequaquam deinceps avellendus. Nec cessat rodere conscientiam, eaque pastus, esca utique inconsumptibili, perpetuat vitam. Horreo vermem mordacem, & mortem vivacem. Horreo incidere in manus mortis viventis, & vitæ morientis.

26. Hæc secunda mors, quæ numquam peroccidit, sed semper occidit. Quis

Quis det illis semel mori, ut non moriantur in æternum? Qui dicunt montibus (1), *Cadite super nos, & collibus operite nos*, quid nisi mortem mortis beneficio aut finire, aut evadere volunt? Denique [2], *invocabunt mortem, & non veniet*. Intuere id clarius. Constat immortalem animam esse, nec aliquando absque sua memoria vivere; ne non animam aliquando esse contingat. Itaque durante anima, durat & memoria. Sed qualis? Fœda flagitiis, horrida facinoribus, vanitate tumidâ, contemptu hispida & neglecta. Quæ priora, transierunt, & non transierunt. Transierunt a manu, sed non a mente. Quod factum est, factum non esse non potest. Proinde etsi facere in tempore fuit; sed fecisse in sempiternum manet. Non transit cum tempore, quod tempora transit. In æternum ergo necesse est cruciet, quod perperam te egisse in æternum memineris. Experiri erit hoc veritatem vocis illius [3]: *Arguam te, & statuam contra faciem tuam*. Dominus locutus est, cui omne

(1) *Luc.* 23. 30. (2) *Apoc.* 9. 6.
(3) *Psal.* 49. 21.

ne adversum & sibi adversari necesse est, ut sit fera querela [1]: *O custos hominum, quare posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihimetipsi gravis?* Ita est, o Eugeni. Non potest Deo esse contrarium quid, & sibimet cohærere: sed qui arguetur a Deo, arguetur & a seipso. Non est sane jam tunc quod aut veritatem dissimulet ratio, aut rationis intuitum anima declinet, membris avulsa corporeis, & in sese collecta. Quo enim id valeat, sopitis conclusisque in morte sensibus, per quos utique curiosius exire, & a se ire solebat in eam, quæ præterit, mundi istius figuram? Vides turpibus nihil deesse ad confusionem, cum producentur spectaculum fieri Deo, Angelis, hominibus, sibiipsis? O quam male mali omnes locati sunt, utique oppositi torrenti huic directæ æquitatis, & huic lumini propalatæ veritatis expositi. Nonne hoc est perpetuo tundi, perpetuoque confundi (2)? *Duplici contritione*, ait ille, *contere eos, Domine Deus noster*.

CA-

(1) *Job.* 7. 20. (2) *Jerem.* 17. 18.

CAPUT XIII.

De longitudine, latitudine, profunditate, & sublimitate Dei profunde & eleganter differit.

27. QUid est Deus? Longitudo, latitudo, sublimitas, & profundum. Quid? inquis. Tenemus te quaternitatis, quam abominatus es, professorem. Minime. Abominatus sum, & abominor. Visus sum protulisse plura, sed unum est. Unus Deus signatus est pro captu nostro, non pro suo statu. Divisus est hic, non ille. Voces diversæ, semitæ multæ; sed unum per eas significatur, unus quæritur. Non divisiones substantiæ in quaternario isto expressæ sunt; non dimensiones, quales in corporibus intuemur; non distinctio personalis, qualem in Trinitate adoramus; non numerus proprietatum, qualem personis ipsis inesse fatemur, etsi non aliud a personis. Alioquin hoc singulum horum in Deo, quod quatuor simul; hoc quatuor ipsa, quod singu-

lum

lum eſt. Nobis autem, quia non poſſumus cum Deo ſimplicitate contendere, dum contendimus apprehendere unum, occurrit veluti quadruplicatum. Facit hoc ſpeculum & ænigma, per quod ſolum interim videri datur. Cum autem videbimus facie ad faciem videbimus ſicuti eſt. Nec enim jam tunc fragilis acies mentis noſtræ, quantumlibet vehementer intendens, aliquatenus reſiliet, diſſilietve in ſuam pluralitatem. Colliget ſe ſe magis, adunabit, conformabitque unitati illius, vel potius unitati illi, ut una uni facies reſpondeat faciei. Nempe *ſimiles ei erimus, quia videbimus eum ſicuti eſt*. Beata viſio! ad quam merito ſuſpirabat, qui ait: [1] *Exquiſivit te facies mea; faciem tuam, Domine, requiram*. Et quia adhuc in quærendo res eſt, interim aſcendamus quadrigam iſtam, utpote infirmi & imbecilles, indigentes tali vehiculo, ſi forte vel ſic apprehendamus, in quo apprehenſi ſumus, id eſt, hujus ipſius vehiculi rationem. Nam hoc monitum habemus ab ipſo auriga & primo cur-

(1) *Pſal.* 26. 8.

currus hujus exhibitore, ut ſtudeamus (1) *comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit longitudo, latitudo, ſublimitas, & profundum*. Comprehendere dixit, non cognoſcere: ut non curioſitate contenti ſcientiæ, tota cura fructui inhiemus. Non in cognitione eſt fructus, ſed in comprehenſione. Alioquin (2) *ſcienti bonum, & non facienti*, ut ait quidam, *peccatum eſt ei*: & ipſe Paulus alio loco; (3) *Sic currite*, inquit, *ut comprehendatis*. Quid ſit comprehendere, inferius declarabo.

28. Quid igitur eſt Deus? Longitudo, inquam. Quid ipſa? Æternitas. Hæc tam longa, ut non habeat terminum, non magis loci, quam temporis. Eſt & latitudo, & ipſa quid? Charitas. Quibus & iſta terminis anguſtetur in Deo, qui nihil odit eorum quæ fecerit? (4) Denique ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, pluit ſuper juſtos & injuſtos. Ergo & inimicos concludit ſinus ille. Nec hoc quoque contentus, evadit in infinitum. Omnem non modo affectionem, ſed &

(1) *Epheſ.* 3. 18. (2) *Jac.* 4. 17.
(3) 1. *Cor.* 9. 24. (4) *Matth.* 5. 45.

& cognitionem excedit, adjiciente Apostolo & dicente (1): *Scire etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi*. Quid plus dicam? Æterna est. Nisi quod hoc plus forsitan est, quia æternitas est. Vides tantam esse latitudinem, quantam & longitudinem? Utinam sic videas non tantam esse, sed ipsam: id esse unam quod alteram; non minus unam quam duas, nec plus duas quam unam. Deus æternitas, Deus charitas est: longitudo sine protensione, latitudo sine distensione. In utroque pariter locales quidem excedit temporalesque angustias, sed libertate naturæ, non enormitate substantiæ. Tali modo immensus est qui omnia fecit in mensura; & quamvis immensus, hic tamen modus & ipsius immensitatis.

29. Quid item Deus? Sublimitas & profundum. In altero supra omnia, in altero infra omnia. Liquet in deitate nusquam claudicare æqualitatem; stare eam undique firmiter, constare immobiliter sibi. Sublime, potentiam; profundum, sapientiam ejus conside-

(1) *Ephes.* 3. 19.

ra. Ex æquo & ista respondent sibi, dum & sublimitas inattingibilis, & profunditas æque inscrutabilis cognoscatur, Paulo admirante & exclamante (1): *O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quam inscrutabilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ illius!* Libet & nos exclamare cum Paulo, horum utcumque intuentes in Deo, & cum Deo simplicissimam unitatem (2): O sapientia potens, attingens ubique fortiter! o potentia sapiens, disponens omnia suaviter! Res una, effectus multiplex, operationesque diversæ. Et illa una res est longitudo propter æternitatem, latitudo propter charitatem, sublimitas propter majestatem, profunditas propter sapientiam.

CAPUT XIV.

Modum, quo prædicta secundum Apostolum comprehendere possimus, ostendit.

30. NOvimus hæc. Num ideo & arbitramur nos comprehendisse? NON EA disputatio comprehendit

(1) *Rom.* 11. 33. (2) *Sap.* 8. 1.

dit, sed sanctitas, si quo modo tamen comprehendi potest quod incomprehensibile est. At nisi posset, non dixisset Apostolus (1): *Ut comprehendamus cum omnibus sanctis*. Sancti igitur comprehendunt. Quæris quomodo? Si sanctus es, comprehendisti, & nosti: si non; esto, & tuo experimento scies. Sanctum facit affectio sancta, & ipsa gemina: timor Domini sanctus, & sanctus amor. His perfecte affecta anima, veluti quibusdam duobus brachiis suis comprehendit, amplectitur, stringit, tenet, & ait (2): *Tenui eum nec dimittam*. Et timor quidem sublimi & profundo, amor lato & longo respondet. Quid tam timendum quam potestas, cui non potes resistere; quam sapientia, cui abscondi non potes? Poterat minus timeri Deus, alterutro carens. Nunc autem perfecte oportet timeas illum, cui nec oculus deest omnia videns, nec manus potens omnia. Quid item tam amabile, quam amor ipse, quo amas, & quo amaris? Amabiliorem tamen juncta æternitas facit: quæ dum non

(1) *Ephes.* 3. 18. (2) *Cant.* 3. 4.

non excidit, foras mittit suspicionem. Ama igitur perseveranter & longanimiter, & habes longitudinem: dilata amorem tuum usque ad inimicos, & latitudinem tenes. Esto etiam in omni sollicitudine timoratus, & sublime profundumque apprehendisti.

31. Aut si mavis quatuor æque tuis, divinis quatuor respondere; facis hoc, si stupes, si paves, si ferves, si sustines. Stupenda plane sublimitas majestatis: pavenda abyssus judiciorum. Fervorem exigit charitas, æternitas perseverantiam sustinendi. Quis stupet, nisi qui contemplatur gloriam Dei? Quis pavet, nisi qui scrutatur profundum sapientiæ? Quis fervet, nisi qui meditatur charitatem Dei? Quis sustinet & perseverat in amore, nisi qui æmulatur æternitatem charitatis? Nempe æternitatis quamdam imaginem perseverantia præfert. Denique sola est cui æternitas redditur, vel potius quæ æternitati hominem reddit, dicente Domino (1): *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit*.

32. Et nunc adverte in quatuor istis

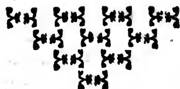
(1) *Matt.* 10. 22.

istis contemplationis species quatuor. Prima & maxima contemplatio est admiratio majestatis. Hæc requirit cor purgatum, ut a vitiis liberum, atque exoneratum peccatis, facile a superna levet: interdum quoque vel per aliquas morulas stupore & ecstasi suspensum teneat admirantem. Secunda autem necessaria est huic; est enim intuens judicia Dei. Quo sane pavido aspectu, dum vehementius concutit intuentem, fugat vitia, fundat virtutes; initiat ad sapientiam, humilitatem servat. Virtutum siquidem bonum quoddam ac stabile fundamentum, humilitas. Nempe si nutet illa, virtutum aggregatio nonnisi ruina est. Tertia contemplatio occupatur, vel potius otiatur circa memoriam beneficiorum; & ne dimittat ingratum, sollicitat memorantem ad amorem benefactoris. De talibus dicit Propheta loquens ad Dominum [1]: *Memoriam abundantiæ suavitatis tuæ eructabunt*. Quarta quæ retro sunt oblivifcens, in sola requiescit exspectatione promissorum: quæ cum sit meditatio æterni-

 ta-

(1) *Ps.* 144. 7.

tatis (siquidem quæ promittuntur, æterna sunt) longanimitatem alit, & perseverantiæ dat vigorem. Puto jam facile est quatuor nostra hæc, quatuor illis Apostoli assignare, dum longitudinem comprehendit meditatio promissorum, latitudinem recordatio beneficiorum, sublimitatem contemplatio majestatis, profundum inspectio judiciorum. Quærendus adhuc fuerat, qui nec satis adhuc inventus est, nec quæri nimis potest: at orando forte quam disputando dignius quæritur, & invenitur facilius. Proinde is sit finis Libri, sed non finis quærendi.

PEI-

EPISTOLA (1)

S. BERNARDI ABBATIS

AD EUGENIUM PAPAM III.

Tunc recens in summum Pontificem electum.

Bernardus Eugenio recens in Pontificem assumpto gratulatur, & condolet. ipsum ad munus Apostolicum fortiter obeundum animat, ut concepta de se multorum expectationi respondeat.

AMantissimo Patri Domino Dei gratia summo Pontifici Eugenio Bernardus Claraevallis vocatus Abbas, modicum id quod est. Auditum est in terra nostra, & ce-

(1) Epistola 238. anno Christi 1145. scripta ex editione Mabilonii. Haec Epistola, & sequens pene omnibus libri *Considerationis* editionibus adnectuntur, ut videre est praesertim in editione Romana anni 1692.

lebri sermone vulgatum verbum hoc, quod factum est de vobis a Domino. Presseram stylum hactenus, rem tacitus considerabam. Expectabam enim litteras vestras: & præveniri a vobis in benedictionibus dulcedinis. Expectabam virum fidelem, qui veniret a latere tuo, qui diceret cuncta per ordinem: quid, quomodo, vel qualiliter actum esset. Expectabam si quis forte de filiis: ne is reverteretur, qui leniret dolorem patris, qui diceret [1]: *Joseph filius tuus vivit: & ipse dominatur in tota terra Ægypti*. Hinc est quod litteræ istæ non sunt voluntatis, sed necessitatis, & amicorum extortæ precibus: quibus negare non possum modicum illud, quicquid residuum est vitæ meæ. Quia tamen semel cœpi, loquar ad Dominum meum. Jam enim filium dicere non audeo: quia filius in patrem, pater mutatus est in filium. Qui post me venit, ante me factus est: sed non invideo: quia quod mihi deerat, in eo me habere confido, qui non solum post me, sed etiam per me venit

(1) *Genes.* 45.

nit. Nam, si dignaris, quodammodo per Evangelium ego te genui. Quæ est ergo spes nostra, & gaudium nostrum, & corona gloriæ? nonne vos ante Deum? Denique (1) *filius sapiens gloria est patris*. (2) Amodo tamen non vocaberis filius: sed vocabitur tibi nomen novum, *quod os Domini nominavit*. *Hæc est mutatio dexteræ excelsi* [3]: & multi in mutatione ista gaudebunt. Nam quemadmodum olim Abram (4) in Abraham, Jacob in Israel: & ut de tuis magis prædecessoribus tibi proponam: sicut Simon in Cepham, Saulus (5) in Paulum: sic filius meus Bernardus in patrem meum Eugenium, læta prorsus, & utili, ut speramus, translatione promotus est. Digitus Dei est iste (6), *suscitans de pulvere egenum, & de stercore erigens pauperem: ut sedeat cum principibus, & solium gloriæ teneat*. Superest, ut facta hac mutatione tui, ipsa quoque quæ tibi commissa est Domini tui sponsa mutetur in melius & jam nequaquam Sarai, sed

(1) *Prov.* 10. 15. (2) *Isai.* 62. (3) *Psal.* 76. (4) *Gen.* 17. (5) *Joan.* 1. *Act.* 13. (6) *Psal.* 112. 2. *Reg.* 1.

ſed Sara de cætero nominetur (1). Intellige quæ dico: Dabit enim Dominus tibi intellectum. Si amicus ſponſi es: ne dixeris dilectam ejus principem meam, ſed principem: nil tuum in ea vindicans, niſi quod pro ea ſi oportuerit etiam animam dare, debes. Si Chriſtus te miſit; æſtimabis te non miniſtrare non ſolum ſubſtantiam: ſed ipſam quoque animam, ſicut præfatus ſum. Verus ſucceſſor Pauli dicet cum Paulo: (2) *Non quia dominamur fidei veſtræ: ſed auditores ſumus gaudii veſtri*. Petri hæres audiet Petrum dicentem (3): *Neque ut dominantes in clerum: ſed forma facti gregis*. Sic enim jam non ancilla: ſed libera, etiam & formoſa ſpecioſiſſimi ſponſi, per te in deſideratos adſciſcetur amplexus. Alioquin per quem alium hæc tam debita libertas ſperabitur: ſi & tu (quod abſit) in Chriſti hæreditate quæras, quæ tua ſunt: qui jam & ante didiceras, non dico tua non retinere: ſed non tuus eſſe? Ergo fiduciam talem habens in te, qualem in nullo prædeceſſorum tuo-

(1) *Gen.* 17. (2) 2. *Cor.* 1. (3) 1. *Pet.* 5. 7.

tuorum, a multis retro temporibus visa est habuisse; exultat ubique meritó, & gloriatur in Domino omnis Ecclesia sanctorum: & specialiter illa, cujus uterus te portavit, & cujus ubera tu suxisti. Quid ergo? Nonne & mihi licet gaudere cum gaudentibus? Nunquid non ero unus de numero lætantium? Exultavi, fateor: sed cum tremore: Exultavi; sed in ipso exultationis meæ articulo timor, & tremor venerunt super me. Ego enim etsi nomen patris deposui: sed non timorem, sed non anxietatem: postremo nec affectum, nec viscera patris. Considero gradum, & casum vereor. Considero fastigium dignitatis, & intueor faciem abyssi jacentis deorsum. Attendo celsitudinem honoris, & è vicino periculum reformido; pro eo quod scriptum est [1]: *Homo cum in honore esset, non intellexit*. Quod quidem ad causam magis, quam ad tempus arbitror esse referendum, ut sic intelligatur dictum; *Cum in honore esset, non intellexit*: ac si diceretur: honor absorbuit in-tel-

(1) *Psal.* 48.

cellectum. Et quidem elegeras abjectus esse in domo Dei tui, & recumbere in novissimo loco in convivio ejus: sed placuit dicere ei, qui te invitavit (1): *Amice ascende superius*. Itaque ascendisti in altum (2): *noli altum sapere, sed time*: ne forte contingat sero miserabilem illam emittere vocem [3]; *A facie iræ & indignationis tuæ, elevans allisisti me*. Altiorem quippe locum sortitus es: sed non tutiorem. Sublimiorem: non securiorem. Terribilis prorsus, terribilis est locus iste. Locus, inquam, in quo stas, terra sancta est: locus Petri est, locus Principis Apostolorum, ubi steterunt pedes ejus. Locus illius est, quem (4) *constituit Dominus Dominum domus suæ, & principem omnis possessionis suæ*. Si forte declinaveris a via Domini, sepultus est in eodem loco, ut sit tibi contra te in testimonium. Merito tali pastori, tali nutricio commissa est Ecclesia: cum adhuc tenera adhuc in cunabulis esset: cujus edocta magisterio, & exemplo educata

(1) *Luc.* 14. (2) *Rom.* 11. (3) *Ps.* 101. (4) *Ps.* 104.

cata, omnia terrena calcaret [1]: utpote qui excusserat manus suas ab omni munere, qui dicebat de corde puro, & conscientia bona: *argentum & aurum non est mihi*. Hæc hactenus. Cæterum causa, quare ante tempus scripserim vobis, hæc est. Wintonensis Episcopus, & Eboracensis Archiepiscopus non gradiuntur uno spiritu cum Cantuariensi Archiepiscopo, sed incedunt sibi ex adverso: & hæc est vetus de legatione querela. Veruntamen quis est ille, & qui sunt illi? Nonne Eboracensis ipse est, cui te præsente, cum adhuc esses quasi unus ex nobis, fratres tui restiterunt in faciem, eo quod reprehensibilis erat [2]? Sed speravit in multitudine divitiarum suarum: & prævaluit in vanitate sua. [3] Certum est tamen quod non intravit per ostium in ovile ovium: sed ascendit aliunde. Si pastor fuisset, diligendus erat: si mercenarius tolerandus. Nunc autem cavendus & repellendus; utpote fur, & latro. Quid dicam de domino Wintonensi? Opera quæ ipse facit, testimonium perhibent de eo. Por-

(1) *Act.* 3. (2) *Ps.* 51. (3) *Joh.* 10.

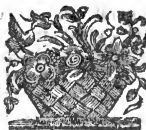
Porro Archiepiscopus Cantuariensis, cui adversantur, vir religiosus est, & suaveolentis opinionis. Pro ipso petimus, ut respondeat ei justitia sua. Verum illorum iniquitas super eos: ut sit, sicut scriptum est [1]; *Justitia justi super eum erit; & impietas impii erit super eum.* Cum acceperis tempus, secundum opera manuum illorum retribues illis; ut sciant prophetam esse in Israel. Quis mihi det antequam moriar videre Ecclesiam Dei, sicut in diebus erat antiquis: [2] quando Apostoli laxabant retia in capturam; non in capturam argenti, vel auri, sed in capturam animarum? Quam cupio illius te hæreditare vocem, cujus adeptus es sedem? *Pecunia*, inquit, *tua tecum sit in perditionem* (3). O vox tonitrui, o vox magnificentiæ & virtutis; ad cujus terrorem (4) *confundantur, & convertantur retrorsum omnes qui oderunt Sion.* Hoc vehementer expectat, & omnino expetit a te mater tua: hoc filii matris tuæ pusilli, cum majoribus desiderant: hoc

(1) *Ezec.* 18. (2) *Luc.* 5. (3) *Act.* 8. 20. (4) *Psal.* 128.

hoc suspirant [1] : ut omnis plantatio quam non plantavit pater cœlestis, tuis manibus eradicetur. Ad hoc enim [2] *constitutus es super gentes & regna, ut evellas, & destruas: & ædifices, & plantes* (3). Multi audito hoc verbo dixerunt apud se: Jam (4) *securis ad radicem arborum* posita est (5). Multi dicunt in corde suo: *Flores apparuerunt in terra nostra: tempus putationis advenit*: in quo sarmenta sterilia recidentur, ut ea quæ prævalent, uberius fructum afferant. Confortare igitur, & esto robustus; manus tuæ in cervicibus inimicorum tuorum. Vindica tibi animi constantia, & vigore spiritus, partem, quam dedit extra fratres tuos tibi omnipotens pater: quam & tulit de manu Amorrhæi in gladio, & arcu suo. In omnibus tamen operibus tuis, memento te esse hominem: & timor ejus, qui aufert spiritum principum, semper sit ante oculos tuos. Quantorum in brevi

[1] *Matt.* 15. [2] *Jerem.* 1. 10. [3] *Matt.* 3. (4) *Luc.* 3. (5) *Cant.* 2.

vi ROMANORUM PONTIFICUM mortes tuis oculis aſpexiſti ? Ipſi te prædeceſſores tui tuæ certiſſimæ, & citiſſimæ deceſſionis admoneant ; & modicum tempus dominationis eorum paucitatem dierum tuorum nunciet tibi. Jugi proinde meditatione inter hujus tranſeuntia gloriæ blandimenta memorare noviſſima tua : quia quibus ſucceſſiſti in ſedem, ipſos ſine dubio ſequeris ad mortem.

EPI-

EPISTOLA (a)

S. BERNARDI ABBATIS

CLARÆVALLENSIS

Ad Cardinales & Episcopos omnes Romanæ Curiæ, super electione Eugenii III. in Summum Pontificem.

DOminis, & patribus Reverendis, Cardinalibus, & Episcopis omnibus, qui sunt de Curia, puer sanctitatis eorum.

Parcat vobis Deus, quid fecistis? Sepultum hominem revocastis ad homines: fugitantem curas, & turbas curis denuo implicuistis, & inmiscuistis turbis. Fecistis novissimum primum; & ecce novissima illius periculosiora prioribus. Crucifixus mundo per vos revixit mundo: & qui elegerat abjectus esse in domo Dei sui, ipsum vos in omnium dominum elegistis. Cur consilium inopis confudistis? Cur

(a) Epistola 237. in editione Mabillonii scripta anno Christi 1145.

pauperis hominis & mendici, & compuncti corde judicium perturbastis? Currebat bene. Quid vobis visum est sæpire vias ejus, avertere semitas, gressus involvere? Quasi descenderet de Hierusalem, & non magis adscenderet de Hierico, sic incidit in latrones (1). Et qui se, tanquam violentis quibusdam diaboli manibus, carnis illecebris, & gloriæ sæculi potenter excusserat; non tamen valuit effugere manus vestras. Num idcirco Pisam deseruit, ut reciperet Romam? Num quia in una Ecclesia non sustinuit vicedominatum: dominatum in omni Ecclesia requirebat? Quid igitur rationis seu consilii habuit, defuncto Summo Pontifice, repente irruere in hominem rusticanum; latenti injicere manus, & excussa e manibus securi, & ascia, vel ligone, in palatium trahere; levare in cathedram; induere purpura & bysso, accingere gladio ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis (2); ad alligandos reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis? Sic non

(1) *Luc.* 10. (2) *Ps.* 149.

non erat inter vos ſapiens, & exercitatus, cui potius iſta convenirent? Ridiculum profectò videtur, pannoſum homuncionem aſſumi ad præſidendum principibus, ad imperandum Epiſcopis, ad regna & imperia diſponenda. Ridiculum, an miraculum? Planè unum horum. Non nego, non diffido poſſe fuiſſe hoc etiam opus (1) Dei, qui facit mirabilia magna ſolus: præſertim cum audiam uſquequaque ex ore multorum, quoniam a Domino factum eſt iſtud (2). Sed nec ego oblitus ſum judiciorum Dei antiquorum, & Scripturæ plurimos recenſentis ex privata, ſeu etiam ruſticana vita olim aſſumptos in voluntate Domini ad regendum populum ejus. Denique nonne (ut unum e pluribus memorem) tali quodam modo elegit (3) David ſervum ſuum; & ſuſcepit eum de gregibus ovium, & de poſt fœtantes accepit eum? Ita, inquam, ita & de noſtro Eugenio in beneplacitò Domini potuit contigiſſe. Non ſum ſecurus tamen: quoniam filius delicatus eſt, & tenera verecundia ejus, aſſueta potius ocio,

(1) *Pſ.* 72. (2) *Pſ.* 117. (3) *Pſ.* 77.

& quieti, quam tractandis, quæ foris sunt; timendumque, ne non ea auctoritate, qua oportuerit, apostolatus sui officia exequatur. Quid putatis gerere animi, nunc hominem illum, qui de secreto internæ contemplationis, & amica solitudine cordis, tanquam infans e gremio, & sinu matris subito perturbatus, tractum se ad medium videt, & quasi ovem ad victimam ductum, ad tam insueta, & insuavia? Nisi Dominus supponat manum suam, heu, necesse est obruatur, & opprimatur onere insueto & nimio, quod & gigantinis (ut ajunt) vel ipsis quoque angelicis humeris formidabile videatur. Veruntamen quia sic factum est, & sicut multi dicunt, a Domino factum est, vestra interest charissimi, vestris ferventibus studiis, fidelibusque obsequiis solicite confoveri, quod vestris manibus constat elaboratum. Si qua ergo consolatio in vobis, si qua virtus charitatis in Domino, si qua miseratio pietatis, si qua compassionis viscera, assistite & collaborate illi in ope-

opere, ad quod assumptus est per vos a Domino. Quæcumque sunt vera, quæcunque pudica, quæcunque justa, quæcunque sancta, quæcumque amabilia, quæcumque bonæ famæ, hæc ei suggerite, hæc suadete, hæc agite; & Deus pacis erit vobiscum.

MONITUM

SEquentis Tractatus, seu Epistolæ argumentum, & *Scopos* satis colligitur ex ipsius inscriptione, quæ est *de moribus, & officio Episcoporum*. Quapropter jure merito locum in hac sylloge sibi vendicat. S. Bernardus, cum Deo dante, opemque ferentibus doctis, piisque Episcopis Gaufrido Carnotensi, & Burchardo Meldensi (*vide infra numero* 2.) Henricum Archiepiscopum Senonensem ad pastoralia munera vigilantius, diligentiusque obeunda revocasset, hanc ipsi dedit Epistolam, qua de officio Angelicis humeris formidando erudiretur magis, atque admoneretur.

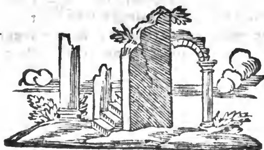
Circa annum MDCXXVI. scriptam probat Mabillonius in prævia admonitione Tomo II., nempe paulo post quam Henricus vitam, curasque in melius composuisset. Sanctus enim Doctor hæc scribit numero 2. „ Nuper nobis a vestris partibus flare cœpit aura secundior. Rumoribus siquidem recentioribus nuntiata sunt de vobis solito lætiora, & non ex incerto famæ, sed ore veridico venerabilis Melden-

densis Episcopi. Interrogatus enim de esse vestro, vultu alacri, & tamquam bene fidens unde requirebatur; puto, inquit, hominem ex hoc jam consiliis se subacturum Carnotensis Episcopi,,. Horum consiliis morem gerere saluberrimum extitit Henrico.

Ex hujusce Tractatus, seu Epistolæ lectione Henricus novum veluti calcar ad viam Dei mandatorum currendam additum sibi sensit. Verum magnas vexationum, & calumniarum procellas ipsi, & Stephano Parisiensi Episcopo excitavit eorum sapientissimus ab aula secessus, & melioris vitæ institutio, adeo ut qui ante (sicuti scribit S. Bernardus Epistola 49.) in habitu, actuque sæculari honorati fuerant sublimes *a Ludovico VII. Galliarum Rege, & a Magantibus*, judicati fideles, habiti familiares, postea inimici facti sunt digne suo sacerdotio conversantes, & per omnia honorificantes ministerium suum. Hinc Domini Senonensis constantiam labefactare conatus est Ludovicus; at propter justitiam persecuti, quem prius errantem verbis, monitisque salubribus acriter perstrinxerat, patrocinium suscepit S. Bernardus, uti liquet ex ejus Epistolis 22. 25. 29.

Quantum bonæ frugis afferat hujusmodi opusculum, non solum Archiepiscopus Senonensis expertus fuit, sed etiam quotquot hu-

jus lectioni umquam intenderunt animum? nec opus est id pluribus comprobare, cum satis superque omnibus, qui eam peregerint, aut peragent, constet, semperque constabit. Illud tamen haud prætermittendum ducimus, nempe in hoc Tractatu plura circa mores, virtutes, ac vitia tradi, quæ ad omnium Christifidelium interiorem vitam instituendam, componendamque mirum in modum conducunt.

S.

S. BERNARDI ABBATIS

EPISTOLA XLII.

SEU TRACTATUS AD HENRICUM

Senonensem Archiepiscopum.

De Moribus, & Officio Episcoporum.

Domino venerabili Henrico, Senonensium Archiepiscopo, Frater B. si quid potest peccatoris oratio.

PLacuit præstantiæ vestræ novum aliquid a nobis dictatum requirere. Gravamur pondere dignitatis, sed dignationis munere gratulamur. Et blanditur petentis favor, & petitionis terret exactio. Qui enim nos sumus, ut scribamus Episcopis? Sed rursum qui sumus, qui non obediamus Episcopis? Unde dare, inde & negare compellor quod postulor. Scribere tantæ altitudini supra me est: & eidem non obedire, contra me. Utrobique

bique periculum: sed in ea parte majus imminere videtur, si non obediero. Hac itaque exiens qua minus apparet, facio quod juberis. Dat quippe ausum ipsius dignitatis dignanter indulta familiaritas, & excusat præsumptionem auctoritas imperantis.

CAPUT I.

Arduum ac periculosum esse munus Episcopi; ideoque ei bonis consiliariis opus.

1. IGitur ex quo regni cœlorum claves Deo auctore vobis traditas suscepistis, ac juxta ritum fortis illius mulieris, manum mittere cœpistis ad fortia; si qua vos aut egisse quæ non deberetis (1), aut pertulisse quæ nolletis audivimus; & illa agentem doluimus, & condoluimus hæc patienti. Inter hæc autem ego recordabar illorum versiculorum (2): *Qui descendunt mare in navibus, facientes operationem in aquis multis, ascendunt usque ad cælos, & descendunt usque ad abyssos. Anima eorum in malis tabescebat, tur-*

(1) *Prov.* 33. 19. (2) *Ps.* 106. 23.

turbati sunt , & moti sunt sicut ebrius , & omnis sapientia eorum devorata est . Et ideo non judicabam, ut assolet ; magis quippe ad compassionem me provocabat hujuscemodi cogitatio : (1) Si inquam , tentatio est cujuscumque hominis vita super terram; quantis putatis periculis patet vita Pontificis , cui omnium necesse est ferre tentationes ? Si ergo latens in caverna , & quasi sub modio , non quidem lucens , sed fumigans , ventorum tamen impetus nec sic declinare sufficio , sed continuis tentationum variisque fatigatus impulsibus , instar vento agitatæ arundinis , hac illacque circumferor : quid positus supra montem , positus supra candelabrum ? Solus mihi servandus , solus tamen ipse mihi sum scandalo , solus tædio , solus oneri atque periculo , ita ut propriæ gulæ & ventri , & oculo scandalizanti frequenter irasci oporteat . Quibus ergo molestiis angitur , quibus lacessitur injuriis, cui etiam , etsi propria cessent , numquam tamen de alienis desunt foris pugnæ , intus timores .

2.

(1) *Job.* 7. 1.

2. Nuper autem nobis a vestris partibus flare cœpit aura secundior. Rumoribus siquidem recentioribus nuntiata sunt de vobis solito lætiora, & non ex incerto famæ, sed ore veridico venerabilis Meldensis (*a*) Episcopi. Interrogatus enim de esse vestro, vultu alacri, & tamquam bene fidens unde requirebatur: Puto, inquit, hominem ex hoc jam consiliis se subacturum Carnotensis Episcopi. Hoc ab eo responsum tam lætus accepi, quam certus fui consilia viri fidelissima fore. In nullo melius poterat nobis cordis vestri propositum commendare, in nullo spem dare certiorem vestri profectus in Domino. Secure, ni fallor, præfatis ambobus viris & vos & vestra credetis. Talibus utendo consiliariis, bonam vobis servabitis & famam, & conscientiam. Sic Dei Sacerdotem, sic tantæ civitatis decet Episcopum, puerilibus non agi sæcularibusve consiliis (1). Omnes, juxta Domini præceptum, etiam inimici, diligantur; sed

ad

(*a*) Haud dubie Burchardi, non Manasse secundi, ex Monitu nostro.

(1) *Luc.* 6. 27.

ad consilium soli eligantur, qui & prudentes esse videantur, & benevoli (a). Propterea Dominus, & imprudens discipuli, & fratrum infidele consilium refutabat, respondens improvido (1): *Non sapis quæ Dei sunt*, & malevolis (2): *Vos ascendite ad diem festum hunc, ego autem non ascendam*. Nec istorum malitiæ, nec illius imprudentiæ se credendum putavit. Quærens denique cui se credere debeat, cui tutó sua committat dispensanda mysteria, & quasi difficile inveniens, sub admiratione interrogat (3): *Quis putas est fidelis servus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam?* Quamobrem & Petro curam ovium crediturus, prius ejus studuit probare benevolentiam, ter scisçitans si se diligeret (4). Probavit & prudentiam, quando erran-

(a) In editis, etiam anni 1494. hic interferuntur hæc verba, *absque prudentia & benevolentia non esse perfecta consilia*, quod lemma est ex margine invectum in textum, deestque emendatioribus mss. Colbertinis 1238. & 1410.

(1) *Marc.* 8. 33. (2) *Joa.* 7. 8.
(3) *Matth.* 24. 45. (4) *Joan.* 21. 15.

rantibus hominibus, & putantibus ipsum esse quempiam ex Prophetis, ille prudenter veritatem advertens, Deum potius Prophetarum confessus est [1]: *Tu es*, inquiens, *Christus Filius Dei*. Væ nostro generi ab imperfectione sua! Vix in multitudine hominum unum reperias in utraque gratia consummatum. Haud facile siquidem vel prudenti benevolentiam, vel fideli inesse sapientiam deprehendas. Sine numero autem sunt quos utriusque muneris expertes esse constiterit.

3. Prudenter igitur cogitastis sacerdotale onus, Episcopale opus, curamque pastoralem digne non posse administrari sine consilio. Hinc ipsa castrorum consiliorum mater Sapientia de seipsa loquens [2]: *Ego Sapientia*, inquit, *habito in consilio*. Sed quali consilio? numquid in qualicumque? *Et eruditis*, ait, *intersum cogitationibus*. Sed & quod infida consilia declinanda sint, per os Salomonis taliter monet [3]: *Caussam tuam tracta cum amico tuo, & secretum extraneo ne reveles*. Pulchre quo-

(1) *Matth.* 16. 16. (2) *Prov.* 8. 12.
(3) *Prov.* 25. 9.

quoque per alium quemdam Sapientem, cum ſine conſilio nil agendum conſulat, virorum tamen conſiliis intuens paucitatem, ita loquitur (1) *Multi ſint tibi amici, unus autem ſit tibi conſiliarius de mille. Unus*, inquit, *de mille*. Benignam ergo non dubitaverim vobis eſſe divinitatem, cui de tanta raritate inter mortales, non unum, ſed duos, ipſoſque idoneos ſatis indulſit, providos, benevolos; &, ut facilè adſint, comprovinciales; ut gratis, debitores jure ſubjectionis. Horum acquieſcendo conſiliis, nec præceps eritis in ſententia, nec vehemens in vindicta; non in corrigendis remiſſior, non ſeverior in parcendis, non puſillanimis in expectandis; nec ſuperfluus in victu, nec notabilis in veſtitu; non citus ad promittendum, non ad reddendum tardus, nec prodigus dator. Iſtorum conſilium longe ſemper faciet a vobis MALUM TEMPORI VETUS, ſed CUPIDITATI NOVUM, ſimoniam; & matrem ejus avaritiam, quæ eſt idolorum ſervitus. Et ut brevi omnia ſermone concludam, ſi his credideritis, in

(1) *Eccli. 6. 6.*

in omnibus, exemplo Apostoli, honorificabitis ministerium vestrum [1]: ministerium, inquam, non dominium. Ipsum itaque honorificabitis non vos, nam qui quærit quæ sua sunt, se cupit honorari, non ministerium.

CAPUT II.

Honorem & decus dignitatis Ecclesiasticæ non consistere in externo splendore sed in morum & virtutum decore.

4. Honorificabitis autem non cultu vestium, non equorum fastu, non amplis ædificiis, sed ornatis moribus, studiis spiritualibus, operibus bonis. Quam multi aliter! Cernitur in nonnullis Sacerdotibus vestium cultus plurimus: virtutum aut nullus, aut exiguus. Quibus ego si rememorem illud apostolicum (2): *Non in veste pretiosa*; vereor ne indignentur, dum nimirum indignum ducant in se assumptam sententiam, quam prius in viliorem sexum & ordinem prolatam fuisse recognoverint. Quasi veró non eodem utan-

(1) *Rom.* 11. 13. (2) 1. *Tim.* 2. 9.

utantur medici ferro secandis regibus, quo & popularibus hominibus: aut capiti fiat injuria, si ipsis forcipibus capilli excrescentes detondeantur, quibus & unguium fuerint resecata superflua. Attamen si dedignantur pari cum mulierculis, non quidem a me, sed ab Apostolo feriri sententia, dedignentur & cum ipsis eadem involvi culpa. Despiciant jam textricum sive pellificum, & non propriis operibus gloriari. Horreant & murium rubricatas pelliculas, quas gulas (a) vocant, manibus circumdare sacratis, & sacrantibus tremenda mysteria. Respuant & apponere pectori, quod decentius ornat gemma sapientiæ. Pudeat & collo cir-

(a) Gulæ pelles arte rubricatæ: unde gallicum, *gueule*, in arte symbolica ad designandum rubeum colorem. Pelles istæ ut plurimum erant Armenicæ, id est murium Ponticorum. Homilia Bernardo adscripta: *Paschali tempore arminiam pelliceam dedit circa collum, & circa manum rubeis gulis præparatam*. In Chronico Saxonico mſ. laudatur ad annum 1030. Clerus Hildenesheimensis, quod *delicatioris vestitus* abjecta cura, *gulas, quibus nunc ardet Clerus, nescirent*.

cumrexere, quod honestius atque suavius Christi jugo submittitur. Non Christi stigmata sunt hæc, quæ isti Martyrum exemplo circumferant in corpore suo. Muliebria potius esse noscuntur insignia, quæ utique curiosius & sumptuosius illæ sibi præparare consueverunt, cogitantes nimirum quæ sunt mundi, quomodo placeant viris.

5. Verum tu Sacerdos Dei altissimi, cui ex his placere gestis, mundo, an Deo? Si mundo, cur Sacerdos? Si Deo, cur qualis populus, talis & Sacerdos? Nam si placere vis mundo: quid tibi prodest Sacerdotium? Nec enim potes duobus dominis servire (1), *Qui autem vult amicus esse hujus mundi, inimicus Dei constituitur*; & Propheta (2): *Deus*, inquit, *dissipabit ossa eorum qui hominibus placent; confusi sunt, quoniam Deus sprevit eos*; & Apostolus [3]: *Si hominibus placerem, Christi servus non essem*. Volens itaque placere hominibus, Deo non places: si non places, non placas. Cur ergo, ut dixi, Sacerdos? Si vero, quod ad-

(1) *Jacob. 4. 4.* (2) *Ps. 52. 6.* (3) *Gal. 1. 10.*

addidi, placere intendis, non mundo, sed Deo: cur qualis populus, talis & sacerdos? Enim vero si sacerdos pastor est, & populus oves, dignum est ut in nullo appareat ovibus pastor dissimilis? Si instar mei, qui ovis sum, pastor meus & ipse incurvus graditur, vultum gerens deorsum, & terram semper respiciens, & soli ventri mente jejunus pabula quæritans; in quo discernimur? Væ, si venerit lupus, non erit qui prævideat, qui occurrat, qui eripiat. Decetne pastorem more pecorum sensibus incubare corporeis, hærere infimis, inhiare terrenis; & non potius erectum stare ut hominem, cœlum mente suspicere, quæ sursum sunt & quærere, & sapere, non quæ super terram?

6. Ceterum mihi indignatur, si vel nutum facere audeam, jubetque ori manum apponere, dicens monachum, qui non habeam judicare de Episcopis. Utinam & oculos mihi claudas, ut nec cernere possem, quæ contradicere prohibes. Magna vero præsumptio, si ovis cum sim, in ipsum pastorem meum lupas sævissimas, vanitatem & curio-

ſitatem, irruere cernens, infremuero, quo ad meum forte balatum cruentis beſtiis a quopiam occurratur, & ſuccurratur perituro. Quid facient de me, qui ovicula ſum, quæ in ipſum paſtorem tanta feritate inſiliunt? Et quidem ſi non vult ut clamem pro ſe, numquid non & pro me balare licebit? Sed etſi ego ſileo, ne ponere videar in cœlum os meum, clamatur tamen in Eccleſia [1]: *Non in veſte pretioſa*. Clamatur autem ſpecialiter ad fœminas, ut erubeſcat in ſe deprehendi Epiſcopus, quod in fragiliori quoque ſexu audierit reprehendi. An forte nulla timetur confuſio, ſi ego ſolus ſubmuſſitare deſiero? Numquid etſi ego non loquor, ſua cuique non loquitur conſcientia? Quid ſi alius audacior me, non quidem de Apoſtolo, ut ego; non de Evangelio, non de Propheta, non denique quippe eccleſiaſticum, ſed illud tantum gentilicum ingerat (2): *Dicite Pontifices*, non quidem *in ſancto*, ſed in freno, *quid facit aurum*? Quam tolerabilius cernitur in ſancto, quam in freno! Hoc me etiam tacente, etſi non curia re-

(1) 1. *Tim.* 2. 9. (2) *Perſius, Sat.* 1.

regum, tamen penuria pauperum clamat. Sileat licet fama, ſed non fames. Fama quidem ſilet, quia non poteſt mundus odiſſe vos. Nam quomodo arguet mundus peccatum, a quo potius laudatur peccator in deſideriis animæ ſuæ, & iniquus benedicitur?

7. Clamant verò nudi, clàmant famelici, conqueruntur, & dicunt: Dicite, Pontifices, in freno quid facit aurum? Numquid aurum a freno repellit frigus ſive eſuriem? Nobis frigore & fame miſerabiliter laborantibus, quid conferunt tot mutatoria, vel extenſa in perticis, vel plicata in manticis? Noſtrum eſt quod effunditis; nobis crudeliter ſubtrahitur, quod inaniter expenditis. Et nos enim Dei plaſmatio, & nos ſanguine Chriſti redempti ſumus. Nos ergo fratres veſtri. Videte quale ſit de fraterna portione paſcere oculos veſtros. Vita noſtra cedit vobis iu ſuperfluas copias. Noſtris neceſſitatibus detrahitur, quicquid accedit vanitatibus veſtris. Duo denique mala de una prodeunt radice cupiditatis, dum & vos vanitando peritis, & nos ſpoliando perimitis. Jumenta gra-

diuntur onusta gemmis, & nostra non curatis crura nuda caligulis. Anuli, catenulæ, tintinnabula, & clavatæ (a) quædam corrigiæ, multaque talia, tam speciosa coloribus, quam ponderibus pretiosa, multorum dependent cervicibus: fratrum autem lateribus nec semicinctia miserantes apponitis. Huc accedit, quod hæc omnia nec negotiationis studio, nec proprio manuum exercitio vobis elaborastis, sed nec jure hæreditario possidetis, nisi forte & vos in corde vestro dixeritis (1): *Hæreditate possideamus sanctuarium Dei*. Et hæc pauperes modo quidem coram Deo tantum, cui corda loquuntur. Nec enim audent aperte causari adversum vos, quibus interim pro sua vita necesse habent potius supplicare. Cæterum in futuro stabunt in magna constantia adversus eos qui se angustiaverunt, stante quippe pro eis patre orphanorum, & judice viduarum. Ipsius enim tunc vox erit (2): *Quamdiu non feci-*

(a) Clavatæ corrigiæ, lora clavis ex auro, purpura, aliisve coloribus intexta.

(1) *P.* 82. 2. (2) *Matth.* 25. 40.

cistis uni de his minimis meis, nec mihi fecistis.

CAPUT III.

Præsulum potissima & dignissima ornamenta, castitas, charitas, humilitas.

8. Vos autem, reverendissime Pater, vos, inquam, absit ut in talibus honorificandum putetis ministerium vestrum. Videntur quidem honorifica: sed oculo qui videt in facie, non qui videt in abscondito. Nam quæ videntur in abscondito, nullis apparent fucata coloribus, spectabilia sunt tamen; nullis condita saporibus, prædulcia tamen; nullis elevata culminibus, excelsa tamen. Castitas, charitas, humilitas, nullius quidem coloris sunt, sed non nullius decoris; nec mediocris decoris, qui divinos quoque delectare possit aspectus. Quid castitate decorius, quæ mundum de immundo conceptum semine, de hoste domesticum, Angelum denique de homine facit? Differunt quidem inter se

homo pudicus & Angelus, sed felicitate, non virtute. Sed etsi illius castitas felicior, hujus tamen fortior esse cognoscitur. Sola est castitas, quæ in hoc mortalitatis & loco, & tempore statum quemdam immortalis gloriæ repræsentat. Sola inter nuptiarum solemnia morem beatæ illius vindicat regionis, in qua neque nubunt, neque nubuntur: præbens quodammodo terris cœlestis jam illius conversionis experientiam. Vas interim fragile quod portamus, in quo & crebro periclitamus, tenet castitas [ut monet Apostolus] [1] in sanctificationem, & instar odoriferi balsami, quo condita cadavera incorrupta servantur. Sensus ipsa & artus continet & contingit, ne dissolvantur otiis, ne corrumpantur desideriis, ne carnis voluptatibus computrescant: quemadmodum legitur de quibusdam, quia (2) *computruerunt ut jumenta in stercore suo*. Hoc itaque tantæ pulchritudinis ornamentum digne dixerim Sacerdotium honorare, quod dilectum Deo & hominibus faciat Sacerdotem, cujus quippe memoria, non in carnis successione, sed

[1] 1. *Thess.* 4. 4. (2) *Joel.* 1. 7.

ſed in ſpirituali benedictione ſit , reddatque ſimilem in gloria ſanctorum , in hac licet adhuc regione diſſimilitudinis conſtitutum .

9. Verum quantalibet venuſtate ſui caſtitas eminere appareat , ſine charitate tamen nec pretium habet , nec meritum . Nec mirum . Quod enim abſque illa bonum ſuſcipitur ? Fides ? Sed nec ſi montes trasferat . Scientia ? Sed ne illa quidem , quæ lingua loquitur Angelorum . Martyrium ? (1) ? *Nec ſi tradidero*, inquit, *corpus meum, ira ut ardeam*. Nec abſque illa quodlibet bonum ſuſcipitur , nec cum illa quamlibet exiguum reſpuitur . Caſtitas ſine charitate, lampas eſt ſine oleo . Subtrahe oleum , lampas non lucet . Tolle charitatem, caſtitas non placet . Sed o [2] *quam pulchra es* ,ut Sapiens clamat , *caſta generatio cum charitate* ! Cum illa , inquam , charitate , quam deſcribit Apoſtolus (3) , *de corde puro, & conſcientia bona , & fide non ficta* .

10. Porro puritas cordis in duobus conſiſtit: in quærenda gloria Dei , & uti-

[1] 1. *Cor.* 13. 3. (2) *Sap.* 4. 1. (3) 1. *Tim.* 1. 5.

utilitate proximi; ut in omnibus videlicet actis, vel dictis suis nihil suum quærat Episcopus, sed tantum aut Dei honorem, aut salutem proximorum, aut utrumque. Hoc enim agens implebit non solum Pontificis officium, sed & etymologiam nominis, pontem utique se ipsum faciens inter Deum & proximum. Pertingit pons iste usque ad Deum ea fiducia, qua non suam, sed illius gloriam quærit. Pertingit usque ad proximum illa pietate, qua & ipsi, non sibi prodesse desiderat. Offert Deo bonus mediator preces & vota populorum: reportans illis a Deo benedictionem & gratiam. Supplicat majestati pro excessibus delinquentium, vindicat in peccantes injuriam Dei. Ingratis improperat beneficia pietatis, contemnentibus potentiæ severitatem insinuat, utrisque tamen nihilo minus placare studet indignantis furorem: nunc quidem hominum obtendens infirmitatem, nunc divinæ magnitudinem pietatis. Denique sive excedat Deo, sive sobrius sit bonis, aut Deo semper, quantum in ipso est, præstare gestit, aut nobis, non quod sibi omni-

no

no utile est quærens, sed quod multis.

11. Fidelis Pontifex, qui bona quælibet per manus suas transeuntia, sive divina beneficia ad homines, sive hominum vota ad Deum, columbino intuens oculo, nihil sibi retentat ex omnibus. Nec populi requirit datum, sed lucrum, nec Dei gloriam usurpat sibi. Acceptum talentum non ligat in sudario, sed partitur nummulariis, a quibus & usuras recipit, non tibi, sed Domino. Non habet foveam ut vulpes, non tamquam volucres nidum, non loculos quomodo Judas; non denique, sicut nec Maria, locum in diversorio. Imitatur profecto illum qui non habebat ubi reclinaret caput; factus in præsentiarum tamquam vas perditum: quandoque proculdubio futurum vas in honorem, & non in contumeliam. Denique perdit animam suam in hoc mundo, ut in vitam æternam custodiat eam. Hoc tantò puritatis intimæ bono gloriari non potest veraciter, nisi qui extrinsecas gloriolas perfecte respuerit. Nec enim pure valet Dei, vel proximi quærere lucra, qui propria non contempserit. Is tantum

tum puritatis interioris gloria non fraudatur, qui dicere potest cum Domino: [1] *Si ego quæro gloriam meam, gloria mea nihil est* [2]; & cum Apostolo: *Mihi vivere Christus est, & mori lucrum*, & cum Propheta [3]: *Oblivioni datus sum, tamquam mortuus a corde*, id est a propria voluntate. Bona oblivio, si te ipsum nescias, ut proximo prosis. Bene autem mortuus a corde, si jam non tibi vivere studeas, sed ei qui pro te mortuus est [4]. Bene mortuus est a corde, qui dicit: *Vivo autem jam non ego*. Sed si mortuus a se, non tamen a Christo, sequitur enim (5): *Vivit vero in me Christus*. Mortem hanc, quæ fit a corde, infert charitas, de qua loquitur sponsa in Canticis [6] *Vulnerata charitate ego sum*. Fortis quippe est ut mors dilectio, & mortem in nobis, non vitam occidit. Unde & audacter minatur [7]: *O mors, ero mors tua*. Peccatum extinguit, quod animæ vitam ex-

(1) *Joan.* 8. 54. (2) *Philip.* 1. (3) *Psal.* 30. 13. (4) *Gal.* 2. 20. (5) *Cant.* 4. 9. (6) *Cant.* 8. 9. (7) *Osee* 13. 14.

expulerat ; animamque restituit innocentiæ .

12. Verum si prævalet morti charitas , ita ut illam in congressu perimere possit ; cur dicitur *fortis ut mors* , & non potius , morte fortior ? An forte quia & ipsa est mors , & seipsa fortior esse non potest ? Bona mors , non vitæ , sed mortis . Bona mors , & nequaquam abhorrenda , quæ vitam etsi adimit , non perimit . Adimit quidem, sed ad tempus , restituendam in tempore , duraturam sine tempore . Denique *mortui estis* , (1) inquit , *& vita vestra abscondita est cum Christo in Deo . Cum autem Christus apparuerit vita vestra , tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria* . Libenter igitur carebo ad tempus , ut in æternum possideam . Et ista sufficiat pro eo quod scriptum est , *Charitas de corde puro* . Sane in tanta oblivione sui necesse est cor bene esse conscium sibi , quo se in lucra securius foris extendat , cum securam intra se reliquerit conscientiam . Quid enim prodest homini si universum mundum

dum

(1) *Coloss.* 1. 2.

psalmo (1): *Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata*, & illud (2): *Vide humilitatem meam & laborem meum, & dimitte universa delicta mea*, & in oratione dominica (3): *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Utriusque virtutis bene conscius animus secure jam seipsum deserat, & quodammodo perdat, ut alios lucrifaciat. Cum infirmantibus infirmetur; uratur cum scandalizatis: fiat etiam, si oporteat, Judæis Judæus, nihilque formidet cum tali conscientia, exemplo (4) Jeremiæ & Ezechielis, in Ægyptum vel in Chaldeam cum transgressoribus captivari; sed & in sancto Job frater (5) fieri draconum, & socius struthionum: cum Moyse quoque (quod gravius est) deleri de libro Dei; & cum Paulo anathema esse a Christo pro fratribus non timeat cum hujusmodi conscientia; ipsam denique, si necesse est, intrare gehennam, securus medias penetrans flammas, læta decantet con-

(1) *Ps.* 31. 1. (2) *Psal.* 24. 18. (3) *Luc.* 11. 4. (4) *Jer.* 43. 6. 4. *Reg.* 4. 5. (5) *Job.* 30. 29. *Rom.* 9. 3.

conſcientia [1] *Etſi ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es*. Comparemus, ſi placet, theſauros regum & faſtigia regnorum cum hujuſmodi fiducia, nonne cuncta horum felicitas, præ (2) tanti boni divitiis, miſeria reputabitur? Et hanc fiduciam operatur charitas *de corde puro, & conſcientia bona*.

14. Jam vero quod reſtat, (3) *de fide non ficta*; & item quod ex alio loco in mentem venit, *fides ſine operibus, mortua eſt*: duo iſta mittunt nos ad quamdam fidei trifariam diviſionem, ut dicatur fides mortua, ficta, probata. Et mortuam quidem Apoſtolus [4] diffinit eam eſſe, quæ ſine operibus eſt, id eſt quæ non operatur ex dilectione, quaſi non habens animam, ipſam dilectionem, qua vegetetur (5), & moveatur ad opera. Fictam autem ego arbitror illam vocari fidem, quæ ſuſcepta quidem ex charitate vita, moveri inchoat ad bene operandum; ſed non perſeverans deficit, & moritur tamquam

(1) *Pſal.* 22. 5. (2) *al.* præ tantis bonis (3) 1. *Tim.* 1. 5. (4) *Jacob.* 2. 20. (5) *al. addunt* anima.

quam obortiva. Eo utique sensu fictam hujusmodi dixerim nominatam, quo vasa figuli vocamus fictilia: non quia videlicet utilia non sunt quamdiu durant, sed quia fragilia cum sint, diu minime durant. De hac fidei fictione puto illos notari in Evangelio, (1) *qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt*. Interrogo eos qui dicunt charitatem, a quo semel accipitur, nequaquam ultra recedere. At Veritas de quibusdam (2): *Et hi radices non habent, quia ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt*: Unde, & quo recedunt? Utique a fide ad infidelitatem. Item quæro: Poterantne in illa fide salvari, an non poterant? Si non poterant, quæ injuria Salvatori, quæve tentatori lætitia, quod hinc recedant, ubi salus non sit? siquidem nec Salvator zelatur nisi salutem, nec malignus invidet nisi saluti. Si autem poterant, quomodo aut sine charitate sunt, quamdiu in illa fide sunt, cum sine charitate salus esse non possit, aut deserentes fidem, non etiam deserunt charitatem, cum charitas & infidelitas si-

(1) *Luc.* 8. 13. (2) *Ibidem*.

simul esse non possint? Recedunt ergo quidam a fide, quia Veritas asserit; consequenter & a salute, quia Salvator redarguit; inde nos colligimus, quod & a charitate, sine qua salus esse non potuit: *Et hi*, inquit, *radicem non habent*. Non negat eos habere bonum, sed in bono potius radicatos non esse causatur.

15. Denique sequitur, & ait [1]: *Quia ad tempus credunt*. Bonum est, sed utinam duraturum. Non enim qui cœperit, sed qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. Non autem durant, quoniam in tempore tentationis recedunt. Beati si interim rapti fuissent, antequam malitia mutaret corda eorum. Nunc vero væ pregnantibus & lactantibus in illis diebus, teneros utique fœtus gestantibus, & de vita recenti facile in periculis exturbandos. Tales sunt animæ parvam adhuc & teneram habentes charitatem: & ob hoc earum fidem vivam, sed fictam, necesse est in tentatione deficere [2]: *Vasa figuli*, ait, *probat fornax*, *&*

(1) *Matth.* 10. 22. (2) *Eccl.* 27. 1. *Rom.* 4. 18. *Abac.* 2.

& homines justos tentatio, illos videlicet, qui ex fide vivunt: Justus nempe ex fide vivit, sed ex fide quæ vivat. Neque enim quæ mortua est, vitam dare potest. Dæmonum fides non adducitur in examinationem: vacua quippe charitate mortua est. Credunt quidem & contremiscunt, sed timor non est in charitate. Proinde in labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellantur: quod exstinctæ fidei nulla jam debeatur probatio, sed reprobatio. Solam itaque justorum fidem, id est vivorum vivam, fornax tentationum suscipit examinandam. Sed non omnium justitia manet in sæculum sæculi: quoniam sunt qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Qualis sit cujuscumque fides, tribulatio probat. Si cujus deficit (deficit enim, cum in charitate non perseverat) ficta esse dignocitur: si cujus perseverat, probata & perfecta censetur.

16. Liquet ex his satis, ut arbitror, non omnes qui habuerint charitatem, habere & perseverantiam in charitate. Alioquin frustra commone-

ret discipulos Dominus (1) : *Manete*, inquiens, *in dilectione mea*. Aut enim si necdum diligebant, non debuerat dicere, *manete*, sed, *estote in dilectione mea*: aut si jam diligebant, necesse non erat moneri de perseverantia, qua secundum istos privari non poterant. Curet igitur servus bonus & fidelis fide servare non fictam charitatem de corde puro & conscientia bona: pluris æstimans animæ vitam, quam corporis, minus horrens carnis mortem, quam fidei.

CAPUT V.

De virtute humilitatis omnibus quidem, sed Prælatis in primis necessaria.

17. JAm de tribus quæ superius proposuimus, sola (ni fallor) tractanda restat humilitas. Hæc duabus præmissis virtutibus in tantum est necessaria, ut absque ista illæ nec esse virtutes videantur. Nempe ut castitas seu charitas detur, humilitas meretur: quoniam humilibus Deus dat gratiam. Hu-

(1) *Joan.* 15. 2.

(1) Humilitas ergo virtutes alias accipit. (2) Servat acceptas, quia non requiescit Spiritus Domini, nisi super quietum & humilem (3). Servatas consummat, nam virtus in infirmitate, hoc est in humilitate, perficitur. Inimicam omnis gratiæ, omnisque initium peccati debellat superbiam, & tam a se, quam a cæteris virtutibus superbam illius propulsat tyrannidem. Siquidem cum ex aliis quibusque bonis virium magis suarum capere soleat incrementum superbia; sola hæc omnium propugnaculum quoddam turrisque virtutum, ejus fortiter resistit malitiæ, obviat præsumptioni. Sola denique est, de qua omnium plena virtutum Maria gloriandum esse putavit. Audito quippe ab Angelo (4), *Ave gratia plena*, quasi solam ex illa plenitudine humilitatem in se cognosceret, solam rependisse ac respondisse memoratur in gratiam (5): *Respexit*, inquiens, *Deus humilitatem ancillæ suæ*.

18. Quid deinde auctor & dator

 vir-

(1) *Jacob.* 4. 6. (2) *Isa. alt.* 2. (3) 2. *Cor.* 12. 9. (4) *Luc.* 1. 48. (5) *Luc.* 4. 48.

virtutum Christus, in quo omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ sunt ascondi-diti, in quo omnis quoque plenitudo divinitatis habitat corporaliter: nonne tamen & ipse de humilitate, tamquam summa suæ doctrinæ suarumque virtutum, gloriatus est? *Discite*, ait, *a me*, non quod sobrius, aut castus, aut prudens, aut aliquid ejusmodi: (1) sed, *quia mitis sum & humilis corde*. A me inquit, discite. Non ad doctrinam Patriarcharum, non Prophetarum libros ego vos mitto: sed me vobis exemplum, me formam humilitatis exhibeo. Inviderunt mihi altitudinem, quam habeo apud Patrem, Angelus & fœmina: ille potentiæ, illa scientiæ. Vos autem æmulamini charismata meliora, discentes a me, quia mitis sum & humilis corde.

19. Commodum reor indagare aliquid & de superbia, quatenus ex opposito sibi vitio virtutis hujus decor manifestior appareat. Superbia est appetitus propriæ excellentiæ. Hæc in species duas dividitur, in cæcam, & vanam superbiam. Quæ quidem & aliis no-

(1) *Matth.* 11. 29.

nominibus appellari possunt, contumacia, & vanitas: quarum prior intelligentiæ, posterior voluntatis vitium est. Nam ex illa rationis fallitur oculus, & ex ista voluntatis appetitus male afficitur. Quod melius ex singularum diffinitionibus demonstrabimus. Cæca superbia seu contumacia est vitium, quo se existimans aliquis vel esse bonum quod non est, vel a se esse quod est, in se, non in Domino gloriatur. Vana superbia seu vanitas est vitium, quo quis tam de eo quod est, quam de eo quod non est, suis magis quam Dei laudibus delectatur. His ita præmissis, aptemus jam contraria humilitati, singula singulis opponentes. Humilitas est contemptus propriæ excellentiæ. Contemptus opponitur appetitui. Duabus quoque superbiæ speciebus, duæ nihilominus humilitatis opponuntur: contra cæcam, ut quis de se noverit sentire humiliter; contra vanam, nec consentire aliter sentientibus. Nempe qui de seipso sentire humiliter novit, in neutro ipsius de se judicium falli potest, videlicet ut aut majus aliquid putet se esse quam sit; aut a se esse quod

sit. Et ideo patienter carens quod sibi novit deesse, humiliter de eo quod certus est adesse, non in se, sed in Domino gloriatur.

20. Porro adversus hoc, ut de se altius se aliquid sentiat, solet, ne insolescat, verus humilis illud sibi jugi meditatione revolvere (1): *Non alta sapientes, sed humilibus consentientes*: & illud [2]: *Non ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me. Si non humiliter sentiebam, sed exaltavi animam meam*; & item: *Qui se putat aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit*. Contra hoc autem ut a se sentiat esse, quod se sentit esse, sollicite seipsum interrogat: *Quid habes quod non accepisti* (3)? *Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?* Item, qui humanas laudes consuevit perfecte contemnere, cum se laudari percipit de eo quod in se novit non esse, nullatenus acquiescens, illud sibi commemorat (4): *Qui te beatificant, in errorem te mittunt*. Sed & illius nihilominus versiculi recordatur (5): *Verumtamen vani*

(1) *Rom.* 12. 16. (2) *Ps.* 130. 3. (3) 1. *Cor.* 4. 7. (4) *Is.* 3. 12. (5) *Psal.* 61. 10.

ni filii hominum , mendaces filii hominum in stateris , ut decipiant ipsi de vanitate in idipsum . Proinde sollicite studet imitari Apostolum , ita de se loquentem (1) : *Parco autem , ne quis me existimet supra id quod videt in me , aut audit aliquid ex me* . Cum vero laudari se comperit de bono quod se forte habere cognoscit : nihilo minus , quantum in se est , scuto veritatis curat a se jaculum favoris repellere ; dans gloriam Deo , & dicens (2) : *Gratia Dei sum id quod sum* . Et propulsans a se omnem suspicionem , ait Domino [3] : *Non nobis , Domine , non nobis , sed nomini tuo da gloriam* . Metuit nimirum , si aliter egerit, ne forte audiat ab ipso (4): *Recepisti mercedem tuam* ; & iterum (5) : *Gloriam ab invicem quæritis , & gloriam , quæ a solo Deo est , non vultis* (6) . Refugiens ergo & de hoc ad consilium Apostoli , probat ipse opus suum , ut sic habeat in semetipso gloriam , & non in altero . Fidelis suimet custos , qui sibi oleum favoris sine fraude reser-

(1) 1. *Cor.* 12. 6. (2) 1. *Cor* 15. 10. (3) *Ps.* 113. 9. (4) *Matth.* 6 5. (5) *Joan.* 5. 44. (6) *Galat.* 6. 4.

ſervet, ne in adventu ſponſi lampas conſcientiæ vacua extinguatur. *Non in altero*, inquam. Nec enim tutum arbitratur labiis hominum committere gloriam ſuam, arcæ utique ſine clave, & ſine ſera, nullique omnino clauſæ nocere volenti. Non tutum plane, ſed ſtultum, ibi theſaurum tuum recondere, unde non valeas reſumere cum volueris. Si ponis in os meum, jam non in tua, ſed in mea poteſtate eſt, cum utique pro meo libitu vel laudare te poſſim, vel derogare tibi.

CAPUT VI.

Laus & vera gloria in conſcientia cujuſque reponenda, attamen non ſine formidine, quia Deus eſt ſcrutator & judex cordium.

21. SAnum vas & inconcuſſum conſcientia, ſecretis ſervandis idoneum, nullis patens inſidiis, nulli violentiæ cedens; nulli quippe oculo vel manui acceſſibilis, excepto dumtaxat Spiritui, qui ſcrutatur etiam alta Dei. Quidquid in ea repoſuero, ſecu-

rus sum quia non perdam : servabit vivo, defuncto restituet. Nam quocumque vado ego, ipsa is mecum, secum ferens depositum quod servandum acceperit. Adest vivo, mortuum sequitur, ubique mihi vel gloria, vel confusio inseparabilis pro qualitate depositi (1): *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ*. Non potest dicere nisi humilis, qui juxta vulgare proverbium, & oculos campi metuere, & silvarum aures soleat semper habere suspectas (2). Beatus nempe homo qui semper est pavidus. Non potest dicere arrogans & præsumptor, qui seipsum impudenter ostentans, passim & ubique, tamquam per campum incedens, totus fertur in gloriam: gloriatur etiam cum male fecerit, & exultat in rebus pessimis. Æstimat se non videri, dum plures habeat imitatores quam reprehensores, cæcus dux cæcorum. Sed habet hic campus oculos sanctorum proculdubio Angelorum, quos semper offendere solet indisciplinata conversatio. Non dicet hypocrita: Gloria mea est testimonium conscientiæ meæ, quia

(1) 2. *Cor*. 1. 2. (2) *Prov*. 28. 14.

quia etsi judicantium secundum faciem, verbo, vultu, habituve simulatorio illudat opinioni; sed non ejus, qui scrutatur renes & corda, fallit vel evadit judicium, siquidem Deus non irridetur.

21. Timeat ergo & iste nemoris aurem. Lingua licet manuque cessantibus, auri tamen ubique præsenti de quacumque silva latebrosæ duplicitatis & spinosæ calliditatis tacentis & quiescentis cor loquitur, cogitatio confitetur (1). Pravum est cor hominis & imperscrutabile, ita ut nemo sciat, quæ sunt in homine, nisi spiritus hominis qui in eo est; sed nec ipse plene. Nam cum Apostolus diceret [2]: *Mihi pro minimo est, ut a vobis judicer, aut ab humano die*; adjecit: *Sed nec ego meipsum judico*. Quare? Quoniam non possum, ait, ratam vel ipse de me proferre sententiam. *Ego enim nihil mihi conscius sum, non tamen in hoc justificatus sum*. Non ex toto credo me vel ipsi conscientiæ meæ, quippe cum ne ipsa quidem queat me comprehendere totum: nec potest judicare de toto, qui

(1) *Jerem.* 17. 9. (2) 1. *Cor.* 4. 3.

qui totum non audit. *Qui autem judicat me, Dominus est.* Dominus, inquit, cujus utique scientiam non effugit, scientiam non subterfugit, etiam quod propriam latet conscientiam. Audit Deus in corde cogitantis, quod non audit vel ipse qui cogitat. Aderat auris Prophetæ absentis ori furtive poscentis pecuniam: & ego quantumlibet in occulto lædere cogitans aut proximum nequiter, aut turpiter meipsum, (1) non verear aurem nusquam absentem? Tremenda prorsus auris & reverenda, cui non cessat quies, non tacet silentium. Denique ait [2]: *Auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis.* Sed quid est quod dicit, *ab oculis meis*? An & nostra Deus non solum audit, sed & videt arcana? Quales oculi, qui contemplantur cogitationes! Non sunt coloratæ, ut videantur, sicut nec sonant ut audiantur. Solent sentiri a cogitante, non audiri ab auscultante, non a contemplante videri. Merito tamen Dominus scit cogitationes hominum quoniam vanæ sunt. Cur enim nesciret, quas & audit, & videt? His præci-

(1) 4. *Reg.* 5. 26. (2) *If.* 1. 16.

cipue duobus sensibus, id est visui & auditui nemo fidem putat esse negandam. Hoc nos scire constanter adstruimus, quod vidimus & audivimus. Merito itaque non erat opus Domino Jesu, ut quis testimonium perhiberet de homine; ipse nimirum sciebat quæ essent in homine (1): *Quid cogitatis*, ait, *mala in cordibus vestris?* Respondebat non sermonibus, sed cogitationibus. Audiebat non loquentes, videbat non apparentes.

23. Contremisco totus, tuam, Domine Jesu, quantillo possum intuitu considerans majestatem, præsertim cum recordor, in quantis ipsius aliquando contemptor exstiterim. Sed & tunc cum jam a facie majestatis fugi ad genua pietatis; quid amplius facio? Vereor ne qui aliquando contrarius extiti majestati, & nunc ingratus pietati inveniar. Quid enim si cessant manus: & non cessat pectus? Quid si os jam silet, & necdum cor quiescit? Si singuli illiciti motus animi mei singula sunt quædam in te, Deus, convicia, ut puta iracundiæ motus in mansuetudinem

(1) *Matth.* 9. 5.

nem, invidiæ in charitatem, in frugalitatem luxuriæ, turpitudinis in castitatem, & innumera his similia, quæ de cœnoso lacu prurientis pectoris mei etiam nunc incessanter ebulliunt, inundantes & impingentes in serenitatem præfulgentis vultus tui: quid magnum feci solos cohibere artus, actus corrigere? Si has atque hujusmodi, quas, foris licet vacans, intus actitare non cesso, iniquitates observaveris, o Domine, quis substinebit? An forte jam non ago illa, sed patior? Aguntur quidem in me, sed a me non aguntur, si non consentio. Sane si mei non fuerint dominata, tunc immaculatus ero, & immaculatus coram eo, non solum si caruero, sed si observavero me ab iniquitate mea. Mea dixerim, non quia facio, sed quia substineo. Corpus gesto mortis, carnemque peccati: sufficit interim mihi, si non regnet peccatum in meo mortali corpore. Sic corpus crimini non reputatur, nec quod habitat in eo peccatum, si tamen non delector, si tamen non exhibeo membra mea, arma iniquitati (1). Pro hac orabit ad

(1) *Ps.* 31. 6.

ad te, o misericors, quivis etiam sanctus in tempore opportuno: supplex nimirum, quod malum sentiat; & nihilo minus sanctus, dum non consentiat; supplex pro periculo, sanctus pro virtute: sanctus plane atque beatus, qui condelectatus legi Dei secundum interiorem hominem, de malo, quod ita inesse corpori sentit, ut nisi pariter cum corpore carere non possit, merito sese consolatur, & ait [1]: *Jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum*.

24. Verumtamen delicta quis intelligit? Nam si possem dicere cum Paulo, quod quidem longe est a me (2): *Nihil mihi conscius sum*; non tamen in hoc esse justificatum oporteret me gloriari (3): *Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat*. Si applauserit mihi justitiam humanus dies, pro minimo [4] habeo, quia ille lucet tantum in facie. Homo enim videt in facie, Deus autem intuetur cor, propter hoc Jeremias non satis popularibus sententiis, ve-

(1) *Rom.* 7. 17. (2) 1. *Cor.* 4. 4. (3) 2. *Cor.* 10. 18. (4) 1. *Reg.* 16. 7.

velut quibusdam humani diei radiis, movebatur, sed fidenter loquebatur Deo (1): *Diem hominis non concupivi, tu scis* [2]. Si meus mihi arriserit dies, *neque meipsum*, inquit, *judico*; quia nec ipse me satis intelligo. Solus merito constitutus est judex vivorum & mortuorum, qui finxit singillatim corda universorum, & intelligit omnia opera eorum [3]. Solum attendo judicem, quem & solum justificatorem agnosco. Pater dedit ei judicium facere, quia filius hominis est. Non usurpo mihi vel super me servus Filii potestatem; nec me annumero illis, de quibus ita conqueri solet [4]: *Tulerunt homines a me judicium*. Pater non judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio; & ego mihi præsumam quod nec ipse Pater sibi assumit? Velim, nolim, ipsi me adstare necesse est: ipsi horum quæ gesserim in corpore, reddere rationem, cui nec verbum prætervolat, nec subterfugit cogitatio. Sub tam æquo libratore meritorum, sub tam intimo secretorum inspectore, quis glo-

(1) *Jerem.* 17. 16. (2) 1. *Cor.* 4. 3. [3] *Joan.* 5. 27. (4) *Joan.* 5. 2.

riabitur castum se habere cor ? Sola profecto, quæ non solet gloriari, non novit præsumere, contendere non consuevit, gratiam inventura est in oculis pietatis humilitas [1]. Deus namque superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Non contendit judicio, nec prætendit justitiam qui vere humilis est, sed dicit (2): *Non intres in judicium cum servo tuo, Domine*. Recusat judicium, & postulat misericordiam, facilius sibi veniam impetrare posse, quam justitiam vindicare confidens. Novit naturam divinam naturaliter piam, quæ in nostra (3) nequaquam humilitatem abhorreat. Non despicit illa majestas cor contritum & humiliatum in nostro genere, quæ corpus ex eo humilitatis assumere non dedignata est. Nescio quo pacto familiarius semper humilitati propinquare solet divinitas. Denique illa se induit, ut appareret hominibus. Substantiam, formam, habitumque gestavit humilem, ipsius nobis commendans virtutis excellentiam, quam speciali sui voluerit honorare præsentia.

CA-

(1) *Jacob*. 4. 6. (2) *Ps*. 141. 1. (3) *al*. nostram.

CAPUT VII.

Ambitionem Ecclesiasticorum, promotionem juniorum, & pluralitatem beneficiorum perstringit.

25. VObis autem, dilectissime, vobis præcipue tanto magis arbitror hanc esse necessariam, quanto major noscitur materia suppetere superbiendi. Genus, ætas, scientia, cathedra, [& quod majus est] primatus (a) prærogativa, cui non essent insolentiæ fomes, elationis occasio? Quamquam esse possint & humilitatis. Meditantibus quidem honores blandiuntur, sed onera pensantibus tædio sunt, atque formidini. Non autem omnes capiunt hoc verbum. Multi

(1) Primatum Metropolitani Senonensis repetunt a Joanne VIII. qui Ansegiso Archiepiscopo vices suas in Gallia & Germania demandavit. Exstat liber hac de re singularis Joannis Baptistæ Drioti Canonici Senonensis. Adi epistolam Ludovici VI. ad Callistum II. in tom. 3. Spicilegii pag. 147.

brevi vindicare (*a*) altaria, ſubditorum marſupia vacuare, magiſtris nimirum in hac diſciplina utentes idoneis, ambitione, & avaritia. Verum quantavis induſtria tua tibi lucra conquirere cautulus videaris, quantalibet vigilantia rem poſſis ſervare tuam, quantocumque ſtudio regum tibi ac principum gratiam captare cures, dicimus tamen (1): *Væ terræ, cui rex puer eſt, & cujus principes mane comedunt.*

26. Nec dicimus quamcumque ætatem Dei gratiæ præmaturam, ſicut nec ſeram: cum multos videamus juniorum ſuper ſenes intelligere, moribus antiquare dies, prævenire tempora meritis, & quod ætati deeſt, compenſare virtutibus. Boni pueri, qui quod ætate videntur, eſſe ſtudent & malitia [2]: Malitia, inquam, ſed non ſenſu: quorum, juxta admonitionem Apoſtoli, ne-

(*a*) *Vendicare* ſcribebant illius ævi librarii, pro quo nonnulli codices habent, *venditare*. Sed præferenda lectio prior, ut verbum reſpondeat ambitioni; de qua mox: avaritiæ aliud membrum de evacuandis ſubditorum marſupiis.

(1) *Eccl.* 10. 16. (2) 1. *Tim.* 4. 12.

nemo contemnat adolefcentiam (1). Meliores bonæ indolis adolefcentes inveteratis dierum malorum. Puer centum annorum maledictus eft: & eft e regione fenectus venerabilis: non diuturna, neque numero annorum computata. Bonus puer Samuel, qui loquenti Deo promptus aderat auditor, dicens (2): *Loquere Domine, quia audit fervus tuus*, ac fi diceret: *Paratus fum, & non fum turbatus, ut cuftodiam mandata tua* (3). Bonus & Jeremias, qui ante fanctificatus quam natus, cum fe excufaret de pueritia, nihilo minus conftitutus eft fuper gentes & fuper regna [4]. Bonus quoque Daniel, cujus fpiritum fufcitavit Deus, ut convinceret iniqua judicia, & fanguinem innoxium liberaret. Denique *cani funt fenfus hominis, & ætas fenectutis vita immaculata*. Sicubi hujufcemodi puer fenex promotus invenitur, opus Dei eft, his qui tales non funt, mirandum, non imitandum.

27. Cæterùm curritur in clero paffim ab omni ætate & ordine, a doctis pa

(1) *Sap.* 4. 3. (2) 1. *Reg.* 3. 5.
(3) *Jerem.* 1. 6. (4) *Dan.* 13. 54.

pariter & indoctis ad ecclesiasticas curas, tamquam sine curis jam quisque victurus sit, cum ad curas [a] pervenerit. Nec mirum de his (1) qui necdum in semetipsis experti sunt. Videntes quippe illos qui jam proprios humeros cupitæ sarcinæ submiserint, non solum non gemere tamquam sub onere, sed insuper appetere plus onerari; non deterrentur periculis, quæ cupiditate cæcati non vident; sed favoribus amplius, quos illis invident, provocantur. O infinita semper ambitio, & insatiabilis avaritia? Cum primos honorum gradus meruerint in Ecclesia, meruerint autem vel vitæ merito, vel pecuniæ, sive etiam carnis & sanguinis, quæ regnum Dei non possidebunt, prærogativa; non ideo corda quiescunt, duplici semper æstuantia desiderio, quo utique magis ac magis & dilatentur in plura, & ad celsiora sublimentur. Verbi gratia, cum factus quis fuerit in quacumque ecclesia decanus, vel præ-

(a) Hinc vulgatum Curarum nomen ad significanda beneficia eorum (quos vocant) Curatorum.

(1) *V. Serm. 33. in Cant. n. 15. & serm. 77.*

positus, archidiaconus, aut aliquid hujusmodi; non contentus uno in una, plures sibi, immo quotquot valet, conquirere honores satagit, tam in una, quam in pluribus. Quibus tamen omnibus, si locus evenerit, libenter unius præferet Episcopi dignitatem. Sed numquid sic satiabitur? Factus Episcopus, Archiepiscopus esse desiderat. Quo forte adepto, rursum nescio quid altius somnians, laboriosius itineribus & sumptuosis familiaritatibus Romanum statuit frequentare palatium, quæstuosas sibi quasdam exinde comparans amicitias. Si lucri spiritualis gratia hæc faciunt, laudandus est zelus; sed præsumptio corrigenda.

28. Nonnulli cum ista non possunt, vertunt se ad aliud ambiendi genus, in quo nihilo minus aperiunt eam, quam habent, dominandi libidinem. Nam cum præsideant urbibus valde populosis, & totas (ut ita dicam) patrias propriæ diœcesis ambitu circumcludant; occasione inventa ex quocumque veteri privilegio, satagunt ut vicinas sibi subjiciant civitates; quatenus duæ, quibus duo vix Præsules sufficiebant, sub

ſub uno (a) redigantur Antiſtite. Rogo, quæ hæc tam odioſa præſumptio, quis hic tantus ardor dominandi ſuper terram, quæ principandi tam effrenis cupiditas? Certe cum primum tractus es ad cathedram, flebas, refugiebas, vim querebaris, multum ad te, & omnino ſupra te eſſe dicens; miſerum clamitans & indignum, qui non eſſes idoneus tam ſancto miniſterio, tantis non ſufficeres curis. Quid igitur nunc verecunda depulſa formidine, ſponte ambis ad ampliora; immo irreverenti audacia, propriis non contentus, invadis aliena? Cur hoc? Forte ut plures populos ſalves? Sed in alienam meſſem, tuam mittere falcem injurioſum eſt. Ut tuæ præſtes Eccleſiæ? Sed eccleſiarum Sponſo non placet tale unius incrementum, quod ſit detrimen-

(a) Id forte intelligendum de Noviomenſi Epiſcopo, qui Tornacenſem Eccleſiam, jam dudum ſuæ ſedi unitam: vix tantem paſſus eſt proprio gaudere Epiſcopo, ſcilicet Anſelmo ex Abbate S. Vincentii Laudunenſis, quem Eugenius III. Bernardi rogatu Tornacenſibus conceſſit. Confer lib. 3. de conſider. num. 14. & 16.

mentum alterius. Crudelis ambitio, & incredibilis, si fidem oculi non adstruerent! Vix tenent manus, quin illud ad litteram impleant quod legitur in Propheta (1): *Secuerunt prægnantes Galaad ad dilatandos terminos suos*.

29. Ubi est illa terrifica comminatio (2): *Væ qui conjungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis*! Numquid in his dumtaxat exiguis *Væ* istud metuendum est, non autem cum urbes urbibus, aut provinciæ provinciis continuantur? immo etiam respondeant: si volunt, se imitari Dominum Christum, facientes & ipsi utraque unum, adducentes & ipsi ex diversis pascuis greges, ut fiat unus pastor, & unum ovile. Hujus rei gratia non pigritantur crebro terere limina Apostolorum, inventuri & ibi [quod magis dolendum est) qui suæ faveant improbæ voluntati, non quod valde Romani curent, quo fine res terminentur: sed quia valde diligunt munera, sequuntur retributiones. Nude nuda loquor, nec retego verenda, sed inverecunda confuto. Utinam privatam & in cameris hæc

(1) *Amos* 1. 13. (2) *Is.* 5. 8.

hæc fierent! utinam soli videremus & audiremus! utinam nec (1) loquentibus crederetur! utinam nobis reliquerint moderni Noe, unde a nobis possent aliquatenus operiri! Nunc vero cernente orbe mundi fabulam, soli tacebimus? Caput meum undique conquassatum est, & ego sanguine circumquaque ebulliente putaverim esse tegendum? Quicquid apposuero, cruentabitur; & major erit confusio voluisse celare, cum celari nequiverit.

CAPUT VIII.

Humilitatem & modestiam Episcopo commendat.

30. Bona humilitas, quæ & in præsentiarum ab hujusmodi mordacibus curis mentem facit esse quietam, & a minacibus pœnis in futuro securam reddit conscientiam. Hæc vestros, Pater, animos ab horum omnium pestifera æmulatione compescat. Audite potius Prophetam, taliter a talibus dehortantem [2]: *Noli*, inquit, *æmu-*

(1) *al.* vel. (2) *Ps.* 36. 1.

mulari in malignantibus, neque zelaveris facientes iniquitatem. Æmulari magis oportet Apostolum non gloriantem in immensum, nec se ultra se extendentem [1]: nec audentem se (ut ipse fatetur) comparare quibusdam qui seipsos commendant, sed se sibi comparantem, & metientem secundum mensuram regulæ, quam mensus est ei Deus. Audiendo etiam ex ore ejus [2]: *Nolite fraudare invicem*: propriis placebit esse contentum. Qui & provocans ad humilitatem, suum illud Archiepiscopo non cunctabitur salubriter intimare: *Noli altum sapere; sed time* [3]. In alto posito non altum sapere difficile est, & omnino inusitatum: sed quanto inusitatius, tanto gloriosius. Timor de adepta jam altitudine tædere magis quam placere faciet altiora. Non vos ergo felicem, quia præestis: sed si non prodestis, infelicem putate.

31. Ut autem secure præesse possitis; subesse & vos, si cui debetis, non dedignemini. Dedignatio quippe subjectionis, prælationis reddit indignum

(1) 1. *Cor.* 10. 12. (2) 1. *Cor.* 7. 5. (3) *Rom.* 11. 20.

gnum. Sapientis est consilium (1): *Quanto major es, tanto humilia te in omnibus*. Sapientiæ vero præceptum (2): *Qui major est vestrum, fiat sicut minor*. Quod si expedit etiam minoribus esse subjectum, majorum jugum quomodo licebit contemnere? Videant in vobis potius subditi, quod vobis redhibeant. Intelligitis quæ dico: cui honorem, honorem [3]: *Omnis anima*, inquit, *potestatibus sublimioribus subdita sit*. Si omnis, & vestra. Quis vos excipit ab universitate? Si quis tentat excipere, conatur decipere. Nolite illorum acquiescere consiliis, qui cum sint Christiani, Christi tamen vel sequi facta, vel obsequi dictis opprobrio ducunt. Ipsi sunt qui vobis dicere solent: Servate vestræ sedis honorem. = Decebat quidem ex vobis, vobis com- = missam Ecclesiam crescere: nunc = vero saltem in illa qua suscepistis = maneat dignitate. Et vos enim ve- = stro prædecessore impotentior? Si = non crescit per vos, non decrescat = per vos. Hæc isti. Christus aliter &

(1) *Eccl.* 3. 20. (2) *Luc.* 9. 48. (3) *Rom.* 13. 1.

& jussit, & gessit (1) = . *Reddite*, ait, *quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo*. Quod ore locutus est, mox opere implere curavit. Conditor Cæsaris, Cæsari non cunctatus est reddere censum: exemplum enim dedit vobis, ut & vos ita faciatis. Quando vero Dei Sacerdotibus debitam negaret reverentiam, qui hanc sæcularibus quoque potestatibus exhibere curavit? Porro vos, si Cæsaris successori, id est Regi, sedulus in suis curiis, consiliis, negotiis, exercitibusque adestis; indignum erit vobis cuicumque Christi Vicario (*a*) taliter exhiberi qualiter ab antiquo inter ecclesias ordinatum est? *Sed quæ sunt*, inquit Apostolus (2) *a Deo ordinata sunt*. Viderint ergo hujus ignominiæ dissuasores, quale sit Dei ordi-

(*a*) Id est Papæ seu Pontifici Romano, quem Bernardus inter primos *Vicarium Christi* proprio nomine appellavit hic & in epistola 251. num. 4. Confer Notationem ad epist. 183. Quamquam etiam Episcopum *Cristi Vicarium* veteri more appellat infra, num. 36. Papam vero singulariter lib. 2. de Consid. num. 16. & lib. 1. num. 13.

(1) *Marc.* 12. 17. (2) *Rom.* 13. 2.

dinationi resistere. Valde ignominiosum servo (1), si sit sicut dominus ejus: aut discipulo, si sit sicut magister ejus. Plurimum se vobis deferre putant, cum vos Christo præferre conantur, ipso reclamante ac dicente [2]: *Non est servus major Domino suo*, neque Apostolus eo, qui misit eum. Quod non dedignatus est Magister & Dominus, talisque & magister & dominus: indignum sibi judicabit servus bonus, devotusque discipulus?

32. Quam pulchre locutus est beatus ille Centurio, cujus fidei nulla par inventa est in Israel (3)! *Et ego*, inquit, *homo sum sub potestate, habens sub me milites*. Non jactabat potestatem, quam nec solam protulit, nec priorem. Dicturus quippe, *habens sub me milites*, præmisit: *Homo sum sub potestate*. Prius se agnovit hominem, quam potentem. Agnovit, inquam, se hominem homo gentilis, ut in se jam impleri ostenderet, quod longe ante dixerat David [4]: *Sciant gentes, quoniam homines sunt*. *Homo*, inquit, *sum*

(1) *Ironice* (2) *Joan.* 13. 16. (3) *Luc.* 7. 8. (4) *Ps.* 9. 21.

sum, & *sub potestate*. Jam quicquid subinferas, suspectam non habemus jactantiam. Præmissa siquidem est humilitas, ne altitudo præcipitet. Nec enim locum invenit arrogantia, ubi tam clarum humilitatis insigne præcesserit. Agnoscis infirmitatem (1), confiteris subjectionem: jam & te sub te habere milites profitere securus. Revera quia non confusus est de subjectione, jure ex prælatione meruit honorari. Non erubuit super se potestatem, & ideo dignus qui haberet & sub se milites. Ex abundantia cordis os loquebatur: & juxta quod intus ordinatas habuit affectiones, foris quoque verba decenter composuit. Dedit prius honorem præpositis, ut jam a subditis juste reciperet: sciens se a superioribus accipere, quod impenderet inferioribus, & quia melius propriæ subjectionis disceret experimento sua ipse moderari imperia. Forte non ignorabat, quod subjecto sibi homini Deus omnia subjecerit sub pedibus ejus; offendenti se infensa reddiderit; & is, quem humilem constituerat super ope-

ra

(1) *al.* humilitatem.

ra manuum suarum, superbiæ merito comparatus jumentis insipientibus, & similis factus sit illis. Noverat & fortassis, quod humanus spiritus subditus conditori subjectam sibi possederit carnem, rebellis rebellem invenerit: factusque transgressor legis superioris, sentire cœperit aliam legem in membris suis, repugnantem legi mentis suæ, & captivantem se in lege peccati.

CAPUT IX.

Abbates exemtionibus præpostere studentes arguuntur.

33. Miror quosdam in nostro Ordine monasteriorum Abbates hanc humilitatis regulam odiosa contentione infringere, & sub humili (quod pejus est) habitu & tonsura tam superbe sapere, ut cum ne unum quidem verbulum de suis imperiis subditos prætergredi patiantur, ipsi propriis obedire contemnant Episcopis.

Spoliant ecclesias, ut emancipentur [a]; redimunt se, ne obediant. Non ita Christus. Ille siquidem dedit vitam, ne perderet obedientiam: qua isti ut careant, totum fere suum suorumque victum expendunt. Quid hoc est præsumptionis, o monachi? Neque enim quia prælati monachis, ideo non monachi. Nempe monachum facit professio, prælatum necessitas. Ut autem non præjudicet necessitas professioni; accedat, non succedat prælatio monachatui. Alioquin quomodo illud implebitur? (1) *Principem te constituerunt? esto inter illos tamquam unus ex illis.* Quomodo tamquam unus ex illis, manens inter humiles superbus, inter subditos rebellis, immitis inter mansuetos? Ut te putemus tamquam unum ex illis, videamus tam exhibere paratum

(a) Alibi non improbat Bernardus hujusmodi exemtiones monasteriorum, quæ specialius ab ipsa sui fundatione ad Sedem Apostolicam pertinuerunt *ex voluntate fundatorum*. *Sed aliud est*, inquit, *quod largitur devotio, aliud quod mollitur ambitio impatiens subjectionis*, lib. 3. de Consid. num. 18.

(1) *Eccl.* 32. 1.

tum, quam exigere obedientiam: videamus tam libenter præpositis obtemperare subjectum, quam imperare subjectis. Quod si semper vis obedientes habere, & numquam esse; probas te non esse tamquam unum ex illis, dum unus esse renuis ex obedientibus: a quibus dum te superbiendo segregas, quorum aggregeris consortio patenter advertimus: & si tu vel impudenter contemnis, vel imprudenter dissimulas, reputari profecto inter illos te noveris, de quibus scriptum est (1): *Alligant onera gravia & importabilia, & imponunt humeris hominum, digito autem suo nolunt ea movere.* Quorum ergo tibi indignius consortium judicas, delicatorum magistrorum, quos Veritas increpat, an obedientium monachorum, quos amicos suos commemorat? Ait siquidem (2): *Vos amici mei estis, si feceritis quæ præcipio vobis.* Vides igitur quale est jubere quod ipse non feceris; aut nolle facere, quod docueris.

34. Deinde ut taceam illud de Regula; ubi a sancto Benedicto tibi præci-

(1) *Matth.* 23. 4. (2) *Joan.* 15. 4.

cipitur (1), ut quæ doces discipulis esse contraria, in tuis factis indices non agenda; ut item prætermittam, quod aperte diffinit tertium humilitatis esse gradum (2), ut quis pro Dei amore omni obedientia se subdat majori; in regula Veritatis attende quod legitur (3): *Qui solverit*, inquit, *unum de his minimis meis mandatis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cælorum*. Proinde tu docens & renuens obedire, non minimum, sed maximum Christi mandatum & docere, & solvere convinceris. Itaque doctor & solutor mandati, minimus tu vocandus es in regno cælorum. Si ergo tui putas injuriam prioratus, minorem summis videri Sacerdotibus; non magis indignum æstimandum est, minimum vocari in regno cælorum? Si multum superbus es, plus minimus, quam minor vocari confundere. Minor quippe vilitas est minorem videri, quam minimum: longe autem præstantius, solis subdi Episcopis, quam universitati.

35.

(1) *Reg. S. Ben. cap.* 2. (2) *Ibidem cap.* 7. (3) *Mat.* 5. 19.

35. Sed non propter me, inquit, facio, sed quæro Ecclesiæ libertatem. O libertas omni, ut ita loquar, servitute servilior! Patienter ab hujusmodi libertate abstineam, quæ me pessimæ addicat superbiæ servituti. Plus timeo dentes lupi, quam virgam Pastoris. Certus sum enim ego monachus, & monachorum qualiscumque Abbas, si mei quandoque Pontificis a propriis cervicibus excutere jugum tentavero, quod satanæ mox tyrrannidi meipsum subijcio. Advertens nimirum cruenta illa bestia, quæ circuit quærens quem devoret, elongatam custodiam: heu! statim insilit in præsumptorem. Merito enim non cunctatur præsidere superbo, qui se jure regem gloriatur super omnes filios superbiæ. Quis dabit mihi centum in mei custodiam deputari pastores? Quanto plures sentio mei curam gerere, tanto securior exeo in pascua. Stupenda insania! Animarum non cunctor turbas mihi custodiendas colligere, & unum super propriam gravor habere custodem! Et quidem subjecti me de reddenda pro se ratione sollicitant; qui autem præsunt mihi,

ipsi potius (1), Paulo dicente, *pervigilant, tamquam rationem pro me reddituri*. Illi etsi honorant, onerant: hi non tam premunt, quam protegunt. Scio me legisse [2]: *Judicium durissimum his qui præsunt, exiguo autem conceditur misericordia*. Quid igitur vos, o monachi, sacerdotum gravat auctoritas? Metuitis infestationem? Sed si quid patiamini propter justitiam, beati. Sæcularitatem contemnitis? Sed sæcularior nemo Pilato, cui Dominus adstitit judicandus [3]. *Non haberes*, inquit, *in me potestatem, nisi tibi data esset desuper*. Jam tunc per se loquebatur & in se experiebatur quod post per Apostolos clamavit in ecclesiis [4]: *Non est potestas nisi a Deo*, &, *qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit*.

36. Ite nunc ergo, resistite Christi Vicario, cum nec suo adversario Christus restiterit: aut dicite, si audetis, sui Præsulis Deum ordinationem nescire, cum Romani Præsidis potestatem Christus super se quoque fateatur fuisse cælitus ordinatam. Verum aperte in-

(1) *Hebr.* 13. 17. (2) *Sap.* 6. 6.
(3) *Joan.* 19. 11. (4) *Rom.* 13. 1.

indicant quidam horum quid cogitent, dum multo labore ac pretio apostolicis adeptis privilegiis, per ipsa sibi vindicant insignia pontificalia (*a*), utentes & ipsi more Pontificum, mitra, annulo, atque sandaliis. Sane si attenditur rerum dignitas, hanc monachi abhorret professio: si ministerium, solis liquet congruere Pontificibus. Profecto esse desiderant, quod videri gestiunt; meritoque nequeunt esse subjecti, quibus jam ipso se comparant desiderio. Quid si & nomen eis conferre privilegiorum posset auctoritas? quanto putas auro redimerent, ut appellarentur Pontifices? Quo ista, o monachi? Ubi timor mentis? ubi rubor frontis? Quis umquam

(*a*) Ejusmodi ornamenta Abbatibus primum concedi cœpta sæculo x. Paulus Langius noster in Chronico ad annum 1398. itidem Abbates arguit, qui hæc insignia captabant. Lucius III. ea Lantelmo Casæ-Dei Abbatis *ex obedientia* imposuit. Sacerdoti, Diacono, & Subdiacono, usus mitræ, annuli, & sandaliorum concessus est a Leone IX. in Ecclesia Vesontionensi ad quædam festa, ut legitur in probationibus historiæ Tornutiensis pag. 358. & 262.

probatorum monachorum tale aliquid aut verbo docuit, aut reliquit exemplo? Duodecim humilitatis gradus Magister (1) vester edisserit, propriisque distinguit descriptionibus: in quo, quæso, illorum docetur aut continetur, ut hoc fastu delectari monachus, has quærere debeat dignitates?

37. Labor, & latebræ, & voluntaria paupertas, hæc sunt monachorum insignia, hæc vitam solent nobilitare monasticam. Vestri autem oculi omne sublime vident, vestri pedes omne forum circumeunt, vestræ linguæ in omnibus audiuntur conciliis, vestræ manus omne alienum diripiunt patrimonium. Tamen si ita oportet, ut emancipati a subjectione Pontificum, pari cum successoribus Apostolorum gloria, pari cathedra, iisdemque solemnium indumentorum insignibus attollamini: cur non & sacros Ordines [a] celebratis

(a) Et id utrumque postea in usum venit quoad benedictiones & collationem minorum Ordinum. Immo etiam Subdiaconatum aliquando conferunt quinque primi Abbates Ordinis Cisterciensis.

(1) *Bened. Reg. cap. 7.*

tis, & benedictiones datis in populis? Quam multa moveor dicere adversus impudentissimam præsumptionem? sed frenat impetum, quod auribus occupatis scribere me recolens, longiori lectione vereor fieri onerosus Archiepiscopo: & quia res tam manifesta est, ut multitudo reprehendentium videatur impudentiam obdurasse. Quod si & hæc ipsa cernuntur gratas excedere compendii metas, vobis, o Domine: donate, qui me & in hoc propriam prodere coegistis imperitiam, dum morem morumque solemnem in scribendo servare nescierim.

MONITUM

V. CL. JOHANNIS MABILLONII MONACHI MAURINI

Ex ejus egregia editione Operum Sancti Bernardi Tomo II. In Opusculum III.

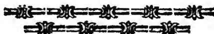
VAria *est sequentis Opusculi inscriptio. In prima ejus editione, scilicet Spirensi anni* MDI. *inscribitur*, De conversione ad Scholares libellus, *absque divisione capitum. In editis anni* MDXX. De conversione ad Clericos sermo, *quem genuinum titulum existimamus. Sermonem vocat Bernardus ipse num* 31. Fatigavimus vos prolixitate Sermonis, &c. *Quidam codices præferunt*, ad Clericos Parisienses. *Exordium Cistercienfe favet in lib.* VII. *de vita Bernardi* cap. XIII. Quadam præterea vice, cum vir Domini Bernardus causa exigente Parisius adesset, rogatu clericorum ingressus est de more

re ſcholas eorum: quibus oſtendens formam veræ philoſophiæ, monebat eos attentius de mundi contemptu, &c. *Gaufridus factum narrat in* lib. v. *de eadem vita n.* 10. Patrem ſanctum, fines Pariſiorum aliquando peragrantem, ut ad ipſam diverteret civitatem, Epiſcopus Stephanus & cæteri omnes qui pariter aderant, obnixe rogantes non poterant obtinere. Magno ſiquidem zelo, niſi cauſa gravis urgeret, conventus publicos declinabat. Cumque veſpere iter ſuum alias ordinaſſet, mane, ubi primum locutus eſt fratribus, dicere jubet Epiſcopo, quia Pariſius ibimus, ut rogaſti. Conveniente igitur clero admodum copioſo, ſicut ſemper ab eo ſolebant expetere verbum Dei, continuo tres ex illis compuncti ſunt, & converſi ab inanibus ſtudiis ad veræ ſapientiæ cultum, abrenuntiantes ſæculo, & Dei famulo inhærentes &c. *Gravis & patheticus eſt hic ſermo contra Clericos, qui Eccleſiæ dignitates ambiunt, & temere ad ſacros Ordines accedunt. Capitulorum diſtinctionem, qualis in editis ab anno* MDXX. *adhibita eſt, retinuimus.*

S. BERNARDI ABBATIS

SERMO SEU LIBER DE CONVERSIONE

AD CLERICOS

CAPUT PRIMUM.

Quod nemo converti ad Dominum, nisi Dei voluntate præventus & ejus voce interius clamante, possit.

1. AD audiendum, ut credimus, verbum Dei convenistis. Neque enim causa nobis alia vestræ hujus tam avidæ concursionis occurrit. Approbamus utique desiderium hoc, & laudabili studio congaudemus (1). Beati enim qui audiunt Verbum Dei, sed si custodiunt illud (2). Beati qui memores sunt mandatorum ejus, sed ut faciant ea. Nimirum verba vitæ æter-
næ

(1) *Luc.* 12. 28. (2) *Ps.* 102. 18.

næ habet, & venit hora (utinam & nunc sit) quando mortui audient vocem ejus; & qui audierint, vivent, siquidem vita in voluntate ejus (1). Et si vultis scire, voluntas ejus conversio nostra. Denique ipsum audite (2): *Numquid voluntatis meæ est mors impii, dicit Dominus, & non magis ut convertatur, & vivat?* Ex quibus verbis evidenter agnoscimus, quoniam vera nobis vita nonnisi in conversione est, nec aliter ad eam patet ingressus, dicente idem Domino (3): *Nisi conversi fueritis, & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum*. Merito sane parvuli soli intrant, nam puer parvulus minat eos, qui in hoc ipsum natus & datus est nobis. Quæro igitur vocem quam audiant mortui, & cum audierint vivant: forte enim & mortuis evangelizare necesse est. Et occurrit interim verbum breve, sed plenum, quod os Domini locutum est, ut Propheta testatur: *Dixisti*, ait loquens sine dubio ad Dominum Deum suum [4], *Convertimini filii hominum*.

Nec

(1) *Joan.* 5. 25. (2) *Ezech.* 18. 23.
(3) *Matth.* 18. 3. (4) *Jer.* 3. 14.

Nec immerito sane a filiis hominum videtur exigenda conversio, peccatoribus utique necessaria. Nam supernis spiritibus ea magis quæ rectos decet indicta laudatio est, eodem Propheta psallente (1): *Lauda Deum tuum Sion*.

2. Cæterum quod ait, *dixisti*, meo quidem judicio non negligenter prætereundum est, nec simpliciter audiendum. Quis enim humanis comparare audeat dictis, quod dixisse dicitur Deus (2)? Vivus profecto est sermo [3] Dei & efficax, & vox ejus in magnificentia & virtute (4). Denique ipse dixit, & facta sunt [5]. Dixit, Fiat lux; & facta est lux. Dixit, Convertimini filii hominum, & conversi sunt. Ita plane conversio animarum opus divinæ vocis est, non humanæ. Simon Joannis, piscator hominum in hoc ipsum vocatus & constitutus a Domino, incassum tamen & ipse laborans tota nocte nil capiet, donec in verbo Domini rete jactans, concludere possit multitudinem co-

(1) *Ps.* 147. 1. (2) *Heb.* 4. 12. (3) *Ps.* 28. 4. (4) *Ps.* 148. 5. (5) *Gen.* 1. 3.

copiosam. Utinam jactemus & nos hodie in hoc verbo rete verbi, & experiamur quod scriptum est (1): *Ecce dabit voci suæ vocem virtutis*. Si mendacium loquimur, id plane de proprio est. Sed & tunc forsitan nostra judicabitur vox esse, & non Domini, si quæramus quæ nostra sunt, non quæ Jesu Christi. Cæterum etsi loquimur justitiam Dei, & gloriam Dei quærimus, effectum tamen ab eo solo sperare, ab eo postulare necesse est, ut voci suæ vocem virtutis accomodet. Ad hanc ergo interiorem vocem aures cordis erigi admonemus, ut loquentem Deum intus audire, quam foris hominem studeatis. Illa enim vox magnificentiæ & virtutis, deserta concutiens, secreta discutiens, torporem excutiens animarum.

CA-

(1) *Ps.* 67. 34.

CAPUT II.

Quod ipsa vox Domini omnibus se offerat, & animam ibi ipsi nolentem repræsentet.

9. NEc sane laborandum est, ut ad vocis hujus perveniatur auditum: labor est potius aures obturare ne audias. Nimirum vox ipsa se offert, ipsa se ingerit, nec pulsare interim cessat ad hostia singulorum. Denique (1) *quadraginta annis*, inquit, *proximus fui generationi huic, & dixi: Semper hi errant corde*. Adhuc nobis proximus est, adhuc loquitur, & non est forte qui audiat. Adhuc dicit, *hi errant corde*; adhuc Sapientia clamitat in plateis: Redite prævaricatores ad cor. Hoc nempe initium loquendi Domino; & hoc verbum ad omnes qui convertuntur ad cor, præcessisse videtur, & non modo revocans eos, sed reducens & statuens contra faciem suam. Est enim non tantum vox virtutis, sed & radius lucis, annuntians pa-

(1) *Psal. 94. 10.*

pariter hominibus peccata eorum, & illuminans absconditа tenebrarum. Nec vero ulla internæ hujus vocis ac lucis differentia est, cum unus idemque sit Dei Filius & Verbum Patris, & splendor gloriæ, sed & animæ quoque substantia, in suo quidem genere etiam ipsa spiritualis & simplex, sine ulla distinctione sensuum, sed tota, si tamen tota dicenda est, & videns pariter & audiens videatur. Quid enim illo agitur sive radio, sive verbo, nisi ut noverit semetipsum? Aperitur siquidem conscientiæ liber, revolvitur misera vitæ series, tristis quædam historia replicatur, illuminatur ratio, & evoluta memoria velut quibusdam ejus oculis exhibetur. Utraque vero non tam ipsius est animæ, quam anima ipsa: ut eadem sit & inspiciens, & inspecta, contra suam statuta faciem, & a violentis quibusdam apparitoribus immissarum utique cogitationum coacta, proprio interim judicanda assistere tribunali. Quis sane judicium hoc sine tribulatione sustineat [1]? *Ad meipsum anima mea turbata est*, ait Propheta Domini: & tu

(1) *Psal.* 41. 7.

contra faciem tuam sine argutione, sine turbatione, sine confusione, statui non posse miraris?

CAPUT III.

Quod per vocem Dei, animæ ratio, quasi in libro, omnia mala deprehendere, reprehendere, dijudicare, & discernere valeat.

4. NEc a me speres audire quid in memoria tua ratio deprehendat, quid reprehendat, quid dijudicet, quid decernat. Applica intus auditum, reflecte oculos cordis; & proprio disces experimento quid agatur [1]: Nemo enim scit quæ sunt in homine, nisi spiritus hominis qui in ipso est. Si superbia, si invidia; si avaritia, si ambitio, aut similis aliqua pestis abscondita est, vix effugere poterit hoc examen. Si fornicatio, si rapina, si crudelitas, si fraus ulla, aut quælibet culpa admissa est, internum hunc judicem non latebit reus ipse, nec inficia-bi-

(1) *Cor.* 12. 1.

bitur coram eo. Transiit enim velociter totus ille pruritus delectationis iniquæ, & voluptatis illecebra tota brevi finita est; sed amara quædam impressit signa memoriæ, sed vestigia fœda reliquit. In illud siquidem repositorium, velut in sentinam aliquam, tota decurrit abominatio, & immunditia tota defluxit. Volumen grande, cui universa inscripta sunt, stilo utique veritatis. Amarum jam venter tolerat, etsi fauces miseras brevi transitu dulcedine quadam frivola visum est oblectasse: Ventrem meum doleo, miser, ventrem meum doleo. Quid ni doleam ventrem memoriæ, ubi tanta congesta est putredo? Quis nostrum, fratres, exteriorem hanc vestem, qua tegitur, si repente obscœnis undique sputis illitam, & fœdissimis quibusque sordibus iniquinatam consideret, non vehementer exhorreat, non velociter exuat, non indignanter abijciat? Itaque qui non vestem, sed semetipsum intus sub veste talem reperit, eo amplius doleat, & animo consternetur oportet, quo propius tolerat, quod exhorret. Neque enim ut tunicam abijcit suam, sic ab-

jicere contaminata anima poterit & seipsam. Denique quis in nobis tantæ patientiæ est & virtutis, ut si forte (1) [quemadmodum de Maria sorore Moysi legitur] carnem sua subitanea (2) quadam lepra male candentem viderit, æquo animo stare possit, & gratias agere Creatori? Quid vero est caro ista, nisi corruptibilis quædam tunica, qua vestimur? aut quid lepra hæc corporea electis omnibus æstimanda, nisi paternæ virga correptionis, & purgatio cordis? Ibi, ibi tribulatio vehemens, & justissima causa doloris est, cum excitatus a somno miseræ voluptatis, interiorem cœperit quis deprehendere lepram, quam sibi ipse multo studio & labore quæsivit. Licet enim nemo oderit carnem suam, sed multo minus odisse poterit anima semetipsam.

CA-

(1) *Num.* 12. (2) *al.* subcutanea.

CAPUT IV.

Quod diligens iniquitatem, odit animam, & carnem suam: & de pœnitentia infructuosa post mortem.

5. AT forte aliquem moveat illud de pſalmo (1): *Qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam*. Ego autem dico, odit & carnem. An non odit, cui gehennæ cumulos mercatur in dies, & cui ſecundum duritiam ſuam & cor impœnitens theſaurizat iram in die iræ? Cæterum hoc odium tam carnis, quam animæ, non in affectu, ſed in effectu potius invenitur. Sed nimirum odit & phreneticus carnem ſuam, cum ſibi ipſi manus inferre laborat, rationis deliberatione ſopita. An vero gravior ulla phreneſis judicatur, quam impœnitentia cordis, & peccandi obſtinata voluntas? Siquidem manus nefarias injicit ſibi ipſi, nec carnem, ſed mentem lacerat & corrodit. Si vidiſti hominem ſcalpere manus, & uſque ad ſanguinem confricare, evidentem habes in eo ſimul-

(1) *Pſ.* 10. 5.

militudinem animæ peccantis expressam. Cedit siquidem voluptas illa dolori, & succedit pruritui cruciatus. Neque id ignorabat, sed dissimulabat ille dum scalperet. Sic laceramus, sic exulceramus propriis manibus animas infelices: nisi quod tanto gravius, quantò excellentior est spiritualis creatura; & cui difficilius medeatur. Neque id quidem inimicitiarum studio gerimus, sed stupore quodam insensibilitatis internæ. Effusus siquidem animus damna interiora non sentit: quia nec intus est, sed in ventre forsitan, aut sub ventre. Denique & animus quorumdam in patinis, quorumdam in loculis invenitur, *Ubi est thesaurus tuus* inquit, *ibi est & cor tuum*. Quid vero mirum, si propriam minime sentiat anima læsionem, quæ sui ipsius oblita, & penitus absens sibi, in longinquam profecta est regionem? Erit autem cum in semetipsam reversa cognoscet, quam crudeliter miseræ venationis obtentu eviscerayerit semetipsam. Neque enim id sentire poterat, dum vilem muscarum prædam desiderio captans insatiabili, aranearum instar ex visceribus pro-

propriis intexere retia videretur.

6. Erit autem hic reditus sine dubio vel post mortem: cum universa, quibus ad vagandum foras, & inutiliter sese occupandum, in eam quæ præterit hujus mundi figuram egredi consueverat, ostia corporis clausa erunt, ut necessario maneat in seipsa, cui nullus jam pateat exitus a seipsa. Verum is quidem perniciosissimus erit reditus, & miseria sempiterna, quando jam pœnitentia haberi poterit, agi non poterit. Ubi enim deerit corpus, actus non erit. Sane ubi nulla fuerit actio, nec satisfactio quidem ulla poterit inveniri. Quocirca pœnitentiam quidem habere, dolere est: non pœnitentiam agere, remedium doloris est. Neque enim carenti manibus erit ultra levare cor in cœlum cum manibus; sed quisquis ante obitum carnis non redierit ad seipsum, in seipso maneat necesse est in æternum. Sed in quali seipso? Qualem sese fecerit in hac vita, qualem invenerit exiens ab hac vita: nisi quod fortasse erit nonnumquam deterior, nam melior nunquam erit. Habet enim hoc ipsum, quod nunc ponit, quandoque recipere

corpus non tamen ad pœnitentiam, sed ad pœnam: ubi nimirum peccati ipsius & carnis quodammodo similis videbitur esse conditio: ut quemadmodum culpa semper puniri poterit: nec unquam poterit expiari; sic nec in corpore aliquando tormenta finiri, nec corpus ipsum exinaniri valeat in tormentis. Merito quidem ultio sempiterna dæseviet: quod numquam possit culpa deleri; nec substantia carnis deficiet, ne simul cogatur etiam afflictio carnis terminari. Hæc, fratres mei, qui pavet, cavet; qui negligit, incidit.

CAPUT V.

Quod vermis conscientiæ in præsenti sentiri ac suffocari debet, non in immortalitatem foveri ac nutriri.

7. UT ergo redeamus ad vocem unde processimus: expedit nobis profecto redire ad cor, dum illic iter, quo ostendat nobis salutare suum, qui tanto studio pietatis illud revocat prævaricatores. Nec sentire interim pi-

pigeat morsus vermis interni; aut periculosa quædam animi teneritudo (1), & perniciosa mollities persuadere queat, ut præsentem velimus dissimulare molestiam. OPTIMUM EST tunc sentiri vermem, cum possit etiam suffocari. Itaque mordeat nunc ut moriatur, & paulatim desinat mordere moriendo. Rodat interim putredinem, ut rodendo consumat, & ipse quoque pariter consumatur, ne foveri incipiat in immortalitatem [2]: *Vermis*, inquit, *eorum non morietur, & ignis non extinguetur*. A facie illorum morsuum quis sustinebit? Multiplex enim nunc consolatio arguentis conscientiæ relevat cruciatum. Benignus est Deus, qui non patitur nos tentari supra quam possumus, nec vermem tunc supra modum patitur malignari. Maximeque inter initia conversionis oleo misericordiæ linit ulcera: ut nec morbi quantitas, nec difficultas curationis ultra quam expedit innotescat; magis autem arridere videtur facilitas quædam, quæ postmodum evanescit, quando jam exercitatos habenti sensus certamen forte datur

(1) *al.* amatudo (2) *Isa.* 66. 24.

tur, ut vincat; & discat quoniam omnium potentior est sapientia. Interim sane audiens quis vocem Domini (1): *Redite prævaricatores ad cor*, & tantis in interiore cubiculo obscœnitatibus deprehensis, singula quæque rimari satagit, & quonam hæc influxerint aditu, curiosus vestigator explorat; nec difficile patet foramen; immo & foramina contuenti. Sed nec parum illi ex hac consideratione doloris accedit, cum per fenestras proprias mors ista deprehenditur introiisse. Multa siquidem admisisse videtur petulantia oculorum, multa pruritus aurium, multa quoque olfaciendi, gustandi, tangendique voluptas. Nam spiritualia quidem vitia, quorum supra meminimus, difficile adhuc, prout sunt, carnalis examinat. Unde fit, ut quæ sunt graviora, aut minus, aut minime sentiat, nec tam superbiæ aut invidiæ, quam flagitiosorum, aut facinorosorum recordatione æstuum mordeatur.

CA-

(1) *Isa.* 46. 8.

CAPUT VI.

Difficultatem conversionis, & luctam resipiscere parantis, graphice repraesentat.

8. Et ecce iterum vos de nubibus: dicens: Peccasti, quiesce. Et quod dicitur, tale est. Jam sentina redundans domum omnem intolerabili foetore contaminat: vanum tibi est, dum adhuc sordes influunt, exhaurire; dum peccare non destiteris poenitere [1]. Quis enim eorum jejunia probet, qui ad lites & contentiones jejunant, & percutiunt pugno impie; sed & voluntates & voluptates propriae inveniuntur in eis? Non tale est jejunium quod elegi, dicit Dominus. Claude fenestras, obsera auditus, foramina obstrue diligenter; & sic demum non subeuntibus novis, sordes poteris expurgare vetustas. Æstimat homo facile quod jubetur implendum, tamquam ignarus exercitii spiritualis. Quis enim prohibeat, inquit, quo minus imperem membris meis

(1) *Isa.* 58. 6.

meis? Indicit igitur gulæ jejunia, crapulam interdicit, obturari præcipit aures ne audiant sanguinem, averti oculos ne videant vanitatem; manus non ad avaritiam, sed ad eleemosynam magis extendi, quibus forte laborem imponere velit, prohibens latrocinia, sicut scriptum est (1): *Qui furabatur jam non furetur, magis autem laboret manibus suis quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti.*

9. Cæterum dum suas quibusque membris in hunc modum leges promulgat, & decreta proponit; interrumpunt subito vocem jubentis, & uno impetu clamant: Unde hæc nova religio? Facere jubes ut libet. Sed invenietur qui novis decretis obviet, qui novis legibus contradicat. Quis enim ille est? inquit. Et illa: Nimirum ipsa, quæ paralytica jacet in domo, & male torquetur. Ipsa est enim, in cujus nos pridem deputasti obsequium, si ignoras, ad obediendum utique concupiscentiis ejus. Expalluit miser ad hanc vocem, & confusus obmutuit. Anxiabitur enim in eo spiritus ejus. Ac membra

(1) *Ephes.* 4. 22.

bra quidem ad suam illam infelicissimam dominam incunctanter accedunt, ut adversus dominum crudeliter interpellent, & imperia duriora causentur. Plangit gula parsimoniæ sibi modum adhibitum, prohibitam crapulæ voluptatem. Oculus queritur inductas lachrymas, petulantiam interdictam. Quibus hæc & similia prosequentibus excitata & vehementer exacerbata voluntas: Somniumne est, inquit, an fabula quod narratis? Tum vero opportunum suæ tempus nacta querimoniæ lingua: Omnino, ait, sic est ut audistis. Nam & ego a fabulis & mendaciis jussa sum reticere, & nihil deinceps nisi serium, immo & penitus necessarium loqui.

10. Exilit igitur vetula furens, & totius oblita languoris, procedit horrentibus comis, veste lacera, pectore nudo, scalpens ulcera, frendens dentibus & arescens, atque ipsum inficiens aerem flatibus virulentis. Quidni confundatur, si quid adhuc superest rationis, ad talem miseræ voluntatis occursum & incursum? Hæc, inquit, est tota tui conjugii fides; sic compa-

te-

teris male patienti? Usque adeo super dolorem vulnerum meorum addere pepercisti? Subtrahendum forsitan ex immoderata dote aliquid videbatur: sed quid relinquitur hoc sublato? Solum hunc languendi miseræ præstitisti, & omnia ejus obsequia, quemadmodum sint distributa, aliquando cognovisti. Non autem si tibi forsitan morbi hujus pessimi, quo laboro, triplex malignitas excidisse potuit, sed non mihi. Siquidem voluptuosa sum, curiosa sum, ambitiosa sum; & ab hoc triplici ulcere non est in me sanitas a planta pedis usque ad verticem. Itaque fauces, & quæ obscœna sunt corporis, assignata sunt voluptati, quandoquidem velut de novo necesse est singula recenseri. Nam curiositati pes vagus, & indisciplinatus oculus famulantur. At vanitati quidem auris & lingua serviunt, dum per illam impinguat caput meum oleum peccatoris, per hanc ipsa suppleo quod in laudibus meis alii minus fecisse videntur. Valde enim delector & recipere ab aliis, &, cum opportune possum, etiam tradere aliis laudes meas, & meo & alieno ore semper cupiens prædicari.

Cui

Cui potiſſimum morbo tuum quoque ingenium plurima ſolet adhibere fomenta. Porro manus ipſas, quibus eſt undique liber motus, non uni ſpecialiter alicui operi deputamus, ſed modo vanitati, modo curioſitati, modo voluptati ſedulum ſatis exhibent famulatum. Quibus ita diſpoſitis, non mihi hæc omnia vel in uno ſatisfacere aliquando potuerunt, quod non ſatietur oculus viſu, nec auris impleatur auditu. Atque utinam inter ſpectandum totum aliquando corpus fieret oculus, aut inter prandendum in fauces membra omnia verterentur. Tunc id mihi modicum conſolationis, quod utcumque mendico tentas ſurripere? Dixit & cum indignatione & furore recedens: Teneo, inquit, longumque teneo.

11. Jam vero rationi ipſa vexatio dat intellectum, jam innoteſcit aliquatenus hujus negotii difficultas, jam præſumpta facilitas evaneſcit. Videt enim memoriam plenam ſpurcitiarum; videt abundantius alias atque alias influere ſordes; videt ipſas feneſtras morti patulas claudi omnino non poſſe; & quod præſidens voluntas languida dominetur,

ex

ex cujus ulceribus sanies universa profluxit. Videt denique anima sese contaminatam, nec per aliud, sed per proprium corpus, nec aliunde quam a seipsa. Est enim quiddam animæ, sicut memoria quæ inficitur, sic voluntas ipsa quæ inficit. Denique tota ipsa nihil est aliud quam ratio, memoria, & voluntas. Nunc autem & ratio minus habens, cæca quodammodo, quod hactenus ista non viderit: infirma omnino, quod ne agnita quidem prævaleat reparare (1): & memoria fœdissima pariter & fœtidissima; & voluntas languida, & horrendis ulceribus undique scaturiens invenitur. At ne quid ex omnibus quæ sunt hominis relinquatur, ipsum etiam corpus rebelle est; & singula membra fenestræ singulæ, quibus mors intrat ad animam, & incessanter exuberat ipsa confusio.

CA-

(1) *al.* temperare.

CAPUT VII.

Respiratio consolationis pauperibus spiritu, seu animæ miseriam suam agnoscenti.

12. Audiat ergo anima, quæcumque ejusmodi est, vocem divinam, & audiat cum stupore & admiratione dicentem (1): *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum celorum*: Quis spiritu pauperior eo, qui in toto spiritu suo non invenit requiem, non invenit ubi caput reclinet? Hoc quoque consilium pietatis, ut qui sibi displicet, placeat Deo; & qui propriam domum odit, domum utique plenam spurcitiæ & infelicitatis, invitetur ad domum gloriæ, domum non manu factam, æternam in cœlis. Nec mirum si ad hujus dignationis magnitudinem expavescit, si difficile credit huic auditui, si vehementi stupore admiratur, & ait: Ergone beatum hominem miseria facit? Cæterum quisquis ejusmodi es, non diffidas. Non mi-

(1) *Matt.* 7. 1.

MISERIA, sed misericordia facit beatum; sed hujus propria sedes miseria est. Aut certe beatum faciat ipsa miseria, ut humiliatio in humilitatem transeat, necessitas in virtutem (1): *Pluviam voluntariam*, inquit, *segregabis Deus hæreditati tuæ; & infirmata est, tu vero perfecisti eam*. Utilis prorsus infirmitas, quæ medici manum requirit: & salubriter a se deficit, quem perficit Deus. Sed quia non est via ad regnum Dei sine primitiis regni, nec sperare potest cœleste regnum, cui nec super propria membra adhuc regnare donatur; sequitur vox dicens; (2) *Beati mites, quoniam ipsi hæreditabunt terram*, ac si evidentius dicat: Mitiga efferos voluntatis motus, & crudelem bestiam mansuescere cura. Ligatus es: solvere studeas, quod rumpere omnino non possis. Eva tua (3) est. Vim facere, aut eatenus eam offendere nullo modo prævalebis.

CA.

(1) *Psal.* 67. 10. (2) *Matt.* 5. 4.
(3) *al. add.* vitæ.

CAPUT VIII.

Carnales voluptates, & divitias esse omnino vanas, fallaces, & momentaneas.

13. NEc mora, respirans homo inter hæc verba, atque id quoque facilius reputans, licet verecundus, accedit & delinire satagit viperam inflammatam. Arguit vitæ carnalis illecebras, & consolationes sæculares nugacitatis accusat, tamquam exiguas & indignas, sed & brevissimas quoque & perniciosissimas omnibus amatoribus suis. Super hoc, ait, nequam & inutili servo tuo & ipsa fatere. Nec enim inficiari potes, ne in modico quidem tibi universa ejus obsequia satisfacere aliquando potuisse. Voluptas gutturis, quæ tanti hodie æstimatur, vix duorum obtinet latitudinem digitorum: & ejus tam modicæ partis tam exigua delectatio quanta paratur sollicitudine, quantam deinde molestiam parit? Hinc monstruosius dilatantur renes & humeri, hinc tumentes

uteri non tam impinguantur, quam imprægnantur a ruina : & dum carnis onus ossa non sustinent, etiam morbi varii generantur. Sic libidinis illecebrosa vorago quantis laboribus & dispendiis, interdum & famæ vel honoris, aut etiam vitæ ipsius periculo computatur! (1) ut ad modicum flagrans sulfureus vapor furentes stimulis agat, & aptum par volantium, ubi male grata mella fuderit, nimis tenaci feriat icta corda morsu : cujus appetitus anxietatis & vecordiæ, actus abominationis & ignominiæ, exitus pœnitudinis & verecundiæ plenus esse dignoscitur.

14. Cæterum spectacula vana rogo quid corpori præstant, quidve animæ conferre videntur? At certe nihil in homine cui curiositas prosit invenies. Frivola prorsus & inanis ac nugatoria consolatio : & nescio quid illi durius imprecer, quam ut semper habeat quod requirat, qui jucundæ quietis pacem [2] fugitans, curiosa inquietudine delectatur. Liquet sane vel ex hoc ipso nihil his omnibus delectationis inesse, quorum SOLUS TRANSITUS juvat. Cæterum

(1) *Boet. lib. 3. de consol. metro 7.* (2) *al.* oti:

rum vanitas vanitatum quam nihil ſit, vel ex ipſo nomine manifeſtius judicatur. Vanus utique labor, qui ſtudio vanitatis aſſumitur (1). O doxa, doxa, ait Sapiens, in millibus mortalium nihil aliud (2), quam aurium inflatio vana! Et tamen quantam putas infelicitatem hæc ipſa non tam felix vanitas, quam vana felicitas parit? Hinc namque cæcitas cordis, ſicut ſcriptum eſt: *Popule meus, qui te beatificant, in errorem te inducunt*. Hinc cervicoſus furor animoſitatis, hinc ſuſpicionis labor anxius, hinc livoris crudele tormentum, & cremantis invidiæ miſerior, quam miſerabilior cruciatus: hinc divitiarum amor inſatiabilis longe amplius deſiderio torquet animam, quam refrigeret uſu ſuo: utpote quarum acquisitio quidem laboris, poſſeſſio timoris, amiſſio plena doloris invenitur. Poſtremo ubi multæ opes, multi etiam qui comedunt eas (3): & uſus quidem divitiarum apud alios, divitibus ſolum nomen cedit & ſollicitudo. Et in his omnibus pro tam exiguis, aut magis ne exiguis qui-

(1) *al.* abſumitur. (2) *Idem eod. lib. proſa 6.* (3) *Eccleſ. 5. 10.*

quidem, sed nullis, eam parvipendere gloriam, quam nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se, non tam insipientiæ quam infidelitatis esse videtur (1).

15. Nec immerito sane mundus hic positus in maligno, vana promissione deludit animas propriæ conditionis & nobilitatis oblitas, quas non pudeat porcis in ministerio subjugari, in desiderio sociari, nec sic tamen infelici edulio satiari. Unde enim hæc tanta pusillanimitas & abjectio tam miserabilis, ut egregia creatura capax æternæ beatitudinis & gloriæ magni Dei, utpote cujus sit inspiratione condita, similitudine insignita, cruore redempta, fide dotata, spiritu adoptata, miseram non erubescat sub putredine hac corporeorum sensuum gerere servitutem? Merito plane ne eos quidem apprehendere potest, quæ talem deserens sponsum, tales sequitur amatores (2). Merito siliquas esuriit, & non accepit, qui porcos pascere maluit, quam paternis epulis satiari. Insanus siquidem labor pa-

(1) *al.* dignoscitur. (2) *Luc.* 15. 16.

pascere sterilem quæ non parit, & viduæ benefacere nolle: omittere curam cordis, & curam carnis agere in desiderio: impinguare & fovere cadaver putridum, quod paulo post vermium esca futurum nullatenus dubitatur. Nam & servire mammonæ, & avaritiam colere, quod est servitus idolorum, aut vanitatem sectari, prorsus degeneris animæ indicium esse quis nesciat?

16. Esto tamen, magna sint & honesta quæ mundus interim amatoribus suis erogare videtur: sed infida esse quis nesciat? Certa nimirum eorum brevitas, & ipsius quoque brevitatis finis incertus. Sæpe viventem deserunt, nam morientem nec raro sequuntur. Quid vero in rebus humanis certius morte, quid hora mortis incertius invenitur? Non miseratur inopiam, non divitias reveretur, non generi cujuslibet, non moribus, non ipsi denique parcit ætati: nisi quod senibus quidem in januis, adolescentibns autem in insidiis est. Infelix proinde, qui in hujus vitæ tenebris & lubrico fidens, perituram insumit operam; nec adver-

tit quoniam vapor eſt ad modicum parens, & vanitas vanitatum. Obtinuiſti tandem, ambitioſe, quam ex longo tempore concupieras dignitatem? ſerva quod habes. Impleſti, pecunioſe, loculos tuos? ſollicitus eſto ne perdas. Uberes fructus attulit ager tuus? dirue horrea tua, ut majora ædifices; muta quadrata rotundis, dic animæ tue [1]: *habes multa bona repoſita in annos plurimos*. Erit enim qui dicat: *Stulte, hac nocte animam tuam repetent a te: quæ autem paraſti, cujus erunt?*

17. Atque utinam tantum congregata perirent, & non deterius ipſe quoque periret congregator eorum. Eſſet utique tolerabilius perituro, quam peremptorio inſudare labori. Nunc vero ſtipendia peccati mors: & qui in carne ſeminat, de carne metet corruptionem. Nec enim opera noſtra tranſeunt, ut videntur: ſed temporalia quæque velut eternitatis ſemina jaciuntur. Stupebit (2) inſipiens, cum ex hoc modico ſemine copioſam viderit exurgere meſſem, ſeu bonam, ſeu malam, pro diverſa qualitate ſementis. Hoc qui cogi-

(1) *Luc.* 12. 29. (2) *al. male* ſuperbit.

gitat, nullum omnino parvum reputat esse peccatum, quod futuram messem potius æstimet, quam sementem. Seminant ergo dum nesciunt, & seminant dum occultant homines iniquitatis mysteria, dum vanitatis consilia celant, dum perambulant in tenebris negotia tenebrarum.

CAPUT IX.

Quod impossibile sit peccantem latere.

18. Parietes, inquit, sunt undique: quis me videt? Esto nemo te videat: non tamen nullus. Videt te Angelus malus, videt te Angelus bonus, videt & bonis & malis major Angelis Deus, videt accusator, videt testium multitudo, videt & ipse Judex, cujus te oportet assistere tribunali: sub cujus sane oculis velle delinquere tam insanum, quam horrendum incidere in manus Dei viventis. Noli esse securus: latent insidiæ, quas latere non possis. Latent, inquam, insidiæ, quas ut deprehendere ipse non potes sic non potes ipse non deprehendi. Audit

pla-

plane qui plantavit aurem; & qui finxit oculum, ipse considerat (1). Non illius solis arcet radios maceria lapidum, quos ipse creavit; non vel ipse corporis hujus paries veritatis excludit aspectum. Nuda sunt ejus oculis omnia, penetrabilior est ancipiti gladio. Ipsas quoque non modo cernit, sed & discernit cogitationum vias, & medullas affectionum. Denique si non totam humani cordis abyssum, & quicquid in ipso latet inspiceret pro ipso, non ille jam nil sibi conscius judicantis sese Domini sententiam tantopere formidaret: (2) *Mihi*, inquit, *pro minimo est, ut a vobis judicer, aut ab humano die, sed neque meipsum judico. Nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc justistificatus sum. Qui autem judicat me, Dominus est.*

19. Si tu objecti parietis, aut cujuslibet simulationis prætentu, humana frustrari posse judicia gloriaris; certus esto, non illum vera crimina præterire, qui de falsis etiam accusare criminibus consuevit. Si tantopere ejus, qui nihilo minus forte tuam vereatur, pro-

(1) *Ps.* 93. 9. (2) 1. *Cor.* 4. 3.

proximi conſcientiam reformidas; multo minus eos contemnas, quibus odioſa magis iniquitas, & longe amplius execrabilis corruptio eſt. Si denique Deum non times, & ſolos hominum revereris aſpectus; memor eſto hominem Chriſtum hominum facta ignorare non poſſe; ut quod coram me attentare minime prorſus auderes, multo minus audeas coram ipſo, quodque non dico non liceret, ſed nec liberet quidem præſumere vidente conſervo, inſpiciente Domino vel cogitare penitus exhorreſcas. Alioquin ſi carnis oculum magis, quam gladium, qui carnes habet devorare, formidas: & is quoque timor quem times, eveniet tibi, & accidet quod vereris [1]. Nihil opertum quod non reveletur, vel occultum quod non ſciatur. Arguentur a luce in lucem prolata opera tenebrarum, nec modo obſcœnitatum abominanda ſecreta, ſed iniqua commercia vendentium ſacramenta, & fraudulenta ſuſurria(2) adinvenientium dolos, & judicia ſubvertentium, qui novit omnia

(1) *Luc.* 12. 2. (2) *al.* ſuſpiria.

nia, nota faciet universis, cum cœperit scrutator ille cordis & rerum scrutari Jerusalem in lucernis.

CAPUT X.

Non solum declinando a malo, sed & faciendo bonum salutem obtineri.

20. QUid ergo facturi sunt, immo potius quid passuri qui crimina commiserunt, ubi audituri sunt [1]: *Ite in ignem æternum*, qui pietatis opera non fecerunt. Quando vero admittetur ad Nuptias, qui nec lumbos præcinxit ut abstineret a malo, nec lucernam tenuit ut faceret bonum: quando nec virginitatis integritas, nec lampadum claritas solius olei poterit excusare defectum? aut quis illos manere credendus est cruciatus, qui in hac vita non solum mala, sed forte pessima perpetrant; si sic sunt cruciandi qui hic bona receperunt, ut in medio flammæ æstuantibus linguis, ne minimæ quidem stillæ obtinere refrigerium queant? Caveamus ergo mala ope-

(1) *Matth.* 25. 41.

opera, nec includentis sagenæ fiducia (1) libere intra Ecclesiam delinquamus: hoc scientes, quia non omnes quos sagena trahit, piscatorum vasa recipient; sed erit cum ad littus venerint, eligent bonos in vasa, malos autem foras mittent. Neque hoc contenti lumborum cingulo, accendamus etiam lucernas nostras, & instanter operemur bonum, cogitantes, quod omnis arbor, non modo quæ malum fecerit fructum: sed etiam quæ bonum non fecerit, excidetur, & in ignem mittetur, (2) illum utique ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus.

21. Cæterum sic declinemus a malo, & faciamus bonum, ut inquiramus pacem, non gloriam prosequamur. Illa enim Dei est, & eam alteri non dabit [3]: *Gloriam*, inquit, *meam alteri non dabo*. Et dicebat homo secundum cor Dei: *Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam*. Recordemur etiam Scripturæ dicentis: *Si recte offeras & non recte dividas, peccasti*. Recta est, fratres, illa nostra di-

(1) *Matth.* 13. 48. (2) *Matth.* 25. 41.
(3) *Isa.* 42. 8. *Ps.* 113. 6. *Gen.* 4. juxta LXX.

divisio, nemo detrectet. Alioquin si cui forsitan minus placet, sciat non nostram esse, sed Angelorum. Priores enim Angeli cecinerunt [1]: *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*. Servemus ergo in vasis oleum, ne forte [quod absit] clausas jam nuptiarum januas frustra pulsantes, verbum audiamus amarum, & deintus nobis sponsus respondeat(2): *Nescio vos*. Adhuc tamen mors posita est, non modo secus iniquitatem, sterilitatem, vanitatem, sed & secus introitum ipsius etiam voluptatis. Quocirca opus est fortitudine adversus tentamenta peccati, ut rugienti leoni resistamus fortes in fide, & ignita ipsius jacula hoc ipso clypeo viriliter repellamus. Opus est justitia, ut operemur bonum. Opus prudentia, ne cum fatuis virginibus reprobemur. Opus denique temperantia, ne voluptatibus indulgentes, audiamus aliquando quod miser ille, epularum pariter & vestium splendore finito, dum misericordiam precaretur, audivit [3]; *Memento fili, quod recepisti* bo-

(1) *Luc.* 2. 14. (2) *Matth.* 25. 2.
(3) *Luc.* 16. 25.

bona in vita tua, & Lazarus similiter mala : nunc autem hic consolatur, tu vero cruciaris. Plane terribilis Deus in consiliis super filios hominum ! sed si terribilis est, etiam misericors invenitur, dum futuri formam judicii non occultat. Anima enim quæ peccaverit, ipsa morietur (1) : Palmes qui fructum non fecerit, excidetur : Virgo cui defuerit oleum, a nuptiis excludetur : & qui bona receperit in hac vita, cruciabitur in futura. Quod si forte contingat in uno quolibet simul hæc quatuor inveniri, ea plane extrema desperatio est.

CAPUT XI.

Converti molientes acrius a solitis vitiis tentari, ipsis vero luctum esse necessarium.

22. Hæc igitur & his similia intus suggerit ratio voluntati, eo copiosius, quo perfectius illustratione spiritus edocetur. Fælix sane, cujus voluntas sic cesserit & acquieverit con-

(1) *Ezech.* 18. 4. *Joan.* 15. 2. *Matt.* 25. 12.

consilio rationis, ut a timore concipiens, promissionibus deinceps cœlestibus foveatur, & parturiat spiritum salutis. At forte invenietur rebellis & obstinata voluntas, nec impatiens solum, sed & monitis pejor, & durior, & adhibitis acerbior blandimentis. Invenietur forsitan, quæ nihil mota suggestionibus rationis, immo & gravi furore commota respondeat, dicens: Quousque vos patior? prædicatio vestra in me non capit. Scio quod astuti estis: sed astutia vestra in me locum non habet. Forte & advocans membra singula, solita amplius solitis jubet obedire concupiscentiis, nequitiis deservire. Hinc nimirum est illud quod quotidianis discimus experimentis, eos qui converti deliberant, tentari acrius a concupiscentia carnis, & urgeri gravius in operibus luti & lateris, qui Ægyptum egredi, & Pharaonis imperium effugere moliuntur.

23. Utinam autem qui ejusmodi est, declinet impietatem, & terribile illud profundum caveat, de quo scriptum est (1) *Impius cum venerit in profun-*

(1) *Proverb.* 18. 3.

fundum malorum , contemnit . Fortissima siquidem portione curatur, & periclitatur facile , nisi multa sollicitudine studeat medici obtemperare consiliis, observare præcepta. Vehemens est tentatio, & proxima desperationi, nisi totum colligat, & ad miserandum animæ suæ, quam adeo miseram & miserabilem videt, convertat affectum , & audiat vocem dicentem (1): *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur* . Lugeat abundanter, quia lugendi tempus advenit: & ad sorbendas juges lachrymas ista sufficiunt . Lugeat , sed non sine pietatis affectu, & obtentu consolationis . Consideret nullam sibi in seipso, sed omnia plena miseriæ & desolationis . Consideret non esse bonum in carne sua; sed & in sæculo nequam nihil nisi vanitatem & afflictionem spiritus contineri . Consideret , inquam , nec intus, nec subtus, nec circa se sibi occurrere consolationem ; ut vel tandem aliquando discat quærendam sursum, & desursum esse sperandam. Lugeat sane interim plangens dolorem suum, exitus aquarum deducat oculus

(1) *Matth. 5. 5.*

ejus, & palpebra non requiescat. Nimirum purgatur lachrymis oculus ante caligans, & acuitur visus, ut intendere possit in serenissimi luminis claritatem.

CAPUT XII.

Quomodo voluntas suaviter inducenda ad amandum, & desiderandum cælestia.

24. EX hoc sane suspiciat per foramen, prospiciat per cancellos, prædulcem radium prosequatur obtutu, & Magorum sedulus imitator, lumen lumine quærat. Inveniet enim locum tabernaculi admirabilis, ubi panem Angelorum manducet homo; inveniet paradisum voluptatis plantatum a Domino; inveniet hortum floridum & amœnissimum; inveniet refrigerii sedem, & dicet; O si audiat vocem meam misera illa voluntas, ut ingrediens videat bona, & visitet locum istum! hic nimirum inveniet requiem ampliorem, & me quoque eo minus inquietabit, quo minus inquietabitur ipsa. Neque enim mentitur qui dixit;

Tol-

(1) *Tollite jugum meum super vos, & invenietis requiem animabus vestris*. In hujus fide promissionis exacerbatam blandius alloquatur, & simulata quadam hilaritate, spiritu mansuetudinis eam conveniens dicat: Cesset penitus indignatio tua. Non ego sum qui te offendere possim. Tuum est corpus, tuus & ego ipse: non est quod timeas, non est quod verearis. Nec mirum, si forte amarius adhuc reddiderit illa responsum, ut dicat, quia multæ cogitationes ad insaniam te adduxerunt. Sustineat interim æquanimiter, ac dissimulet omnino quod agitur, donec inter loquendum inducens alia pro aliis, opportune aliquando inferat, dicens: Inveni (2) hodie hortum pulcherrimum, & amœnissimum locum. Bonum esset illic nos esse: nam & tibi nocet in hoc lecto ægritudinis, in hoc doloris strato versari, in hoc cubili tuo gravi corde compungi. Aderit Dominus quærenti se, animæ speranti in se: aderit votis supplicibus, & verbis ejus efficaciam ministrabit. Excitabitur desiderium vo-

 lun-

(1) *Matth.* 11. 29. (2) *al.* intravi.

luntatis, ut non modo videre locum, sed & introire paulatim, & mansionem inibi facere concupiscat.

CAPUT XIII.

Conversos mira suavitate ac deliciis vitæ piæ ac spiritualis refici.

25. NEc vero locum reputes corporalem paradisum hunc voluptatis internæ. Non pedibus in hunc hortum, sed affectibus introitur. Nec terrenarum tibi commendatur arborum copia, sed virtutum utique spiritualium jucunda decoraque plantatio. Hortus conclusus, ubi fons signatus in quatuor capita derivatur, & ex una sapientiæ vena virtus quadripartita procedit. Splendidissima quoque inibi lilia vernant: & cum flores apparent, etiam vox turturis auditur. Illic nardus sponsæ fragrantissimum præstat odorem, & cætera quoque aromata fluunt; austro spirante, aquilone fugato. Ibi media est arbor vitæ, malus illa de Cantico (1), cunctis pretiosior lignis sylvarum, cujus

(1) *Cant.* 2. 3.

jus & umbra sponsam refrigerat, & fructus dulcis gutturi ejus. Ibi continentiæ nitor, & sinceræ veritatis intuitus oculos cordis irradiat: auditui quoque dat gaudium & lætitiam dulcissima vox consolatoris interni. Ibi quibusdam spei naribus influit jucundissimus odor agri pleni, cui Dominus benedixit. Ibi avidissime prælibantur incomparabiles deliciæ charitatis; & succisis spinis ac vepribus, quibus antea pungebatur, unctione misericordiæ perfusus animus in conscientia bona feliciter requiescit. Quæ quidem non inter vitæ æternæ præmia, sed inter temporalis militiæ stipendia deputantur; nec ad futuram pertinent, sed ad eam magis quæ nunc est Ecclesiæ promissionem. Hoc enim centuplum est, quod in hoc sæculo sæculi comtemptoribus exhibetur (1). Nec tibi illud nostro speraveris eloquio commendandum. Solus spiritus est qui revelat: sine causa paginam consulis; experientiam magis require. Sapientia est, cujus pretium nescit homo. De occultis trahitur, nec in terra suaviter vi-

(1) *Matth.* 19.

viventium invenitur ista suavitas. Nimirum suavitas Domini est: nisi gustaveris, non videbis: (1) *Gustate*, inquit, *& videte, quoniam suavis est Dominus*. Manna absconditum est, nomen novum est, quod nemo scit, nisi qui accipit. NON illud eruditio, sed unctio docet: nec scientia, sed conscientia comprehendit. Sanctum est, margaritæ sunt, nec faciet ipse quod prohibet (2), qui cœpit facere & docere. Neque enim canes aut porcos jam reputat, quos prioribus abrenuntiantes facinoribus, atque flagitiis etiam consolatur per Apostolum, dicens (3): *Hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis*. Tantum caveat, ne revertatur canis ad vomitum, nec (4) sus lota ad volutabrum luti.

CA-

(1) *Psal.* 33. 8. (2) *nim.* dare sanctum canibus, &c. (3) 1. *Cor.* 6. 11. (4) *al*, vel.

CAPUT XIV.

In terrenis non esse ullam satietatem, nisi fastidio conjunctam: at cœlestium desideria experiendo semper crescere.

26. IN hujus ergo ostio paradisi divini susurri vox auditur, sacratissimum secretissimumque consilium, quod absconditum est a sapientibus, & prudentibus, parvulis revelatur. Cujus sane vocis auditum non sola jam ratio capit, sed gratanter eum communicat & voluntati (1): *Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur*. Altissimum plane consilium, & inæstimabile sacramentum. Fidelis sermo & omni acceptione dignus, qui de cœlo nobis a regalibus sedibus venit. Facta est enim valida fames in terra, & omnes jam non egere cœpimus, sed ad extremam devenimus egestatem. Denique & comparati sumus jumentis insipientibus, & similes facti sumus illis: etiam porcorum fili-

(1) *Matth.* 5. 6.

quas insatiabiliter esurimus. Qui pecuniam diligit, non satiatur: qui luxuriam, non satiatur, qui gloriam quærit, non satiatur: denique qui mundum amat, numquam satiatur. Novi ego homines satiatos hoc mundo, & ad ejus omnem memoriam nauseantes, Novi satiatos pecunia, & satiatos honoribus, satiatios voluptatibus & curiositatibus hujus mundi, nec mediocriter, sed usque ad fastidium satiatos. Et facile est cuique nostrum hanc satietatem per Dei gratiam obtinere. NEQUE enim parit hanc copia, sed contemptus. Sic fatui filii Adam, porcorum vorando siliquas, non esurientes animas, sed esuriem ipsam pascitis animarum, Sola nimirum hoc edulio inedia vestra nutritur, sola fames alitur cibo innaturali. Et dico planius ex. gr., unum sumens e multis quæ humana vanitas concupiscit. Non prius satiabuntur corda hominum auro, quam aura corpora satientur. Nec indignetur avarus: & de ambitiosis & luxuriosis, etiam & de facinorosis eam sententia est. Si quis mihi forte non credit, experientiæ credat, vel propriæ, vel multorum. 27.

27. Quis in vobis eſt, fratres, qui ſatiari cupiat, & deſiderium ſuum optet impleri? Incipiat eſurire juſtitiam; & non poterit non ſatiari, panes illos deſideret, qui in domo patris abundant; & inveniet ſeſe continuo ſiliquas faſtidire porcorum. Guſtum juſtitiæ vel exiguum ſtudeat experiri, ut eo ipſo deſideret amplius, & amplius mereatur, ſicut ſcriptum eſt (1): *Qui edit me adhuc eſuriet; qui bibit me, adhuc ſitiet*, hoc enim cognatum magis ſpiritui, & naturalius deſiderium vehementius occupat cor humanum, cæteraque viriliter deſideria pellit. Sic nimirum fortem armatum fortior ſuperat, ſic clavus clavo ſolet extundi (2): *Beati*, ergo, *qui eſuriunt & ſitiunt juſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur*. Nondum quidem ipſa, qua non ſatiabitur homo: & vivet; ſe cæteris univerſis, quæ prius inſatiabiliter fuerunt concupita: ut ex hoc ſibi voluntas ad ſerviendum prioribus concupiſcentiis corpus vindicare deſiſtens, rationi prorſus exponat, magis autem urgeat ipſa ſervire juſtitiæ in-

(1) *Eccl.* 24. 29. (2) *Matth.* 5. 6.

in sanctificationem, non minore zelo, quam prius exhibuisset servire iniquitati ad iniquitatem.

CAPUT XV.

Purganda memoria peccatorum a sordibus fiducia divinæ misericordiæ.

28. CÆterum jam & voluntate mutata, in servitutem redacto corpore, velut siccato jam aliquatenus fonte & oppilato foramine, tertium adhuc, idque gravissimum restat, de purganda scilicet memoria, & exhaurienda sentina. Quomodo enim a memoria mea excidet vita mea? Membrana vilis & tenuis atramentum forte prorsus imbibit: qua deinceps arte delebitur? Non enim superficie tenus tinxit; sed prorsus totam intinxit. Frustra conarer eradere: ante scinditur charta, quam inserti characteres deleantur. Ipsam enim forte memoriam delere posset oblivio, ut videlicet mente captus eorum non meminerim, quæ commisi. Cæterum ut memoria integra maneat, & ipsius maculæ deleantur

tur , quæ novacula posset efficere ? Solus utique sermo vivus & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti (1): *Dimittuntur tibi peccata tua*. Murmuret Pharisæus, & dicat [2]: *Quis potest dimittere peccata ; nisi solus Deus ?* Mihi enim qui id loquitur, Deus est, & non æstimabitur (3) alius ad illum, qui adinvenit omnem viam disciplinæ, & dedit illam Jacob puero suo, & Israel dilecto suo: post hæc in terris visus est, & cum hominibus conversatus est. Hujus indulgentia delet peccatum ; non quidem ut a memoria excidat, sed ut quod prius inesse pariter & inficere consuevisset, sic de cætero insit memoriæ, ut eam nullatenus decoloret. Multorum enim nunc peccatorum, quæ vel a nobis, vel ab aliis commissa novimus, recordamur : sed propria quidem inquinant, aliena non nocent. Ut quid hoc, nisi quod in his erubescimus singulariter, hæc nobis singulariter imputanda veremur ? Tolle damnationem, tolle timorem, tolle confusionem ; quæ quidem omnia plena re-

missi-

(1) *Marc.* 2. 5. (2) *Ibidem*. (3) *Baruch.* 3. 17.

missio tollit: & non modo non oberunt, sed etiam cooperabuntur in bonum, ut devotas ei referamus gratias qui remisit,

CAPUT XVI.

Misericordiam divinam obtineri, miserendo sibi ipsi primum; deinde proximo.

29. JAm vero supplicanti pro ea, congrue respondetur: (1) *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur*. Miserere ergo animæ tuæ, qui Deum tibi vis misereri. Lava per singulas noctes lectum tuum, lacrhymis tuis stratum tuum rigare memento. Si compateris tibi ipsi, si laboras in gemitu pœnitentiæ, [primus hic gradus misericordiæ est] misericordiam utique consequeris. Quod si forte magnus & multus peccator es, & magnam quæris misericordiam, ac multitudinem miserationum; tu quoque misericordiam tuam magnificare & multiplicare labora, reconciliatus esto tibi ipsi: nam & tibi gravis factus eras

(1) *Matth.* 5. 7.

eras, quod positus esses contrarius Deo. Ex hoc sane in domo propria reformata pace, eamdem necesse est prius erga proximos dilatari, ut novissime [1] osculetur te & ipse osculo oris sui, & quemadmodum scriptum est, reconciliatus pacem habeas ad Deum. Dimitte his qui in te peccaverunt, & dimittetur tibi quod ipse peccasti, dum secura conscientia oraveris Patrem, & dixeris [2]: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*. Si forte quempiam defraudaveris, redde vel simplum: quod superest da pauperibus, & misericordiam præstans, misericordiam consequeris (3). Si fuerint peccata tua sicut coccinum, quasi nix dealbabuntur: & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt. Ut non confundaris super cunctis adinventionibus tuis quibus prævaricatus es, in quibus nunc erubescis; fac eleemosynam, si non potes de terrena substantia, da voluntate bona: & omnia munda erunt; non modo illuminata ratio, & correcta voluntas, sed ipsa

(1) *Rom.* 5. 1. (2) *Matth.* 6. 12.
(3) *Isa.* 18.

ipſa quoque memoria munda erit: ut ex hoc jam voceris ad Dominum, & audias vocem dicentis: *Beati mundo corde*.

CAPUT XVII.

Oculos cordis continuo mundandos, ut Deus videri poſſit.

30. BEati (1) *mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt*. Magna promiſſio, fratres mei; & totis deſideriis affectanda. Hæc enim viſio, confirmatio eſt, ſicut Joannes Apoſtolus ait (2): *Nunc Filii Dei ſumus, ſed nondum apparuit quid erimus. Scimus quia cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quia videbimus eum ſicuti eſt*. Hæc viſio vita æterna eſt, ſicut ipſa in Evangelio Veritas ait: (3) *Hæc eſt vita æterna: ut cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum*. Odibilis macula, quæ beatam hanc nobis adimit viſionem, & execrabilis negligentia, qua diſſimulamus inte-

(1) *Matth.* 5. 8. (2) 1. *Joan.* 3. 2. (3) *Joan.* 17. 3.

terim illius oculi mundationem. Ut enim corporeus nobis visus aut humore interiori, aut exterioris injectione pulveris impeditur: sic & intuitus spiritualis interdum quidem propriæ carnis illecebris, interdum curiositate sæculari & ambitione turbatur. Quod quidem non minus nos experientia propria, quam divina pagina docet, ubi legitur scriptum [1]: *Corpus quod corrumpitur, aggravat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem*. In utroque tamen solum quod hebetat & confundit obtutum, peccatum est, nec aliud inter oculum & lucem, inter Deum & hominem separare videtur. Quandiu enim in hoc corpore sumus, peregrinamur a Domino. Non utique corporis est culpa, hujus scilicet, quod gerimus corpus mortis: magis autem quod corpus peccati sit caro, in qua bonum non est, sed potius lex peccati. Interdum tamen corporeus oculus, non adhuc festuca manente, sed jam sublata vel exsufflata, aliquandiu caligare videtur, quod quidem & ipsum in interiori oculo qui in spiritu am-

(1) *Sap.* 9. 15.

ambulat, sæpius experitur. Neque enim ubi ferrum extraxeris, continuo vulnus redditum est sanitati: sed tunc primum necesse est adhibere fomenta, & operam dare curationi. Nemo ergo sentinam ejiciens, mundatum sese protinus arbitretur: quin immo noverit se multis interim purificationibus egere. Nec modo lavandum aqua, sed & purgandum & examinandum igni, ut dicat (1): *Transivimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium* [2]. *Beati* ergo *mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*: nunc quidem per speculum in ænigmate; in futuro autem facie ad faciem, ubi nimirum faciei nostræ fuerit consummata munditïes, ut sibi eam exhibeat gloriosam, non habentem maculam neque rugam.

CAPUT XVIII.

Pacificos merito beatificari nomine filiorum Dei.

31. UBi opportune illico subinfertur: (3) *Beati pacifici, quoniam fi-*

(1) *Ps.* 65. 12. (2) *Mat.* 5. 8. (3) *Mat.* 5. 8.

filii Dei vocabuntur. Est enim homo pacatus, qui bona pro bonis reddens, quantum in se est, nemini vult nocere. Est alius patiens, qui non reddens mala pro malis, etiam potens est sustinere nocentem. Est & pacificus, qui bona pro malis reddens, in promptu habet & prodesse nocenti. Primus quidem parvulus est, & facile scandalizatur: nec facile qui hujusmodi est, in hoc sæculo nequam & pleno scandalis poterit obtinere salutem. Secundus, ut scriptum est, in patientia sua possidet animam suam (1). Nam tertius quidem non modo suam possidet, sed & multorum animas lucrifacit. Primus, quantum in ipso est, pacem habet: secundus pacem tenet: tertius pacem facit. Merito proinde beatificatur nomine filii, quod opus filii impleverit, ut post suam non ingratus reconciliationem (2), etiam alios reconciliet Patri suo, siquidem qui bene ministraverit, bonum gradum sibi acquirit; nec in domo patris gradus melior credendus est, quam filii (3). Si enim filii, & hæredes: hæredes quidem

(1) *Luc.* 21. 19. (2) 1. *Tim.* 3. 13.
(3) *Rom.* 8. 17.

Dei, cohæredes autem Christi, ut quemadmodum ipse dicit, ubi ipse est, ibi sit & minister suus (1). Fatigavimus vos prolixitate sermonis, & detinuimus ultra quam oporteret. Ex hoc jam finem loquacitati nostræ, quem non imperat verecundia, videtur imperare vel hora. Mementote tamen Apostoli, quem aliquando verbum prædicationis usque in mediam noctem legitis protraxisse; [2] *Utinam* adhuc, ut ipsius verbis utar, *sustineatis modicum quid insipientiæ meæ. Æmulor enim vos Dei æmulatione*.

CAPUT XIX.

Graviter perstringit ambitiosos, qui temere & indigne sacras Ecclesiæ functiones usurpant.

32. Filioli, quis demonstrabit vobis fugere a ventura ira? NEMO enim magis iram meretur, quam amicum simulans inimicus. Juda osculo tradis filium hominis, homo unanimis, qui simul mecum dulces capiebas

(1) *Joan.* 12. 26. (2) 2. *Cor.* 11. 16.

bas cibos, qui in paropside manum pariter intinxisti! Non est tibi pars in oratione, qua orat ad Patrem & dicit (1): *Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt*. Væ vobis qui clavem tollitis non scientiæ solum, sed & auctoritatis! nec ipsi introitis, & multipliciter impeditis quos introducere debuistis. Tollitis enim, & non accipitis claves. De quibus Dominus quæritur per Prophetam (2): *Ipsi regnaverunt, & non ex me: principes extiterunt, & ego non vocavi eos*. Unde tantus prælationis ardor, unde ambitionis impudentia tanta, unde vesania tanta præsumptionis humanæ? Audetne aliquis vestrum terreni cujuslibet reguli, non præcipiente aut etiam prohibente eo, occupare ministeria, præripere beneficia, negotia dispensare? Nec tu Deum putes, quæ in magna domo sua a vasis iræ aptis in interitum sustinet, approbare. Multi quidem veniunt, sed considera quis vocetur. Ordinem ipsum dominici sermonis attende (3). *Beati*, inquit, *mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*.

 ac

(1) *Luc.* 24. (2) *Osee* 8. 4. (3) *Mat.* 5. 8.

ac deinde: *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur*. Mundicordes utique vocat Pater cœlestis, qui non quærunt quæ sua sunt, sed quæ Jesu-Christi: nec quod sibi utile, sed quod multis: (1) *Petre*, inquit, *amas me? Domine, tu scis quia amo te. Pasce*, ait, *oves meas*. Quando enim sic amatas oves committeret non amanti? Nimirum hoc quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur. VÆ ministris infidelibus, qui necdum reconciliati, reconciliationis alienæ negotia, quasi homines qui justitiam fecerint, apprehendunt. VÆ filiis iræ, qui pacificorum sibi usurpare gradus & nomina non verentur. VÆ filiis iræ, qui fideles sese mediatores pacis, ut peccata populi comedant, mentiuntur. VÆ qui ambulantes in carne, Deo placere non possunt, & placare velle præsumunt.

33. Non miramur, fratres, quicumque præsentem statum Ecclesiæ miseramur; non miramur de radice colubri regulum orientem. Non miramur, si vindemiat vineam Domini, qui institutam a Domino prætergreditur

viam

(1) *Joan.* 21. 17.

viam. Impudenter enim pacifici gradum & filii Dei vices occupat homo, qui nec primam quidem adhuc vocem Domini ad cor revocantis audivit: aut si quando forsitan cœperit audire, resiliens fugit ad folia, ut absconderetur in eis. Propterea necdum peccare quievit, sed longam adhuc trahit restem: necdum factus est vir videns paupertatem suam, sed dicit, quia dives sum, & nullius egeo, cum sit pauper, & nudus, & miser, & miserabilis. Nihil illi de spiritu mansuetudinis, quo præoccupatos in delicto possit instruere, considerans seipsum, ne & ipse tentetur. Compunctionis lachrymas nesciens, lætatur magis cum male fecerit, & in rebus pessimis exultat. Nimirum unus eorum est, quibus Dominus ait (1): *Væ vobis qui ridetis nunc, quoniam flebitis.* Pecuniam, non justitiam concupiscit; oculi ejus omne sublime vident. Insatiabiliter esurit dignitates, gloriam sitit humanam. Procul ab eo misericordiæ viscera: sævire potius & tyrannum exhibere lætatur; quæstum æstimat pietatem: Quid de munditia cordis loquar?

(1) *Luc. 6. 25.*

Utinam non illud oblivioni dedisset tamquam mortuus a corde! utinam non esset columba seducta non habens cor! utinam esset quod vel deforis est mundum, nec ea quæ corporalis est maculata tunica inveniretur, ut obediret vel in hac parte dicenti (1): *Mundamini qui fertis vasa Domini*.

CAPUT XX.

Arguit incontinentes, qui sacros Ordines impudenter temerare non verentur.

34. Non accusamus universitatem, sed nec universitatem possumus excusare. Reliquit sibi Dominus multa millia. Alioquin nisi eorum nos excusaret justitia, & illud nobis semen sanctum Dominus Sabaoth reliquisset, olim jam sicut Sodoma subversi essemus, & sicut Gomorrha similiter periissemus. Dilatata siquidem videtur Ecclesia; ipse etiam Cleri sacratis-

(1) *Isa.* 52. 1.

tissimus Ordo : fratrum (*a*) numerus super numerum multiplicatus est. Verum etsi multiplicasti gentem, Domine, non magnificasti lætitiam, dum nihil minus apparet decessisse meriti, quam numeri accessisse. Curritur passim ad sacros Ordines, & reverenda ipsis quoque spiritibus angelicis ministeria homines apprehendunt sine reverentia, sine consideratione. Neque enim signum regni occupare cœlestis, aut illius timent imperii gestare coronam, in quibus avaritia regnat, ambitio imperat, dominatur superbia, sed & iniquitas, luxuria etiam principatur: in quibus & pessima forte appareat intra parietes abominatio, si juxta [1] Exechielis prophetiam parietem fodiamus, ut in domo Dei videamus horrendum. Siquidem post fornicationem, post adulteria, post incestus, nec ipsæ quidem

 apud

(*a*) Varia est hujus loci lectio in editis. Editio Spirensis anno 1501. habet. *sacratissimus Ordo super numerum multiplicatus est.* Editio anni 1520. nostram habet : ubi *Fratrum* nomine forsan intelliguntur Cardinales, ut in epistola 48.

[1] *Ezech*, 8. 8.

apud aliquos ignominiæ passiones & turpitudinis opera desunt. Utinam non fierent quæ usque adeo non conveniunt, ut (1) nec Apostolum scribere hæc, nec nos dicere oporteret: utinam nec dicentibus crederetur, quod humanum aliquando occupaverit animum tam abominanda cupido.

35. Numquid non olim civitates illæ, spurcitiæ hujus matres, divino prædamnatæ judicio, & incendio sunt deletæ (2)? Numquid non gehennalis flamma moram non sustinens, execrabilem illa prævenit tollere nationem, quod ipsius specialiter essent peccata manifesta præcedentia ad judicium? Numquid non & ipsam, utpote consciam tantæ confusionis, tellurem absumpsit ignis, sulfur, & spiritus procellarum? Numquid non in lacum horribilem solum omne redactum est? Amputata sunt hydriæ capita quinque, sed heu innumera surrexerunt. Quis reædificavit urbes flagitii? quis turpitudinis mœnia dilatavit? quis estendit propagines virulentas? Væ, væ, inimicus homi-

num

(1) *al.* utinam. *Roman.* 1. *Ephes.* 5.
(2) *Gen.* 19.

num sulfurei illius incendii reliquias infelices circumquaque dispersit, execrabilis illo cinere Ecclesiæ corpus adspersit, & ipsorum quoque ministrorum ejus nonnullos sanie fœtidissima spurcissimaque respersit. Heu! genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis, quis inter tua illa primordia tam divina, & spiritualibus affluentem charismatibus Christianæ Religionis ortum, credere posset, posse talia in te aliquando reperiri?

36. Ingrediuntur cum hac macula tabernaculum Dei viventis; inhabitant cum hac macula templum, sanctum Domini polluentes, judicium multiplex accepturi, quod & tam gravissimas conscientias gerunt, & nihilominus sese ingerunt in sanctuarium Dei. Tales enim non modo non placant Deum, sed & magis irritant, dum videntur in cordibus suis dicere: Non requiret. Irritant plane & infensum reddunt sibi, vereor ne in his quibus eum propitiare debuerant. Utinam magis turrim inchoaturi, sedentes computarent, ne forte sumptus non habeant ad perficiendum. Utinam qui continere non va-

lent

lent, perfectionem temerarie profiteri, aut cœlibatui dare nomina vererentur. Snmptuosa siquidem turris est, & verbum grande, quod non omnes capere possunt. Esset autem sine dubio melius nubere, quam uri; & salvari in humili gradu fidelis populi, quam in Cleri sublimitate & deterius vivere, & districtius judicari. Multi enim, non quidem omnes, sed tamen multi, certum est, nec latere queunt præ multitudine, nec præ impudentia quærunt: multi utique libertatem, in qua vocati sunt, in occasionem carnis dedisse videntur, abstinentes remedio nuptiali, & in omne deinceps flagitium effluentes.

CAPUT XXI.

Serio cohortatur ad pœnitentiam.

37. PArcite obsecro, fratres, parcite animabus vestris, parcite sanguini qui pro vobis effusus est. Horrendum cavete periculum, ignem qui paratus est declinare. Inveniatur tandem non irrisoria perfectionis professio

fessio; exhibeatur etiam virtus in specie pietatis. Non sit inanis cœlibis vitæ forma, & vacua veritatis. Quidni periclitetur castitas in deliciis, humilitas in divitiis, pietas in negotiis, veritas in multiloquio, charitas in hoc sæculo nequam? Fugite de medio Babylonis, fugite, & salvate animas vestras. Convolate ad urbes refugii, ubi possitis & de præteritis agere pœnitentiam, & in præsenti obtinere gratiam, & futuram gloriam fiducialiter præstolari. Non vos retardet conscientia peccatorum: quia ubi illa abundaverunt, superabundare gratia consuevit. Non pœnitentiæ austeritas ipsa deterreat. Neque enim condignæ sunt passiones hujus temporis ad præteritam culpam, quæ remittitur, non ad præsentem consolationis gratiam, quæ immittitur; non ad futuram gloriam, quæ promittitur nobis. Denique nulla est tanta amaritudo, quam non prophetica farina dulcoret, quam non sapidam reddat sapientia, lignum vitæ.

38. Si verbis non creditis, operibus credite, exemplis acquiescite plurimorum. Currunt undique peccato-

res ad pœnitentiam, & natura pariter & consuetudine delicati exteriorem omnino asperitatem non reputant, ut exasperatæ conscientiæ leniantur. NIHIL credentibus impossibile, nil amantibus difficile, nil asperum mitibus nil humilibus arduum reperitur, quibus & gratia fert auxilium, & obedienti devotio lenit imperium. Quamdiu ambulatis in magnis & mirabilibus super vos? Magnum prorsus & mirabile est ministrum esse Christi, & mysteriorum Dei dispensatorem. Longe super vos est ordo pacificorum, nisi forte, omissis gradibus præostensis, saltare magis, quam ascendere libet. Utinam tamen quisquis sic intrat, si fieri posset, tam fideliter ministraret, quam fiducialiter se ingessit. At difficile, fortassis & impossibile est, ut ex amara radice ambitione, suavis fructus prodeat charitatis. Dico ego, si vultis audire, imo non ego, sed Dominus; (1) *Cum vocatus fueris ad nuptias, recumbe in novissimo loco: quia omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur.*

CA-

(1) *Luc.* 14. 8.

CAPUT XXII.

Bonorum Pastorum est, docere; nec fugere persecutiones propter justitiam.

39. Beati, (1) inquit, *pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur*. Considera diligenter non pacidicos, sed pacificos commendari. Sunt enim qui dicunt, & non faciunt. Sane quemadmodum non auditores legis justi sunt, sed factores: sic non annunciatores pacis sunt beati, sed actores. Utinam tamen nostri quicumque videntur hodie Pharisæi, (forte enim aliqui sunt) etsi non facerent, saltem dicerent quod oportet. Utinam qui sine sumptu Evangelium ponere nolunt, ponerent vel pro sumptu: utinam vel evangelizarent ut manducarent: (2) *Mercenarius*, inquit, *videt lupum venientem, & fugit*. Utinam hodie quicumque pastores non sunt, mercenarios gregi vellent se exhibere, non lupos: utinam ipsi non læderent, utinam non fugerent nemine persequente, utinam non exponerent gre-

(1) *Matth.* 5. 9. (2) *Joan.* 10. 12.

gregem donec lupus veniens videretur. Nimirum ſuſtinendi fuerant, ſi invenirentur, præſertim tempore pacis, recipientes mercedem ſuam, & pro mercede ſua ſaltem in cuſtodia gregis laborantes: dummodo non ipſi turbarent gregem, & gratis averterent a paſcuis juſtitiæ & veritatis. Nam perſecutio quidem indubitanter mercenarios a paſtoribus ſegregat & diſcernit. Quando enim tranſitoria damna non timeat, qui temporalia lucra ſectatur? Quando terrenam ſuſtineat perſecutionem propter juſtitiam, qui terrenam mercedem pluſquam juſtitiam quærit [1]? *Beati*, inquit, *qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum*. PASTORUM hæc beatitudo, non mercenariorum, multo minus latronum eſt, vel luporum. USQUE adeo ſiquidem perſecutionem non ſuſtinent propter juſtitiam, ut perſecutionem malint, quam juſtitiam ſuſtinere. Nempe contraria eſt operibus eorum, gravis eſt etiam eis ad audiendum.

40. Ceterum propter avaritiam, pro-

(1) *Matth.* 5. 10.

propter ambitionem paratos eos videas universa pericula subire, suscitare scandala, sustinere odia, dissimulare opprobria, negligere maledicta; ut non minus perniciosa sit animositas talium, quam pusillanimitas mercenariorum. Veris ergo pastoribus dicit Pastor eorum, pastor bonus, qui pro ovibus suis animam suam ponere non pepercit (1): *Beati eritis cum vos oderint homines, & cum separaverint vos, & ejecerint nomen vestrum tamquam malum propter filium hominis. Gaudete in illa die & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis.* Siquidem non est quod fures timeant, qui sibi in cœlo thesaurizant. Non est quod causentur de multiplici tribulatione, ubi multiplicationem mercedis attendunt. Quin immo gaudeant magis, ut dignum est, quod non tam persecutio, quam remuneratio augeatur: & exultent eo abundantius, quo plura sustinent propter Christum, ut eos proinde copiosior merces maneat apud ipsum. Quid timidi estis, modicæ fidei? Fidelis extat sen-

(1) *Ibidem.*

midi estis, modicæ fidei? Fidelis extat sententia irrefragabili veritate subnixa (1) quia nulla nocebit adversitas, si nulla dominetur iniquitas. Sed parum est nocere: etiam proderit, & copiosius proderit, dummodo sit justitia in intentione, Christus in causa, apud quem patientia pauperum non peribit in finem. Ipsi gloria nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

S. BER-

(1) *In orat. seu collecta Ecclesiæ.*

S. BERNARDI ABBATIS

EPISTOLÆ

AD BRUNONEM (a) COLONIENSEM ELECTUM (b).

Bernardus a Brunone consultus de accepiando Episcopatu Coloniensi, ita respondit, ut suspensum eum teneat, immo terreat mole tanti muneris monens per orationes consulere Deum.

1. QUæris a me consilium, vir illustris Bruno, an volentibus

(a) Ad eundem Epistola 6. Friderico sub finem an. 1131. mortuo successit in sedem Coloniensem. Anno 1136. cum Lothario Imperatore in Italiam profectus, in privigilio Pentecostes anni insequentis ex minutione sanguinis extinctus. Bari sepultus est, Hugone Decano ipsi suffecto, qui & ipse anno proximo itidem ex munitione decessit. Hæc ex Chronologico Saxonico inedito.

(b) Epistola VIII. in editione Mabillonii. Anno Christi MCXXV.

te promovere ad Episcopatum acquiescere debeas. Quis hoc mortalium definire præsumat? Deus forsitan vocat: quis audeat dissuadere? Forte non vocat: quis appropinquare consulat? Utrum vero vocatio Dei sit, an non sit; quis scire possit, excepto Spiritu qui scrutatur etiam alta Dei, vel si cui forte revelaverit ipse? Magis quoque dubium reddit consilium illa in litteris tuis humilis, sed terribilis confessio, qua vitam tuam tam graviter, & [ut credo] non nisi veraciter accusas. Nec enim negandum est, hujuscemodi vitam esse indignam tam sacri dignitate ministerii. Sed rursum non immerito e regione times, [nam & nos idipsum metuimus] si ob malum conscientiæ de commisso scientiæ talento non facis lucrum: nisi quod alio forte negotiandi genere, etsi minus copiose, minus tamen periculose fructificare valeres. Horreo, fateor, [si enim tibi, ut mihi, loqui debeo quod sentio]: horreo, inquam, considerans, unde, quo vocaris: præsertim cum nullum intercurrerit pœnitentiæ tempus, per quod utcumque hu-

hujuſcemodi periculoſiſſimus tranſitus fiat. Et quidem rectus ordo requirit, ut prius propriam, deinde alienas curare ſtudeas conſcientias. Primus quippe pietatis gradus eſt, de quo ſcriptum eſt (1): *Miſerere animæ tuæ placens Deo.* Ex hoc autem ad miſerandum proximum recto jam tramite charitas ordinata procedit: quippe quem ad ſui quiſque menſuram amare præcipitur. Quod ſi in hunc modum, quo te hactenus ipſe amaſti, & tibi committendos amaturus es; malo ego quidem tibi non committi, quam ſic diligi; Si autem prius te diligere didiciſſes, & me forſitan ſcires amare.

2. Sed quid ſi ſuam Deus acceleret tibi gratiam, & multiplicet miſericordiam; & ſit ad reſtituendum innocentiam efficacior velox clementia, quam diuturna pœnitentia? (2) *Beatus* ſiquidem, *cui non imputavit Dominus peccatum*. Nam quis (3) accuſabit adverſus electum Dei? Si Deus juſtificat, quis eſt qui condemnet? Hoc ſalutis compendium ſanctus ille Latro conſecutus eſt; uno

(1) *Vide lib.* 1. *d. conſid. c.* 5. *Eccl.* 30. 24
(2) *Pſ.* 9. (3) *Luc.* 31. 2.

eodemque die simul & confessus latrocinia, & introductus in gloriam, brevi quodam contentus ponte Crucis ad transigendum [1] de regione dissimilitudinis in terram viventium, & de luto fæcis in paradisum voluptatis. Hoc subitum pietatis remedium percepit felix illa Peccatrix, cum repente, ubi superabundaverant delicta, abundare cœpit & gratia. Absque multo pœnitentiæ labore dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum; & in brevi meruit charitatis accipere latitudinem, quæ [ut scriptum est] (2) *cooperit multitudinem peccatorum*. Hoc & ille paralyticus in Evangelio duplex atque celerrimum potentissimæ bonitatis persensit beneficium, prius mente, quam carne curatus.

3. Sed aliud est celerem adipisci veniam peccatorum; & aliud de ipsis sceleribus ad infulas mox provehi dignitatum [3]. Video tamen Matthæum de telonio ad Apostolatus culmen assumptum: sed hoc me rursum conturbat: quod

(1) *al.* transeundum *Luc.* 7. 47. [2] *Jacob.* 5. 20. *Matt.* 9. 2. (3) *Ibid.* 9.

quod non prius audierit cum cæteris Coapostolis suis (1): *Ite in orbem universum, prædicate Evangelium omni creaturæ*, quam egerit pœnitentiam, multo tempore ac labore sequendo Dominum quocumque iret, permanens cum eo in tentationibus suis. Sed & si occurrat de Ambrosio, quod de tribunalibus ad sacerdotium raptus fuerit [2]; non me valde confortat, cum a puero mundam in mundo duxerit vitam, & sic etiam fuga & latebris, multisque dissimulationum modis declinare conatus sit. Si de Saulo quoque factus repente Paulus repente vas electionis, repente Doctor gentium, in exemplum adducitur; hoc exempli evacuat similitudinem, quod ille ideo misericordiam consecutus sit, quia ignorans, ipso teste, peccavit, manens in incredulitate. Quamquam si tale quippiam quandoque bene & utiliter factum fuisse agnoscitur, de quo dici veraciter possit (3): *Hæc est mutatio dexteræ Excelsi*;

 non

(1) *Matth.* 16. 15. (2) 1. *Tim.* 2. 13.
(3) *Ps.* 76. 11.)
(*a*) Vid. Theodoret. *lib.* 4. *hist. cap.* 6.

non tam exemplum, quam miraculum afferri debeat.

4. Hæc interim a me ad id quod quæritis, suspensive responsa sufficiant. Neque enim possum, unde certus non sum, certam proferre sententiam. Sic contingere debet quærenti rem, ubi non sit sermo a Propheta. Consilium a sapiente quærendum est. Numquid enim de luto limpidum quippiam haurire potestis? Unum tamen est quod amico absque periculo, & nequaquam sine fructu impendere possumus, nostræ videlicet pro hac re orationis ad Deum qualecumque suffragium. Deo ergo relinquentes sui, quod ignoramus, secretum consilii, ipsum supplici devotione & devota supplicatione precamur, ut in vobis & de vobis operetur, quod & se deceat, & vobis expediat. Habetis autem Dominum Norbertum (a), quem melius præsentem præsens de talibus interrogare potestis. Nam tanto vir ille in divinis aperiendis mysteriis nobis promptior, quanto & Deo propior esse cognoscitur.

AD

(a) Præmonstr. Ord. Fund. *Vide de eo Epist. 56.*

AD EUMDEM

COLONIENSEM ARCHIEPISCOPUM (a)

Brunonem recens creatum Archiepiscopum Coloniensem ad timorem inducit.

DIgnationis vestræ suscepi scripta devotus, & ad injuncta sollicitus fui: & si profui, vos probabitis. Sed de hoc satis. Porro in eadem charitate audeo quæ sequuntur. Si cunctos qui vocantur ad ministerium, constat eligi & ad regnum, profecto securus est Coloniensis Archiepiscopus. Quod si etiam & Saulem in regno, & Judam in Sacerdotio legitur elegisse non alius quam ipse Deus; & non potest solvi Scriptura quæ hoc asserit; timeat necesse est & Coloniensis Archiepiscopus [1]: Si vero (quod verum est) & illa sententia hodie quoque viget, quia non

Aa 4 mul-

(a) Epistola IX. in eadem editione, An. Chr. MCXXXII.

(1) 1. *Cor.* 1. 26.

multos nobiles, non multos potentes, non multos sapientes elegit Deus; numquid non triplicem quoque habet timendi causam Coloniensis Archiepiscopus? Curemus ergo in alto positi, non altum sapere, sed timere, sed humilibus consentire (1): *Principem*, inquit, *te constituerunt? esto in illis tamquam unus ex illis*; & iterum (2): *Quanto major es, tanto humilia te in omnibus*. Sapiens est qui hoc consulit, quippe haud secus sentiens ab ipsa Sapientia, quæ ait (3): *Qui major est vestrum, fiat sicut minor*. Alioquin judicium durum his qui præsunt: timeat potestas [4]. Servus quoque sciens voluntatem Domini sui, & non faciens digna, vapulavit multis: timeat qui cognovit litteraturam. Timeat nobilis; quia judex omnium non est acceptor personarum. Iste profecto necessarii timoris funiculus triplex difficile rumpitur. Durusne videor, quia non blandior, quod metum incutio, quod amico cu-

(1) *Eccl.* 13. 1. (2) *Eccl.* 3. 20.
(3) *Luc.* 22. 26. *Sap.* 6. 6.
(4) *Gal.* 12. 47.

cupio initium ſapientiæ? Sic mihi contingat ſemper beare amicos, ideſt, terrendo ſalubriter, non adulando fallaciter. Ad illud me provocat qui dicit (1): *Beatus homo qui ſemper eſt pavidus*. Ab hoc revocat qui ait (2): *Populo meus, qui te beatificant, in errorem inducunt*.

AD

(1) *Prov.* 28. 14. (2) *Iſa.* 3. 12.

AD ARDUTIONEM (a)

GEBENNENSEM (b) ELECTUM (c)

Monet, ut electionem suam divinæ gratiæ tribuat, eique sedulo deinceps cooperari studeat.

CRedimus electionem tuam esse a Deo, quam tanto cleri populique consensu fuisse celebratam accepimus. Gratulamur gratiæ ejus, ne dicam meritis tuis: quoniam ne tibi plusquam oportet, blandiamur, non ex operibus justitiæ, quæ fecisti, sed secundum suam misericordiam hoc fecit tibi. Si secus tu (quod absit) sapis; erit exaltatio in ruinam. Si autem cognoscis gratiam, vide ne in vacuum acceperis. Bonas fac de cætero vias tuas, & studia tua, & ministerium sanctum: si vitæ sanctitas non præcessit, sequatur saltem. Tunc vere fatebimur te præventum in benedictio-

(a) al. Ardutium. *de Foucigny.* (b) *Geneve*
(c) Epistola XXVII. in eadem Editione. Circa Ann. MCXXXV.

ctionibus dulcedinis, tibi de bonis meliora sperantes. Exultabimus & lætabimur, quod fidelis servus & prudens constitutus sit super familiam Domini: futurus ex hoc filius felix & potens, super omnia bona Patris constituendus. Alioquin si altiorem quam meliorem esse delectat, non præmium, sed præcipitium expectamus. Optamus & oramus ne hoc contingat, parati, si opus est, obvias manus apponere; & pro nostro exiguo posse, juvare ad id potius quod decet & expedit.

AD

AD REGEM FRANCORUM [a].

Excuſat ſe a ſuſcipienda dignitate ad quam electus erat.

REgi Francorum frater B. Placet, fateor, quod in his, quæ Dei ſunt, tanta ſinceritate verſamini. Nam ut alia taceam, nequaquam promotionem [b] miſeri hominis tantopere curaretis, ſi non eſſet in cauſa Deus: quo enim alio emolumento id ita placeret, cum ſim pauper & inops? Nec ſufficit aſſentire, inſuper & rogatis. Exhibetis favorem, largum gratiæ ſinum expanditis, & ne onera puſillanimis

(a) Epiſtola XXVIII. Tomo IV. editionis Venetæ Mabillonii *pag.* 865. Ex MS. Vedaſtino.

(b) Hæc epiſtola ſcripta fuiſſe videtur occaſione electionis factæ de S. Bernardo in Archiepiſcopum Remenſem, cum poſt defunctum Rainaldum Archipræſulem, omnium electorum vota in Clarævallenſem Abbatem ſe contulerunt: quam ille dignitatem, ut & multas alias recuſavit. Tunc poſt duorum annorum ſedis pontificalis vacationem Samſon electus eſt anno 1140.

mis reformidem, auxilium de regia protectione promittitis. Quænam hæc in rege dignatio, in adolescente maturitas! Verum ego, optime Rex, nullatenus acquiesco mittere manum ad fortia, corde pusillus, fractus corpore, & cui solum pene superest sepulchrum, non adeo prorsus ad sancta indignus & insufficiens: hoc considerare debuerant auctores electionis; si dissimularunt, ego non queo quod lego: *Miserere animæ tuæ placens Deo*. Aut si idoneum crediderunt ob habitum religionis, quo induor, in habitu species est sanctitatis, non sanctitas. Nemo mihi me notior, nemini ego quam mihi; non plane me credo contra testimonium conscientiæ meæ videntibus tantum in facie, & secundum faciem judicantibus. Ecce ego & pueri mei, quos dedit mihi Deus, orantes hic sumus, quamvis peccatores pro regno vestro & pro vestra persona. Si separatis ab invicem, id quidem difficile, & crudele, non ad orandum, sed plorandum provocatis. Hactenus pro me, jam pro Ecclesia quid parturiat animus, dignemini obsecro paucis atten-

tendere. Sedet in tristitia domina Ecclesiarum, & lachrymæ ejus in maxillis ejus, mutatus est color optimus, defloruit antiqua venustas, pretiosissimus ille ornatus datus est in conculcationem, nobilitas in contemptum, & in servitutem libertas; crucior in hac flamma, nec consilium refrigerii, donec veniat qui consoletur eam. Tangat proinde cor vestrum reverentia sponsi ejus, cujus sanguine redempta, cujus similitudine adornata, cujus hæreditate donata est & perseveret propositum vestrum, ne tam dilecta unici domini nostri sponsa tali vel nunc ad cumulum malorum committatur, qui displiceat oculis ejus. Dico vobis, & dico ut vere fidelis, quia omnino non expedit vobis. Sic vobis regnum contingat administrare Francorum, ut inde acquiratis regna cœlorum, optime, & illustrissime Rex.

AD

AD DOMINUM
PAPAM INNOCENTIUM
PRO TRECENSI EPISCOPO (a).

Insolentiam clericorum nutriri ignavia Episcoporum: Trecensem vero ob clericos correptos gravari.

INsolentia clericorum, cujus mater est negligentia Episcoporum, ubique terrarum turbat & molestat Ecclesiam. Dant Episcopi sanctum canibus, & margaritam porcis: & illi conversi conculcant eos. Merito quales fovent, tales & sustinent. Quos ditant Ecclesiæ bonis, non corrigunt eorum mala, malosque gravati portant. Alienis nimirum laboribus locupletantur clerici, comedunt fructum terræ absque pecunia: & prodit quasi ex adipe iniquitas eorum. Quos proprie hodieque respicit vetus illa scriptura (1): *Sedit populus man-*

(a) Epistola CLII. in eadem editione circa anno MCXXXV. [1] *Exod.* 32. 6.

manducare & bibere , & surrexerunt ludere. Mens quippe affueta deliciis, nec exculta disciplinæ sarculo, multas contrahit sordes. Porro inveteratam rubiginem si tentes abradere, nec summis saltem digitis contingi patientur, sed sicut scriptum est (1). *Incrassatus est dilectus, & recalcitravit*. Insurrexerunt testes iniqui, homines quos delectat vitam semper alienam rodere, negligere suam. Supplicat puer vester pro eo, cujus in hac discordia [si non fallor] tota culpa est, quod culpas redarguerit clericorum. Hæc pro Episcopo (2). In reliquo pro me satisfacio. Scripta dignationis vestræ, quibus me venire ad vos, cum jubere possetis, rogare dignantissime maluistis, norit paternitas vestra ad me ante Nativitatem beatæ Mariæ minime pervenisse. Itaque non dico, Juga boum emi quinque, aut villam emi, aut uxorem duxi: sed plane (quod & vos non ignoratis) parvulos lactare me fateor: & ideo quomodo sine gravi scandalo ac periculo ipsorum venire possim, non video.

AD

(1) *Deut.* 32. 15. [2] *nim.* Trecens., nomine Ottone.

AD FULCONEM LINGONIENSEM.

ARCHIDIACONUM (a).

SEd quamdiu jam non exis de medio eorum? Quid facis in urbe, qui claustrum elegeras? quid tibi cum sæculo, qui seculum spreveras? Funes ceciderunt tibi in præclaris, & tu opibus inhias terrenis? Si vis habere simul & hæc & illa, breviter tibi respondebitur (1): *Memento, fili, quia recepisti bona in vita tua. Recepisti* dixit, non rapuisti: ne etiam de hoc tibi frustra blandiaris, quod tuis contentus, aliena non rapias. Verumtamen quæ sunt illa tua? Beneficia ecclesiæ? Recte. Quia surgis ad vigilias, vadis ad Missas, horis chorum nocturnis diurnisque frequentas; bene facis. Sic ecclesiæ præbendam gratis non accipis. Dignum est ut qui altario deservit, de altario vivat. Conceditur ergo tibi, ut si bene deservis, de altario vivas; non autem

(a) Epistola II. num. 11. in eadem editione. Circa An. MCCXX.

(1) *Amos.* 16. 25.

tem ut de altario luxurieris, ut de altario superbias, ut inde compares tibi frena aurea, sellas depictas, calcaria deargentata, varia griseaque pellicea a collo & manibus ornatu purpureo diversificata. Denique quidquid præter necessarium victum ac simplicem vestitum de altario retines, tuum non est: rapina est, sacrilegium est (1). Orabat quidem Sapiens tantum victui suo tribui necessaria, non superflua (2): *Habentes*, ait Apostolus, *victum & vestitum*, non victum & ornatum: Et quidam alius Sanctus (3): *Si dederit*, inquit, *mihi Dominus panem ad manducandum, & vestimentum quo operiar*. Nota, *quo operiar*. Sic ergo & nos contenti simus vestimentis quibus operiamur, non quibus lasciviamus, non quibus superbiamus, non quibus mulierculis vel similari, vel placere studeamus. Sed hoc faciunt, inquis, cùm quibus habito: si non facio quod cæteri, de singularitate notabor. Propterea, inquam, exi de medio eorum, ne aut in urbe notabiliter vivas, aut exemplo pereas aliorum.

SER-

(1) *Prov.* 30. 8. (2) 1. *Tim.* 6. 8.
(3) *Gen.* 28. 20.

SERMONES (a)

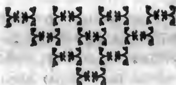
AGnoſcite, dilectiſſimi, & expaveſcite conſortia eorum, qui ſalutem impediunt animarum. Horrendum penitus ſacrilegium, quod & ipſorum videtur excedere facinus, qui Domino majeſtatis manus ſacrilegas injecerunt. Videbatur jam ceſſaſſe perſecutionis tempus: ſed, ut palam factum eſt, numquam deeſt perſecutio Chriſtiano, ſed neque Chriſto. Et nunc, quod gravius eſt, ipſi Chriſtum perſequuntur, qui ab eo utique Chriſtiani dicuntur. Amici tui, Deus, & proximi adverſum te appropinquaverunt & ſteterunt. Conjuraſſe videtur contra te univerſitas populi Chriſtiani a minimo uſque ad maximum; a planta pedis uſque ad verticem non eſt ſanitas ulla: egreſſa eſt iniquitas a ſenioribus judicibus, vicariis tuis, qui videntur regere populum tuum. Non eſt jam dicere. Ut populus, ſic Sacerdos; quia nec ſic populus, ut Sacerdos. Heu, heu! Domine Deus, quia ipſi

(a) Ex Sermone 1. de converſ. S. Paul. n. 3.

ipsi sunt in persecutione tua primi, qui videntur in Ecclesia tua primatum diligere, gerere principatum! Arcem Sion occupaverunt, apprehenderunt munitiones, & universam deinceps libere & potestative tradunt incendio civitatem. Misera eorum conversatio, plebis tuae miserabilis subversio est. Atque utinam sola hac parte nocerent! Esset forte qui Dominica praemonitus & praemunitus exhortatione, daret operam ipsorum non exempla imitari, sed observare praecepta, juxta illud (1): *Quae dicunt facite, & ad opera eorum nolite respicere*. Nunc autem dati sunt sacri gradus in occasionem turpis lucri, & quaestum aestimant pietatem. Copiosissimae siquidem pietatis inveniuntur in suscipienda, immo accipienda magis animarum cura: sed haec apud eos cura minor, & de animarum salute novissima cogitatio est. An vero Salvatori animarum gravior ulla esse poterat persecutio? Inique agunt, & ceteri contra Christum, multique sunt nostris temporibus antichristi. Merito tamen & crudeliorem eam censet persecu-
tio-

(1) *Matth.* 23. 3.

tionem pro acceptis beneficiis, & graviorem sentit pro potestate, quam propriis sustinet a ministris; licet alii quoque multi contra proximorum salutem multifarie, multisque modis & variis occasionibus agere videantur. Hæc videt Christus, & silet; hæc Salvator patitur, & dissimulat. Propterea dissimulemus & nos quoque necesse est, & sileamus interim, maximeque de prælatis nostris, magistris Ecclesiarum. Sic nimirum, sic placet & ipsis, ut evadant nunc humana judicia, veniatque semel judicium grave his qui præsunt, & potentes patiantur tormenta potenter.

SERMONES (a).

AUdite hæc, amici Sponsi, si tamen amici. At parum dixi, amici; amicissimi sint oportet, qui privilegio tantæ familiaritatis donantur. Non otiose toties repertitum (1): *Petre amas me*, in commissione ovium. Et ego quidem id significatum perinde puto, ac si illi dixisset Jesus: Nisi testimonium tibi perhibente conscientia quod me ames, & valde perfecteque ames, hoc est plus quam tua, plus quam tuos; plus quam etiam te, ut hujus repetitionis meæ numerus impleatur; nequaquam suscipias curam hanc; nec te intromittas de ovibus meis, pro quibus sanguis utique meus effusus est. Terribilis sermo, & qui possit etiam impavida quorumvis tyrannorum corda concutere.

Propterea attendite vobis, quicumque opus ministerii hujus sortiti estis; attendite, inquam, vobis, & pretioso deposito quod vobis creditum est

(a) Ex Sermone LXXVI. in Cant. n. 8.
(1) *Joan.* 21. 15.

est. CIVITAS est: vigilate ad custodiam, concordiamque. SPONSA est: studete ornatui. OVES sunt: intendite pastui. Et hæc tria ad illam Domini trinam sciscitationem forte non incongrue pertinere dicentur. Porro custodia civitatis ut sit sufficiens, trifaria erit, a vi tyrannorum, a fraude hœreticorum, a tentationibus dæmonum; Sponsæ vero ornatus in bonis operibus, & moribus, & ordinibus. At pastus ovium communiter quidem in pascuis Scripturarum, tamquam in hæreditate Domini: sed est distinctio in illis. Nam sunt mandata, quæ duris atque carnalibus animis imponuntur ex lege vitæ & disciplinæ: & sunt olera dispensationum, quæ infirmis & pusillis corde respectu misericordiæ apponuntur, & sunt consiliorum solida fortiaque, quæ ex intimis sapientiæ proponuntur sanis, & qui exercitatos habent sensus ad discretionem boni & mali. Parvulis namque, tamquam agniculis, adhortationis lac potus datur, non esca. Ad hæc boni sollicitique pastores impinguare pecus non cessant bonis lætisque exemplis, & suis magis, quam alienis. Nam si

alienis, & non suis, ignominia est illis, & pecus ita non proficit. Si enim, verbi causa, ego qui videor, inter vos pastoris gerere curam, vobis apposuero Moysi mansuetudinem, patientiam Job, misericordiam Samuelis, David sanctitatem, & si qua sunt ejusmodi exempla bonorum, immitis ipse & impatiens, atque immisericors & minime sanctus: sermo (ut vereor) minus sapide eveniet, & vos minus avide capietis. Verum hoc supernæ pietati relinquo, ut quod minus vobis ex nobis est, ipsa suppleat; & quod perperam, ipsa corrigat. Nunc vero bonus pastor hoc quoque curabit, ut secundum [1] Evangelium inveniatur habere sal in semetipso; sciens, quia sermo sale conditus quantum placuerit ad gratiam, tantum proderit ad salutem. Hæc interim de custodia civitatis; atque ornatu sponsæ, necnon & pastu ovium dicta sint.

Volo tamen adhuc eadem paulo expressius designare propter eos, qui dum avide nimis honoribus inhiant, minus provide gravibus se supponunt one-

(1) *Marc.* 9. 43.

oneribus, exponunt periculis: ut sciant ad quid venerint, sicut scriptum est (1): *Amice, ad quid venisti* ? Ni fallor, ad solam civitatis custodiam, ut quantum satis est procuretur, opus est viro forti, spirituali, fideli. Forti ad propulsandas injurias, spirituali ad deprehendendas insidias, fideli qui non quæ sua sunt quærat. Porro autem ad mores honestandos vel corrigendos [quod utique ad decorem pertinet sponsæ] quis non liquido agnoscat pernecessariam fore cum multa quidem diligentia disciplinæ censuram ? Ea propter omnis cui hoc opus incumbit, oportet ferveat zelo illo, quo accensus præcipuus ille æmulator sponsæ Domini ajebat (2) : *Æmulor vos Dei æmulatione* ; *despondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo*. Jam quomodo in pascua divinorum educet eloquiorum greges dominicos pastor idiota ? Sed & si doctus quidem fuerit, non sit autem bonus ; verendum ne non tam nutriat doctrina uberi, quam sterili vita noceat. Temere itaque & in hac parte hoc onus subitur absque scien-

(1) *Matth.* 26. 10. (2) 2. *Cor.* 1. 2.

scientia pariter, vitaque laudabili. Sed ecce, quod non laudamus, finis indicitur, ubi non erat finis. Evocamur in materiam (a) alteram, & cui hanc cedere indignum. Angor undique, & quod ægrius feram ignoro, avelli ab ista, an distendi in illa: nisi quod utrolibet simul utrumque molestius. O servitutem! o necessitatem! non quod volo hoc ago, sed quod odi illud facio. Notate tamen ubi definimus, ut quam cito in id redire liberum erit, inde mox ordiamur, in nomine Sponsi Ecclesiæ Jesu-Christi Domini nostri, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. Amen.

(a) His verbis innuit Bernardus sermonem aliqua necessitate fuisse interruptum; ejusque finem aliquo signo indictum: sive id fuerit signum communis mensæ, sive aliud quodvis negotium, cui hanc materiam cedere indignum ducit. Negotium potius indicant sequentis sermonis prima verba.

S.

S. LEONIS MAGNI PAPÆ

EPISTOLA (a)

AD EPISCOPOS AFRICANOS PROVINCIÆ MAURITANIÆ CÆSARIENSIS

Nunc primum integre edita ex MS. Florentino S. Marci.

De dotibus eligendorum in Episcopos, & de aliis rebus.

Leo Urbis Romæ Episcopus universis Episcopis per Cæsariensem Mauritaniam constitutis in Domino salutem.

1. CUM de ordinationibus Sacerdotum quædam apud vos illicite usurpata crebrior ad nos commeantium sermo perferret; ratio pietatis exegit ut pro sollicitudine, quam universæ Ecclesiæ ex divina institutione dependimus, rerum fidem studeremus agnoscere: vicem curæ nostræ proficiscenti a

(a) Epistola XII. in editione Fratrum Balleriniorum Presbyterorum Veronensium pietate, ac doctrina sacra insignium

a nobis fratri & consacerdoti nostro POTENTIO delegantes, qui secundum scripta, quæ per ipsum ad vos direximus, de Episcopis, quorum culpabilis ferebatur electio, quid veritas haberet, inquireret, nobisque omnia fideliter indicaret. Unde quia idem plenissime notitiæ nostræ cuncta reseravit, & sub quibus, qualibusque Rectoribus quædam Christi plebes in partibus Provinciæ Cæsariensis habeantur, sincera nobis relatione patefecit; necessarium fuit ut dolorem cordis nostri, quo pro dominicorum gregum periculis æstuamus, datis nunc quoque (1) ad dilectionem vestram litteris promeremus, mirantes apud vos per occasionem temporis impacati aut ambientium præsumptionem, aut tumultum valuisse popularem, ut indignis quibusque, & longe extra sacerdotale meritum constitutis pastorale fastigium, & gubernatio Ecclesiæ dederetur. Non est hoc consulere populis, sed nocere, nec præstare regimen, sed augere discrimen. Integritas enim præsidentium salus est subditorum, & ubi est incolumitas obedientiæ, ibi sana est for-

(1) Dist. 61. c. 5. *Miramur*.

forma doctrinæ. Principatus autem [1], quem aut sedito contulit, aut ambitus occupavit, etiamsi moribus, atque actibus non offendit; ipsius tamen initii sui est perniciosius exemplo, & difficile est ut bono peragantur exitu, quæ malo sunt inchoata principio.

2. Quod si in quibuslibet Ecclesiæ gradibus providenter scienterque curandum est ut in Domini domo nihil sit inordinatum, nihilque præposterum; quanto magis elaborandum est ut in electione ejus, qui supra omnes gradus constituitur, non erretur? Nam totius familiæ Domini status & ordo nutabit, si quod requiritur in corpore, non inveniatur in capite. Ubi est illa beati Pauli Apostoli per spiritum Dei emissa præceptio, qua in persona Timothei omnium Christi Sacerdotum numerus eruditur, & unicuique nostrum dicitur: [2] *Manus cito nemini imposueris, neque communices peccatis alienis.* Quid est cito manus imponere, nisi ante ætatem maturitatis, ante tempus examinis, ante meritum obedientiæ, ante experientiam

(1) 1. q. 1. c. 15. *Principatus* (2) 1. *Tim.* 5. 22. Dist. 78. c. 8. *Quid est*.

tiam disciplinæ sacerdotalem honorem tribuere non probatis? Et quid est communicare peccatis alienis, nisi & talem effici ordinantem, qualis est ille, qui non meruit ordinari? Sicut enim boni operis sibi comparat fructum, qui rectum tenet in eligendo Sacerdote judicium; ita gravi semetipsum afficit damno, qui in suum collegium assumit indignum. Non ergo in cujusquam persona prætermittendum est, quod institutis generalibus continetur; nec putandus est honor ille legitimus, qui fuerit contra divinæ legis præcepta collatus.

3. Dicente enim Apostolo, ut inter alias electionis regulas is Episcopus ordinetur, quem *unius uxoris virum* fuisse, aut esse constiterit; [1] tam sacrata semper habita est ista præceptio, ut etiam de muliere Sacerdotis eligendi eadem intelligeretur servanda conditio; ne forte illa, prius quam in matrimonium ejus veniret, qui aliam non habuisset uxorem, alterius viri esset experta conjugium. Quis igitur tolerare audeat, quod in tanti Sacramenti perpetratur injuriam, cui huic magno ve-

(1) 1. *Tim.* 3. 2.

venerandoque mysterio nec divinæ quidem legis statuta defuerint, quibus evidenter est definitum, ut virginem Sacerdos accipiat uxorem, & alterius torum nesciat conjugis, quæ uxor futura est Sacerdotis (1)? Jam tum enim in Sacerdotibus figurabatur Christi & Ecclesiæ spiritale conjugium, ut quoniam vir caput est mulieris [2], discat sponsa Verbi non alium virum nosse quam Christum, qui merito unam eligit, unam diligit, & aliam præter ipsam suo consortio non adjungit. Si ergo etiam in veteri Testamento hæc sacerdotalium conjugiorum forma servata est; quanto magis sub Evangelii gratia constituti, apostolicis debemus servire præceptis, ut quamlibet quis bonis moribus præditus, & sanctis operibus inveniatur ornatus; nequaquam tamen vel ad Diaconi gradum, vel ad Presbyterii honorem, vel ad Episcopatus culmen ascendat; si aut ipsum non unius uxoris virum, aut uxorem ejus non unius viri fuisse claruerit?

4. Monente vero Apostolo, atque di-

(1) *Levit.* 21. 13. & 14. *Ezech.* 44. 22. (2) *Eph.* 5. 23. 1. *Cor.* 11. 3.

dicente [1]: *Et hi autem probentur primum, & sic ministrent:* quid aliud intelligendum putamus, nisi ut in his provectionibus non solum matrimoniorum castimoniam, sed etiam laborum merita cogitemus, ne aut a baptismo novellis, aut a sæculari actu repente conversis officium pastorale credatur; cum per omnes gradus militiæ christianæ de incrementis profectuum debeat æstimari, an possint cuiquam majora committi? Merito beatorum Patrum [2] venerabiles sanctiones cum de Sacerdotum electione loquerentur, eosdem ut idoneos sacris administrationibus censuerunt, qui multo tempore per singulos officiorum gradus provecti experimentum sui probabile præbuissent, ut unicuique testimonium vitæ suæ actuum suorum ratio perhiberet. Si enim ad honores mundi sine suffragio temporis, sine merito laboris indignum est pervenire, & notari ambitus solent, quos probitatis documenta non adjuvant; quam diligens, & quam prudens habenda est dispensatio divinorum numerum, &

(1) 1. *Tim.* 3. 10. (2) Dist. 61. c. 5. *Miramur* §. *Merito*.

& cœlestium dignitatem? ne in aliquo apostolica, & canonica decreta violentur, & his Ecclesia Domini [1] regenda credatur, qui legitimarum institutionum nescii, & totius humilitatis ignari, non ab infimis sumere incrementum, sed a summis volunt habere principium; cum valde iniquum sit & absurdum, ut imperiti magistris, novi antiquis, & rudes præferantur emeritis. In domo quidem magna, sicut Apostolus [2] disserit, necesse est, ut vasa diversa sint, quædam aurea, & argentea, quædam vero lignea, & fictilia; sed horum ministerium pro materiæ qualitate discernitur, nec idem est pretiosorum usus, & vilium. Nam inordinata erunt omnia, si fictilia aureis, & lignea præferantur argenteis. Sicut autem in ligneis & fictilibus eorum hominum species figuratur, qui nullis adhuc virtutibus nitent; ita in aureis & argenteis hi sine dubio declarantur, qui per longæ eruditionis ignem, & per fornacem diuturni laboris excocti aurum probatum, & argentum purum esse meruerunt.

 Qui-

(1) Dist. 61. c. 8. *Statuimus ne in aliquo*: (2) 2. *Tim.* 2. 20.

Quibus si merces pro devotione non redditur, omnis ecclesiastica disciplina resolvitur, omnis ordo turbatur, dum in Ecclesia, qui nullum subjerunt ministerium, perverso eligentium judicio indebitum obtinent principatum.

5. Cum ergo inter vos tantum valuerint aut studia popularium, aut ambitus superborum, ut non solum laicos, sed etiam secundarum uxorum viros, aut viduarum maritos ad officium cognoscamus pastorale provectos; nonne apertissimæ exigunt caussæ, (1) ut Ecclesiæ in quibus ista commissa sunt, judicio severiore purgentur, & non solum in tales Præsules, sed etiam in ordinatores eorum ultio competens proferatur? Sed circumstant nos hinc mansuetudo clementiæ, hinc censura justitiæ. Et quia *universæ viæ Domini misericordia, & veritas*, cogimur secundum Sedis Apostolicæ pietatem ita nostram temperare sententiam, ut trutinato pondere delictorum, quorum utique non una mensura est, quædam credamus utcumque toleranda, quædam vero penitus amputanda. Eos enim, qui vel secundas

(1) 1. q. 7. c. 17. *Exigunt*.

das nuptias inierunt, vel viduarum se conjugio sociarunt, nec apostolica, nec legalis auctoritas Sacerdotium obtinere permittit; & multo magis illum, si fuerit in vestro judicio confutatus, qui, sicut ad nos relatum est, duarum simul est maritus uxorum, vel illum, qui ab uxore dimissus alteram duxisse perhibetur. Ceteros vero, quorum provectio hoc tantum reprehensionis incurrit, quod ex laicis ad officium episcopale delecti sunt, neque ex hoc quod uxores habent, possunt esse culpabiles, susceptum Sacerdotium tenere permittimus, non præjudicantes Apostolicæ Sedis statutis, nec beatorum Patrum regulas resolventes, quibus salubriter constitutum est, ne primum aut secundum, aut tertium in Ecclesia gradum quisquam laicorum quibuslibet suffragiis suffultus ascendat, priusquam ad hoc meritum per legitima augmenta perveniat. Quod enim nunc utcunque patimur esse veniale, inultum postmodum esse non poterit, si quisquam id, quod omnino interdicimus, usurparit, quia remissio peccati non dat licentiam delinquendi, neque quod potuit aliqua ratione con-

cedi, fas erit amplius impune committi.

6. Donatum autem Salicinensem ex Novatianis cum sua, ut comperimus, plebe conversum, ita dominico gregi volumus præsidere, ut libellum fidei suæ ad nos meminerit dirigendum, quo & Novatiani dogmatis damnet errorem, & (1) plenissime confiteatur catholicam veritatem. Maximum quoque ex laico licet reprehensibiliter ordinatum, tamen si Donatista jam non est, & a spiritu schismaticæ (2) pravitatis alienus, ab episcopali, quam quoquo modo adeptus est, non repellimus dignitate; ita ut & ipse libello ad nos edito catholicum se esse manifestet.

7. De Aggaro vero, & Tyberiano, quorum a ceteris, qui ex laicis ordinati sunt, in hoc caussa diversa est, quod eorum ordinationi atroces tumultus, & sævæ seditiones memorantur esse famulatæ, vestro judicio cuncta commisimus, ut relata habiti apud vos examinis fide, quid de supradictis statuendum sit, scire possimus.

8.

(1) 1. q. 7. c. 20. *Donatum*.
(2) 1. q. 7. c. 19. *Maximum*.

8. Illæ autem famulæ Dei, quæ integritatem pudoris oppressione barbarica perdiderunt, laudabiliores erunt in humilitate ac verecundia sua, si se incontaminatis non audeant comparare virginibus. Quamvis enim omne peccatum ex voluntate nascatur, & (1) potuerit corruptione carnis mens invicta non pollui; minus tamen hoc eis oberit, si quod potuerunt animo non amittere, doleant se vel corpore perdidisse.

9. Cum itaque de omnibus fere, quæ fratris nostri POTENTII relatio continebat, plenissime Dilectionem vestram per DAVID fratrem, & coepiscopum nostrum, qui & Sacerdotii merito nobis est probatus & moribus, videatis instructam; superest, fratres, ut concorditer salubres suscipiatis hortatus, & nihil per contentionem agentes, sed ad omne studium devotionis unanimes, divinis & apostolicis constitutionibus pareatis, & in nullo patiamini providentissima canonum decreta violari. Quæ enim nunc certarum remisimus considerationes caussarum, antiquis deinceps custodienda sunt regulis, ne quod ad tem-

(1) 32. q. 5. c. 14. *Illa autem*.

tempus pia lenitate concessimus, justa posthac ultione plectamus [1], in eos specialius & propensius commovendi, qui in Episcopis ordinandis sanctorum Patrum statuta neglexerint, & quos refutare debuerant, consecrarint. Unde si qui Episcopi talem consecraverint Sacerdotem, qualem esse non liceat (2); etiamsi aliquo modo damnum proprii honoris evaserint, ordinationis tamen jus ulterius non habebunt, nec umquam ei Sacramento intererunt, quod neglecto divino judicio immerito præstiterunt.

10. Illud sane, quod ad sacerdotalem pertinet dignitatem, inter omnia (3) volumus canonum statuta servari, ut non in quibuslibet locis, neque in quibuscumque castellis, & ubi ante non fuerunt, Episcopi consecrentur: cum ubi minores sunt plebes, minoresque conventus, Presbyterorum cura sufficiat; episcopalia autem gubernacula nonnisi majoribus populis, & frequentioribus civitatibus oporteat præsidere; ne, quod sanctorum Patrum divinitus in-

(1) Hic definit edit. decurtata. (2) 1. q. & 15. q. 2. *Si qui*. [3) Dist. 80. c. 2. *Illud sane*. Concil. Sardic. can. 6.

inſpirata decreta vetuerunt, viculis, & poſſeſſionibus, vel oſcuris, & ſolitariis municipiis tribuatur ſacerdotale faſtigium; & honor, cui debent excellentiora committi, ipſa ſui numeroſitate vileſcat. Quod nunc in ſua diœceſi Restitutus Epiſcopus factum eſſe cauſſatus eſt, & rationabiliter poſtulavit, ut ſi Epiſcopi eorum locorum in quibus non debuerant ordinari, humana conditione deceſſerint, loca ipſa ad jus ejuſdem Antiſtitis, cui olim propria, vel contigua fuerunt, revertantur. Et inutile eſt ut ſacerdotalis dignitas inconſiderata ordinantis facilitate ſuperflua multiplicatione minuatur.

11. De his autem, quæ in ſacro virginitatis propoſito conſtitutæ, ut ſuperius dictum eſt, barbaricam pertulere violentiam, & integritatem pudoris non animo, ſed corpore perdiderunt; ea nobis videtur ſervanda moderatio, ut neque in viduarum dejiciantur gradum, nec in ſacrarum & perſeverantium virginum numero cenſeantur: quibus, ſi in moribus virginalibus perſeverant, & caſtimoniæ ſoliditatem mente cuſtodiunt, ſacramentorum non eſt neganda

communio quia injuſtum eſt illas in eo vel argui, vel notari, quod non voluntas amiſit, ſed vis hoſtilis eripuit.

12. Cauſſam quoque LUPICINI Epiſcopi illic jubemus audiri, cui multum, & ſæpius poſtulanti communionem hac ratione reddidimus, quoniam cum ad noſtrum judicium provocaſſet, immerito eum pendente negotio a communione videbamus fuiſſe ſuſpenſum. Adjectum etiam illud eſt, quod huic temere ſuperordinatus eſſe cognoſcitur, qui non debuit ordinari, antequam LUPICINUS in præſenti poſitus, aut confutatus, aut certe confeſſus juſtæ poſſet ſubjacere ſententiæ; ut vacantem locum, quemadmodum diſciplina eccleſiaſtica exigit, is qui conſecrabatur, acciperet.

13. Si quæ vero aliæ emerſerint cauſſæ, quæ ad ſtatum eccleſiaſticum, & ad concordiam pertineant Sacerdotum; illic ſub timore Domini volumus ventilentur, & componendis atque compoſitis omnibus, ad nos relatio plena mittatur, ut ea, quæ juxta eccleſiaſticum morem juſte & rationabiliter fuerint definita, noſtra quoque ſententia roborentur. Dat. IIII. Id. Auguſti.

MO-

MONITUM.

HÆ S. Caroli Borromæi gravissimæ, ac sapientissimæ Orationes eximium Ecclesiasticæ disciplinæ zelum spirant, eoque lectorum animos vehementer incendunt; unde operæ pretium duximus hic eas edere. Ostendunt etiam, quam salubris sit Synodorum Provincialium usus: qui vel primis tribus Ecclesiæ Sæculis viguit inter sævientium persecutionum procellas, uti ex canone 38. ex iis, qui Apostolici dicuntur, & præcipue ex S. Cypriano colligitur: quo antiquior Tertullianus *de jejuniis* cap. 13. ita memoriæ prodidit. = Aguntur præcepta per Græcias illa certis in locis Concilia ex universis Ecclesiis, per quæ & altiora quæque in commune tractantur & ipsa repræsentatio totius nominis Christiani magna veneratione celebratur: Et hoc quam dignum fide auspicante congregari undique ad Christum; Vide quam bonum (*Ps.* 122.), & quam jucundum habitare fratres in unum =. Concilium Nicænum I. can. 5. decrevit, ut quotannis haberentur ver-

vernali tempore, & autumnali, quod etiam præstitit Sardicense can. 13., Antiochenum anno 340. can. 11. Chalcedonense Oecumenicum can. 19., & complura alia Concilia præsertim Africana. Omnes Romani Pontifices præsertim SS. Damasus, Siricius, Innocentius I., Cælestinus, Leo Magnus, Hormisda, Gregorius Magnus, ut ea Nicæni factio fideliter executioni mandaretur, impense invigilarunt, graviterque institerunt pœnas etiam, & Dei judicium minitantes contrafacientibus. Provincialium enim Synodorum saluberrimum usum perpendebant, eumque tamquam totius disciplinæ Christianæ fibulam, repagulum, sepemque tutissimam jure merito du cebant.

II. S. Leo Magnus (*apud Baronium an* 447. *num.* 25.) ita scribit ad Siciliæ Episcopos. „ Quare illud primitus pro custodia concordissimæ unitatis exegimus, quia saluberrime a SS. Patribus constitutum est, binos in annis singulis Episcoporum debere esse conventus &c. Vides (subjungit Baronius) viridem antiquam di-

disciplinam in Romana Ecclesia, ut ex Episcopis Italiæ bis in anno Concilium cogeretur „. Sæpius id præcipit S. Leo, & Aquilejensi Metropolitæ epist. 86. num. 6. scripsit, *ut congregata Synodo Provincialium Episcoporum* Pelagianæ pestis gliscenti malo occurreret, ac mederetur. S. Hilarus Papa (*apud Baronium* 462. *n.* 8.) hæc habet ad Episcopos Gallicanos. „ Quod utique non aliter poterit præcaveri, nisi statuta venerandorum canonum in faciendis conventibus (*nempe Conciliis Provincialibus*), quod adhuc omitti fecit necessitas, exequamur; in quibus possint pro emergentium necessitate caussarum ad Ecclesiasticæ observantiam disciplinæ, & quæ secus facta fuerint, corrigi, & sequenda constitui „. Idipsum repetit ad eosdem scribens: „ Ut pro disciplina Ecclesiæ, & pro caussis, quæ inter Domini Sacerdotes oboriri solent, Synodalia quotannis Concilia secundum statuta celebrentur „. S. Hormisda Epistola 24. ad Episcopos Hispanos annuam Synodorum celebrationem vehementer inculcat; & Salustio Hispalensi, quem con-

constituit Bæticæ, Lusitaniæque Vicarium Apostolicum, injungit, *ut illarum Provinciarum Episcopos ad Synodum nationalem, cum necessitas tulerit, congreget* : & S. Avitum Viennensem *mordacibus scriptis* objurgavit, quod in hac re aliquando negligentem sese exhibuerit.

III. S. Gregorius Magnus Siculis Episcopis jubet, ut (1) quotannis Synodi Provinciales habeantur; nonnullos Galliarum & Hispaniarum Præsules acriter coarguit, quod neglecta Conciliorum statuta celebratione ansam præbuerint multis, gravibusque Ecclesiæ incommodis; hinc præcipit (2), ut imposterum scita canonum de Synodorum frequentia diligenter observent, cum hæc sit præsentissima egregiaque ratio, quam Spiritus Sanctus Apostolos edocuit, Apostoli Ecclesiam, ad morum, & totius disciplinæ integritatem sartam tectam custodiendam, aut reparandam col-

(1) Epistola I. lib. I.
(2) Lib. IX. Epist. 105. & seq. & 120. 122., & lib. XI. 55. usque ad 65.

collapſam: Syagrio [1] Epiſcopo Auguſtodunenſi expetitum pallium ſpondet, ſed poſtquam ad enatos abuſus corrigendos Synodum convocaſſet. Felici autem Epiſcopo Meſſanenſi hæc (2) reſpondit: „ Volumus vos omnes in unum convenire Epiſcopos, ut de incidentibus cauſſis fiat diſceptatio, & ſalubris de Eccleſiaſtica obſervatione collatio: quatenus dum per hoc & præterita corriguntur, & regulam futura ſuſcipiunt, omnipotens ubique Dominus fratrum concordia collaudetur. Cujus vobis adeſſe præſentiam, ſi hæc obſervaveritis, ſcitote, quia ſcriptum eſt: (3) *ubi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, ibi in medio eorum ſum*. Si ergo dignatur adeſſe duobus vel tribus congregatis; quanto magis non deerit, ubi plures conveniunt Sacerdotes? & quidem, quia adhibendum bis in anno Concilium Patrum ſit regulis inſtitutum, non latet. Sed ne forte aliqua excuſatio ſit, ſemel decrevimus congregari, ut expectatione Concilii nihil pravum, nihil

præ-

(1) Lib. IX. 11. (2) Lib. XIV. 17.
(3) *Matt.* 18. 20.

præſumatur illicitum. Nam plerumque etſi non timore juſtitiæ, metu tamen examinationis abſtinetur ab hoc, quod omnium notum eſt poſſe diſplicere judicio. Hanc, Frater cariſſime, obſervantiam noſtris relinquendam poſteris teneamus, & omnia, quæ ad eruditionem noſtram ſacris apicibus ſcripta ſunt, cuſtodiamus atque ad ea quoſcumque poſſumus excitemus „.

IV. Quam verum ſit, quod S. Gregorius de Synodorum utilitate pronunciat, experientia nimis docuit: Nam ex eorum intermiſſione in Hiſpaniis, Galliis [1], ubique Eccleſiaſticæ diſciplinæ, Chriſtianæque vigor paulatim elanguit, uti teſtantur Patres Toletani IV. canone 3., & 4., Toletani XI. in præfatione, Epaonenſis, Lingonienſis can. 7, anno 859., Tricaſſini 867. in epiſtola ad Carolum, & Lotharium. Toletanæ IV. Synodi ſeptuaginta duo ſapientiſſimi Patres, inter quos S. Iſidorus Hiſpalenſis honoris cauſſa nominandus eſt, hæc litteris commendarunt, can. 3.; „ Nulla pene res diſci-

(1) Videſis Baronium an. 858. n. 25. & Pagium 696. 16.

ſciplinæ mores ab Eccleſia Chriſti magis depulit, quam Sacerdotum negligentia, qui contemtis canonibus ad corrigendos Eccleſiaſticos mores Synodum facere negligunt „. S. Turibius Auſturicenſis Epiſcopus in Hiſpania (1) „ ſanctitate & doctrina pollens, zeloque exæſtuans domus Domini, ex animi arbitrio ſpontaneam peregrinationem ſuſcepit, luſtravitque Hiſpanias, ut qui eſſet Eccleſiarum ſtatus dignoſceret, eiſdemque pro virium facultate conſuleret. Abſoluta autem itineris periodo de malis, quibus eas conquinari compererat, multa ſcripſit ad Idacium, & Ceponium primarios Hiſpaniarum Antiſtites teſtans, ac dolens hujuſmodi malorum perniciem liberius in dies manare ex eo, quod *Synodorum Provincialium conventus ceſſaverint*. De his Turibius & S. Leonem M. Papam certiorem fecit, qui pro ea, qua ardebat Eccleſiæ univerſæ ſollicitudine, apoſtolicam falcem ad gliſcentis mali radicem admovit ſolitum adhibens præſentiſſimum remedium, nempe Concilio-

(1) Ven. Baronius anno 447. n. 2. & ſeqq.

ciliorum injungens celebrationem, quæ inde frequenter in Hispaniis convocata magnum afflictis rebus solamen, præsidium, ornamentumque contulerunt.

V. Sæculo VII., & sequentibus annui conventus rursus commendati fuere tum in Synodo Trullana can. 8. tum in Oecumenicis septima, & octava. Innocentius III. in Concilio Lateranensi can. 25. an. 1216. sapienter sanxit, ut Conventus Provinciales saltem quotannis congregarentur. Synodus Tridentina id redegit ad singula triennia *sess.* 24. *de reform c.* 2. gravissimis decretis omnes Metropolitas, Episcoposque admonens, hortansque, ne in re tanti momenti negligenter sese agant imposterum. Sistus Papa V. in Bulla de institutione Congregationum Cardinalium, quæ incipit *immensa* anno 1588., ait de Congregatione Concilii. *Quoniam eodem Concilio Tridentino decretum est, Synodos Provinciales tertio quoque anno, diœcesanas singulis annis celebrari debere; id in executionis usum ab iis, quorum interest, induci eadem Congregatio provi-*

videbit. Provincialium vero, ubivis terrarum illæ celebrentur, decreta ad se mitti præcipiet, eaque singula expendet, & recognoscet.

VI. Talibus totius Ecclesiasticæ traditionis vestigiis, decretisque morem gerens S. Carolus nil antiquius habuit, quam Diœcesanorum, & Provincialium Conventuum celebratio, uti ex sequentibus orationibus elucet. Id profecto suæ Diœcesi, ac Provinciæ maximo emolumento, præsidioque fuit ad majorem Dei gloriam, æternamque animarum salutem: *quia nec firmum* (1) *decretum potest esse, quod non plurimorum videtur habuisse consensum: & quia melius ab omnibus* [2] *cavetur, quod auctore Deo omnium fuerit constitutione damnatum.* SS. Patres, ac Romani Pontifices Conciliorum Provincialium, & Diœcesanorum statutas convocationes adeo inculcant, atque utillimas, necessariasque deprædicant non ad novos semper condendos canones (cum legum copia plerumque parum prosit), sed potius ad

Dd jam

(1) Clerus Romanus epist. 31. apud S. Cyprianum.

(2) Gregorius Magnus lib. XI. epist. 55.

jam sancitos discrete innovandos, confirmandos, executionique mandandos, atque ut Episcopi, Clerus, nec non omnes Christifideles æquo examinis, reprehensionis, aut coercitionis timore, (uti supra num. 3. egregie innuit S. Gregorius) in officio contineantur, vel ad meliorem frugem revocentur, ut magno suipsorum, & totius Reipublicæ bono (1) *sobrie, juste,, & pie vivant in hoc sæculo expectantes beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi*. Consule doctissimos, & sapientissimos Ven. Bellarminum *de Conciliis lib. I. cap.* 11., & Cardinalem d' Aguirre *Tom. I. Conciliorum Hispaniæ pag.* 290. *& in Synopsi p.* 32. ubi præclare disserens de commodis, quæ ex frequenti Synodorum celebratione Ecclesiis proficiscuntur, Hispanos, omnesque Episcopos ad eas canonicis tempestatibus habendas vehementissime impellit, atque cohortatur.

ORA-

(1) *ad Titum* 2. 11.

ORATIONES VI.

S. CAROLI BORROMÆI

Cardinalis S. R. E., & Archiepiſcopi Mediolanenſis

HABITÆ

IN SUIS CONCILIIS PROVINCIALIBUS.

ORATIO I.

HABITA

IN CONCILIO PROVINCIALI I.

ANNO MDLXV. XV. OCTOBRIS.

DEi ſummo erga nos beneficio factum eſt, Patres Reverendiſſimi, ut Tridentinum Oecumenicum Concilium, triginta ante annis inchoatum, ſed varie intermiſſum, ſingulari Pii Quarti Pontificis Maximi pietate, ac prudentia revocatum, inſigni frequentiſſimorum Patrum virtute atque doctrina, ſuperiore anno mi-

rabiliter absolveretur. Quo in Concilio, cum omnia præclare constituta sint, quæ ad explicandam Fidei veritatem, & ad restituendam Ecclesiasticæ disciplinæ integritatem pertinebant; divinitus profecto, Patres, illud decrevistis, ut Conciliorum Provincialium, quæ jamdiu haberi desierant, usus aliquando renovaretur; ex quo certissimum est, Christianam Rempublicam uberrimos salutis fructus esse percepturam; Et quidem natura & ratione ipsa ducimur, ut in gravioribus rebus deliberandis aliorum consilia exquiramus; vel quod cautior deliberatio est, si ad nostrum judicium multorum sententia accesserit; vel quia apud illos, quibus consulere maxime cupimus, majorem auctoritatem & pondus habet consultatio, in quam plures consenserint. Est hujus in Ecclesia Instituti auctor Christus Dominus, Magistrique Apostoli; nam ejus certa quidem sane est illa promissio, cum suam opem, suumque auxilium, se denique ipsum ejusmodi Patrum conventibus rite celebratis pollicetur & defert [1]: *Ubi sunt*, inquit, *duo* *vel*

(1) *Matth. c.* 18. *v.* 8.

vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum. Idemque [1]: *Si duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re, quacumque petierint, fiet illis a Patre meo*. Apoſtoli autem, etſi ductore Spiritu Sancto uberem omnium rerum cognitionem ſinguli acceperant; tamen ſi quid gravius, publice præſertim, agendum eſſet, hac conſultandi ratione uti conſueverunt, quam ut ceteri etiam conſervarent, lege ſanxerunt, ut bis in annos ſingulos Concilia ab Epiſcopis haberentur. Innumerabiles deinceps ſanctiones ſunt conſtitutæ, decretaque promulgata, & ab Summis Pontificibus, & a Conciliis tum Oecumenicis, tum Provincialibus, de retinenda, aut certe repetenda hac Synodorum conſuetudine, quemadmodum temporum ratio poſtulabat. Atque utinam quæ a Sanctiſſimis illis Viris culta, & poſteritati ad ſalutem Eccleſiæ tradita ratio eſt Provincialium Conciliorum, eam nos ad hanc diem pie conſtanterque retinuiſſemus, & quantum illi conſilii & voluntatis ad prodendum poſteris optimum Iuſtitutum, tantum

 nos

(1) *Ibidem v. 19.*

nos pietatis & diligentiæ ad tuendum adhibuissemus! Hujus enim consuetudinis intermissio, difficile est dictu, quantas calamitates in Christianam Rempublicam invexerit; nam judicii metu sublato, cum præter Summum Romanum Pontificem nemo esset, qui a Dominici gregis Pastoribus Depositi custodiam, tritici dispensationem, vineæ cultum, & villicationis suæ functionem recognosceret, sortem cum fœnore exigeret, & a singulis gravissimi multiplicisque officii, more Majorum, rationem exposceret; tum miserabiliter prolapsa est institutio Ecclesiasticæ disciplinæ; tum qui alios in officio continere debebant, maxime ipsi ab officii semita declinaverunt. Hic nota sunt vobis, Patres, Ecclesiæ Dei vulnera, quæ libenter prætereo, quia sine acerbissimo doloris sensu nec a me commemorari, neque a vobis audiri posse existimo. Ergo singulari virtute ac prudentia vestra gravissimis malis remedium inventum est, hac renovatione Provincialium Conciliorum. Reliquum modo erat, ut sapienter excogitata medicina, ægrotis Provinciis salutariter

ad-

adhiberetur. Cui nos officio pro nostri Metropolitani muneris ratione, proque amore in hanc Urbem, quam apud nos & pietatem Parentis, & charitatem Filiæ obtinere libentissime profitemur, si per debitam obedientiam licuisset, primo quoque tempore satisfacere studuissemus. Cum primum igitur hujus rei data est facultas, eam illam summo studio amplexi sumus, eo animo atque consilio, ut Deo auctore, vobis adjutoribus, obeundi muneris tarditatem, actionum gravitate & diligentia compensemus. Itaque huc omnes convenimus, ut, ex hac quasi specula singulis Provinciæ nostræ partibus circumspectis, Ezechielis Prophetæ voce divina admoniti, [1] *quod periit requiramus, quod abjectum est, reducamus, quod confractum, est alligemus, quod infirmum est, consolidemus, quod pingue, & forte custodiamus*. Id omne ut præstare possimus, petendum a Deo in primis est summis precibus, summaque vitæ integritate & innocentia, atque in proximos caritate, ut nobis suo lumine præluceat, consilia & actiones nostras sua

(1) *Ezech. c.* 34. *v.* 16.

gratia prosequatur. Quemadmodum autem neminem nostrum, ut cujusque conditio tulit, aut ætas, aut labor, aut valetudo, aut itineris longitudo retardavit, quominus in hunc locum frequentes ante statutum diem conveniremus, qua in re privata commoda communi officio posthabuimus: sic ad ipsam consultandi & decernendi rationem curandum est, ut intregam optimamque mentem ac voluntatem afferamus, vim publici muneris privatis commodis anteponamus, eorum utilitati, quibus præsumus, non nostris rationibus serviamus. Hoc sane enim est, non quæ nostra, sed quæ Dei sunt, quærere. (1) Hoc munus Pastoris, hoc Ducis officium, hæ Gubernatoris partes sunt, ut gregi, militibus, navi potissimum prospiciant; nam subditorum salute, Præfecti incolumitas continetur. Et quia tria præcipue sunt (2), quæ ex Tridentini Concilii auctoritate in Provincialibus Conciliis agi & confici oportet, ut delicta corrigantur, mores ad optimam disciplinam re-

(1) *Ad Philip. c. 2. v. 21.* (2) Sess. 24. de Reform. Cap. 2.

revocentur, & tollantur dirimanturque controversiæ; primum illud erit jaciendum tamquam firmissimum totius ædificii fundamentum, ut omnibus & singulis, quæ a Sacro Tridentino Concilio definita ac statuta sunt, palam receptis, detestantes hæreses omnes, quæ a sacris Canonibus, Conciliisque Oecumenicis, præsertim vero Tridentino, damnatæ sunt, veram obedientiam Summo Romano Pontifici spondeamus, Fidemque, (1) *sine qua impossibile est placere Deo*, ex præscripto ejusdem Concilii, ac Sanctissimi Domini nostri ratione & formula profiteamur; & ad ejus in Provincia nostra tuendam integritatem, id quod ad hanc diem nobis præstitisse videtur Dei benignitas, opportuna præsidia, summamque diligentiam & vigilantiam, pro locorum & temporum periculo, adhibeamus. Deinde in delictis corrigendis illa nobis ineunda ratio est ut pro vi & modo morborum, ægrorumque natura, medicinam accommodemus; nunc levibus admonitionis & objurgationis remediis errata castigantes, nunc acriori curatione utentes; de-

ni-

(1) *Ad Hebr. c. 11. v. 6.*

nique exulceratis partibus ferrum & ignem admoventes , quemadmodum mali ratio, & contagionis periculum poſtulabit: memores ſemper, nos eſſe Patres, non Dominos. Morum autem diſciplinam facile reſtituemus , ſi qua ratione, quibuſve factis primum conſtituta, diuque conſervata eſt , eamdem nos in reſtituenda adhibebimus , illorum veſtigia perſequentes , qui hanc bonorum amplitudinem nobis, Deo auctore, ſua virtute pepererunt . Proponamus nobis, quæſo Patres, illorum vitæ ſanctitatem, & in adminiſtratione ſui officii ſapientiam. Erant integri, caſti, ſimplices , modeſti, humiles , bene morati, in oratione & lectione aſſidui , ſui deſpicientes, in alienæ ſalutis cura & cogitatione defixi, conſilio & opera benigni, hoſpitales , in domeſtico cultu & victu parci, in alios benefici & liberales (1) : *Erant vigilantes ſuper greges ſuos*, vineam Domini ſumma diligentia & labore colentes & cuſtodientes. Paſcebant aſſidue oves ſibi commiſſas triplici ſalutis cibo, verbo, exemplo, & Sacramentis: Memores quoque, & imitatores

(1) *Luc.* 2. v. 8.

res Summi Paſtoris Chriſti, qui pro univerſo grege ſuo ſanguinem & vitam profudit, ipſi pro ſuarum ovium incolumitate quemvis excipere laborem, ſubire omnes caſus, omnem vim atque injuriam perferre, denique, ut bonus ille Paſtor Evangelicus, animam ſuam pro ovibus ponere non dubitabant; (1) nullam inde hujus vitæ fructum expectantes, ut maximos cœleſtis retributionis fructus conſequerentur. Hæc ſi, ut debemus, Patres, ante oculos habebimus, facile intelligemus, quid in reſtitutione Eccleſiaſticæ diſciplinæ nobis ſit hoc tempore agendum. In quo illud etiam animadvertendum erit, ut quemadmodum in conformanda & conſtituenda Eccleſiaſtica ratione, Chriſtus Dominus ab ipſis Apoſtolis, quos Chriſtianæ vitæ Magiſtros eſſe voluerat, initium fecit; ſic nos a nobis ipſis Paſtoribus, quos vivendi exempla & præcepta aliis tradere oportet, in conformanda reſtituendaque morum diſciplina exordiamur.

Hæc officia, ſi quo debemus ſtudio præſtiterimus, parvi profecto negotii erit

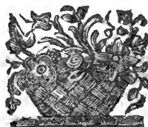
(1) *Joan. c. 10. v. 12.*

erit ſedare controverſias, id quod nobis Tridentina Synodus faciendum propoſuit; nam ſublata cupiditate, quæ eſt (1) omnium radix & ſemen diſſenſionum, facile præſentis temporis diſcordias componemus; nullumque in poſterum diffidendi locum cuiquam in Provincia noſtra relinquemus. Quare ad piam hanc neceſſariamque muneris noſtri curam ac diligentiam, Patres, toto pectore incumbamus (2): *Hoc acceptabili tempore, hac die ſalutis, quam fecit Dominus*, enitamur, ut quantum conſilio, opera, actionibuſque, Spiritu Sancto duce & moderatore, poſſumus, tantum ad conſtituendam communis Provinciæ incolumitatem afferamus. Ampliſſima hæc & nobiliſſima Civitas Mediolanenſis; charitatem & ſapientiam veſtram implorat; hanc ſinguli uniuſcujuſque veſtrum greges incredibiliter requirunt, tota Provincia re magis, quam voce depoſcit. Hoc optimus & maximus Rex Philippus, in cujus Regia dignitate

(1) *I. ad Timot. c. 6. v.* 10 (2) *II. ad Cor. c. 6. v. 2. Pſalm.* 117. *v.* 24.

te, ut verbo complectar, Sacerdotalem animum licet agnoscere; hoc ceteri hujus Provinciæ Principes, de populorum salute solliciti, a nobis desiderant, quorum studia atque officia non vereor, ne nobis sanctisque hujus Synodi decretis semper adsint, eamque potestatem, quam a Deo acceperunt, ad Dei & cultum, & voluntatem libentissime conferant. Postulat Sacrosancta Tridentina Synodus, ut ne tot tantique labores a Sanctissimis Patribus in ea suscepti, brevi tempore intereant. Hoc vehementer expectat Pius Pontifex Maximus, ex illo præsertim die, quo nos ab administratione consiliorum suorum, & procuratione Ecclesiæ ad vos dimisit: Cui date, quæso, ut & profectionis nostræ, & vestrorum laborum uberes fructus deferre possim, præclaras scilicet salutaresque hujus Concilii actiones. Hoc ipsum exigit vestra virtus, quam in publico Orbis terrarum conventu spectatam & cognitam, nunc in vestrorum populorum vita ac salute tuenda debetis exprimere. Hoc denique flagitat a nobis Christus Jesus, ut constet sibi ratio offi-

officii noſtri erga oves, quas pretio ſanguinis ſui redemptas, noſtræ fidei prudentiæque commendavit, & concredidit: ne quando ſanguinem illarum de manu noſtra requirat, ſi (quod Dei benignitas prohibeat) culpa, aut negligentia noſtra eas diripi, aut diſpelli patiemur.

ORA-

ORATIO II.

HABITA

IN CONCILIO PROVINCIALI II.

ANNO MDLXIX. XXIV. APRILIS.

Etsi quod, duce Spiritu Sancto, a Tridentinis Patribus decretum est, ut tertio quoque anno Provinciales Synodi habeantur, hæc causa, Patres Reverendissimi, satis explorata est, & ea quidem justissima, quamobrem jam tribus post primum nostrum congressum annis, huc iterum conveniremus; tamen si quis rem ipsam attente intuetur, facile animadvertet, hoc iterati Concilii officium, non solum Tridentino jussui debitum, verum etiam & temporum conditioni, & Pastorali nostro muneri, & initiis quæ proximo superiori Concilio jecimus, consequens ac plane necessarium. Jam cognoscitis, jam scitis, qua in perturbatione Reipublicæ Christianæ status versetur; quam funestæ hæresum faces in finitimis Provinciis jam diu excitatæ, quam turbulen-

lenti inde in Gallia motus, quam multæ strages, quot pugnæ editæ sint. Quid? quod Templa vel augustissima diruta, delubra religiosissimis imaginibus, & signis, & ornamentis spoliata, Vasa sacra erepta, Reliquiæ Sanctorum dissipatæ, Sacerdotes & Religiosi Viri interfecti, Sacræ Virgines injuriosius tractatæ, Divina polluta, omnia denique prostrata jacent. Quousque tamdem *vineam, quam plantavit dextera tua* [1], & populum, Christi Jesu Filii tui sanguine expiatum, videbimus ita crudeliter, ita fœde diripi, vastari, dissipari? Quousque (2) *cibabis nos pane lacrymarum, & potum dabis nobis in lacrymis, in mensura?* Hæc autem mala, quæ pestifera sunt, quæ perniciosa, etsi a nobis interjecto quodam spatio abesse videntur, ita tamen undique nos circumstant, & in foribus ipsis prope adsunt, ut in singulas horas, vel momenta potius timendum sit, ne hæc aquarum vis in hanc Provinciam erumpat, totamque fluctibus suis evertat, nisi Dei ope, & Pastorum summa vigilantia occurratur. Verum alia incommoda sunt, & ea quidem non

(1) *Psal.* 79. *v.* 15. & 16. (2) *Ib. v.* 16.

non levia, quæ cum in visceribus Provinciæ nostræ hæreant, nos valde admodum commovere debent; nam etsi superiori nostro Conventu, multa auctore Deo decrevimus, multaque post Pastoralibus nostris vigiliis egimus, ut bene constituendæ hujus Provinciæ signum aliquod sustulisse videamur: tamen multo sunt inveterati morum errores, & alia item, quæ a nobis cum emendationem plane desiderent, in iis corrigendis nostræ curæ ac sollicitudines hoc tempore evigilare debent; ea est enim horum temporum conditio, ut homines, alii Mundi potius, quam Dei amatores, animum iis rebus adjungant, quæ ad divitiarum in primis & carnis sollicitudinem curamque spectant; alios vero aliis illecebris, aliis fallaciis, quasi vinculis quibusdam irretitos teneat perpetuus ille humani generis hostis, qui (1) *tamquam Leo rugiens*, mortales *circumit, quærens, quem devoret*. Si denique Provinciam universam lustramus, omnia [2] *ad carnis occasionem*, reclamante Apostolo, traducta, in eo statu esse cer-

(1) 1. *Petr. c.* 5. *v.* 8. (2) *Ad Galat. c.* 5 *v.* 16.

nimus, ut adumbrata quædam, non solida illa veraque pietatis Christianæ species retineri videatur. Hæc mala quidem intestina cum sint, etsi illis quibus finitimas Provincias afflictas diximus, genere inferiora, ejusmodi tamen sunt, ex quibus cum argumenti cujusdam species, vulgi judicio, Hæreticis subministrari videtur ad suos tuendos errores; tum etiam (id quod Deus avertat) fieri facile posset, ut hominibus nostris, si in conscientiæ pravo habitu eos obsordescere patiemur, quasi fores aperirentur, aditusque patefieret ad nefariam hæresum labem; idque cum ex multis aliis peneque innumerabilibus exemplis, tum vel ex hoc uno potissimum cognosci licet, quod Populus Israeliticus, cum in conviviis & commessationibus, vivendique licentia versaretur, impura conscientia inquinatus, proclivius quidem delapsus est ad perniciosissimum Idolorum morbum. Hoc ipsum (2) Apostolus Paulus cum animadvertisset, Timotheum discipulum propterea illis verbis admonuit (2): *Conscientiam*

(1) *Exod. c. 32. v. 6.* (2) *I. ad Tim. c. 1. v. 19.*

tiam bonam habe, quam quidam repellentes, circa fidem naufragaverunt. Unde tandem, Patres, tot veteres hæreses, quæ olim restinctæ in hæc tempora inciderunt, nisi ex depravatis contaminatisque gentium moribus? Ut enim vetus aliquis morbus incrudescit, si recenti vel levissimo malo corpus afficitur; si hæresum pestem, quibus jam Ecclesia variis temporibus vexata est, antiquorum Patrum virtutibus, tamquam salutaribus remediis olim compressam, nostrorum temporum corruptela, quasi veterem morbum iterum ingravescere videmus. In hoc igitur rerum discrimine videte, quanta nobis, qui Christiani exercitus antesignani, & animarum medici sumus, necessitas imposita esset, ut Concilium iniremus, quo plures & ad propulsanda pericula, & ad sananda vulnera, in unum, Spiritu Sancto duce, convenientes [1], *a Patre misericordiarum, & Deo totius consolationis*, auxilium facilius imploraremus; tum etiam, quo cautius res multorum judicio & consensu constitutæ essent, eo promptiori animo,

 pro-

(1) *II. ad Cor. c. 1. v. 3.*

propensiorique ad obediendum voluntate ab iis susciperentur, quorum saluti maxime consulere debemus. Hoc nostrum munus est, hoc nostrum officium, Patres; etenim si in Episcopalis dignitatis excelsa sede collocati sumus, tamquam e specula quadam, pericula prospicere, eaque propellere nos oportet, si quæ iis imminent, qui in nostra fide nostraque cura conquiescunt; si parentes, item, filiorum incolumitati paternam curam adhibere; si pastores, ab ovibus, quas sacrosancta sua morte Jesus Christus ex inferi faucibus atque ore eripuit numquam oculos deijcere, &, si quæ impura vitiorum labe extabescunt, salis acrimonia sanare; si quæ demum in morum tenebris aberrantes sunt, iis prælucere debemus; nam ut summus ille rerum Opifex, principio cum Cœlum, quod intuemur, effecit, stellarum multitudine ornavit, quæ Solis splendore illustratæ, in nocte super terram lucerent; sic in spirituali hujus sæculi renovatione, prout in Ecclesia, tamquam in quodam Cœli firmamento, prophetas & Apostolos, Pastores & (1) Do-

(1) *I. ad Cor. c. 12. v. 28.*

Doctores, qui quasi stellæ, sempiterni illius Solis Christi Domini lumine illustrati, huic tenebricosi seculi caligini præessent, & ab humanis mentibus tenebras depellerent, quodam illustris sanctæque disciplinæ splendore. Hos igitur, quos cœlestis sapientia Pastores esse, & in Apostolorum tamquam in parentum locum succedere voluit (1): *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii*, inquit Propheta; quid est, cur eos parentes, eos duces, eos magistros non imitemur? Illi in constituenda nascente tunc Christiana Republica, in maximisque rerum difficultatibus, hac Conciliorum ratione usi, cum confusam illam, errorumque tenebris implicitam Mundi faciem, Evangelicæ disciplinæ lumine illustrarint; tum ad eam restituendam exemplum nobis præbuerunt, ut in tanta scilicet rerum perturbatione, & in hac tetra peccatorum caligine, nos, qui eorum locum tenemus, osque Domini sumus, *& e quorum labiis, tamquam ab Angelis* [2] *Domini exercituum, populi legem requirunt*, a fonte lucis Spiritu Sancto,

[1] *Ps.* 44. *v.* 17. [2] *Malach. c.* 2. *v.* 7.

in cujus nomine hodierno die congressi sumus, salutares vitæ leges haurientes, doceamus Provinciæ nostræ homines *ambulare ut filios lucis*, & afferre *fructus lucis in omni bonitate, & justitia, & veritate* (1): *Probantes quid sit beneplacitum Deo: nec communicantes operibus infructuosis tenebrarum*. Nec vero existimemus, Patres, muneris nostri partes omnino expletas a nobis esse in iis, quæ tribus ante annis hoc ipso in loco multa constituimus; quoniam si rem omnem ita spectamus, quemadmodum sane debemus, opus ministerii nostri inchoasse quidem, sed perfecisse certe non videbimur. At vero est, cur expleamus: ita rerum status postulat, ita sepæ multis locis unumquemque nostrum Apostolus monet (2): *Vide*, inquit, *ut ministerium, quod in Domino accepisti, impleas; dedit enim Pastores, & Doctores ad consummationem Sanctorum*, (3) *in opus ministerii, in edificationem Corporis Christi*. Ergo si *ad consummationem*, & ad perfectam quamdam sancti-

(1) *Ad Ephes. c. 5. v. 8. & seqq.*
(2) *Ad Colossens. c. 4. v. 17.*
(3) *Ad Ephes. c. 4. v. 11. & 12.*

ctitatis disciplinam tota ministerii nostri ratio spectat; inanes profecto conatus nostri, frustraque suscepti essent labores, jactis primum illis fundamentis, nisi reliqua, quæ ad ædificii extructionem, & consummationem desunt, perfici contendamus omni summo studio. Nam quo tempore huc primo in Concilium convenimus, populis nostris, (1) *tamquam parvulis*, aut certe infirmioribus, *si præter lac escam dedimus*, ut solidiorem cibum tum præbere vix potuimus; idque Christo Domino Magistro, qui multa cum haberet quæ Apostolis diceret, non omnia tamen uno tempore eos docuit, propterea quod ad ea [2] portanda tunc sane essent minus idonei. Et quemadmodum is longo temporis progressu, tum excitatis Sanctorum Patrum mentibus, tum Sacrosanctis habitis Conciliis, Ecclesiam suam doctrinæ splendore in dies magis atque magis illustrare voluit, cum vel momento temporis idipsum præstare potuisset; sic nobis, qui Matrem Ecclesiam colimus atque observamus, illud

(1) *I. ad Cor. c. 3. v. 2.* (2) *Joann. c. 16. v. 12.*

ab ejus benignitate ſperandum eſt, ut & nunc, & in poſterum, prout temporum ratio requiret, ea patefaciat atque aperiat, quæcumque ſuperioris noſtri Concilii temporibus non opportuna ipſius Dei ſpiritus nobis non ſuggeſſit, ut illa fidelibus noſtris tunc traderemus. Illud præterea accedit, quod quemadmodum agricolis uſu ſæpe venit, ut poſtquam ſemel agrum bene coluerint, eumque a rubis inutilibuſque herbis purgarint, vites putarint, & arbores interlucarint, niſi crebro eamdem culturam adhibuerint, ager, qui illorum ſtudio enituit, horridus incultuſque fiat; ſic fideles, qui (1) *agicultura Dei ſunt*, ubi noſtris vigiliis ac ſtudiis, quæ ſuperiori Concilio adhibuimus, ad aliquem nitorem adducti ſunt, niſi ſæpius ad ea, quæ poſt ſuccreverunt, amputanda redeamus, facile ille priſtinus cultus, temporis progreſſu horreſcit: tum ſi quæ etiam depravata conſuetudo diuturnitate fulcitur, ita alte radices egit, ut velut hædera late ſe ſe diffundens, ſæpe vix, aut ne vix quidem evelli queat. Itaque cum in perpetua quadam agri Dominici colen-

(1) *I. ad Cor. c. 3. v. 9.*

lendi ratione noſtrum munus pene totum poſitum eſſe debeat, diligentes agricolas unicuique noſtrum imitandos Deus apud Jeremiam proponit his verbis [1]: *Ecce conſtitui te hodie ſuper gentes, & ſuper regna, ut evellas, & deſtruas, & diſperdas, & diſſipes, & ædifices, & plantes*. Quod ſi fortaſſe pauca erunt, quæ noſtris aliis conſtitutionibis addi oportere videbuntur, utilitas tamen non parva, neque exiguus fructus ex hoc ipſo Concilio exiſtet; ſi nos ſuperiora decreta in conſpectu, quaſi in ſpeculo quodam habentes, contemplabimur, ſi quæ, vel noſtra qui juſſimus, vel aliorum quibus juſſum eſt, culpa contracta eſt in illis exequendis; aut ſi quæ ſunt, quæ certis quibuſdam cauſis nec per nos, nec vero per illos præſtari adhuc licuit: hocque pacto, tum ſi quid culpæ admiſſum eſt, quoniam officio noſtro ante defuimus, id ſedulo emendemus, tum, difficultatum ratione hoc ipſo in loco agitata & diligenter explicata, adhibeamus quæ opportuna erunt remedia. Habetis igitur, Patres Reverendiſſimi, cauſas, quare huc iterum

(1) *Jerem. c. 1. v. 10.*

rum convenimus, tum etiam intelligitis, quam gravis rerum tractatio nobis proposita sit; quæ tota ad sananda hujus Provinciæ vulnera, ad pericula animarum propulsanda, ad disjiciendas morum tenebras, ad agri denique Dominici cultum pertinet: idque plane omne, quantum in nobis est, ita præstare debemus, ut primum quæ semel per nos decreta sunt, ea nos quo maximo possumus, & quo certe debemus studio exequi contendamus: deinde pietate, certaque animi deliberatione in hoc ipso Conventu supplere studeamus, quæcumque superioris Concilii decretis desunt, ad restituendum illum prope deflorescentis Christianæ pietatis cultum: post, si quæ vitiorum zizania tribus ab hinc annis subdolus ille operarius Satanas in hac Provincia consevit, operam demus, ut eorum stirpes studiis nostris omnino convellamus. Jam hic duce Spiritu Sancto adsumus, Reverendissimi Patres, ut Provinciale nostrum Concilium iterum celebremus, in qua muneris tractatione, nos pro rei gravitate, animo menteque reputemus, quæ nobis potissimum pro-

po-

posita esse debeant. Ac primum quidem perspicuum est, quam turpe, quam detestabile sit in eo, quod (1) *pro Christo legatione fungimur*, Deique ministri sumus, si non Christum ipsum, non quæ Dei sunt, sed quæ nostra, quæramus (2). Oportet igitur nos, depositis cupiditatum nostrarum perturbationibus, oculisque mentis in Cœlum conjectis, non utilitates nostras, non commoda, non hominum honores spectemus; non rebus nostris, non popularibus studiis, non laudi, non gloriæ nostræ, sed Christo serviamus, cui omnem gloriam, omnem laudem, omnem honorem debemus. Neque enim est, cur aut nobis ipsis, aut hominibus placeamus; siquidem quis inde fructus, si nos ipsos amantes, animæ nostræ jacturam faciamus? Ecquæ utilitas nobis existet, si iram Dei in nos concitantes, hominum benevolentiam populari quadam indulgentia conciliemus? Audiamus Paulum clamantem [3]: *Si hominibus placerem, Chri-*

(1) *II. ad Cor. c. 5. v. 10.* (2) *ad Philipp. c. 2. v. 21.* (3) *ad Galat. c. 1. v. 10. Psal. 52. v. 6.*

Christi servus non essem. Dissipet autem *Deus ossa eorum, qui hominibus placent*, inquit Propheta. Ergo ad Dei voluntatem, tamquam certam normam, consilia, cognitiones, studia, & actiones nostras dirigamus. Deinde hic eo animo eaque mente adesse debemus, ut non coacti, sed sponte liberaque voluntate; non ut in plerisque actionibus fieri solet, aut consuetudine, aut quadam officii specie, nec ficte, nec simulate, sed vera solidaque rerum agendarum deliberatione, rem omnem tractemus: ita ut non adumbratam quamdam, sed expressam illam disciplinæ Christianæ formam, afflante Spiritu Sancto, decretis nostris restituere curemus, quam nascente Ecclesia instituit *vivus sermo Dei, & efficax, penetrabilior omni gladio ancipiti: & pertingens usque ad divisionem animæ ac spiritus, compagum* (1) *quoque ac medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis*; nam si vitiorum semina non funditus tollere studemus, sed satis id esse putamus, ut externa quædam tantum, quæ oculis offensionem in vulgus præbent, quasi levi ma-

(1) *Ad Hebr. c. 4. v. 12.*

manu emendemus; id nobis eveniet, quod agricolis, qui dum herbas inutiles radicitus evellere negligunt, quæque solum e terra extant, amputant, ne agrum quidem a stipitibus noxiis purgant, sed etiam quod plane nolunt, id sane efficiunt, ut uberiores paucis post diebus emanent. Nec vero est, cur a muneris nostri ratione deterreamur, vel quia his Pastoralibus nostris studiis, actionibusque animos eorum exulcerari videamus, qui filii sunt perditionis, vel quia populares illæ, quibus, quasi ficus foliis, deformes pravique mores contegi solent, voces audiantur: Non ferunt hæc tempora veterum Canonum severitatem; sic jamdiu viximus, sic vixerunt, ita egerunt, qui ætate antecesserunt; vite institutum nihil est quod mutemus. At nos hæc, atque adeo alia ejusmodi contemnamus, proponamusque nobis ob oculos libertatem illam spiritus, & virtutem, qua armati Patres nostri Apostoli, qua muniti Martyres, qua instructi nostri Ordinis Sanctissimi Homines, Athanasius, Chrysostomus, Ambrosius hujus Ecclesiæ Antistes, qua affecti alii religiosi Viri, Apostolico quodam

dam

dam animorum ardore flagrantes, nullis nimis, non hominum clamoribus, non furoribus quasi tribunitiis fracti, nec debilitati, pro Dei gloria, pro gregis commissi salute, forti constantique animo adhibuerunt illam quasi censoriam virtutem, acerrimam peccatorum vindicem; Eorum fere exemplo adducti nos quoque Apostolica illa constantia, & Evangelica virtute, qua una nihil est in Ecclesiasticis Pastoribus illustrius, nihil magis necessarium; sine metu & constanter certe agamus, atque adeo perficiamus, quod Evangelium docet, quod Christus jubet, quod ratio praecipit, quod regis salus, quod Ecclesiae auctoritas, dignitasque postulat. Nam si contra a nobis fiet, in formidoloso illo Dei judicio, cum animarum, quae in fidem & curationem nobis traditae sunt, rationem reddemus, tum aliorum nos accusantium vociferationes, & irati Judicis nos item acerbe objurgantis eas voces audiemus: Si speculatores eratis, cur caeci? Si Pastores, cur gregem vobis commissum errare permisistis? si sal terrae, quonam modo evanuistis? si lux

eratis, cur (1) *sedentibus in tenebris, & in umbra mortis* non illuxistis? si Apostoli, cur Apostolica virtute non usi, cuncta egistis ad hominum oculos? si os Domini, cur muti? si vos huic oneri impares esse sentiebatis, cum tam ambitiosi? si pares, cur ita desides, ita negligentes? Nihil vos Prophetarum voces, nihil Evangelii leges, nihil Apostolorum exempla, nihil pietas, nihil religio, nihil Ecclesiæ labentis status, nihil hic formidolosus judicii dies, nihil præmia, nihil supplicia æternique cruciatus moverunt? Has horribiles irati Judicis voces nobiscum, Patres, animo menteque reputemus, ut iis, atque adeo aliis excitati, in hac Sacrosancta tam gravium rerum tractatione, non remisse, non leniter, non timide, non negligenter, non dissimulanter; sed sincere, & constanti sanctaque sollicitudine, Deum solum spectantes, quod in nostro officio nostroque munere positum est, agamus & perficiamus, duce Spiritu Sancto, omnium actionum, & consiliorum moderatore; cui gloria sit & honos sempiternis ætatum sæculis. Amen.

ORA-

(1) *Luc. c.* 1. *v.* 79.

ORATIO III.

HABITA

IN CONCILIO PROVINCIALI III.

ANNO MDLXXIII. IX. APRILIS.

TErtio jam adſumus, Patres Sanctiſſimi, hoc ipſo loco, ubi ſuperioribus annis ſemel atque iterum, Spiritu Sancto duce, congreſſi, in eam curam incubuimus, ut in hac Provincia, Paſtoralibus noſtris ſtudiis ſuccurreremus animarum ſaluti, & opitularemur pietatis cultui, jam pene deflorescenti. Quo in genere, etſi a nobis vel plurimum elaboratum eſſe videtur; tamen, ſi animadvertimus, Provinciæ hujus ſtatus, quem vos etiam optime noſtis, is eſt, ut multa adhuc deſint ad operis a nobis inchoati conſummationem & perfectionem. Primum enim ſuperioribus noſtris decretis non omnis erepta eſt morum corruptela; neque plane omnis inſtituta Chriſtianæ diſciplinæ ratio, quæ vobis, qui adeſtis, una mecum expetenda eſt: Deinde, ut

eſt

est hominum genus ad carnis sensum proclive, sæpeque præceps fertur ad peccandi licentiam, alii, post priores illos congressus nostros, sensim in dies irrepserunt morum errores. Præterea, quæ olim a nobis sancita sunt, ite se habent, ut vel nostra, vel aliorum culpa, illa executi simus non plane omnia. Si quæ autem executionem habuerint, vel pauca, vel multa illa sint, vereor (ut libere dicam), ne ea, externa potius quadam specie attigerimus, quam intimi animi sensibus, vereque amplexi simus. Atque hic quidem est rerum nostrarum status. Videte igitur quæ illa sint, quibus, auctore Spiritu Sancto, qui (1) *Spiritus* est *veritatis* & *consilii*, hoc ipso Conventu nos tum mente optima, tum salutaribus deliberationibus consulamus oportet, ut aliqua ex parte exsolvamus, quod & Christo Domino, & nobis, & Clero, & Populo nostro debemus. Propositum igitur nobis sit, Patres Optimi, magnum quidem esse ac perfectum, quod præstare debemus, idque nos vix, aut ne vix quidem in-

 choa-

(1) *Joan. c.* 16. *v.* 13. *Isai. c.* 11. *v.* 11.

choavimus, ne dum absolvimus, cum certe non licuerit; nam quemadmodum reliquis in rebus nihil potest statim esse perfectum, sed necesse est, ut initium fiat ab aliquo rudimento, atque paulatim ad summum perveniat; ita opus, quod superioribus annis aggressi sumus, non potuit eo tempore statim pervenire ad eam, quam quærimus & debemus, necessariam perfectionem. Quod si quis nostrum secus fortasse existimat, quoniam in hac Provincia aliquod majus pietatis Christianæ studium elucere videt, quam antea solebat, quamque in aliis fortasse quibusdam locis apparet, næ iste plane quidem fallitur; non est enim, cur nos, vel cum iis quæ proxime antecesserunt temporibus, vel cum aliorum, sive mali illi sint, sive aliquo Christianæ virtutis gradu præditi, factis, actiones nostras expendamus; sed comparemus oportet cum ea sancte agendi formula, nobis divinitus præscripta; quæ si ob oculos versabitur, facile cernemus, quam longe ab ea distemus. Procul certe absumus Patres. Est igitur cur properemus; & ita properemus, ut quod semel ag-

gressi

greſſi ſumus, perficiamus, *aſpicientes in Auctorem, & conſummatorem* [1] operis nobis commiſſi Chriſtum *Jeſum*. Is, quid non attigit, quid non egit, quid non perpeſſus eſt; ut quod ei Pater cœleſtis dedit, opus conſummaret? Quid illa Crucis ara, in qua Redemptionis myſterium peractum eſt, loquitur? Quæ mens, qui ſenſus Chriſti laborum? Quorſum illa verba (2): *Conſummatum eſt?* An non operis, quod ſuſceperat, perfectionem, an non conſummationem indicant? Num Chriſti Magiſtri exempla, num voces non commonent, an commovent potius? Certe quidem. Ergo pergamus ad conſummationem, & quod operi noſtro deeſt, perficiamus; ac ita quidem, ut cum nos Epiſcopos (3) *Deus dederit ad conſummationem Sanctorum in opus miniſterii*, tamquam Angeli ejus, *& in miniſterium miſſi propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis*, non modo purgemus & illuminemus, ſed perfectos reddamus

(1) *Ad Hebr. c.* 12. *v.* 2. *Joan. c.* 17. *v.* 4. (2) *Iid. c.* 19. *v.* 30.
(3) *Ad Epheſ. c.* 4. *v.* 11. *&* 12. *Ad Hebr. c.* 1. *v.* 14.

eos, qui in custodiæ nostræ fidem traditi sunt.

Altera præterea causa est, Patres, quamobrem huc tertio nos convenire oportuit; nam ea est Satanæ fraus, ea depravata hominum natura, eæ Mundi illecebræ, ut si quid superioribus nostris sanctionibus communivimus, in altera ejusdem rei parte violari soleat Ecclesiæ disciplinæ institutio, ita ut alio rursus opus sit præsidio. Quemadmodum enim fluvius ab una parte aggeribus munitus, in alteram sæpe erumpit: itidem usu venit in sanciendis morum legibus. Si qua igitur parte, vel Clero vel Populo, superioribus rerum sanctionibus obstructus aditus est ad peccandum, alia tamen invenitur via, quam præcludamus oportet hoc nostro Synodali studio; quod cum in hoc genere multum esse debet, tum plurimum etiam in eo, quod tertio loco a me propositum, jam brevi exponam. Scitis, Patres, quæ superioribus Conciliis præscripsimus nobis de frequenti Sacrificii oblatione, de dignitate ab Episcopo retinenda, de suppellectili frugalitateque Episcopali, de Pastora-

libus

libus officiis, de familiæ noſtræ inſtitutione, de Cleri diſciplina, de gregis commiſſi gubernatione. Illa omnia, ut acta ſunt a nobis fortaſſe diligenter, ſic certe noſtrum fuit, & eſt, eadem exequi vel diligentiſſime: parum eſt enim, optimo conſilio decernere, niſi quod decretum eſt, ſedulo præſtetur: nam ut ſcientia debet eſſe cum virtute copulata, ſic decretorum conſtitutio, cum executione in primis conjuncta; alioquin parvam affert utilitatem, vel certe nullam. Itaque cum operis noſtri ſuſcepti ratio conficiatur & quaſi conſletur duabus his partibus, legum ſcilicet optimarum & ſanctione, & executione; in hac nos fideles eſſe oportet, in illa prudentes. Si prudentiam in ſanciendo præſtitimus, fidem in exequendo præſtemus neceſſe eſt, ut & [1] *prudentes, & fideles ſervi* inveniamur. Executio autem noſtra omnis ſit oportet, Patres, tum perfecta, tum vera; perfecta quidem, ut decreta omnia vel ad nos, vel ad alios pertinentia, exequamur: exequamur autem vere, non externa ſola ſpecie, ſed ea fixa animi deli-

[1] *Matth. c. 24. v. 45.*

deliberatione, ut (1) *in veritate* nos *ambulantes*, & ad Dei gloriam, & ad animarum salutem uberrimum fructum afferamus ex iis rebus, quas solido agendi studio exequimur; alioqui si contra quidquam agimus, id, quoniam non ulla quasi radice fixum hæret, statim diffluit, statim evanescit. Quare agite, Patres Sanctissimi, munus nostrum expleamus, ut quam debemus sanctam solicitudinem, quantam in nobis est, præstemus, tum ad operis nostri inchoati perfectionem, tum ad omnem Ecclesiæ disciplinæ rationem in hac Provincia communiendam, tum ad superiorum nostrorum decretorum leges, easque vere atque omnino exequendas (2) *Spiritus* autem *Dei habitet in nobis*, is *Spiritus veritatis*, quem in Evangelio, quod modo recitatum est, se Dominus missurum esse promisit, mentibusque nostris lumen præferat, quo omnes muneris nostris Pastoralis partes dirigamus in perfectionem & finem; quo spectamus, Christum Jesum; cui laus & gloria sempiternis ætatum sæculis. Amen.

ORA-

(1) *III. Joan. v. 3. & 4.* (2) *Ad Roman. c. 8. v. 9. Joan. c. 16. v. 13.*

ORATIO IV.

HABITA

IN CONCILIO PROVINCIALI IV.

ANNO MDLXXVI. X. MAJI.

Quousque tandem Concilia Provincialia toties convocata? Quorsum & tot Constitutiones, & tot Decretorum vincula? Vulgaris vox, Patres Sanctissimi, ac sicut ne tacita quidem cogitatione religiosæ mentis digna, longeque a sensu Episcopalis vestri animi aliena, ita hominum vel impiorum est, Ecclesiam Dei oppugnantium, vel Christianorum, Christianam disciplinam abhorrentium, vel imperitorum, planeque nescientium, quantas vires habeat frequens Synodorum actio atque usus, vel illorum sane, qui angusto parvoque animo omnia metiuntur. Porro nobis, Patres, est illud certum atque exploratum, hominem Divina Lege, quasi sepimento vallatum, ut est is tum summa nature imbecillitate, tum immensa cupiditate,

 sæpe

sæpe labi, sæpeque ab officii semita deflectere, proinde plurimis, & Conciliis, & Institutis, & Decretis opus esse, quibus quasi sanctissimis vinculis ille adstrictus, a recto cursu non declinet, aut aliquando digressus, iisdem adjutus in viam salutis redeat. Et quod caput est, ut salutaris hujus Conciliorum Instituti auctor est cœlestis Magister Christus Dominus; sic Apostoli eo sæpissime usi, lege etiam sanxerunt, ut bis in annos singulos Concilia ab Episcopis haberentur. Quod deinceps & innumerabilibus Summorum Pontificum sanctionibus, & Conciliorum tum Oecumenicorum, tum Provincialium decretis communitum, & frequenti Ecclesiæ usu consuetudineque diu retentum, ejusmodi fuit; quo aditus patefactus est non modo ad tradendam, verum etiam ad perpetuo colendam, perpetuisque progressionibus augendam omnem Ecclesiasticæ disciplinæ rationem. At vero ubi id aliquando intermissum, aut plane omissum est, vix dici potest, quot quamque graves calamitates rei Christianæ publicæ importatæ sint. Prope perierat Christianæ vi-

tæ

æ institutio, conciderat pene rerum salutarium usus, nulla fere Cleri disciplina, quasique nullum populi in eharistiæ officiis studium; prolapsus denique miserabilem in modum erat totus ille ab Evangelii luce dimanans Christianarum virtutum ornatus. Quid? ii, qui alios in officio continere debebant, maxime ipsi a muneris debiti cura deflexerant. Atqui hæc vel una solum recordatio satis nos commonet, atque adeo commovet, ut in tuendo Synodalium Episcopaliumque Conventuum usu, tantum pietatis constantisque diligentiæ ponamus, quantum sane voluntatis & consilii ad prodendum posteris optimum Institutum, Sanctissimi illi Viri adhibuerunt. Sacra præterea Oecumenica Tridentina Synodus salutare illud Institutum salutariter ita renovavit, ut si minus bis, aut semel saltem singulis annis, quemadmodum illi censuerunt, at certe tertio quoque anno Provinciales Synodos & convocari, & celebrari decreverit. Id sane vero nos bene juvante Deo, cum semel, iterum, ac tertio executi simus. est etiam, cur idem perpetuo præstemus

mus. Multa, Patres, nostris superioribus Conciliis desunt, ad perfectam illam, quam magnopere expetere debemus, populi Christiani disciplinam: alia item in eisdem decreta sunt, quæ communiri oportet; alioquin operis a nobis inchoati jacta fundamenta brevi corruerent. Alia item ab hinc triennio suborta esse possunt corruptelarum semina, quæ nostra cultura convellenda sunt, tum vitiorum spinæ succrescentes amputandæ. Hæc tria proposita quidem nobis esse debent: sed illud etiam profecto est, ad quod cum semper, tum maxime in hac quarta Provinciali Synodo omnes cogitationes, consilia, studia, conatusque nostros dirigi admodum cupimus, & a vobis totis in Christo visceribus expetimus, ut decretis jam sancitis, quæ adhuc executionis operam a nobis postulant, omnino exequendis, certam explicatamque rationem ineamus. Quare cum Tridentinas sanctiones, tum superiorum Conciliorum Constitutiones, in cospectu, tamquam in speculo quodam habentes, diligenter videamus, quæ in executionis munere officia nostra prætermissa, quæ

ita

ta non præstita sint, ut sane debebamus pro gloria Dei, proque populi nobis commissi salute.

Jam modo est, Patres, ut ipso loco, tamquam in augustissimo theatro, spectemus illas muneris nostri partes, quas Clero, quas Populo, quas Ecclesiis fidei nostræ commissis religiosa solicitudine debemus. Hoc autem cum semper nobis ob oculos versari debet, tum certa illa in nostris, & Cleri, & Populi moribus sancte conformandis deliberatio, quam salutaris Conciliorum actio deposcit, perpetuo a nobis afferenda est; maximeque hoc ipso (1) *tempore* (tempore autem Jubilæi) *acceptabili, & hac die salutis, quam fecit Dominus*. Jam populi cœlesti eo dono excitati, in officiis atque exercitationibus pietatis religiosius versantur, certatimque Christianis virtutibus operam dant: quinimo qui inveterata quadam peccandi consuetudine obduruerant, suscepta aliqua vitæ emendatione, animum pene in male agendo obfirmatum ad Christianarum virtutum studium flexe-

(1) *II. ad Cor. c. 6. v. 2. Psal. 117. v. 24.*

xerunt. Ergo quid nobis, qui populorum patres, qui medici, animarum saluti prospicere debemus, in hac ardentissima piaque omnium voluntate agendum. erit? An non in omnes Episcopalis officii partes nos excitabimus? an non diligentiam nostram acuemus? an non in spiritualis vitæ disciplina in dies augenda invigilabimus? Certe quidem. Hoc ipsum sane non modo postulare, sed flagitare videtur expectatio populorum, qui in fide curaque nostra conquiescentes, ex nostris his Episcopalibus Conventibus salutare adjumentum se consecuturos esse sperant, & confidunt quidem certe. Quid eorum preces, quid oratio', qui frequentior concursus loquitur? Quæ mens, qui sensus? quæ cogitatio illorum? Hic, Patres Santissimi, ante oculos ponite ingentem hujus Provinciæ hominum multitudinem, suæ salutis studio flagrantem, nostrisque monitis vehementius excitatam, tum superioribus diebus, tum hoc potissimum tempore, quo in hac salutari Conciliarium rerum tractatione nos causa sua versamur, ubique & in Urbibus, & in Oppidis, & in ipsis vicis

cis frequentissimam, pietatis exercitationibus deditam. Videte Sacerdotes pro nobis ad altaria supplices; videte virgines & viduas, dimisse ac religiose ornantes; videte innumerabiles homines Sacram Communionem sumentes, & alios profusis lacrymis, pio gemitu, iteratisque vocibus, Dei misericordiam, Sanctorumque patrocinia implorantes. Considerate animo hanc unam omnium obsecrationem atque orationem, summa tacitæ mentis contentione ad cœlos usque emissam. Quosque tamdem, Pater Cœlestis, parturimus, neque adhuc tamen parimus? Cogitata optima concipimus, at factis non exprimimus. Tu Domine ad recte agendum nos vocas atque excitas, at languescimus; præclare aliquando inchoamus, at non perficimus: Cœlestes illas coronas gloriamque sempiternam expetimus, at labores crucemque refugimus. Quo tamdem tempore serio agemus? Quando vere adjuti, cursum vitæ recte tenebimus? Respice Summe Pater, nos [1] *oves pascuæ tuæ, non auro, & argento, sed pre-*

(1) *Ps. 99. v. 3. I. Petr. c. 1. v. 18. & 19.*

pretioso sanguine Filii tui redemptas. Tu nos, tamquam pretiosum depositum, horum curæ fideique commisisti; tu hos nobis duces, magistros, medicos, pastores, patres constituisti; ac proinde illis, eorumque dictis audientes nos esse jussisti; tu rursus illos, utpote (1) *de animabus nostris rationem aliquando reddituros pro nobis pervigilare* voluisti. Da quæsumus, illis, jam caussa nostra in Concilio congressis, de salute nostra solicitis, remque nostram agentibus, ut te unum spectent (2): *non sua, sed quæ Jesu Christi sunt, quærant*, ac suæ & nostræ saluti serviant. Præfer lumen mentibus eorum, ac dirige voluntates & ad salutaria consilia suscipienda, & *ad dandam* nobis, [3] *plebi tuæ scientiam salutis*, & *ad dirigendos pedes nostros in viam pacis*. Sicque illi sancte agendo, & nos eisdem obediendo, omnes ad Cœlestem Patriam, ad quam vocati sumus, adjutrice tua gratia perveniamus. Hæc, Patres, populi fidei no-

(1) *Ad Hebr. c.* 13. *v.* 17. (2) *Ad Philipp. c.* 2. *v.* 22. (3) *Luc. c.* 1. *v.* 77. *Ibid. c.* 1. *v.* 76.

ostræ commissi a Deo supplices petunt, hæc eadem rursus nobis proponamus; hæc assidua paternaque solicitudine meditemur, atque procuremus. Hæ sunt animæ, quarum salutem Deus ut procuraret, non Angelum, non Archangelum, sed unicum Filium Christum Jesum misit; qui hinc in Cœlum abiens, quam diligentissime earum curam Beato Petro commendavit, his tertio repetitis verbis (1): *Simon Joannis, diligis me plus his? Pasce oves meas*. Qua verborum formula etiam unuicuique nostrum, qui in sollicitudinis partem vocati sumus, optimam pascendi rationem præscripsit, & charitatem maxime, muneris nostri magistram docuit, quam populis in curam nostram traditis, & frequenti verbi Dei prædicatione, & salutari Sacramentorum administratione, & vitæ sanctissimæ exemplis, & Episcopali eleemosynarum liberalitate, & solicita oratione, & Missæ Sacri crebra oblatione, & divinorum officiorum cultu, & precibus assiduis, & paternis monitis, & Pastoralibus correctionibus, & Conciliaribus sanctionibus

(1) *Joan. c. 21. v. 17.*

bus, & omni denique officio, curaque perenni per nos præstari voluit. Videte igitur, Patres, curam, solicitudinem, & vigilantiam nostram, quæ in grege tanta adhibenda est, quantam sane maximam charitatem Christo deberi omnes profitemur: (1) *Si diligis me*, inquit, *pasce oves meas*. Hoc sane illustrius veræ erga illum dilectionis testimonium datur, quo majus in omni gregis pascendi ratione studium, operaque collocatur. Certe si Christum, ut debemus, diligimus, si Christi regni propagationem cupimus, si Christo gratificari volumus, id præstantissima erga gregem nobis commissum charitate, non verbis declarare solum, sed factis comprobare nos oportet. Id sane præstabimus, Patres, si non laboribus deterriti, non difficultatibus labefactati, non Satanæ adversarii colluctatione fracti, ab instituti operis cursu numquam desistemus; sed divini amoris igne accensi, omni virtutum Episcopalium studio, eo cum semper, tum in Conciliaribus actionibus progredi contendemus, ut populum nobis commissum & purgemus

(1) *Joan. c. 21. v. 17.*

ıus, & illuſtremus, & perficiamus, .iſque perpetuis progreſſionum laborius introducamus in Tabernacula cœ:ſtia; idque munere & gratia Chriſti)omini, cui gloria ſempiternis æta.ım ſæculis. Amen.

ORATIO V.

HABITA

N CONCILIO PROVINCIALI V.

ANNO MDLXXIX. VII. MAJI.

Am ex Evangelio, quod modo audiſtis, Patres Revendiſſimi, optiıe intelligitis, Apoſtolos a Chriſto Doıino convocatos, & ad prædicationem :gni cœleſtis miſſos eſſe cum poteſtate nandi morbos, depellendique Dæmoes. Sunt etiam vobis ex Evangelica la commemoratione perſpectæ ejus .poſtolicæ legationis, Apoſtolicique ofcii leges, ore Divinæ Sapientiæ præ:riptæ, rurſuſque cognitum ſtudium, ıod ſummum in illis exequendis Apooli magna cum omnium admiratione ræſtiterunt. Cum autem hoc ipſo

tempore Clerus populusque hic Mediolanensis, vos, qui Apostolorum successores estis, ex legibus, Christi Domini Spiritu in Sacro Tridentino Concilio decretis convocatos, una mecum ad Concilium Provinciale quintum concelebrandum convenisse cernit: is modo illius Apostolicæ convocationis & legationis, quæ Evangelicis verbis commemorata est, quasi speciem quamdam ob oculos propositam intuetur. Christus enim Dominus cum videret eo tempore turbas; tamquam oves sine Pastore huc atque illuc vagantes, varieque disjectas, ac multiplici morborum genere affectas, earum statum pietatis visceribus miseratus, non satis habuit, se vicos, oppida, omniaque loca finitima & prædicando, & sanando peragrasse; sed in tanta hominum undique confluentium multitudine, voluit etiam alios Evangelicæ prædicationis, ac morborum curationis socios adhibere. Discipulos igitur orare jussit; duodecim Apostolos convocavit, eosdemque misit ad illa munera exequenda. Nunc itidem is, qui ab Ecclesiæ suæ cura & custodia oculos numquam deji-

cit

cit (1): *Erant*, inquit, *oculi mei ibi cunctis diebus*, cum e summo Cœlo, tamquam ex altissima specula, Provinciam nostram Mediolanensem, præsertim superiorum annorum pestilentia multis partibus vexatam, misereque afflictam cerneret, non tam hominum interitu, quam spiritualium rerum detrimentis atque damnis, quæ multa inde consecuta sunt, in tanta jactura illam misericordiæ oculis respexit, ac nos Evangelii sui ministros excitavit & ad sanctas orationes precesque concelebrandas, & ad procuranda Synodalibus Episcopalibusque laboribus remedia. Adfuistis, Patres Sanctissimi, religiose Orationi, quam sine intermissione hoc sacro loco in conspectu sacrosancti Clavi Jesu Christi Domini habuimus; ut Spiritus Sancti lumen imploremus, quo adjuti, Provinciæ nostræ bene gerendæ rationem iniremus, spiritualiaque damna instauraremus. Ob eam ipsam caussam nullus vicus, nullum oppidum, nulla Urbs in Provincia est, quæ ad preces, & ad Pœnitentiæ sacræque Eucharistiæ Sacramentum, & ad alia pie-

(1) *III. Regum c. 9. v. 3.*

tatis Christianæ studia atque officia excitata non sit vehementer. Jam vero, Patres, hodie eodem Domini Spiritu duce convocati, hoc loco adsumus, ut & eidem precautionum officio, & aliis Synodalibus actionibus operam ministeriumque nostrum præstemus: Sperandumque est, Christum Dominum tum preces nostras exauditurum (dixit enim (1) *si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quacumque petierint, fiet illis*), tum etiam nobis in salutari hac tractatione versantibus adfuturum. *Ubi*, inquit, *sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* [2]Omnis porro hęc Concilii Provincialis actio formam illam, ut diximus, exhibet Apostolicæ missionis & legationis. Dum enim nostras nostrarumque Ecclesiarum res inter nos mutua charitate conferimus, dum de castissimo divinorum officiorum cultu disquirimus, dum de Cleri populique disciplina investigamus, dum in nostrorum, & Apostolicæ visitationis in primis decretorum executionem inspicimus

(1) *Matth. c. 18. v. 19.* (2) *Ibid. v. 20.*

mus, dum rerum multarum collapsam pene institutionem ob oculos ponimus, dum de instaurationis modo consultamus, dum constitutiones alias ad damna resarcienda recte accommodatas, Spiritu Sancto auctore, conficere studemus; universa hæc via & ratio eo spectat, ut istis adjumentis, quæ a Deo existunt, mens nostra illustretur, charitas in nobis inflammetur, animarum zelus in cordibus nostris exardescat, animorum nostrorum Episcopalis illa vis & ardor magis atque magis incendatur; & quasi novus quidam spiritus in nobis, qui decretorum Provincialium virtute & auctoritate munimur, excitetur vehementius, ad improbos omnes spiritus depellendos, ad vitiorum pestem propulsandam, ad sanandas spiritales ægritudines, ad offerendum denique populis curæ nostræ commissis omnem curationem. O salutares Episcopalium Conciliorum labores! Adest vobis Christus Dominus: actionum vestrarum dux est Spiritus Sanctus: Vos morum magistri, vos populorum moderatores, vos sanctarum legum auctores. Sapientia vestra Chri-

 stia-

stianæ disciplinæ ratio omnis instauratur, prudentia controversiæ sedantur, charitate dissidia tolluntur, studio eriguntur (1) *manus dissolutæ*, virtute *genua debilia roborantur*, animisque vires adduntur. Quid multis? Hæc Conciliorum actio, nos ipsos, qui Doctoris officio fungimur, qui Ecclesiæ medici sumus, docet, instruit, reficit, recreat, exsuscitat. Quam misera igitur superiora tempora, quibus tamdiu intermissa sunt multis partibus, peneque antiquata Concilia Provincialia, & Synodi Diœcesanę neglectæ! Quo factum est, ut multiplex malorum quasi silva extiterit; Basilicæ incultæ, ornamenta supellectilis Ecclesiasticæ pene nulla, cæremoniarum ritus & usus vix cognitus, Divinorum Officiorum ratio pene perturbata, Chori disciplina rescissa, functionum Ecclesiasticarum munera contempta & spreta, stationes Sacerdotales clericalesque desertæ, omnia demum disciplinæ officia abjecta ac pene deposita: Populi præterea institutio depravata, morum corruptelæ undique obortæ, festorum dierum veneratio mul-

(1) *Isai. c.* 35. *v.* 3.

multis peccatis violata, sacrorum locorum cultus multis partibus læsus, Sacerdotalis ordinis dignitas pro nihilo habita, & cuncta denique ad eum statum deducta, ut lacrymis, luctu, commiserationeque digna essent. Vidimus nos vidimus Provinciæ nostræ faciem deformatam, nec plane a collacrymabili illo Templi Jerosolymitani aspectu dissimilem: cum scilicet vastatis & dirutis ab Antiocho rebus omnibus, fortissimus Dux Judas Machabæus Templi illius cultum eversum, altare violatum, januas exustas, & omnia perculsa ac prostrata aspexit; scissisque vestimentis capite cineribus asperso, suspiriis, gemitu, luctuosissimisque vocibus, incredibilem vim lacrymarum in tantis augustissimi Templi ruinis profudit (1). Gratias tibi agimus, Optime Deus, cujus Divino munere Tridentinum Concilium miseris his temporibus celebratum est; unde præter alia, quæ Reipublicæ Christianæ adjumenta subministrata sunt, restitutus est tamdem salutaris ille usus Synodi & Diœcesanæ, & Provincialis, cujus institutum auxi-

 lian-

(1) *I. Machab. c. 4. v. 38. & seqq.*

liante tua divina gratia ita suscepimus, ut hodierno die ex Tridentinæ sanctionis præscripto jam quinti Provincialis Concilii initium faciamus. Non est igitur, Patres, cur nostra hac concione Concilii Provincialis necessarium usum, dignitatem, fructus uberrimos explicemus. Vos ipsi intelligitis Sacrosanctam Oecumenici illius Concilii auctoritatem, qua nobis jussum est Provinciale Concilium tertio saltem quoquo anno convocari: vos ipsi optime meministis, per nos de vestro consilio & assensu jam certam diem Concilii nostri Provincialis præstitutam, perpetuamque illius indictionem deinceps decreto Provinciali esse communitam.

Est vero cur, unde digressi sumus, ad Evangelicam commemorationem redeamus; quæ tota non solum hujus nostri Episcopalis congressus conventusque rationem, sed etiam munera & officia, quæ in eo præstare aut certe spectare debemus, significare & declarare videtur. Primum igitur videamus, Patres, cur Christus Dominus, cum singulos Apostolos ad Apostolicæ legationis munera instruere ac mittere posset

ſet, omnes ſimul eam ob cauſam convocavit. Qua ex re perſpicuum nobis fiet, quare jam ab initio fere naſcentis Eccleſiæ inſtitutum ſit, Epiſcopus Provinciæ ad Metropolitanum convenire, Provinciales leges ſancire, ſancitas, ab omnibus, qui ejuſdem Provinciæ ſunt, ſuſcipi ac ſervari. Una vero præter ceteras cauſa eſt, ut qui in varias diverſaſque Mundi partes ad Evangelii propagationem mittebantur, eorum omnium & una eſſet Doctrina, & unum Apoſtolicum munus, & una Apoſtolicæ vitæ ratio. Quæ ſane res docet, ejuſdem Provinciæ Epiſcopos, quamvis diſtinctis diverſiſque Diœceſibus præſint, eodem tamen unius Provinciæ quaſi vinculo devinctos, una etiam eademque diſciplinæ Eccleſiaſticæ ratione, eiſdem præſcriptis legibus, Fideles ſibi commiſſos ad viam ſalutis dirigere debere. Id ſane oſtendunt atque adeo jubent Sanctiſſimorum Patrum ſanctiones, & Conciliorum Canones, quibus hoc de genere præter alia illud cautum eſt, ut Eccleſiaſticis Inſtitutis Metropolitanæ Eccleſiæ ſe ſe reliquæ Provinciales Diœceſes conforment. Ex

hac

hac porro conjunctione , concordique ſolicitudine , & conjunctiſſimo ſtudio maxima commoda , maximaque adjumenta proficiſcuntur, non ſolum ad facilem Eccleſiæ commiſſæ gubernationem , ſed etiam ad omnem populorum in via Domini progreſſionem . Hinc enim firmiſſimum uniuſcujuſque Inſtituti præſidium , hinc rituum Eccleſiaſticorum ſanctarumque conſuetudinum perennis conſervatio , hinc diſciplinæ omnis robur perpetuum , hinc rerum ſalutarium ſanctiſſimum firmamentum, hinc prompta omnium paratiſſimaque ad obediendum voluntas, hinc præclara illa bene agendi, recteque exequendi contentio , & religioſa æmulatio . At vero , ubi contra res agitur , vix dici poteſt , quanta inde incommoda , quam multæ difficultates emanent. Vos conſcii eſtis, Patres, quam vera ſint, quæ narramus: ſed aliqua ex parte ob oculos ea proponamus. Si qui veſtrum eſt, qui in oratione frequens ſit , cœleſtium contemplationum ſtudioſus, in Epiſcopali Eccleſiæ ſtatione aſſiduus , Epiſcopalibus item officiis, ſtudiis , & laboribus totus addictus , abſtinentiæ

ac jejunio deditus, hospitalis, pauperum, viduarum, pupillorum vere Pater & Pastor, piorumque locorum patronus, & Sanctorum Institutorum solicitus auctor: rursusque si alius ejusdem Provinciæ Episcopus hæc omnia vel remisse agit, vel negligit, vel quod gravius est, contra facit, vel ab alio Episcopo diligenter acta minus commendat; certe omnia inde incommoda accidunt, non sine gravissimo detrimento.

Sed locus hic est, Patres, ut accendamus nos ipsos, si attentius rem ipsam spectamus. Ille, qui Optimi Pastoris regulas sibi proposuit, prædicationis munus ad Tridentini Concilii præscriptum perpetuo exequitur: Iste, qui dignitatis Episcopalis amplitudinem, non labores: censum, non onus; vitæ otium, non perpetuam illam solicitudinem multis curis implicitam in animo sibi constituit, vel raro, vel fortasse numquam Verbi Dei pabulum populo ministrat. Ille Synodum Diœcesanam anniversariam de more celebrat: Hic ne statas quidem Clericorum & Sacerdotum Congregationes habet, ne-

dum

dum Synodum convocat: Ille Visitationem Diœcesanam perenni studio obire contendit; hic gregis sui vultum neque agnoscit, nec vero ut ab ovibus agnoscatur, paterna id charitate studet. Ille nihil non agit, nihil non attingit, ut morum corruptelas eripiat, ut vitia & peccata corrigat atque emendet, & quoscumque aberrantes ad viam salutis revocet: hic populari opinione cum omnia metiatur, hominibus placere vult, peccata hominum dissimulat, sæpeque causam præbet, quamobrem complures a via recta deflectant. At vigilantis Episcopi solicitudo in eo etiam versatur, ut Ecclesiarum cultus splendescat; Basilicæ sartæ tectæ sint, omni apparatu instructæ, omni ornatu & pretioso opere illustres, in omnes partes eluceant; Divinorum officiorum pietas florescat; cæremoniarum ritus excolatur; Chori instructio omnis non modo retineatur, sed plane augeatur; Clerus ad sacras Doctrinas erudiatur; in Clericalis vitæ officiis contineatur; sanctissimis legibus, edictis, institutionibus devinctus, non modo a flagitiis alienus, sed ab omni suspicione integer

pu-

purusque conservetur. Quam dissimilis vero remissi negligentisque Pastoris, ac sibi indulgentis ratio ac forma sit, vos ipsi videtis. Nulla in ejus Clero fere disciplina, nulla populi institutio, nulla Ecclesiarum instauratio, omnia denique, quæ undique præclara Episcopali cura splendescere deberent, in situ & squalore prope jacent. His tam diversis studiis, Patres, tantum abest, ut qui accenso studio ad optima quæque ferebatur, ejus industria & solicitudo vehementius inflammetur, ut aliquando pene restinguatur: sicque sancta illa æmulatio, quæ tantopere nobis Episcopis expetenda est, & valet plurimum ad omnem disciplinæ propagationem, nulla sit. Accedit etiam aliud incommodum, idque maximum; quod, perfecta hac dissimili Pastorum cura, populi Episcopi vigilantis Diœcesi subjecti, in obediendo contumaciores & difficiliores fiunt; Pastori & Patri suo detrahunt; ejus benefacta sæpe iniquius insectantur; monita non audiunt, & ut est hominum genus proclive[1] *ad excusandas excusationes in peccatis*, alterius

(1) *Ps.* 140. *v.* 4.

rius remissione & nimia indulgentia abutuntur, ad contumaciæ suæ, & culpæ omnis patrocinium. Tanta igitur damna ac detrimenta rei Christianæ importari perspicimus ex illo dissimili spiritu, quem in Pastoribus unum, uno charitatis vinculo conjunctum, unoque solicitudinis studio incitatum Christus Dominus esse voluit. Ad hoc nos Episcopos is instruit, cum Apostolis in unum convocatis, legationem prædicationis Evangelicæ & ægritudinum curationem hodierno Evangelio committit, & certas eis universis regulas Apostolici illius muneris præscribit. Quamobrem persuasum jam habeamus, Reverendissimi Patres, non mediocrem utilitatem, hujus Provincialis Concilii quinti tractatione, nos Provinciæ nostræ, Deo in primis juvante, allaturos esse, si certam rationem, exploratamque viam, plane jam nunc tandem inierimus, ut conjunctissimis animis, concordissima voluntate, pari studio, æquali zelo, tamquam uno Pastorali Episcopalique spiritu omnes in eam perpetuam curam incumbamus, ut præscriptas, & nobis, & Clero, & Populo, Provinciæque no-

stræ

ſtrę leges, Instituta, disciplinamque omnem exequamur. At tu Domine Deus Omnipotens, qui jussisti seniores septuaginta de populo a Moyse convocari ad ostium tabernaculi fœderis, illisque eodem loco commorantibus adesse, atque unum eumdemque spiritum largiri dignatus es; quique Apostolis tuis in uno loco congregatis [1] Spiritum Sanctum tuum misisti, eorum mentes illuminasti, corda usque adeo accendisti, ut incredibili ardore inflammati, cum se divinæ prædicationis legatos agnoscerent, uno ardentissimo studio, iisdem Apostolicæ disciplinæ institutis, toto terrarum Orbe illa legatione tam admirabiliter perfuncti sint: nobis hodie nomine tuo in unum convocatis adesto quæsumus: mentes nostras divini tui luminis splendore illustra, bonitate fove, sapientia rege, moderare; atque effice, ut nos uno consilio, iisdem vigilantiæ officiis, iisdem monitis, iisdem exemplis, legationis nostrę etiam munera atque officia exequamur; & ita salutaliter exequamur, ut tanidem nos

(1) *Numer. c. 11. v. 5. 16. & 17. Act Apost. c. 2. v. 1. & seqq.*

nos, & fideles Provinciæ noſtræ unum in te effecti, ſempiterna illa gloria in te uno Deo perfruamur. Amen.

ORATIO VI.

HABITA

IN CONCILIO PROVINCIALI VI.

ANNO MDLXXXII. X. MAJI.

DIvinæ erga nos miſericordiæ munere, ſingularique dono jam Concilium Provinciale ſextum, Patres Sanctiſſimi, concelebramus. Hæc ipſa Concilii Provincialis vox, nobis, qui ob eam cauſam duce Spiritu Sancto hic adſumus, rem magnam, gravem, in omnes partes maxime utilem, ſalutarem Provinciæ rationibus, atque adeo omnis Eccleſiaſticæ diſciplinæ uſui inſtaurationique neceſſariam ſignificat, & plane oſtendit.

Hæc quidem actio Provincialis, ab Apoſtolicis uſque temporibus divinitus inſtituta, & diuturna Eccleſiæ conſuetudine in omnes terrarum partes derivata, ſanctionibus Pontificiis corroborata, Oecumenicis Conciliis communi-

munita, olim florentissima fuit. Quo factum est, ut ea jam pridem in omni Provincia fructus tulerit & uberrimos, & maximos. At vero ubi intermissa vel neglecta fuit, quanta & quam gravia damna inde importata sint rei universæ Christianæ, non est cur pluribus explicemus; res ipsa loquitur. Iis autem detrimentis Sacra Tridentina Synodus ut tandem occurreret, salutare Conciliorum Provincialium Institutum renovavit: quod nos ex illius præscripto cum sæpenumero, operante Domino, adhibuerimus, aliquos illius fructus experiundo cognovimus. Et vero quorsum sane refertur omnis Provincialium Episcoporum conventus? An non ad res, quæ non modo sunt utiles, sed quæ longe omnium gravissimæ? Agitur in eo gloria Dei, agitur salus animarum, agitur institutio Cleri, agitur disciplina Populi; agitur denique spiritualium ægritudinum curatio, nobis, qui in Apostolorum locum successimus, commissa, ut ex Evangelio jam modo audivimus.

Est porro curatio hæc multiplex, & late præterea patet: magnum sane

negotium ac grave, in unius tantum animæ (pro cujus salute Christus Dominus sanguinem profudit) curam incumbere; multo gravius, plurimos varie languentes sanare; longe gravissimum, Provinciæ universæ amplissimæ & ægrotanti, medicamenta opportuna apponere; sed infinitis partibus difficillimum est, morbis, qui unius Episcopi studio vix, aut ne vix quidem aliquando curari possunt (cum pene insanabiles sint) remedia adhibere; quæ cura maxime ad Provincialium Episcoporum Conventum, tamquam ad aliquod sapientium medicorum Collegium, pertinet. At cum [1] *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, & ipse circumdatus sit infirmitate*, ægritudinum quoque nostrarum Episcopalium curatio, cujus magna ex parte in Synodis Provincialibus ratio habenda est, explicari non omnino potest, quam gravis, quam salutaris item.

Sed est cur jam hoc initio orationis nostræ paucis rem completamur. In Conventu Episcopali propositum est nobis studium curationis & nostræ, & gre-

(1) *Ad Hebr. c. 5. v. 1. & 2.*

gregis. Cum igitur Concilii hujus Provincialis sexti causa hoc sacro loco sumus, vocem illam Apostolicam, & Divinam, non modo omnes muneris nostri partes significantem, sed nos magnopere monentem audiamus [1]: *Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo.*

Quare & unam, & alteram item curationem pro officii nostri munere præstemus. Res duæ sunt, quæ nobis in solemni hac actione proponuntur: una, Provinciæ ægrotantis status; altera, diligentissima disquisitio salutarium medicamentorum. Atque de his quidem rebus duabus in presenti aliquid, & brevi sane dicemus.

Primum igitur, Patres Reverendissimi, spectate, quæso, una mecum Provinciam universam, quasi publicam hospitalem quamdam domum amplam, in qua multitudo ingens sit hominum graviter periculoseque ægrotantium. Proponamus hic nobis ob oculos tam infinitos homines ægre affectos, quos

H h 2 Chri-

(1) *Act. Apost. c. 20. 18.*

Christus Dominus ab Apostolis sanari jussit. At eos in Provincia frequentissimos conspiciemus; cum præsertim his temporibus tanta malorum lues in mortalium viscera se se infuderit. En hydropi laborantes, en febri, & phrenesi æstuantes, en Dæmonum impetu agitati, en lepra fœda affecti, en paralytici, & permulti claudi, en alii aridi debilesque, en gibbosi plurimi, en muti complures, en lippientium genus, en & cæcorum, & surdorum quam infinitus numerus: quam multos alios letargiæ morbus occupavit! O commiserantium & languentium spectaculum! An hic, Patres, [1] *dolor noster super dolorem?* An *in nobis cor nostrum mærens?* Quæ (malum) ista hydropisis quasi intus in omnium Provinciæ partium cute inhærescens? Superbiæ vitio quam multi turgescunt? Quanta inde morborum pestis? quam profusus vestium luxus? quam novus & inauditus pomparum apparatus? quam varius barbarico opere ornatus? quam innumerabilis servorum grex? quam effusa denique omnium rerum profluvies: quæ tam-

(1) *Jerem. c. 8. v. 18.*

tamquam morbus intercus in omnem Provinciæ partem ſe ſe longe lateque diffudit! At vero quam late patet alia hydropiſis, inexhauſta illa pecuniæ ſitis, & (1) *idolorum ſervitus avaritia*, & illa *morborum omnium radix cupiditas*! Ex hoc morbo nefaria quæque exiſtunt. Hinc fœneraticii contractus, hinc mendacia perjuriaque commerciis contrahendis, hinc falſa quæque, hinc adulterinæ & corruptæ merces, hinc doli, fallaciæ, fraudes, & ſubdola quæque artificia, hinc alienorum bonorum quaſi aucupia, hinc Judiciorum iniquitas, Judicum corruptelæ, pupillorum oppreſſiones, viduarum deſolatio, & injuria denique omnis. Quam pernicioſa ſitis, quam effrænata iſtorum cupiditas; qui nullos ſibi fines concupiſcendi præſcribunt, uſque adeo ut alios poſſeſſionibus ſuis, etiam ſæpe per injuriam, pellere manibus pedibuſque enixe operam dent! Horreant iſti judicia Dei Omnipotentis, voce Iſaiæ conquerentis & comminantis: *Væ vobis*, inquit, *qui conjungitis domum ad do-*

 mum

(1) *Ad Ephef.* c. 5. v. 5. *I. Thimot.* c. 6. v. 10.

mum, & agrum agro copulatis usque ad terminum loci: numquid habitatis vos soli in medio terrae? In auribus meis sunt haec, dicit Dominus exercituum: Nisi domus multae desertae fuerint grandes, & pulchrae, absque habitatore (1). Horribilis certe est haec Dei comminatio: at istorum quam ardens, Patres, quam effusa cupiditas! En rursus circumfusa undique alia hominum multitudo, febris multiplici & gravi ardore aestuantium. Juvenes, quibus cupiditatum flammis, quasi summis febrium caloribus, & concupiscentiae igni non exardescunt? deliciis affluunt (2), *oculos habent plenos adulterii*, & flagranti isto ardore concitati, (3) *bibunt quasi aquam iniquitatem* omnem; nihilque non agunt, nihil non attingunt, nihilque non elaborant, ut male agant: imo male agendo gloriantur, & quae malefacta non patrarint, illa ipsa, quasi a se commissa, insolenter ubique jactitant; usque adeo turpiter agere, sibi gloriosum opinantur. Atque prae isto ardore, fu-

(1) *Isaia c.* 5. *v.* 8. *&* 9. (1) *II. Petri c.* 2. *v.* 14. (3) *Iob. c.* 15. *v.* 16.

furore eo etiam præcipites feruntur, ut cum ne sacrorum quidem locorum rationem aliquando habeant, tum vero sanctum Matrimonium, sicut gentes, quæ ignorant Deum, ineunt atque suscipiunt, suæque libidini ita vacant, [1] *sicut equus, & mulus, quibus non est intellectus*. O rem commiseratione dignam! Febrilis hic furor non modo juvenes & adolescentes, sed pueros & pene infantes his temporibus aliquo modo invasit. Quam isti petulantes, quam contumaces, quam effrenati, quam projecta audacia præcipites, quam turbulenti & domi, & foris, quam impudenti licentia ad nefaria quæque concitati! Nolumus plura præ dolore. Sunt plerique alii, qui tamquam fanatici homines, ethnico more, & joculari quadam licentia Satanæ astu introducta, larvis induti furiantur & bacchantur, choreas ducunt, tripudia agunt, spectacula profana edunt, atque in aliis istiusmodi actionibus usque adeo insaniunt, ut in tanta peccatorum, quæ inde existunt, colluvione, ne culpam quidem agnoscant. Alii porro non tam

(1) *Ps.* 31. *v.* 9.

phrenesis furore, quam Dæmonis æstu agitati, eo præcipites ruunt, ut non modo medicamenta aspernentur, sed medicos & curatores salutis suæ insanabili quodam odio insectentur; & vero (quod detestabile nefandumque facinus est) violentas manus eorum parentibus Sacerdotibus, quos venerari & colere totis in Christo visceribus debent, afferant & injiciant; eosque aliquando truculenter, impie, scelerateque contrucident. At lepra quam plurimi laborant! Isti & malefactis, & flagitiorum impuritate, & vitiorum exemplis, Provinciam fœdissime inficiunt. At vos, Patres, quos huic Provinciæ speculatores Dominus dedit, recte cernitis, quam exitiosa sit istorum perditissimorum hominum contagio, & quam in omnes partes diffusa. Paralyticorum præterea numerus magnus est, qui præ quadam virtutum torpedine, tamquam in mollitie carnis jacentes, ne desideria quidem recte agendi concipiunt, nedum sanctarum actionum officia exequuntur. Sed en claudi alii: Isti optime vident, quam valde in Christianarum virtutum disciplina progrediendum sit;

non

non longe tamen, uti oportet, progrediuntur; imo a recta via, quam semel ingressi sunt, ad vitiorum diverticula profluunt. Alii aridi sunt, qui, manu cum debiles sint, in operibus charitatis desunt, nomineque tantum Christiano gaudent. At gibbosi quam plurimi, qui ad terram proni, humi repentes, non cœlestia, sed terrena tantum spectant; & tamquam filii terræ, animo demisso, ut pecudes ad pastum, ad crapulas & comessationes abjecti, gulæ ventri & ganeis dediti (1), *plane statuerunt oculos declinare in terram: horum Deus venter est, & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt. Usquequo gravi corde?* Ista hominum lues Provinciam nostram late inquinat. Est etiam infinitus numerus mutorum: sunt qui in divinis laudibus muti, at in maledictis, blasphemiis, diris, imprecationibus, convitiis, detractionibus, contumeliis, lingua celeri & esercitata sunt. O detestabilem hominum pestem? Copulandis diffidentium voluntatibus silentio utun-

(1) *Psal. 16. v. 1. Ad Philipp. c. 3. v. 3. Psal. 4. v. 3.*

utuntur: sed lingua, tamquam seditionum flabello, abutuntur ad discordias disseminandas. Certe (1) *lingua* eorum *ignis, universitas iniquitatis, & sepulchrum patens est guttur eorum, quorum os maledictione, & amaritudine plenum est*. Sed quousque ista hominum lues processit? *Attendi*, [2] inquit Dominus, *& auscultavi: nemo quod bonum est loquitur*. Lippos alios scitis, imo & cæcos quam plurimos. En spectaculum tenebricosum & horribile. Est quædam hujus sæculi cæcitas, qua, ut tetra nocte, circumfusi homines, oculis Fidei cum & sempiternam illam cœlestem gloriam, & perpetuos inferni cruciatus, & mortem, & horribilia Dei judicia proposita habeant, *nolunt* tamen videre, *ut bene agant*. [3] Permulti item rerum divinarum, atque adeo rudimentorum Fidei ignari, veri cæci sunt: qui plane abjecta suæ salutis cura, viam cum ignorent, quæ ducit ad vitam, illa imperita cæcitate prolabuntur ad sempiternum interitum. Verum plerique

(1) *Jacob. c. 1. v. 6. Psal. 13. v. 8.*
(2) *Jerem. c. 8. v. 6.* (3) *Psalm. 85. v. 4.*

que alii cæci sunt, qui rerum futurarum, quæ sempiternæ sunt, nihil prospiciunt; res autem præsentes, quæ caducæ, quæ fluxæ, quæ vix ad punctum temporis permanent, cæca quadam aviditate rapiunt. Ecquæ tandem est ista hominum cæcitas, qui res procreatas Creatori, res viles & abjectas Summo Deo præferunt? At surdi quam infiniti! quam miseranda eorum conditio! Isti in male agendo sunt pertinaci animo, voluntateque obfirmata; Dei vocibus obsurdescunt, pietate non molliuntur, minis non cedunt, precibus non commoventur; mentis sensu hebescentes, pericula salutis non timent; homines non metuunt, &, quod gravissimum est, Deum non verentur. Jam cernitis, Patres Reverendissimi, aliquam Provinciæ partem ægrotam; aliam vero, quæ ad Clericales ægritudines pertinet, vos etiam optime perspicere potestis. Jam pridem Clericali Ordini remedia apposuimus, quæ pro temporum ratione opportuna judicavimus; sed alii morbi sunt, quibus jam Clericalis disciplina languescit. Vitæ honestati, & morum castitati consuluimus, ejusque ge-

generis vitiosas aliquas partes sanavimus: Ecce alia labes, quæ valde illius Ordinis dignitatem infecit: in eo inhærescit avaritia; quam ob causam (ut alia silentio prætercam, quæ Pastoralis animi nostri sensum excruciant) deserta sæpe statione, in fori solicitudinibus illius Ordinis homines excubias agunt, lites appetunt, lites intendunt, & frequentes plerique in judiciis sunt. Clericis studia præscripsimus: alii negligunt, alii Clericalium studiorum fines transiliunt, alii studiorum prætextu ab Ecclesia absunt, a functionibus Ecclesiasticis se se abducunt, & a Clericali disciplina refugiunt; alii scientia inflati præ se alios etiam seniores, quos vereri debent, superbe contemnunt, Beneficia Ecclesiastica tenuia contumaciter respuunt, ampla præpostère ambiunt. Quam alii Clericales morbi, Patres, quam alia vulnera recruduerunt, quibus potius medeamur oportet, quam enumerando refricemus!

Nihil vero attinet, cur hoc ipso loco ægritudines nostras enarremus; non enim dubitamus, quin vos, quos Dominus constituit sanare infirmos, pro con-

conſcientię veſtræ religione, non modo diligenter etiam atque etiam ipſi ſpirituales noſtros omnium morbos videritis, ſed medicamenta exquiſieritis, quibus appoſite curentur. Verum etiam, quo rectius omnia nobiſcum iterum atque iterum reputemus, illud unum nobis omnibus perſuaſum eſſe volumus, ad Ordinis noſtri dignitatem, & auctoritatem muneris non ſatis eſſe, ſi certis quibuſdam virtutibus, quibus ceteri homines præditi eſſe ſolent, nos exculti ſumus; ſed harum ipſarum virtutum ornamentis nos longe excellere oportet. In gradu enim Epiſcopali collocati ſumus, qui ut aurum ceteris metallis præſtat, ſic aliis vel ampliſſimis dignitatibus cum præcellentior ſit, tanto perfectioribus virtutibus uſque adeo prælucere debet, ut inde ad alios ſplendor ſingularis dimanet. Vitæ innocentia, morum integritas, religionis pietas, juſtitiæ cultus, & aliæ ejus generis virtutes, ſunt quidem nobis communes cum reliquis; ſed cum multo præſtantiores eæ ipſæ in nobis ſingularis vitę officiis ſplendeſcere debent, tum vero aliæ ſunt, quæ propriæ præcipuæque Epiſco-

po-

porum ſunt, & cum præſtantiſſima Dei charitate & ardenti ejus zelo in primis conjunctę; quibus virtutibus (1) *exhibeamus noſmetipſos ſicut Dei miniſtros*; iiſdemque nos (2) *exiſtimet homo, ut miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei*. Si igitur Epiſcopali perfectione noſtras actiones & officia metimur, certe diligentius aliquas etiam ægritudines noſtras ſpeculabimur.

Quamobrem cum omnes Provinciæ partes, ſive populum, ſive Clerum, ſive nos etiam ſpectemus; ſi diligentiori ſpeculatione, quam nos dicendo commonſtravimus, intuebimur, qualem eam aſpiciemus? ægrotantem ſcilicet, & multis adhuc morbi offenſionibus perculſam; & ita perculſam, ut reliqua cura opus ſit, non mediocri, ſed magna. Proh dolor! quid hoccine eſt? (3) *Numquid reſina non eſt in Galaad?* Numquid nulla medicinæ ratio in Provincia, & in Provincia ampliſſima? (4) *Numquid medicus non ibi?* numquid tot

(1) *II. ad Cor. c. 6. v. 4.* [2] *I ad Cor. c. 4. v. 1.* (3) *Jer. c. 8. v. 21.* (4) *Jer. c. 8. v. 22.*

tot, & tam ſapientes Epiſcopi; optimi animarum curatores, & præcellentes animarum medici? (1) *Quare igitur non eſt obducta cicatrix filiæ Populi mei?* quam ob cauſam Provincia ſanata non eſt? [2] *Tranſiit meſſis, finita eſt æſtas, & ſalvati non ſumus*, inquit mœrens & deplorans Jeremias. Jamdiu abiit tempus, quo Sacra Tridentina Synodus ſalutares ſanandis morbis leges tulit; jampridem etiam ſæpenumero nos, tamquam medici, qui collegiatim de curandis corporibus conſultationem ineunt, huc ad Concilium convenimus: at Provincia nobis in curam tradita nondum ſalutariter curata eſt, imo adhuc pene attrita, pene perculſa jacet (3). *Super contritione filiæ populi mei contritus ſum, & contriſtatus, ſtupor obtinuit me*. Exagitate una mecum, quæſo, Patres, dolorem veſtrum, intimeque accenſi, afferte remedia & opportuna, & ſalutaria, quæ Provinciæ ægrotæ adhibeamus (4): *tempus* eſt *medelæ*, inquit Propheta. Vos ſtatum Provinciæ ægrotantis videtis; tempus medendi eſt, tempus

(1) *Ibid.* (2) *Cap.* 8. *v.* 20. (3) *Ibid. v.* 21.
(4) *Ibid. n.* 15.

pus Concilii: Non eſt igitur cur a propoſito, illis, quæ vulgo diſſeminari ſolent, vocibus, dimoveamur: Quorſum tot Synodalia remedia? quouſque tamdem tam multæ medicamentorum Synodalium leges? Næ iſtæ plane vulgares voces ſunt, & digne plane, quibus nos Epiſcopi conſtantiſſimo mentis Epiſcopalis ſtudio obſurdeſcamus. Aliud enim nos Spiritus Sancti doctrina docet, aliud Apoſtolorum inſtituta monent, aliud Patrum exempla declarant, aliud Canonum leges jubent, aliud vetus Eccleſiæ uſus, in omnes partes utilis poſtulat, aliud Tridentinæ ſanctiones nuper inſtituunt, aliud nos in hac Provincia jamdiu ad conſuetudinem revocavimus. Quid? Aliter muneris noſtri Epiſcopalis religio depoſcit. Quam inanes & pene nefariæ! eamque ob cauſam ſumma animi noſtri Epiſcopalis conſenſione, una conſpiratione, uno ſpiritu explodantur illæ voces hominum, qui (1) *populum* noſtrum *decipiunt, dicentes pax, & non eſt pax*: Quam imperite hoc jactitant! quam iniquo etiam animo ſunt iſti, *qui curant contritionem filiæ po-*

gu-

(1) *Ezech. c. 13. v. 10.*

puli mei cum ignominia (1), *dicentes: pax, pax: & non est pax*? An ubi malorum lues, pacis concordiæ & bonorum status? an ubi variæ morborum species, recta valetudo? an ubi adhuc morum corruptelæ, disciplinæ Christianæ perfectio? Attendite, quæso, qui isti homines sunt, cum talia dictitent [2]: *liniunt parietem luto absque paleis, absque temperatura: & vident visionem pacis, & non est pax*. Cernunt isti in superioribus nostris Conciliis umbram quamdam disciplinæ, qua populum informare studuimus; at ejus imago nondum omnibus partibus absoluta; imo cum imperfecta est, tum neque undique etiam communita; eamque ob causam verendum nobis est, ne illa tamquam paries male materiatus, luto tantum absque paleis illitus corruat. Longe absint a nobis voces istorum, *qui consuunt pulvillos sub omni cubito manus: & faciunt cervicalia sub capite universæ ætatis ad capiendas animas* [3]. Næ isti his adulationum vocibus, vocumque blandi-

(1) *Jer. c. 6. v.* 14. (2) *Ezech. c.* 13. *v.* 10. *&* 11. *Ibidem v.* 16 (3) *Ibidem v.* 18.

tiis cum nos fallere ſtudent, tum iſtis etiam illecebris populos noſtros decipiunt (1) *Dicunt enim malum bonum, & bonum malum*. O popule meus, quis poterit omnia mala, quæ te undique premunt, enumerando percenſere? Audent tamen iſti a ſalutis via te adulationibus longius abducere. *Popule meus, qui te* in tanta malorum colluvione *beatum dicunt, ipſi te decipiunt* [2], *& viam greſſuum tuorum diſſipant*.

Propoſuimus jam vobis ante oculos, Patres, quamdam pene neceſſitatem ſanandæ Provinciæ. Diſquiramus igitur oportet in hoc ipſo Concilio ſexto ſalutares curationes, ſalutaria medicamenta, & præſentia remedia. Quo in officio diſquiſitionis, Evangelium, quod nuper audivimus, nos valde inſtituit, cum curationis munus Apoſtolis Chriſtus Dominus commiſit his verbis: *Nihil tuleritis in via, neque virgam, neque peram* [3], *neque panem, neque pecuniam, neque duas tunicas habeatis*. Quorſum hæ leges? quid oſtendunt, quid loquuntur, quid præſcribunt? re-

rum

(1) *Iſa.* 5. *c.* 3. *v.* 20. (2) *Ibidem c.* 3. *v.* 12. (3) *Luc. v.* 3.

rum certe humanarum despicientiam, terrenarum curarum abjectionem, vitæ hujus contemptum, animi abalienationem ab iis, quæ nostra sunt, & illam a nostris, quos cognationis vinculo natura conjunxit, quamdam quasi sejunctionem, atque alias istiusmodi virtutes, quæ in Apostolis eluxerunt; atque iis quidem hoc etiam unum adjungendum est, quod in curatione spirituali plurimum valet, ut ne Mundi prudentiæ, neque nostræ innitamur. [1] *Prudentia carnis mors est*, prudentia Mundi cæca & fallax: *at prudentia spiritus, vita, & pax*. Quæ Christi sunt, Christi spiritu agamus; ab illo pendeamus: non vulgi judicio, non populari plausu, non privatis rationibus curæ nostræ partes commetiamur. Hoc sane est, Apostolos, quos misit Deus infirmos sanare, salutariter imitari; hoc plane Evangelii leges servare; hoc ipsum gerere est, salutares curationes adhibere. Illis virtutibus communiti, voluntatem etiam instaurandæ Provinciæ ardore quodam inflammatam & para-

(1) *Ad Rom. c. 8. v. 6.*

tam adhibeamus (1): *Paravit cor suum, ut investigaret legem*, Sacris literis proditum est: Alio loco (2): *Elegit Sacerdotes sine macula, habentes voluntatem in lege*; eo animo cordisque desiderio ad Provinciæ curationem accensi, imitemur duos gravissimos Viros Josuam, & Esdram: Hic instaurandæ disciplinæ studio exardescens, librum Legis, [3] quem manu sumpsit, aliquot diebus distincte legit, quater diu, & totidem noctu, populumque ad illius executionem mirabiliter excitavit: Josuas itidem, quo posset accuratius omnia Legis Instituta vitæ suæ moribus exprimere, librum Legis perpetuo in manu habere, & singula expendere jubetur: *Non recedat*, inquit Deus, *volumen Legis hujus*. Et quoniam lectionis studium parum utile est, nisi animi commendatio accedat, ea verba adjunguntur: *Et meditaberis in eo diebus, & noctibus*; nempe tanta assiduitate, quæ omnem prorsus negligentiam excludat. Cum autem hæc ipsa animi voluntas, & meditationis studium parum quoque possit, nisi

(1) *I. Esdra c. 7. v. 10.* (2) *I. Machab. c. 4. v. 42.* (3) *II. Esdra v. 9. a. 3.*

nisi quæ legibus instituta sunt, ad executionis usum inducantur, sequuntur illa verba (1): *Ut custodias, & facias omnia*. Hoc præclaro exemplo nos optimo jure eam rationem nobis ineundam censemus, ut Decretorum, quæ superioribus primis Conciliis confecimus, libros in hac sexti Provincialis Concilii actione numquam de manibus deponamus: ad quorum præscriptum ordinem (id quod in omni Synodo moris olim fuit) officii nostri partes diligentissime perscrutemur; quas executi sumus, quæcumque illæ sint, vel de nobis ipsis, vel de Clero, vel de Populo, vel de Ecclesiis, vel alia quavis de re constitutæ. Hic recrudescit vulnus doloris nostri: hic morbus gravis lethargia laborantium: hic desidia pene omnium: hic dormitatione quadam hebescimus, & tabescimus: hic nos etiam Pastores, & medici congelascimus: hic nos, qui alios e somno excitare debemus, sopore quodam torpescimus. Ubinam decretorum quæ confecimus, cumulata executio? ubi morum corruptelæ ereptæ? ubi peccatorum publicorum semina convulsa? ubi

(1) *Josue* 1. 1. *v.* 8.

ubi vitiorum publica exempla ſublata? ubi diſciplina publica introducta? ubi juvenum petulantia emendata? ubi tabernis meritoriis, & malorum quaſi officinis finis præſcriptus? ubi ludis publicis, ac lenociniis remedia adhibita? ubi proſtibula amota? ubi popularis concurſus ad ſpectacula publice abrogatus? ubi antiquata ſpectacula? ubi bacchantium Chriſtianorum hominum fœda illa licentia repreſſa? ubi peccatorum colluvioni modus præfinitus? Quid multis? Letargiæ morbus ubique in Provincia eſt, lethargia omnes langueſcimus, rebuſque exequendis omnes dormitamus.

At dicet quis: hujuſce executionis atque adeo curationis opus multis partibus difficile eſſe, fatemur omnes & agnoſcimus. Nec vero eſt, cur hoc loco difficultates, multas illas quidem ac ſummas, ſummiſque anguſtiis implicitas proponamus, in quas curæ noſtræ munus incurrit. At nos contra quærimus: num viribus noſtris, an ope Dei, tam grave onus ſuſtineamus? ſi viribus noſtris; profitemur plane, impar omnino eſſe humeris noſtris: ſi Dei ope nitimur; non eſt, cur illius magnitudine fran-

frangamur, ac debilitemur (1): *Qui sperant in Domino*, inquit Isaias, *mutabunt fortitudinem, assument pennas sicut Aquilæ, current, & non laborabunt, ambulabunt, & non deficient*. At qui ad omnem in curanda Provincia dimicationem vocamur, fortitudinem Episcopalem induamus, & confortati manu Dei excelsi, ministerium nostrum impleamus. Quam præclare Timotheum discipulum & Episcopum Paulus Apostolus ad omnem Episcopalem constantiam instituit his verbis (2): *Erit tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros prurientes auribus: & a veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur*. Quid hic Apostolus Episcopo jubet? An ut taceat? an ut dissimulet? an ut ne resistat? an ut ab Episcopali contentione desistat? an ut ab opere suscepto cesset? an ut dormitet? Imo in omnes partes eum etiam atque etiam excitat. (3) *Tu vero*, inquit, *vigila, in omnibus la-*

(1) *Isai. c. 40. v. 31.* (2) *II. ad Timoth. c. 4. v. 3. & 4.* (3) *Ibid. v. 5.*

bora, opus fac Evangelistæ, ministerium tuum imple. An vero fortasse a curatione nostra deterremur, quia hoc nostro frequenti Provinciæ sanandæ studio exulcerantur animi quorumdam passim dictitantium: non ferunt hæc tempora veterum Canonum, & antiquæ disciplinæ medicamenta? Imo vero ardentius progrediamur: quoniam hæc una medicina præstantissima est, maximeque opportunum id remedium: ut quibus olim rationibus disciplina Christiana sata & propagata fuit, iisdem ipsis & instauretur, & conservetur.

Jam vero demum, Patres Sanctissimi, vos optime nostis, quam præstanti erga Deum charitate nos accensi, quam cœlestibus pene virtutibus nos instructi, quam inflammato voluntatis desiderio nos flagrantes, quam constanti Episcopali fortitudine nos muniti ad Provinciam varie languescentem non modo accedamus; sed ita progrediamur oportet, ut aditum omnem nobis aperiamus cum ad ea quæ decreta sunt accurate præstanda, tum ad illa, si quæ desunt, quam rectissime supplenda.

Sed

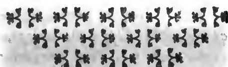
Sed instat, urget, magnopere nos etiam impellit grave periculum animarum nostrarum. Hujus Provinciæ salus nobis commissa: Si culpa nostra aliquis morbo languescens perit, væ nobis! *Vos estis Presbyteri in populo Dei, & ex vobis pendet anima illorum* [1], inquit Spiritus Sanctus. Quæ nos spoponderimus, & quam sane, & quam religiose spoponderimus pro grege nobis commisso, pro ejus curatione, pro ejus salute, vos recte nostis. Religiose adstricti sumus conceptis verbis; multas curæ Pastoralis partes, earumque executionem promisimus: spopondimus pro grege, devincti sumus verbis oris nostri (2), *capti propriis sermonibus* curationis promissæ, & susceptæ; fidem præstemus: *Fili spopondisti*, ut digito Dei scriptum est [3], *illaqueatus es verbis oris tui: Discurre, festina, suscita amicum tuum: ne dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ*. Sed vos ipsi videtis summam vigilantiam, quam sanctis sponsionibus debemus. Ad accensæ autem voluntatis nostræ studium

(1) *Judith. c. 8. v. 21.* (2) *Prov. 6. v. 1.* (3) *Ibidem v. 1. & seqq.*

dium, atque officium nos etiam inflammet desiderium gregis. Proponamus nobis hic ob oculos Probaticam illam piscinam amplam, porticus quinque habentem; & in iis iterum ex hac Provinciali specula prospiciamus *multitudinem magnam languentium, cæcorum, claudorum, aridorum, expectantium aquæ motum*: (1) Hi omnes (intuemini quæso Provinciam omnem ægrotam) expectant motum aquæ, agitationem consolationum nostrarum, actionemque salutarem nostrarum deliberationum: Ac jam denique exardescentem Pastorali studio animum nostrum etiam atque etiam excitet filiorum nostrorum clamor, quem audire videor in ea verba prorumpentem, quibus olim Populus Hebræus Esdræ opem implorans (2); *Confortare, & fac: tuum est discernere*. Nos, inquit, salutaribus curationibus opus habemus: vestrum est, ægritudines nostras disquirere, appositeque curare: curate quæsumus, animoque magno sanare peragite. Vos o filii carissimi, (3) *consolamini, consolami-*

(1) *Joan. c.* 5. *v.* 3. (2) *I. Esdræ c.* 10. *v.* 4. (3) *Isaiæ c.* 40. *v.* 1.

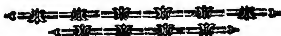
mini. Erige ſpem tuam Provincia Mediolanenſis. Patres iſti venerunt tibi, ut morbos & vulnera tua ſanent (1). *Leva*, popule meus, *in circuitu oculos tuos*, *&* *vide*: *iſti congregati venerunt tibi*. Quorſum enim tot tantique labores, quos & ſæpe numero antea, & hoc tempore tui cauſa ſuſceperunt, ſpectant, niſi ut ſalutis fructum ipſe reportes uberrimum? Tu exurge igitur, exurge; excita te ad orationis ſtudium, ad pietatis opera, quibus implorata divina ope, parentum tuorum perennis hæc ſolicitudo adjuvetur in perpetuum. Amen.

AP-

(1) *Ibid. c. 60. v. 4.*

APPENDIX.

MONITUM.

QUæ de Romani Pontificis Primatu divinitus instituto non solius honoris, ac tituli (quod vel ipsi Græci Schismatici, & doctiores Heterodoxi concedunt), sed veræ jurisdictionis, atque auctoritatis in universam Ecclesiam, deque appellationibus ad S. Apostolicam Sedem recte vereque disseruit S. Bernardus in libris de Consideratione ad Eugenium III. supra editis, vanis obtenebrare sophismatis, ac pene ad nihilum redigere conantur nonnulli recentes Auctores. Videsis supra in notis ad paginam 65., & 93. Nec verentur blaterare tantum, ac tam eximium Doctorem ex falsis Isidori Mercatoris, seu peccatoris Decretalibus ea hausisse, atque docuisse; quod etiam effutiunt de aliis Doctoribus, ac Scriptoribus, ut SS. Thoma, & Bonaventura, qui post

au-

annum millesimum Ecclesiam, scholasque Catholicas pietate, & doctrina magis illustrarunt: ac si post eum annum in Ecclesia circa ea maximi momenti doctrinæ capita innovatum fuerit, & genuinum illarum thesium dogma defecerit, tenuesque in auras evanuerit; nemo sanæ fidei, & mentis asseruit umquam, asseretque, cum tamen ex illorum tumultuariis principiis, ac placitis male cohærentibus id consequi facili negotio demonstraretur.

Verum ut innotescat S. Bernardum ne hilum quidem ab Evangelica, ac tutissima SS. Patrum, quorum opera non apocrypha, sed sincera, & genuina cum Sacris Scripturis diu, noctuque versavit, intime intellexit, integerrime secutus est, traditione discessisse, & (1) quod semper, quod ubique, quod ab omnibus creditum est, *docuisse, celeberrimam S. Gelasii I. Papæ ad Dardaniæ Episcopos epistolam, cui S. Bernardi scita mirifice consonant, integram hic edere in animum induximus. Tanto autem lubentius id præstamus, quanto magis illa omni ex parte*

(1) Com. c. 3.

parte ad nostrum propositum, nempe ad sacrorum Ministrorum instructionem, ædificationemque, collimare videtur. Non *enim solum nos edocet germana, & divina jura, ac potestatem Romani Pontificis, Sedisque Apostolicæ, debitamque eis reverentiam, atque obedientiam [cujus officii omnibus Christifidelibus, ac præsertim viris Ecclesiasticis necessarii hodie oblivio in quorumdam animos videtur obrepsisse, ideoque juverit refricare memoriam, & vindicare doctrinam validissimis monumentis]; sed etiam ex ea colligitur, quam constantiam, quodque evangelici pectoris robur pie exercere debeant Episcopi, atque Sacerdotes in tuendis, executionique mandandis fidei, sacrorumque canonum saluberrimis decretis. Ut autem id, quod pro Ecclesiæ propagatione, animarumque æterna salute vehementer cupimus, præclarius efficiatur, hæc tria prænotanda censuimus, quæ doctus, prudensque lector, veritatis amator, neque præjudicatis opinionibus, aut partium studiis in trasversum actus æquissima esse dignoscet, ac fatebitur.* I. *Eam epistolam Gelasius conscripsit anno* 495., nem-

nempe quatuor circiter sæculis antequam in lucem prodierint suppostitiæ illæ Isidori merces, & eo tempore, quo evangelicæ doctrinæ puritas, & Apostolorum traditiones vel ex Novatorum concessione in Ecclesia Romana vigebant incorruptæ; cum præterea certissimum sit ex Christi pollicitationibus illas in eadem Sede, & Ecclesia semper florere illibatas, & ita usque ad consumationem sæculi perduraturas. Quod autem hujusmodi epistola typis toties evulgata sit genuinus S. Gelasii I. Papæ fœtus, ex indubiis veteribus monimentis, ac manuscriptis codicibus evidenter comprobatur, & nemo æquæ critices, ac mentis in dubium unquam revocavit. II. S. Pontifex in ea loquitur ex suæ Sedis Apostolicæ, ac SS. Patrum primævis, atque inconcussis dogmatibus, quorum præclara testimonia, & illustria exempla affatim in medium profert. III. Ab omnibus tum sui, tum sequioris ævi orthodoxis ejus doctrina, eruditio, ac sanctimonia semper maximi fuit habita, ingentibusque laudum præconiis celebrata, ita ut etiamsi tamquam privatus Doctor hic differeret, summam jure merito sibi vin-

vindicaret auctoritatem. Cum enim adversus plurimos potentissimos, acutissimosque hostes in totius Orbis luce S. Sedis, Romanique Pontificis jura, ac potestatem explicaret, quis non videat vera, & indubia, non nimia, & nutantia proferre debuisse, ut puræ, solidæque veritatis intento lumine omnes ad S. Sedis obedientiam alliceret, ac permoveret.

Occasionem huic Epistolæ dedit Euphemius Constantinopolitanus Episcopus, qui defuncti Acacii iniquam causam falsis, frivolisque rationibus perperam defendens, ejusque nomen e sacris dypticis, ut S. Sedes Apostolica præceperat, haud expungens orientales Coepiscopos a Pontificis Romani communione divellere, & in teterrimum schisma pertrahere conabatur. Ut ergo tantum malum ab Ecclesia orientali S. Gelasius amoliretur, aut saltem ne latius grassaretur, hanc prolixam, ac præstantissimam epistolam, qua Acacium solius Sedis Apostolicæ judicio jure damnatum fuisse, & quanta sit ejusdem Sedis in damnandis hæreticorum fautoribus, in confirmandis infirmandisve Synodis etiam Oecumenicis, in excipiendis appellationibus vis

vis ac poteſtas , oſtendit , ad Dardaniæ Epiſcopos tranſmiſit . Præterea juſſit, ut ea veluti enciclyca omnibus tum Orthodoxis , tum Schiſmaticis redderetur ; quod liquet ex hiſce verbis prope finem . Recte faciet veſtra dilectio, ut iſta , quæ ſcribimus , pariter catholicis , & contraria ſapientibus innoteſcant .

Hæc Gelaſii Epiſtola , (ut miſſos faciamus alios antiquiores Conciliorum , & Decretalium collectores , apud quos typis impreſſa invenitur) habetur in recentibus Harduini Pariſina , & Coleti Veneta Conciliorum editionibus : hanc poſtremam ſecuti ſumus , cum collata fuerit ad pervetuſtum codicem Capituli Veronenſis opera , & ſtudio celebris , atque eruditi Joſephi Blanchini tunc illius Capituli Canonici , deinde Presbyteri noſtræ Congregationis Oratorii de Urbe , cujus memoria in benedictione eſt , & cui nos plurimum debere volupe profitemur .

tus quid loquantur. Ubi magis eos, qui catholicis sensibus instituti sunt, adhuc hærere miramur, quam illos, qui a veritate exciderunt, & ab antiqua Ecclesiæ traditione sunt devii, profanasque vocum novitates, & ineptias caducæ perversitatis obtendunt, quibus eos vestra dilectio retulit jactitare, ideo Acacium non putare jure damnatum, quod non speciali Synodo videatur fuisse dejectus; & insuper dementiam suæ vanitatis accumulant; pueriliter adjicientes, præcipue Pontificem regiæ civitatis. Quapropter stultitiam respuentes inanium querelarum, percurrere vos oportet ab ipsis beatis apostolis & considerare prudenter, quoniam patres nostri catholici doctique Pontifices in unaquaque hæresi quolibet tempore suscitata, quidquid pro veritate, pro communione catholica atque apostolica secundum scripturarum tramitem prædicationemque majorum facta semel congregatione sanxerunt; inconvulsum voluerunt deinceps firmumque constare; nec in eadem causa denuo quæ præfixa fuerant retractari qualibet recenti præ-

ſumptione permiſerunt ; ſapientiſſime prævidentes quoniam ſi decreta ſalubriter cuiquam liceret iterare, nullum contra ſingulos quoſque prorſus errores ſtabile perſiſteret Eccleſiæ conſtitutum, ac ſemper iiſdem furoribus recidivis omnis integra definitio turbaretur. Nam ſi limitibus etiam præfixis poſitarum ſemel ſynodalium regularum non ceſſant eliſæ peſtes reſumptis certaminibus contra fundamentum ſeſe veritatis attollere, & ſimplicia quæque corda precutere ; quid fieret, ſi ſubinde fas eſſet perfidis inire concilium? cum quamlibet illa manifeſta ſit veritas, nunquam deſit quod perniciosa depromat & falſitas, tametſi ratione vel auctoritate deficiens, ſola tamen contentione non cedens. Quæ majores noſtri divina inſpiratione cernentes neceſſarie præcaverunt, ut quæ contra unamquamque hæreſim coacta Synodus pro fide, communione, & veritate catholica atque apoſtolica promulgaſſet, non ſinerent poſt hæc novis retractationibus mutilari, ne pravis occaſio præberetur, quæ medicinaliter fuerant ſtatuta, pulſandi ; ſed

au-

auctore cujuslibet insaniæ, ac pariter errore damnato sufficere judicarunt, ut quisquis aliquando hujus erroris communicator existeret, principali sententia damnationis ejus esset obstrictus: quoniam manifeste quilibet vel professione sua vel communione posset agnosci. Et ut priora taceamus, quæ diligens inquisitor facile poterit vestigare, Sabellium damnavit Synodus: nec ut sectatores ejus postea damnarentur necesse fuit singulas viritim Synodus celebrari, sed pro tenore constitutionis antiquæ cunctos, qui vel pravitatis illius vel communionis extitere participes universalis ecclesia duxit esse refutandos. Sic propter blasphemias Arii forma fidei communionisque catholicæ, Niceno prolata conventu, Arianos omnes, vel quisquis in hanc pestem, sive consensu sive communione deciderit, sine retractatione conclusit. Sic Eunomium, Macedonium, Nestorium Synodus semel gesta condemnans, ulterius ad nova concilia venire non sivit; sed universos quocumque modo in hæc consortia recidentes, tradito sibi limite Synodali, refutavit Ecclesia; nec un-

quam recte cessisse manifestum est, qualibet necessitate cogente novis ausibus, quæ fuerant salubriter constituta, temerasse.

Propterea tempestate quoque persecutionis Arianæ plurimi catholici Sacerdotes de exiliis, pace reddita, respirantes; sic cum catholicis nihilo minus fratribus ecclesias composuere turbatas, ut non tamen illius Synodi Nicænæ quidquid de fide & communione catholica & apostolica definierat, immutarent, nec nova quemquam prolapsum damnatione percellerent, sed illius tenore decreti, nisi resipuissent, censerent esse damnatos. Quibus convenienter (ut dictum est) ex paterna traditione perpensis, confidimus, quod nullus jam veraciter Christianus ignoret uniuscujusque Synodi constitutum, quod universalis ecclesiæ probavit assensus, non aliquam magis exequi sedem præ ceteris oportere, quam primam, quæ & unamquamque Synodum sua auctoritate confirmat, & continuata moderatione custodit,

pro

pro suo scilicet (a) Principatu, quem beatus Petrus Apostolus domini (1)

 vo-

(a) I. Certum, ratumque fidei Catholicæ dogma est, 1. S. Petrum a Christo Principem, & caput Apostolorum fuisse constitutum; & principatum, seu Primatum non solius directionis, & honoris (ut videtur insinuare multarum novitatum, & errorem consarcinator Febronius) sed veræ jurisdictionis, auctoritatis, & præcipui magisterii in universam Ecclesiam obtinuisse: 2. hujusmodi Primatum divino instinctu, & jussu in Romanos Pontifices ita transmisisse, ut neceſſario, & indivulse usque ad consumationem sæculi ad ipsos divinitus pertineat, nec unquam fuerit, aut esse possit in Ecclesiæ totius, vel Concilii quantumcumque Oecumenici facultate illum Episcopo Romano auferendi, & in alium Episcopum transferendi, quidquid effutierit larvatus ille auctor absurditatibus, & *antilogyis* mirifice scatens, & numquam sibi cohærens.

II. Quoad primum res est adeo clara omni, qui vel summis, ut ajunt, labiis novum Testamentnm, Historias Ecclesiasticas, & SS. Patrum opera attigerit, ut in hac probanda pigeat multum immorari: Sufficiat animadvertere, Christum supra Petrum ædificasse Ecclesiam suam *Matth.* 16., ei-que

(1) *Matth.* 16.

voce perceptum , Ecclesia nihilo minus subsequente & tenuit semper , & re-

eique dedisse pollicitas claves regni cœlorum supremamque potestatem solvendi, atque ligandi: ipsi ter præcepisse, ut pasce- nempe edoceret, regeret, corrigeret, ac latis legibus gubernaret, non tantum *agnos suos* sed etiam *oves suas* universas nempe Sacerdotes, & Episcopos omnes. [qui, ut innuit S. Ambrosius, aliique SS. Patres, oves nuncupantur a Christo, quia Evangelii prædicatione, & sacramentorum administratione filios Ecclesiæ parturiunt] : adeoque ex S. Joh. Chrysost. hom. 47. in Jo., & l b. 2. de Sacerd. c. 1., & S. Gregorio M. lib. 4. epist. 33. &c. &c. orbis terrarum curam Petro demandasse : Præterea Christus rogavit, *ut Petri fides non deficiat*, & illi injunxit, ut *conversus aliquando confirmaret fratres suos*. Hinc Evangelistæ, & Apostoli semper primas deferunt Petro, & ejus nomen primo loco recensent.

III. Hujusmodi autem Petri Primatum esse veræ jurisdictionis &c. tum ex illis Evangelii textibus, tum ex perpetuo Conciliorum SS. Patrum, & totius Ecclesiæ consensu, qui ex Tridentino fidei canonem constituit, evidentissime comprobatur. Tertullianum in Scorp. c. 40. ait. *Si adhuc clausum putas cœlum, memento claves ejus hic Domi-*

retinet. Hæc dum Acacium certis comperisset indiciis a communione catho-

Dominum Petro, *&* PER EUM ECCLESIÆ *reliquisse*. Eadem de præscriptionibus cap. 22. & 36. Cyprianus de unit. Ecclesiæ *Super illum UNUM* (Petrum) *ædificavit Christus Ecclesiam suam*, *& illi pascendas mandat oves suas*... *ut unitatem manifestaret*, *UNICAM CATHEDRAM constituit*; *& unitatis ejusdem originem ab UNO incipientem sua auctoritate disposuit*... *Primatus Petro datur* (etiamsi hanc periochen expungas, nihil vi sententiæ deperit), *ut una Ecclesia*, *& Cathedra una monstretur*... *Qui Cathedram Petri super quem fundata est Ecclesia*, *deserit*, *in Ecclesia esse confidit*? Similia ep. 55.; *Petrus supra quem ædificata ab eodem Domino fuerat Ecclesia*; & ep. 71., quæ loca videsis inferius, & in nota ultima. S. Basilius lib. 2. in Eunomium n. 4.; *Qui* Petrus *quoniam fide præstabat Ecclesiæ ædificationem in seipsum recepit*. Similia in proemio de jud. Dei, & SS. Greg. Nazianz. orat. 26., & Athanasius sæpe.

IV. S. Optatus Milev. lib. 7. inquit: *Bono unitatis B. Petrus præferri Apostolis omnibus meruit*, *& claves regni cælorum* COMMUNICANDAS CETERIS SOLUS ACCEPIT Sanctus Leo M. Serm. 4. in editione

tholica deviasse, diutius ista non credens; quippe quem noverat executorem

ne recenti Ballerin. cap. 2. ; *Unus Petrus eligitur , qui & universarum gentium vocationi , & omnibus Apostolis , cunctisque Ecclesiæ patribus præponatur , ut quamvis in populo Dei multi Sacerdotes sint multique Pastores , OMNES tamen PROPRIE REGAT PETRUS , quos principaliter regit & Christus - Magnum , & mirabile , dilectissimi, huic viro consortium potentiæ suæ tribuit divina dignatio , & si quid cum eo commune ceteris voluit esse principibus , NUMQUAM NISI PER IPSUM DEDIT QUIDQUID aliis non negavit* ; & infra . *In Petro omnium fortitudo munitur , & divinæ gratiæ ita ordinatur auxilium , ut firmitas , quæ per Christum Petro tribuitur , PER PETRUM APOSTOLIS CONFERATUR* . Et ep. X. c. 1. , Christus *apostolicum officium in B. Petro Apostolorum omnium summo principaliter collocavit ; & AB IPSO quasi quodam capite DONA SUA VOLUIT IN CORPUS OMNE MANARE , ut exsortem se mysterii intelligeret esse divini , qui ausus fuisset a Petri soliditate recedere* . Et sermo 82. c. 5. affirmat S. Petri primatum esse *honorem potestatis* . S. Gregorius Nyssenus (*hom. in eos , qui castigari ægre ferunt*) docet : *PER PETRUM EPISCOPI* Christum *DEDISSE CLA-*

rem sæpe necessariæ dispositionis suæ contra hæreticos extitisse, per triennium

CLAVES CÆLESTIUM HONORUM. S. Innocentius I. epist. inter August. 181. & 182. asserit *ex Petro Episcopatum, & omnem ejus nominis auctoritatem emersisse, & ipsum fuisse Episcopalis nominis & honoris auctorem.* S. Augustinus sæpius tradit Primatum totius Ecclesiæ, & supra omnes Apostolos divinitus collatum Petro fuisse, & integrum manasse in suos Successores Romanos Pontifices, quorum supremam potestatem ubique extollit, ac reveretur; ut lib. 2. de baptis. c. 1., & serm. 76. Maurinæ edit. Videsis Card. Ursium de Roman. Pont. lib. II. cap. XI., & XII., & notas nostras sequentes. In Commentariis de Vita, miraculis, lipsanis, cultu, patrimonio, Ecclesiis &c. S. Petri Apostolorum Principis, & de ejus divino Primatu in Romanos Episcopos transfuso, quæ jamdiu adornare incepimus, fusius Deo dante de hisce rebus disferetur.

V. Quoad secundum id tamquam fidei inconcussum dogma etiam in Synodo Constantiensi sess. 8. 15., & 27. definitum reperitur; id docent omnia Concilia Oecumenica, & venerabilis SS. Patrum traditio uti videre est apud Bellarminum lib. 2. de Summo Pontifice, & apud alios cll. Auctores

nium fere literis destinatis eumdem monere non destitit, sicut per diversos

res in fine hujus notæ nominandos. Animadvertendum in antecessum est, & præ oculis semper tenendum apud sacram antiquitatem synonima sæpe esse Ecclesiam peculiarem Romanam, Cathedram Petri, Apostolicam Sedem, Petri Successorem, Episcopum Romanum in iis sedentem, & ex iis universam Ecclesiam docentem, & hæc promiscue passim usurpari. S. Irenæus lib. 3. c.3. ait. *Maximæ, & antiquissimæ, & a duobus Apostolis Petro, & Paulo Romæ fundatæ Ecclesiæ eam, quam habet ab Apostolis fidem, per successiones Episcoporum pervenientem usque ad nos indicantes confundimus omnes, eos qui præterquamquod oportet colligunt: ad hanc enim Ecclesiam PROPTER POTENTIOREM PRINCIPALITATEM NECESSE EST OMNEM CONVENIRE ECCLESIAM: hoc est eos, qui sunt undique fideles; in qua semper ab iis, qui sunt undique, conservata est ea, quæ est ab Apostolis traditio. Quam felix Ecclesia:* (Tertull. de præscript. c. 36.) *cui omnem doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt.* S. Cyprianus epist. 55.; *Navigare audent ad Petri Cathedram, & ad Ecclesiam principalem, unde unitas Sacerdotalis exorta est, a schismaticis, & prophanis litteras ferre, nec cogi-*

ſos miſſa frequenter ſcripta teſtantur. Quibus ille cum debito ſilentio diu non

gitare eos eſſe Romanos, quorum fides Apoſtolo prædicante laudata eſt, AD QUOS PERFIDIA HABERE NON POSSIT ACCESSUM.

VI. S. Optatus lib. 2. indicem texit ſucceſſorum S. Petri in Cathedra Romana uſque ad Siricium tunc ſedentem, & inde invictiſſime confundit hæreticos Donatiſtas, quod cum ea, & cum Siricio minime communicabant. Vide infra notam 8., & ultimam. S. Auguſtinus ſtatim, ac venerunt reſcripta Innocentii I. definitive damnatia hæreſim Pelagianam, prædicavit, ſtatuitque eam *cauſſam finitam* eſſe *ſerm.* 2. (1) *de verbis Apoſt.*; & Cæciliani integritatem, atque catholicitatem ex eo maxime defendit *epiſt. n.* 43., quod *Romanæ Eccleſiæ, in qua ſemper Apoſtolicæ Cathedræ viguit principatus .... per communicatorias litteras ſemper fuerit conjunctus*. S. Gregorius M. lib. VII. ep. 37. *Pro ipſo principatu ſola Apoſtolorum principis Sedes in auctoritate convaluit*: eadem ſæpiſſime tradit. Sergius Cypri Metropolita in epiſtola ad Theodorum Papam, quæ lecta, & laudata fuit in Concilio Lateranenſi ſub Martino I. anno 649., ita Romanum Pontificem compellat. *Firmamen-*

(1) nunc 131.

non respondere proponeret, episcopalis quoque directa legatio est, ac nihilo

mentum a Deo fixum, & immobile... vestram Apostolicam Sedem constituit, o sacer Vertex, Christus Deus noster. Tu es enim sicut divinum veraciter pronuntiat Verbum, Petrus: & superfundamentum tuum Ecclesiæ columnæ confirmatæ sunt. Tibi & claves regni cœlorum commisit, atque ligare, & solvere POTESTATIVE, quæ in terra, & in cœlis sunt, promulgavit. Gallicani Episcopi cum i[illegible]s congregati propter caussam Leonis III., præsente etiam Carlo Magno, hæc protestati sunt. *Nos Sedem Apostolicam, quæ est caput omnium ecclesiarum, judicare non audemus. Nam & ab ipsa nos omnes, & ab ejus Vicario judicamur: IPSA AUTEM A NEMINE JUDICATUR, quemadmodum antiquitus mos fuit. Sed sicut SUMMUS PONTIFEX CENSUERIT, CANONICE OBEDIEMUS*. Gennadius Patriarcha Cp. *in expos. Conc. Flor. c.* 5. ait: *Omnes Ecclesiæ ab hæreticis tamquam a fluctibus vexatæ ad Romanum Pontificem velut ad portum salutis confugiunto ubi tranquillitatem, & quietem omnem nanciscuntur; nam EO LOCI FIDEI CLAVES CHRISTUS apud Petrum Apostolum deposuit, ut ecclesiam totam pasceret, & gubernaret; nec apud illum tantum, sed etiam apud ejus suc-*

lo minus pagina destinata, quæ præmoneret, eum suorum ante meminisse ge-

successores ipsi dicens; & tu aliquando conversus confirma fratres tuos; quæ quidem non soli Petro contigerunt, sed & ejus successoribus.

VII. Hinc in Conciliis Florentino, Tridentino, aliisque Ecclesia Romana ob Petri successorem, qui illic præest, radix, mater, ac magistra omnium Ecclesiarum jure merito nuncupatur; eleganterque cecinit S. Prosper in egregio poemate *de Ingratis versu* 51.

Sedes Roma Petri, quæ Pastoralis honoris
Facta caput Mundo, quidquid non possidet armis,
Religione tenet.

Philippus S. Cœlestini Papæ Legatus toto Concilio Ephesino plaudente Act. 1. hæc protulit; *Nulli dubium, imo sæculis omnibus notum est, quod Petrus Apostolorum princeps & caput, fideique columna, & Ecclesiæ Catholicæ fundamentum a Domino nostro Jesu Christo claves regni accepit, solvendique ac ligandi peccata potestas ipsi data, est qui ad hoc usque tempus, & semper in suis Successoribus vivit, & judicium exercet*. Patres ejusdem Concilii jam pronuntiaverant Act. 1. se per epistolam Coelestini *coactos fuisse* ad anathematizandum Nestorium. B. Theodoretus epist-

gestorum, & quæ primitus pro fide catholica desudasset, oportere respicere. Con-

epist. 116. de Sede Apostolica, deque Pontifice in ea sedente (quos Sancti Patres pari obsequio, atque observantia semper prosecuti sunt) ita loquitur; *Habet Sanctissima illa Sedes Ecclesiarum, quæ in toto sunt orbe, principatum multis nominibus; atque hoc ante omnia, quod ab hæretica tabe immunis mansit, NEC ULLUS CONTRA SENTIENS IN ILLA SEDIT, sed apostolicam gratiam integram conservavit.* Jam pluribus ab hinc annis mortem oppetierat Liberius. Qui legit, intelligat; nam intelligentibus scribimus; & brevitati studentes congerimus potius testimonia, quam digerimus, nec ex his consectaria deducimus, quod alias fortasse commodius præstabimus; nunc autem instat Typographus moræ impatiens,

VIII. Episcopi Gallicani ad Innocentium X. an. 1653. scripsere: *Majores caussas ad Sedem Apostolicam referre solemnis Ecclesiæ mos est, quem FIDES PETRI NUMQUAM DEFICIENS perpetuo retineri jure suo postulat. Equissimæ huic legi obsequentes de gravissimo circa religionem negotio Sanctitati tuæ scribendum esse censuimus.* (Fidem Petri in Sede Apostolica minime defecturam, atque ejus rei gratia fidei caussas ad eam re-

Contestans, & blandiendo pariter & minando, ne se a corpore catholicæ

referendas ipse Bossuetius libenter concedit, immo propugnat lib. x. cap. 17. defens. decl. editionis Amst., & c. 6.) Iidem Episcopi accepta Innocentii X. Constitutione in quinque Jansenii proscriptiones ad eumdem Pontificem scribunt. *Vetustæ illius ætatis Ecclesia Catholica sola Petri communione & auctoritate fulta, quæ in Decretali Innocentii ad Africanos data elucebat... pelagianæ heresis damnationi absque cunctatione suscripsit. Perspectum enim habebat non solum ex Christi Domini pollicitatione, sed etiam ex actis priorum Pontificum.... JUDICIA PRO SANCIENDA REGULA FIDEI A SUMMIS PONTIFICIBUS LATA ... DIVINA ÆQUE, AC SUMMA per universam Ecclesiam auctoritate niti; cui Christiani omnes ex officio ipsius quoque mentis obsequium præstare teneantur.*

IX. Duvallius Parisiensis Theologus in libro de Pontif. potestate anno 1614. cum aliorum Sorbonæ Theologorum adprobationibus evulgato: *velint nolint*, inquit, *adversarii, liquido constat veteris Ecclesiæ Gallicanæ proceres hanc in Summis Pontificibus Petri Successoribus infallibilitatem semper agnovisse, Christique orationem in Petro non stetisse, sed ad ejus successores certissi-*

unitatis abſcinderet ; ſimulque quoniam hunc Joannes ſecundæ ſedis antiſtes gra-

tiſſime tranſiſſe ; eoſque, qui hanc veritatem impugnare conati ſunt, a ducentis, aut circiter annis quibus in Eccleſiam horrenda ſchiſmata irruerunt, cæpiſſe. Similia habuit & defendit doctiſſimus Card. Ferronius in celebri ſua Oratione, & in Replica ad Regem Angliæ. Jacobus Serry Gallus, Theologus eximius inclyti Ordinis Prædicatorum *in appendice de mente Eccleſiæ Gallicanæ, & Academiæ Pariſienſis circa Rom. Pont. infallibilitatem &c.*, ſeriem, & filum traditionis ducit ab anno 455. ad 1682. *quo novos*, inquit §. xv., *de Romanorum Pontificum infallibilitate ſenſus induit Clerus Gallicanus, & ab avita ſuorum doctrina deflexit, dum SOLEMNEM de Eccleſiaſtica poteſtate declarationem in Comitiis generalibus edidit*. Eaque relata addit: *En primam antiquæ doctrinæ de Romanorum Pontificum infallibilitate deſertionem publico Cleri nomine SOLEMNITER factam: En veram, certamque mutatæ ſolemniter hoc in capite ſententiæ epocam*. Notanda illa verba *ſolemnem ſolemniter*, ne quis græculus eſuriens erroris inſimulare Serrium præſumat. Nam quid actum ſit in Synodis Conſtant., aut Baſil. tempore ſchiſmatis, Serry non moratur.

X.

gravibus pulsaret objectis, ad primæ sedis audientiam cohortatus est, vel venire

X. Cum igitur, ut supra innuimus, certissimum, ac exploratissimum omnibus esset Pontifices Romanos in potestatis, & jurisdictionis Primatum Petro a Christo collatum invariabili, hæreditario, ac divino jure succedere, Concilia Oecumenica, præsertim Ephesinum, & Calced. auditis eorum epistolis, decretisque in illas voces erumpebant: *Petrus per Cœlestinum, Petrus per Leonem locutus est*. Nam *B. Petrus* (Chrysologus ad Eutich. in epist. relata in Concilio Calced.) *in ejus sede vivit, & præsidet, & præstat quærentibus VERITATEM*. *Petrus præstat* (ep. 14. S. Gelasii Papæ edit. Ven. Concil.) *Sedi Romanæ, quam ipse benedixit, ut a portis inferi pro Domini benedictione nonnumquam vincatur, omniumque sit fluctuantium tutissimus portus*. S. Leo serm. v. c. 4. edit. Baller.: Petrus *Sedi suæ præesse non desinit, & indeficiens obtinet cum æterno Sacerdote consortium. Soliditas enim illa quam de Petra Christo etiam ipse Petra factus accepit, in suos quoque se transfundit heredes*. *Ob id* (scripsit M. Athanasius S. Julio I. in 2. apol.) *vos prædecessoresque vestros, Apostolicos videlicet præsules, Christus in summitate arcis constituit, ut nobis succurratis*.

XI.

nire debere vel mittere . Licet enim Synodus iteranda non esset, tamen con-

XI. Ex hisce verbis Athanasii colligitur Christum per Petrum instituisse Romanos Episcopos totius Ecclesiæ Primates ; quia nempe Petro præceperit, ut omnia divini sui Primatus jura Romæ, ac Romanis Episcopis relinqueret numquam in alios transferenda . Hinc S. Leo M. serm. 82. c. 5. asseruit Petrum *divinis praeordinationibus* honorem potestatis , & gloriam passionis cum crucis tropheo Romanis arcibus intulisse & suis successoribus Romanis Episcopis reliquisse . Supra autem c. 3. præmiserat : *B. Petrus Princeps Apostolorum ad arcem Romani DESTINATUR imperii* (a quo destinatur nisi a Deo Christo ?) *ut lux, quæ in omnium gentium revelabatur salutem, efficacius se ab ipso capite per totum mundi corpus effunderet.* S. Gelasius I. epist. 14. concinit : *Unum principem esse ex illis Apostolis voluit Christus : eumque dispensatione mirabili in dominam gentium Romam DIREXIT.* ad hoc etiam comprobandum afferri posset, quod Hegesippus *lib.* 3. , & S. Ambrosius (*epist.* 21. *classis* 1. *Maurinæ*) testes omni exceptione majores narrant, nempe Petro Roma ob Neronis persecutionem aufugienti Christum apud Urbis portam apparuisse : & sciscitanti , *Domine quo vadis* , respondisse, *ve-*

congrueret, ut cujuslibet civitatis episcopus primæ sedis judicium non vi-

venio iterum crucifigi. Quapropter Petrus qui optime norat Christum amplius non posse mori, intellexit Dominum *Romæ in servulo crucifigendum*, & sibi ea loquendi ratione præcipi, ut Romæ in crucem actus cum sanguine totam doctrinam isti Ecclesiæ profunderet, Romanisque Episcopis Primatus jura æternum possidenda contraderet. Quæ omnia præstitit fidelissime. Ex hisce, aliisque conficitur non tantum ex mero Petri arbitrario facto, sed ex *divinis præordinationibus*, jussu, ac jure in Episcopos Romanos Jurisdictionis, & magisterii primatum dimanasse. Quod autem est juris, & institutionis divinæ, irreformabile manet, nec a tota simul Ecclesia immutari potest. Profecto Concilia, Patres, Theologi Catholici, & universa sacra traditio ita affirmant, edocentque Romanos Episcopos in Petri Primatum jure suo divino succedere, ut evidentissime supponant rem aliter sese modo habere non posse, idque ex Christi voluntate, atque imperio immobile atque invariabile evasisse, Confer Canum de locis lib. 6. c. 4. & 7.

XII. Consule notas sequentes, in quibus plura suppetunt etiam idonea ad duas superiores theses magis, magisque constabilien-

taret (*b*), ad quod convenerat secundæ sedis antistes, qui nisi a prima sede non

liendas, atque illustrandas. Quisquis autem otio fruatur, & instructior in hisce argumentis effici exoptet, consulat Venn. Cardd. Baronium ab anno 30. ad 70. & alibi passim & Bellarminum de Pontifice Romano; Card. Petronium in Replica ad Regem Angliæ; Natalem Alexandrum Hist. Eccl. sæc. 1. diss. IV.; Thomassinum in dissert. in Concilia; Card. Orsium de Rom. Pontif. potest.; Petitdidier de Auct., & infallib. Rom. Pontificis; Petrum Ballerinium in recenti opere de eodem argumento: Nec umquam contentus sit quosdam tantum legere Pontificiæ auctoritati parum faventes: *nam qui cito credit* (Eccl. 19. 4.) *levis est corde*; quique uni solum parti aures accomodat, malus est judex, & difficulter veritatem assequetur.

(*b*) I. S. Cælestinus I. in epistola, quæ refertur part. 1. Concilii Ephesini n. 15., S. Cyrillo Alexandrino hæc scribit: *Nostra Sedis auctoritate adscita, nostraque vice & loco cum potestate usus ejusmodi non absque exquisita severitate exequeris: nempe ut nisi decem dierum intervallo ab hujus nostræ admonitionis die numerandorum nefariam doctrinam suam conceptis verbis* Nestorius *anathematizet, illico Sanctitas tua illi Ecle-*

non posset audiri, præcipue qui præjudicatis animis nulla Synodo a Græ-
 cis

clesiæ prospiciat. Is vero modis omnibus se a nostro corpore segregatum intelligat. Synodus hanc in Nestorium Patriarcham CP. a Pontifice Romano latam sententiam executioni mandavit, & professa est *se per Cælestini Epistolam ad id agendum fuisse coactam Act.* 1. Pari modo VIII. Synodus sese gessit in Photium Patriarcham CP. juxta Nicolai I., & Hadriani II. decreta. Antequam celebraretur Chalcedonense Concilium, S. Leo Magnus jam damnaverat Euthychem, ejusque errores, atque asseclas. Huic sententiæ utroque pollice subscripsere Patres, omnesque Act. 2. & 4. clamaverunt: *Dogma Eutychis quare non anathematizarunt* Aegyptii? *EPISTOLÆ LEONIS SUBSCRIBANT anathematizantes Eutychem, & dogmata ejus.* Idem Pontifex per suos Legatos præcepit, *ut Dioscorus Alexandrinus Episcopus non sedeat in Concilio, sed audiendus intromittatur; eumque Episcopali dignitate nudavit, & ab omni Sacerdotali opere fecit extorrem. Tergiversati quidem sunt* (addit Petrus de Marca lib. v. cap. x. n. 1. Concordiæ) Patres Chalcedonensis Concilii *acerbam existimantes, & duram Dioscoro impositam conditionem. Attamen cum Legati mandata*

a

cis fuisset exclusus ; etiam apud eos, causam suam nec posset omnino dice-
re

Leonis urgerent , & Dioscoro objicerent , quod Synodum celebrasset absque Sedis Apostolicæ auctoritate , etsi hoc videbatur aliquo pacto convellere imperatoriam potestatem , qua fultus , Synodo Ephesinæ II. *Dioscorus præsederat , Judices præceperunt , ut Dioscorus in medio consessu resideret inter reos .* Si Patriarchæ CP. , & Alexandrinus tot Episcoporum , & imperatoris sibi faventium præsidiis fulti primæ Sedis, & Pontificum Romanorum judicium peremptorium declinare nequivere adprobantibus Conciliis Oecumenicis, quis illud vitare præsumat?

II. *De CP. Ecclesia* (S. Gregorius Magnus lib. 7. Epist. 12.) *quod dicunt , quis eam dubitet Sedi Apostolicæ esse subjectam? quod & piissimus Dominus Imperator , & frater noster ejusdem Civitatis Episcopus assidue profitentur .* Nam *quod se dicit* Episcopus CP. (idem lib. 7. ep. 65.) *Sedi Apostolicæ subjici ; si qua culpa in Episcopis invenitur , nescio quis ei Episcopus subjectus non sit . Romanum Pontificem* (Concilium Romanum sub Hadriano II.) *de omnium Ecclesiarum præsulibus judicasse legimus ; de eo vero quemquam judicasse non legimus .* Hæc sciens S. Cyprianus Jampridem ad S. Stephanum I. epist, 67. scripsere-

re, nec deberet; quia ab inferioribus Episcopis potior, nisi a prima sede [sicut dictum est] vel discuti potuisset, vel si ita ratio postulasset, addici etiam cunctis orientalibus episcopis cum ipso A-

rat: *Dirigantur in Provinciam, & ad plebem Arelate consistentem a Te litteræ, quibus absente Marciano* Episcopo Arelatensi *alius in locum ejus substituatur*: Igitur sentiebat Cyprianus Martyr, ac Doctor Ecclesiæ præclarissimus, dignitatisque Episcopalis vindex acerrimus inesse Summo Pontifici Romano potestatem exauctorandi Episcopos sine Concilio Provinciali. S. Bernardus epist. 131. ad Mediolanenses in rem nostram ita ratiocinatur. *Sed dicit aliquis, debitam* Pontifici Romano *reverentiam exhibebo, & nihil amplius. Esto fac, quod dicis. Quia si exhibeas debitam, & omnimodam. Plenitudo siquidem potestatis super universas Orbis Ecclesias singulari prærogativa Apostolicæ Sedi donata est. Qui igitur huic potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Potest, si utile judicaverit, novos ordinare Episcopos, ubi hactenus non fuerunt. Potest eos, qui sunt, alios deprimere, alios sublimare, prout ratio sibi dictaverit, ita ut de Episcopis creare Archiepiscopos liceat, & e converso, si necesse visum*

Acacio in Petri communionem recidentibus ; cum secundæ sedis episcopus catholicus ab externæ communionis hominibus esset nullatenus judicandus. Sed Acacius non solum despexit satisfacere postulatis verum etiam ipsam legationem sedis apostolicæ blandimentis, præmiis, perjuriisque deceptam, quibus ei cum Imperatore promisit integram præsulis apostolici causam de omnibus esse servandam (1), Petri communione pollutam redire perfecit, in tantum sedis apostolicæ despiciciens potestatem, ut non solum ejus auctoritati non cederet, sed etiam potius in consortium communionis externæ legatos suos niteretur adducere ; fieretque apostolicæ sedi necessitas, eos ipsos, quos direxerat Sacerdotes honore pariter & communione privare, ne

sum fuerit. Potest a finibus terræ sublimes quascumque Ecclesiasticas personas evocare, & cogere ad suam præsentiam non semel, aut bis, sed quoties expedire videbit. Porro in promptu est ei omnem ulcisci inobedientiam, si quis forte reluctari conatus fuerit.

(1) *Mong. Alex.*

ne tali contagione videretur infecta, satisque monstraret non se Acacii specialiter odisse personam; sed respuere fœdera perditorum: quæ etiam in suis Pontificibus detestata convenienter horreret. Nihilominus autem literis suis Acacius indicarat, & in Alexandrini Petri se communionem, quem expetita Sedis Apostolicæ auctoritate executor ipse quoque damnaverat, sine ejusdem Apostolicæ Sedis consultatione promptissime recidisse, & accusationem Joannis, laudesque Petri proprio sermone deferre: de quibus, si utique confidebat, magis vel venire, vel mittere debuisset, ut & præsentem de mendaciis, quæ dicebat, posset confutare Joannem, & præconia Petri, quæ digesserat, rationabiliter allegaret: quod cum minime fecerit, satis evidenter ostendit, nec Joannem se posse convincere, nec legitime receptum Petrum habere fiduciam perducendi, solumque sibi monstravit inesse propositum lacerandi catholicos, hæreticosque laudandi, seseque eorum potius, quos laudabat, docuit esse participem, quam catholicorum, quos nite-

nitebatur decolorare, consortem: tulitque de se ipse judicium, cum damnati hominis communione pollutus damnationis ejus factus est particeps. Ita & Sedes apostolica quod ad necessariam diligentiam respiceret nil omisit, & Acacius secundum formam Synodi Chalcedonensis, qua error, cui communicavit, elisus est, sicut de hæretico homine scriptum est, suo judicio condemnatus apparuit: justeque Sedes apostolica, quæ utique se Alexandrinum Petrum damnasse, non etiam solvisse memorat, ne per Acacii pristinam communionem Petri quoque collegium, cui Acacius communicaverat, incideret, ipsum competenter Acacium a sua communione submovit.

Quapropter utrum errori vel prævaricationi communicaverit Acacius, quid opus erat nova discussione cognoscere? cum jam literis suis esset ipse confessus, ac, sicut scriptum est; (1) *Ore tuo justificaberis, & ore tuo commendaberis*, verborum suorum vinculis & reus teneretur & jure plectendus

(1) *Matth.* 12.

dus. Cur ipse in nova causa, quam Synodus nulla præcesserat, Joannem, quem suis literis impetebat, qualemcumque secundæ sedis episcopum in primæ sedis beati Petri Apostoli judicio confutare despexit: & ut causam diceret seu per se, seu per alium, vel venire, vel destinare contempsit: indignum habens cujuslibet civitatis antistes ad primæ sedis venire judicium, ad quod secundæ sedis cerneret venisse Pontificem, quod Anatolius Constantinopolitanæ Urbis episcopus missis legationibus pro sua persona fecisse monstratur? Ecce etiam in hac parte vocem non habent conquerentes: ecce, inquam, ad legitimum est vocatus examen, ubi vel suas partes justis allegationibus defensaret: si ille Apostolicæ Sedis refugit examen in Joannis catholici Pontificis negotio vestigando, quemadmodum Sedes Apostolica de receptione Petri hæretici sua auctoritate resoluti, Acacii fuerat secutura judicium? An Sedem Apostolicam congruebat parœciæ Heracliensis ecclesiæ, id est Constantinopolitani Pontificis, vel quorumlibet alio-

rum

rum, qui cum eodem, vel propter eum fuerant congregandi, judicium præstolari? cum Apostolicam ejusdem primæ Sedis audientiam Constantinopolitanus Episcopus declinaret, qui utique etiamsi metropolitani esset jure suffultus, etiam inter sedes haberet locum; primæ tamen sedis cognitionem fas non habuit refutandi, ad quam secundum canones, appellante secundæ sedis antistite, vocabatur ad nostrorum causam. Hoc ipso satis ostendit, reum se esse confessum, qui ad legitimum judicium apostolatus adesse contempsit; nec poterat ultra differri, ne, sicut dictum est, antiqua illius communione durante, cum sese jam sociasset externæ, Sedes quoque Apostolica per eum pollueretur contagiis perfidorum, dignumque esset vel prævaricatorem, vel contemptorem judicii competentis, manifestissime scilicet de suo negotio desperantem, a catholica atque apostolica integritate & communione secludi. Hic si examinatio quæritur, jam judicio non erat opus; posteaquam & literis suis ipse confessus est, & ad legitimum judi-

di-

dicium vocatus adire pertimuit. Si auctoritatis pondus inquiritur, Chalcedonensis Synodi tenor cum Apostolica Sede consentiens, & illius diffinitionis executio; reperitur condemnati illic erroris communicator effectus: præfixæ nihilo minus ibidem particeps damnationis apparuit, quoniam idem ipse error, qui semel est cum suo auctore damnatus, in participe quolibet pravæ communionis effecto, & execrationem sui gestat, & pœnam. Hoc tenore etiam Timotheus Ælurus, atque ipse Alexandrinus Petrus, qui secundam certe sedem, quoquomodo tenuisse videbantur, non repetita Synodo, sed auctoritate tantummodo Sedis Apostolicæ, ipso quoque Acacio postulante vel exequente probantur esse damnati: nunc autem ipsi doceant legitime Petrum fuisse purgatum, & ab omni hæreticorum contagione rite discretum, cum ei communicavit Acacius, si ejus communicatorem putant Acacium aliquatenus excusandum: aut si, quod magis est verum, convenienter atque legitime Petrum probare non potuerunt expiatum (propter quod etiam ad

Apostolicæ Sedis judicium Acacius vel venire vel destinare non ausus est); restat ut in ejus communicatione fuerit, & qui ei communicavit, infectus.

Non reticemus autem quod cuncta per mundum novit ecclesia; quoniam quorumlibet sententiis ligata Pontificum, sedes beati Petri Apostoli jus habeat resolvendi, utpote quod de omni ecclesia fas habeat judicandi, neque cuiquam de ejus liceat judicare judicio; siquidem ad illam [a] de quali-

(a) I. Jus appellationum, seu recognitionum (ut nonnullis potius arridet) ad Pontifices Romanos, ex Primatu divinitus eis collato, necessario pertinere, docet veneranda Conciliorum, & SS. Patrum traditio, strenueque evincunt præstantissimi, doctissimique Theologi, & Canonistæ, ut Natalis Alexander differt. XXVII. in sæc. IV., Christianus Lupus in can. Sard., Cardinalis Orsius de Rom. Pont. lib. VII. c. 14. art. un. . & Ballerinii Presbyteri Veronenses in prolixioribus observationibus contra V. Dissertationem Quesnelli Tom. II. operum S. Leonis Magni. Hinc S. Julius I. S. Athanasium Patriarcham Alexandrinum, Pau-

libet mundi parte canones appellari voluerint, ab illa autem nemo fit ap-

pel-

Paulum Constantinopolitanum, Marcellum Ancyranum, & Asclepam Gazensem, quos Orientales exauctoraverant, quique ad Romanum Pontificem provocaverant, *cum singulorum caussas* (Sozomenus lib. 3. c. 8.) *cognovisset, omnesque in Nicænæ fidei doctrinam consentientes reperisset, tamquam idem cum ipso sentientes in communionem recepit. Et quoniam propter Sedis dignitatem omnium cura ad ipsum spectabat, suam cuique Ecclesiam restituit. Scripsit etiam Orientalibus episcopis reprehendens eos, quod in supradictorum caussis non recte judicassent, & quod Ecclesiarum statum turbarent eo, quod decretis Concilii Nicæni minime acquiescerent. Simulque paucos ex illorum numero ad constitutum diem adesse jussit, qui docerent justam ab ipsis prolatam fuisse sententiam, minatusque est se imposterum non passurum, nisi a novandi studio abstinerent.* Eadem refert Socrates lib. 5. c. 15. edit. Val. *Ille* (Julius Papa), *quæ est Romanæ Ecclesiæ prærogativa, liberioribus litteris eos communitos in orientem remisit, singulis Sedem suam restituens; simulque perstringens illos, qui supradictos Episcopos temere deposuissent.* Hujusmodi appellationum jus, quod ex di-

vino

pellare permissus. Quapropter cum satis constet Acacium nullum habuisse

pon-

vino Primatu proficiscitur, & ex perpetua Ecclesiæ consuetudine satis, superque confirmatur, Canones Sardicenses 3. 4. 5. al. 7. Pontifici Romano disertis verbis asseruere. Videsis Ballerinios loco supra citato cap. vi.

II. S. Leo Magnus ad Episcopos Gallicanos Viennensis Provinciæ hæc scribit: *Nobiscum vestra Sanctitas recognoscat, Apostolicam Sedem pro sui reverentia a vestræ etiam Provinciæ Sacerdotibus innumeris relationibus esse consultam, & per diversarum, quemadmodum vetus consuetudo poscebat, appellationem caussarum aut retractata, aut confirmata fuisse judicia.* Plura, & luculentissima hujusce rei exempla, ac testimonia facile afferre possemus. Scrupulum autem, quem nonnulli ex Africanis Conciliis, & Patribus contra injiciunt, egregie exemerunt Orsius, & Ballerinii supra memorati; quos legere consultum erit iis, qui studio veritatis affecti satis sibi haud ducere debent hæc vidisse in quibusdam auctoribus, qui etsi eruditione præstantes, tamen in Apostolicæ Sedis juribus asserendis parum solliciti videntur. *Nobis opponunt* (ait Gelasius I. epist. iv., seu Commom. ad Faustum) *canones, dum nesciunt quid loquantur; contra quos venire se*

pro-

pontificium, sententia Sedis Apostolicæ damnatum, sine ulla ejus notione solvendi; dicant certe qua Synodo hoc ille præsumpserit, quod nec sic quidem absque Apostolica Sede fas haberet efficere? cujus sedis Episcopus? cu-

produnt hoc ipso, quod primæ Sedi sana rectaque suadenti parere refugiunt. Ipsi sunt canones, qui appellationes totius Ecclesiæ ad hujus Sedis examen voluere deferri; ab ipsa vero numquam prorsus appellari debere sanxerunt; ac per hoc illam de tota Ecclesia judicare, ipsam ad nullius commeare judicium, nec de ejus unquam præceperunt judicio judicari, sententiamque illius constituerunt non oportere dissovli, cujus potius decreta sequenda mandarunt. His consonant, quæ a Bonifacio II. in Concilio Romano repetita scripsit Bonifacius I. Rufo Thessalonicensi: *Numquam licuit de eo rursus, quod semel statutum est ab Apostolica Sede, tractari*. Hinc Petrus de Marca in Concord. Sac., & Imp. lib. 4. c. 17. n. 1. appellationes à Papa ad Concilium a veteri disciplina alienas censuit, ac probat. Videsis Cl. Thomassinum dissert. IV. in Concilia, & Charias de libertatibus Gallicanis editionis Romanæ Tom. II. pag. 159. & seqq.; & Tomo. III. pag. 283., & seqq.

cujus metropolitanæ Civitatis antistes? nonne parœciæ Heracliensis ecclesiæ? Si illi certe licuit sine Synodo sententiam Apostolicæ Sedis abrumpere, nulla ejus consultatione quæsita, itane vero non licuit primæ sedi Chalcedonensis Synodi constituta, sicut decuit, exequenti hujusmodi prævaricatorem sua auctoritate detrudere? Sed nec illa præterimus, quod Apostolica Sedes frequenter, ut dictum est, more majorum, etiam sine ulla Synodo præcedente, & absolvendi quos Synodus inique damnaverat, & damnandi nulla existente Synodo quos oportuit, habuerit facultatem. Sanctæ memoriæ quippe Athanasium Synodus orientalis addixerat, quem tamen exceptum Sedes Apostolica, quia damnationi Græcorum non consensit, absolvit.

Sanctæ memoriæ nihilominus Joannem Constantinopolitanum Synodus etiam Catholicorum præsulum certe damnarat, quem simili modo Sedes Apostolica etiam sola, quia non consensit, absolvit: itemque sanctæ memoriæ Flavianum Pontificum congregatione damnatum, pari tenore, quoniam

niam ſola Sedes Apoſtolica non conſenſit, abſolvit, potiuſque qui illic receptus fuerat, Dioſcorum ſecundæ ſedis præſulem ſua auctoritate damnavit, & impiam Synodum non conſentiendo ſubmovit, ac pro veritate, ut Synodus Chalcedonenſis fieret, ſola decrevit, in qua Pontificibus innumeris, qui latrocinio corruerant Epheſino, veniam poſcentibus ſola conceſſit, & in ſua perfidia permanentes, nihilo minus ſua auctoritate proſtravit: quam congregatio quæ illic pro veritate reparanda collecta fuerat, eſt ſecuta; quoniam ſicut id, quod prima ſedes non probaverat, conſtare non potuit, ſic quod illa cenſuit judicandum, eccleſia tota ſuſcepit: ubi etiam conſequenter oſtenditur, quia male geſta Synodus, id eſt, contra ſcripturas ſanctas, contra doctrinam Patrum, contra eccleſiaſticas regulas, quam tota merito eccleſia non recepit, & præcipue Sedes Apoſtolica non probavit, per bene geſtam Synodum, id eſt, ſecundum ſcripturas, ſecundum traditionem Patrum, ſecundum eccleſiaſticas regulas, pro fide catho-

lica & communione prolatam, quam cuncta recepit ecclesia, quam maxime Sedes Apostolica comprobavit, & debuerit & potuerit immutari: bene vero gestam Synodum juxta supradictum modum nova Synodo nullatenus immutandam.

Proinde si Eutychen fatentur haereticum, male gestam apud Ephesum Synodum, qua est receptus, pariter fatebuntur, & per bene gestam Synodum Chalcedonensem, quod Eutyches vel cum eo sentientes talia sunt rejecti, velint nolintque, consentient, atque ideo bene gestam Synodum novis exagitationibus refricari non licuisse cognoscant: qui si forsitan dixerint, eo tenore Ephesinam quoque Synodum non licuisse mutari, rursus haec eadem, quae supra depromsimus, planius repetita perpendantur, id est, quia contra fidem, contra veritatem communionemque catholicam vereque Christianam, non recte gesta synodus legitima synodo pro fide, veritate, communioneque catholica, vereque Christiana, modis omnibus secludenda est, & injusta synodus justa syno-

do-

do submovenda: pro fide autem & veritate, & communione catholica, bona Synodus, vereque Christiana semel acta, nulla nec potest nec debet novæ Synodi iteratione convelli; sed secundum bene gestam Synodum recteque præfixam, si quis ab ejus tramite deviarit, consequenter ac sufficienter ejus diffinitione plectendus, meritoque illius subjacet constitutis. Nec opus est per singulos quosque deviantes, juroque plectendos, novas rursus Synodos introduci; cum ex illius tramite, quæ auctorem cum errore damnavit, quisquis quolibet modo, quolibet titulo complex ejusdem fuerit factus erroris, aut ejus se contagione polluerit, competenter & particeps ejusdem damnationis existat, ejusque pœna puniatur obstrictus, cujus maluit inire consortium. Quæro ergo ab his quid de Eutyche sentiant: fuissene hæreticum, an asserunt non fuisse? si non fuisse contendunt, quid ambagibus agunt, quid circuitionis præstigiisque se contengunt? palam se Eutychianos esse pronuntient, ut in ejus sacrilego furore convicti veritatis molibus obruantur, aperteque

cognoscant, non solum hæc ipsa pestis Eutychiana quantum Christiano dogmati probetur inimica; sed quantas alias hæreses, easque gravissimas in sua pravitate contineat, ut in quibus foveis volutentur, & in quod præcipitium barathrumque mergantur, intelligant. Simul autem si Eutychen hæreticum negant, omnimodis publicatur, quod ideo de omnibus Eutychianæ pesti communicationibus, suppresso veluti hoc ipso errore, contendunt, ut nos per talium hominum; quod absit, insidias captiosasque tendiculas in Eutychetis insaniam nitantur inducere: quod quidem etiamsi non negent, sive scientes, sive nescientes, facere confutantur. Sin vero & Eutychen hæreticum negare non audent, restat ut contra catholicam fidem, non synodum nuncupandam, sed conspirationem potius perditorum fuisse consentiant, quæ apud Ephesum Eutychete reducto perculit sanctæ: Flavianum, cunctosque qui illic aderant Sacerdotes, militari terrore compulerit tanto sceleri præbere consensum. Atque ideo nobis necesse est

pravam perversamque conspirationis illius, & latrocinalem fuisse perhibeant actionem, eamque debuisse modis omnibus aboleri: & ideo justam, bonam, veraciter Christianam Chalcedonensem synodum processisse definiant, in his quibus Eutychete depulso, cum suo fautore Dioscoro, hæresim eorum erroremque damnarit. Hanc ergo synodum (ut dictum est) bonam, veram, justam, Christianamque esse non dubitent, per quam illa noxia sit remota.

Perspiciant ergo, tandemque concedant, quod quisquis ab ejus justæ & Christianæ veræque Synodi fide, communione & veritate deviaverit, vel ab ea deviantibus communionem miscuerit, sufficienter atque competenter, secundum ipsius definita, teneatur obstrictus, quoniam mala Synodus bona debuit submoveri: Bona vero Synodus nulla causa est, cur alia debeat Synodo retractari, ne ipsa retractatio ejus constitutis deroget firmitatem. Proinde quicumqe congregationis Ephesinæ tenentur affectu, quid adhuc Acacii tantummodo nomen obtendunt, &

non

non palam ſectatores Eutychetis, qui illic receptus fuerat, profitentur? qui ſi refugiunt, atque Eutychen ſe perhibent execrari, ſimul ergo & Epheſinam, qua male receptus eſt, conſpirationem jure caſſatam, & Chalcedonenſem Synodum, qua rejecta eſt, merito conſentient inſtitutam; atque ita Synodum, quæ pro fide catholica ſit præfixa, ſecundum veterum formam, ſicut dictum eſt, perſpicient novellis non potuiſſe quæſtionibus ventilari, ſed juxta ejus tenorem ſemel legitime juſteque depromptum, & jure probari recta ſectantes, & ſentientes contraria refutari; quod Sedes Apoſtolica, ſicut decuit, antiqua traditione cuſtodiens non Synodum duxit iterandam, ſed in ejus prævaricatore pellendo hanc eamdem Synodum potius exequendam. Quapropter ſi quis adhuc ſecundum Chalcedonenſem Synodum hæc ab Apolica Sede geſta reprehendit, præter quod & hac qua ſuperius adſtruximus, & multiplici poteſt ratione convinci, multo magis tamen Acacio non licuiſſe fatebitur iſta tentare. Dicat ergo, qua Synodo Joannem ſecundæ ſedis anti-

ti-

ſtitem, qualemcumque, certe catholicum, & a catholicis ordinatum, nec de catholica fide & communione aliquatenus impetitum duxerit excludendum, & hæreticum manifeſtum Petrum ſua quoque executione damnatum Pontifici catholico permiſerit ſubrogandum: cum etiamſi reus manifeſtus eſſet Joannes, poſt eum ſaltem catholicum conveniſset præfici Sacerdotem, ſicut ipſe quoque ſuis ſacris ſanctæ memoriæ Timotheo catholico in Alexandria faciendum promiſiſse legitur Imperator? Qua ſynodo tertiæ ſedis Epiſcopum Calendionem idem expelli fecit Acacius: nihilo minus eumdem Petrum tam hæreticum manifeſtum, ut eidem palam nec ſe communicare prætenderet, ſua paſsus eſt diſpoſitione ſubſtitui? Qua denique per totum Orientem ſynodo ejectis orthodoxis nullo crimine maculatis pravos quoſque & criminibus involutos ſua proviſione ſuppoſuit? Qua ſynodo tot aliena privilegia nefandus populator invaſit? Sed libri non ſufficient, ſi tragœdias ejus, quas per eccleſias totius Orientis exercuit, ſigillatim ſcribere moliamur: an il-

illud ipsius argumentum nobis existiment opponendum, quo facinora sua in imperialem nisus est jactare personam? Cur igitur quando voluit, obstitit Basilisco tyranno certe & hæretico vehementer infesto? cur ipsi Imperatori Zenoni, quia palam Antiocheno Petro noluit communicare, suam non subdidit voluntatem? Ecce potuit & in aliis resultare, si vellet; sed ut ea, quæ latius explicanda sunt, omittamus, quidquid ipse Zenon Imperator suis literis profitetur, cuncta sese ex Acacii gessisse consilio, nec hoc eum fallere literis suis ipse pariter testatur Acacius, qui & eum nihilominus universa recte gessisse conscripsit, & suo consilio hæc eadem gesta non tacuit.

Quasi vero tantum in Alexandrini Petri communione Acacius prævaricator extiterit, & non in omnibus, quos vel fecit, depulsis catholicis Pontificibus, tamquam tyrannus, ecclesiis quibusque præponi: vel taliter præpositis perversa communione permixtus est, qui hoc ipso secundum canones fuerant ab ecclesiastica communionis

mu-

munione pellendi, quod se passi sunt successores vivis Sacerdotibus adhiberi. Quis autem non perspiciat Christianus quod catholicis Pontificibus propria sede dejectis non nisi hæretici potuerint introduci? quibus tamen cunctis vel auctor fuit Acacius subrograndis, vel subrogatis communicator accessit; his utique quia communioni hæreticorum nullatenus discrepabant. Cur ergo vel cum hæc fieri videret Acacius, non sicut sub Basilisco jam fecerat, ad Apostolicam Sedem referre curavit, ut si solus ipse non poterat, junctis cum eadem consiliis atque tractatibus apud Imperatorem possent, quæ religioni competerent, allegari? Nam si Basiliscus (ut dictum est) tyrannus & hæreticus scriptis Apostolicæ Sedis vehementer infractus est, & a plurimis revocatus excessibus; quanto magis legitimus Imperator, qui se catholicum videri volebat, potuit cum Apostolica Sede cunctorum quoque Pontificum moderata suggestione mitigari, præcipue cum ejusdem Acacii esset specialis fautor, & amator: & qui litteris suis tam ipsum Acacium quam sanctæ me-

memoriæ Papam Simplicium magnis laudibus extulisset, doceretur quod hæreticis constantissime restitisset? Cur tanto tempore Acacius inter ista conticuit, nisi quia præpediri nolebat ullatenus, quæ pro hæreticis desiderabat impleri. Ponamus tamen etiamsi nulla synodus præcessisset, cujus Apostolica Sedes recte fieret executrix, cum quibus erat de Acacio Synodus ineunda? numquid cum his qui jam participes tenebantur Acacio & per Orientem totum catholicis Sacerdotibus violenter exclusis, perque exilia diversa relegatis, socii evidenter existebant communionis externæ prius se ad hæc consortia transferentes, quam Sedis (*a*) Apostolicæ scita consulerent?

Cum

(*a*) Julius I. cum Eusebianis conquestus est, quod sine ejus notitia S. Athanasium condemnassent: *An ignoratis* (inquit ep. 1. n. 12. apud Constant.) *hanc esse consuetudinem, ut primus nobis scribatur, & hinc quod justum est, decernatur? sane si qua hujusmodi suspicio in illius Urbis Episcopum cadebat, ad hanc Ecclesiam* Romanam, *scribendum fuit. Hinc optimum*

Cum quibus ergo erat Synodus ineunda? catholici Pontifices fuerant undique

mum (ita scribunt Patres Sardicenses ad ipsum Julium I.) *& valde congruentissimum judicabitur, si ad caput, idest ad Petri Sedem de singulis quibusque provinciis domini referant Sacerdotes*. Hujusmodi mos pace Ecclesiis reddita adeo invaluit, ut S. Hieronymus, cum notarii munere apud S. Damasum Papam fungeretur, egregiam operam novaverit (epist. ad Ageruchiam) respondendo *consultationibus Orientis, & Occidentis*; & S. Innocentius I. id recensuerit *inter præcipuas* (ep. 30. n. 1.) *Romanæ Ecclesiæ curas, & Apostolicæ Sedis occupationes*. Videsis etiam ejus epistolam 29. n. 1. ad Afros apud Constant. Id etiam professi sunt, sibique vindicarunt alii sanctissimi Antistites Romani, ut Siricius, Bonifacius, Leo Magnus, Gregorius Magnus &c., cum sit necessarium consectarium Primatus, & omnium Ecclesiarum sollicitudinis, quæ ipsis a Deo, ut supra vidimus, injuncta est. Cui juri omnes SS. Patres, Concilia, morigerique Episcopi debitum officium detulerunt.

II. S. Basilius epist. 52. ad Athanasium: *Visum est mihi, ut scribatur Episcopo Romæ, ut quæ hic geruntur, consideret, & sententiam suam expromat*.. S. Ambrosius epist.

dique jam depulsi, solique remanserant socii perfidorum, cum quibus jam nec li-

epist. 78. Theophilum Patriarcham Alexandrinum admonet, ut judicii sui relationem de Ecclesiæ Antiochenæ dissidiis ad Sedem Apostolicam mittat, dum nullius foret roboris ejus sententia, nisi a Romano Pontifice confirmetur. S. Cyrillus Cælestinum I. de Nestorii erroribus certiorem reddidit inquies: *Quoniam longa Ecclesiarum consuetudo suadet, ut ejusmodi res cum Sanctitate tua communicentur, scribo plane NECESSITATE COACTUS* (epist. Cælest. 8. n. 1. apud Coustant.). Ipsi Cælestino Synodus Ephesina testatur *oportuisse omnia ad scientiam* (ibidem epist. 30.) *tuæ Sanctitatis referri*. Eadem profert Theodoretus in Epistola, qua ab Ephesino latrocinio ad Leonem M. Pontificem appellavit.

III. Ipsi Imperatores, & Reges pietate, ac fidei zelo insigniores id semper præstiterunt. Pro omnibus sufficiat Justinianus, qui Cod. lib. 1. tit. 1. ad Joannem Papam scribit: *Reddentes honorem Apostolicæ Sedi, & ut decet Patrem, honorantes vestram beatitudinem, omnia, quæ ad Ecclesiarum statum pertinent, festinavimus ad notitiam deferre vestræ Sanctitatis: quoniam nobis semper fuit magnum studium unitatem vestræ Sedis Apostolicæ ... custodire ... Ideoque*

licebat habere conventum : quia moris ecclesiastici omnino non esset, cum

deoque omnes Sacerdotes universi Orientis tractus subjicere, & unire Sedi vestræ Sanctitatis properavimus .... Nec patimur quidquam, quod ad Ecclesiarum statum pertinet ... ut non etiam vestræ innotescat Sanctitati, quæ Caput est omnium Ecclesiarum. In epistola celeberrima trium Africæ Conciliorum ad Theodorum Papam, quæ recitata, & laudata fuit secretario 1. Synodi Lateranensis anno 649. hæc leguntur. *Magnum & indeficientem omnibus Christianis fluenta redundantem apud Apostolicam Sedem existere fontem nullus ambigere potest, de quo rivuli prodeunt affluenter universum largissime irrigantes orbem Christianorum, cui etiam in honorem Beati Petri Patrum decreta peculiarem omnem decrevere reverentiam in requirendis Dei rebus, quæ omnino, & sollicite debent maxime vero, justeque ab ipso Præsulum examinari vertice Apostolico, cujus vetusta sollicitudo est tam mala damnare, quam probare laudanda. Antiquis enim regulis sancitum est, ut quidquid quamvis in remotis ageretur provinciis, non prius tractandum, vel accipiendum sit, nisi ad notitiam almæ Sedis vestræ fuisset deductum, ut hujus auctoritate juxta, quæ fuisset pronun-*

his qui pollutam communionem tenerent, permixtamque cum perfidis, ul-

nuntiatio, firmaretur, indeque sumerent ceteræ Ecclesiæ veluti de natali suo fonte prædicationis exordium, & per diversas totius mundi regiones puritatis incorruptæ maneant fidei Sacramenta salutis.

IV. Hincmarus Remensis antiquam S. Aviti Viennensis, & Præsulum Galliæ doctrinam sectatus in præfatione operis de divortio hæc docet tamquam indubia, & omnibus comperta: *de omnibus dubiis, & obscuris, quæ ad rectæ fidei tenorem, vel pietatis dogmata pertinent: sancta Romana Ecclesia, ut omnium Ecclesiarum mater, & magistra, nutrix, & doctrix est consulenda; & ejus salubria monita sunt tenenda*. S. Bernardus epist. 190. ad Innoc. II. *Oportet*, inquit, *ad vestrum referri apostolatum pericula quæque, & scandala emergentia in regno Dei ea præsertim, quæ contingunt de fide. Dignum namque arbitror, ibi potissimum resarciri damna fidei, ubi non possit fides sentire defectum*. Hinc Episcopi Gallicani octoginta quinque e suis comitiis litteras Innocentio X. anno 1650. dederunt, in quibus hæc leguntur. *Majores caussas ad Sedem Apostolicam referre solemnis mos est, quem fides Petri numquam deficiens perpetuo retineri pro jure*

ullum miscere concilium. Propheta quoque dicente: *Non sedi in Concilio vanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo: odivi congregationem malignorum, & cum impiis non sedebo.* Recte igitur per Chalcedonensis Synodi formam hujusmodi prævaricatio repulsa est, potius quam ad Concilium, quod nec opus erat post primam Synodum, nec cum talibus habere licebat, adducta est. Nam, & quid ageretur de fide catholica, si intelligere voluissent, ignorare non poterant, cum viderant catholicos Pontifices nulla Synodi discussione, nullo Concilio, præcipuæ cum novas causas esse perpenderent, toto Oriente depelli, & ceteri quid caverent, ex illorum discere qualitate potuissent. Constat igitur, ut illius partis eos fuisse sit clarum, cui se post tot experimenta dediderunt, meritoque ab Apostolica Sede, ceterisque catholicis non jam consulendi erant potius, sed notandi. Rifimus autem, quod prærogа

re suo postulat. Idem alias præsertim anno 1754. ad Benedictum XIV.) professi sunt sæpius, ac meritissime.

gativam volunt Acacio comparari, quia Episcopus fuerit regiæ civitatis. Numquid apud Ravennam, apud Mediolanum, apud Sirmium, apud Treviros multis temporibus non constitit Imperator? Numquidnam harum urbium Sacerdotes ultra mensuram sibimet antiquitus deputatam quidpiam suis dignitatibus usurparunt? Numquid Acacius, ut Joannem qualemlibet hominem, catholicum tamen a catholicis oadinatum, de Alexandria excluderet, Petrumque in hæresi jam detectum, atque damnatum absque Sedis Apostolicæ consultatione reciperet, aliqua Synodo saltem illic habita hoc audacter arripuit? Ut Calendionem de Antiochia pelleret, hæreticumque Petrum, quem ipse quoque damnaverat, absque notitia Sedis Apostolicæ rursus admitteret, aliqua Synodo id fecisse monstratur? Si certe de dignitate agitur civitatum, secundæ sedis, & tertiæ major est dignitas Sacerdotum, quam ejus civitatis, quæ non solum inter sedes minime numeratur, sed nec inter Metropolitanarum jura censetur: nam quod dicitis regiæ civita-

tis

tis, alia poteſtas eſt regni ſæcularis, alia eccleſiaſticarum diſtributio dignitatum. Sicut enim quamvis parva civitas prærogativam præſentis regni non minuit, ſic imperialis præſentia menſuram diſpenſationis religioſæ non mutat. Sit clara urbs illa poteſtate præſentis Imperii; religio tunc ſub eadem firma, tunc libera, tunc provecta conſiſtit, ſi potius hoc præſente propriam teneat ſine ulla perturbatione menſuram.

Poſtremo ſi ſibi de Imperatoris præſentia blandiuntur, & inde putant Conſtantinopolitanæ civitatis Epiſcopi potiorem fieri poſſe perſonam; audiant Marcianum ejuſdem principem civitatis, poſteaquam pro augmento urbis ipſius Sacerdotis interceſſor accedens contra regulas obtinere nihil potuit, ſanctæ memoriæ Papam Leonem ſummis laudibus proſecutum quod canonum regulas violari nulla fuerit ratione perpeſſus. Audiant Anatolium ejuſdem ſedis antiſtitem. Clerum potius Conſtantinopolitanum quam ſe tentaſſe talia confitentem, atque in apoſtolici præſulis totum dicentem po-

situm poteſtate : & ipſum beatum Papam Leonem Sedis Apoſtolicæ Præſulem, cujus Synodus Chalcedonenſis (*a*) au-

(*a*) I. Patres Chalcedonenſis Synodi in relatione ad S. Leonem Magnum ajunt: *Rogamus igitur, & tuis decretis noſtrum honora judicium; & ſicut nos capiti in bonis adjecimus conſonantiam ſic & ſummitas tua filiis, quod decet, adimpleat*. Lucentius S. Apoſtolicæ Sedis Legatus in actione 1. ejuſdem Synodi oſtendit Concilium, nuper Epheſi celebratum, fuiſſe nullum, atque irritum ex eo, quod *Dioſcorus auſus eſt illud agere ſine auctoritate Sedis Apoſtolicæ, quod nunquam licuit, numquam factum eſt*. Propterea S. Petrus Chryſologus vel ante Concilii Chalc. celebrationem hortatus fuerat Eutychem *in epiſt. ad eumdem, ut iis, quæ a beatiſſimo Papa Romanæ Civitatis ſcripta ſunt, obedienter attenderet, quoniam B. Petrus, qui in propria Sede vivit, & præſidet, præſtat quærentibus fidei veritatem. Nam totum in Sedis Apoſtolicæ auctoritate* (S. Gelaſius in tomo de anathemate) *poſitum eſt : ita quod firmavit in Synodo Sedes Apoſtolica, hoc robur obtinuit ; quod refutavit, habere non potuit firmitatem*. De aliis omnibus Synodis idem dicendum eſt ex Gelaſio ſupra, & facili negotio probaretur luculentiſſimis exemplis ex tota tradi-

auctoritate firmata est, quidquid ultra quam ab eodem pro fide & commu-

Nn 4 nio-

ditione repetitis, nisi brevitati consulendum esset. Nonnulla sufficiat attigisse. Julius I. apud Socratem *lib.* 2. *c.* 8., & Sozomenum *lib.* 3. *c.* 10. Orientales admonet; *legem esse Sacerdotalem, quæ pronuntiat acta illa irrita esse, quæ absque sententia Episcopi Romani constituuntur.* Concilium Romanum sub Damaso (ex Theodorito lib. 11. c. 22.) statuit formulam Ariminensem explodendam esse, *quia composita fuit sine consensu Romani Pontificis*, e contra decrevit *fidem, quæ auctoritate Apostolica Nicææ stabilita est, firme perpetuo retinendam.* *Controversia* (Sozomenus lib. 6. c. 21.) *de divinitate Spiritus Sancti*, de qua in Conciliis Orientales Episcopi digladiabantur, *judicio Romanæ Ecclesiæ terminata, singuli quievere, eaque finem tandem accepisse videbatur* Synodus Ephesina act. 2. fatetur, *Cælestinum Papam per litteras, quas ad Episcopos ... & ad Ecclesias misit, etiam ante de præsenti negotio sententiam, regulamque præscripsisse, quas nos secuti sumus contra Nestorium &c.* Hinc Legati S. Sedis *auctoritate S. Petri, qui adhuc in suis Successoribus vivit, & judicium exercet*, eam Synodum confirmarunt. Confer Orsium de Romano Pontifice lib. 1. cap. 13.

cum

nione catholica atque apoſtolica illic agendum conſtaret eſſe delegatum, per

oc-

cum articulis ſequentibus

II. *Per Vigilii Papæ decretum* (ut de eo diſſerens n. 16. demonſtrat Petrus de Marca) *Synodus V. veluti univerſalis admiſſa fuit, non ſolum in Oriente, ſed in Occidente*: Epiſtola Synodica CP. n. III. ad Agathonem Papam hæc habet; *quam Synodum, ut iterum per honorabilia reſcripta confirmetis, veſtram rogamus fraternam Sanctitatem*. Concilium Oecumenicum 8. act. x. ad Adrianum II. ſcribit: *Sicut Beatiſſimus Papa Nicolaus definivit, & promulgavit, nec non & ſumma paternitas tua firmavit, & ſynodicæ roboravit ita, & ipſi* (Legati nempe Sedis Apoſtolicæ) *annuntiaverunt, & egerunt*: & infra: *Itaque Sanctitate veſtra omnium noſtrum & univerſalis Synodi conſenſum, & conſonantiam recipiente, prædica eam magis, & veluti propriam, ac ſollicitius confirma coangelicis præceptionibus veſtris: ut per ſapientiſſimum magiſterium veſtrum etiam aliis univerſis eccleſiis perſonet, & ſuſcipiatur veritatis verbum, & juſtitiæ decretum*. Ceteris Conciliis maxime Oecumenicis id roboris Pontificii implicite, aut expreſſe acceſſiſſe manifeſtum eſt. Tridentinum autem diſertis verbis a Pontifice confirmationem

ſeſſ.

occasionem congregationis illius præter Nicęnos canones nova videretur actione
Nn 4 ten-
sess. 25. petiit, obtinuitque. Cum hæc adeo perspicua, & nota semper extiterint, nil mirum si vel Hincmarus Remensis Episcoporum Gallicanorum sui ævi doctissimus, & suæ gentis jurium tenacissimus sequentia docuerit *lib. de divortio pag.* 686. *Tomo I.: Demonstratur..... quia Sedes Apostolica & Comprovincialium, & generalium* (Synodorum) *retractet, refricet, vel confirmet judicia, sicut Epistolæ Leonis, atque Gelasii, ceterorumque Romanorum Pontificum, & Sardicensis Synodus evidenter ostendunt: & Episcoporum recte judicantium confirmatur, & secus judicantium corrigitur, & interim funditus non perit auctoritas*. Concinit Ratramnus *lib.* XIV. *adversus Græcos cap.* 8.

III. Hinc Pontifices Romani profitentur se esse vindices, & custodes sacrorum canonum, quos aut condiderunt, aut confirmarunt. S. Zosimus I.; *apud nos vivit antiquitas, cui statuta Patrum sanxere reverentiam*. S. Martinus I.; *Canones ecclesiasticos solvere non possumus, qui defensores, & custodes canonum sumus, non transgressores*. Ex libro diurno, & ex Ivone novus pontifex in consecratione hæc spondebat; *promitto disciplinam, & ritum*
Ec-

tentatum, competenti refutatione vacuasse. Eaque nihilominus etiam sub san-

Ecclesiæ, sicut inveni, & a SS. prædecessoribus meis traditum reperi, custodire... Si qua vero emerserint contra disciplinam canonicam, emendare, sacrosque canones, & constituta Pontificum nostrorum, ut divina & cœlestia custodire. Hodie, & aliquas Prædecessorum constitutiones observare pollicetur: Nihil autem inde deperit summæ illius, & supremæ potestati, quæ ipsi divinitus confertur *in ædificationem* [2. Cor. 13. 10.], *& non in destructionem*; unde quando ratio, ac utilitas ecclesiæ, & animarum postulat, possunt canones etiam Oecumenicarum Synodorum relaxare, & in iis dispensare; uti Tridentinum sciscit, docentque S. Bernardus in aureo, & a Præsulibus sæpius legendo Tractatu de præcepto, & dispensatione, & Ven. Card. Bellarminus in admonitione ad Nepotem Controv. 6. in primo Tomo edita. Qui plura de hac re desiderat, consulat Cl. Thomassinum *Diss.* VI., *& aliis in Concilia*, & impense doctum, piumque Cardinalem Orsium *de Pontificis Rom. auctoritate lib.* V. *c.* 6. *art.* 2., *& Tomo III. pag.* 559., *&* V. 349., cujus erudita, comi, familiarique consuetudine, dum in vivis ageret, sæpe fruebamur.

IV.

ſanctæ memoriæ Papa Simplicio Legatum Sedis Apoſtolicæ ſanctæ memoriæ Pro-

IV. Summa profecto, & ineluctabilis eſt Conciliorum Oecumenicorum a Sede Apoſtolica adprobatorum auctoritas. At nemo umquam loca Theologica, & Hiſtorias Eccleſiaſticas callens in animum ſibi cum Febronio induxerit *eam ſolum* præſto eſſe ad fidei, morumque controverſias finaliter, & infallibiliter dirimendas. Ejus verba ipſiſſima recitentur; *Inſtemus paullo amplius* (ait ille de Conc. Gen. §. VII.) *neceſſitati cogendorum univerſalium Conciliorum propter indeclinabilem in materiis fidei auctoritatem ILLIS SOLIS inhærentem*. Et §. VIII.; *antiquitas, quæ per octo ſæcula non novit ALIUM MODUM pertinacium circa res fidei in Eccleſia motum FINALITER componendorum, quam Conciliorum auctoritatem*. Paucis verbis quot peccata tum circa jus, tum circa factum in rebus graviſſimi momenti! Hæc retuliſſe, confutaſſe eſt. Ergo neque accedente Eccleſiæ diſperſæ conſenſu irreformabile, & peremptorium umquam erit Pontificis Romani, & Apoſtolicæ Sedis judicium? Quis ita deſipiat, ut hæc ſapiat? niſi qui forte ſchiſmatico ingenio, aut effreni, obſtinataque prave opinandi libidine abreptus terminos a Chriſto per poteſtatem Petro traditam poſitos, &

a

Probum Canusinæ urbis Episcopum Leone Principe tunc petente præsente do-

a SS. Patribus custoditos non solum transgredi, sed etiam subruere, omnia sus, deque vertere, & in magnum discrimen, & perturbationem Ecclesiam adducere conetur. Pertinaces extitere Gnostici, pertinaces Montanistæ; pertinacissimi Manichæi, Pelagiani, aliique plurimi, quos tamen peremptorie, finaliter, & indeclinabili auctoritate Ecclesia damnavit, explosit, anathematizavit sine ope Synodorum universalium, quarum celebratio post tertium sæculum dumtaxat usuvenit. Solus Augustinus (cum tamen omnes SS. Patres, & Catholici Theologi idem omnino sentiant) ad eas Febronii *prophanas novitates* refellendas abunde sufficiat, qui statim, ac in Africam pervenere Innocentii I. rescripta ex Cathedra Apostolica peremptorie damnantia hæresim Pelagianam, sine ulla hæsitatione docuit, ac pro certo habuit eam *caussam finitam esse* [serm. 2. de verbis Apostoli nunc 131. in fine] : & Pelagianos ad Concilium Oecumenicum desperatorum more injuria appellantes ita insectatur. *Quasi nulla hæresis aliquando* (contra duas litt. Pelag. lib. IV. cap. XII.) *nisi Synodi congregatione damnata sit ; cum potius rarissimæ inveniantur, propter quas damnan-*

docuisse nullatenus posse tentari, neque his prorsus præbuisse consensum: atque ideo non ad civitatis cujuslibet respiciant qualitatem, sed modum dispensationis ecclestiasticæ paterna traditione firmatum convenienter observent. Dicatur autem de Alexandrino & Antiocheno Episcopis certis ex causis principem magis illa, quæ gesta sunt, non Acacium præcepisse. Sed principi Christiano decuerat suggerere Sacerdotem, maxime cujus familiaritate & favore fruebatur, salvam fore de ejusdem injuria contumeliaque vin-

nandas necessitas talis extiterit: multoque sint, atque incomparabiliter plures, quæ ubi extiterunt, illic improbari, damnarique meruerunt, atque inde per ceteras terras devitandæ innotescere potuerunt. Verum illorum superbia quæ tantum se extollit adversus Deum, ut non in illo velit, sed potius in libero arbitrio gloriari, hanc etiam gloriam captare intelligitur, ut propter illos Orientis, & Occidentis Synodus congregetur. Orbem quippe catholicum, quoniam Domino eis resistente pervertere nequeunt, saltem commovere conantur. Eadem habet lib. II. contra Julianum n. 37., & lib. III. n. 5. & in opere imperfecto.

vindictam tantum, ut ecclesiæ sineret Christianus princeps regulas custodiri, quia & nova in utroque Pontifice causa esset exorta, & novam discussionem consequenter inquireret; & sicut semper esset effectum, ac divinæ pariter leges humanæque censerent, ut Sacerdotali Concilio de Sacerdotibus judicia provenirent; non a sæculari viderentur qualescumque Pontifices, etsi errore humanitus accedente, non tamen religionem ullatenus excedentes potestate percelli. An & hæc justa ratione principi suggerenda non erant? Regiæ civitatis honore sublimis, si factus erat illa Regia civitate sublimior, tanto magis in his suggerendis debuit esse constantior? Si autem in his quæ pro religione fuerant exerenda, extitit contemptibilis, atque despectus, & aut segnis, aut fiduciam non habens intimandi, in quo per Regiam civitatem major effectus est? an ut per ea suæ prævaricationis exerceret potius tyrannidem, quam causas religionis legitime procuraret (1)? Nathan Propheta palam publiceque in facie

(1) 2. *Reg.* 12.

facie Regi David, & commissum pronuntiavit errorem, & ipsum commisisse nnn tacuit; & confessione correctum consequenter absolvit: beatæ memoriæ Ambrosius Mediolanensis Sacerdos ecclesiæ, majori Theodosio Imperatori communionem publice palamque suspendit, atque ad pœnitentiam redegit regiam potestatem: beatæ memoriæ Papa Leo (sicut legitur) Imperatorem Theodosium juniorem Ephesino latrocinio libere coarguit excedentem: sanctæ memoriæ quoque Papa Hilarus Anthemium Imperatorem, cum Philotheus Macedonianus ejus familiaritate suffultus diversarum conciliabula nova sectarum in urbem vellet inducere, apud Beatum Petrum Apostolum palam ne id fieret, clara voce constrinxit, in tantum ut non ea facienda cum interpositione sacramenti idem promitteret Imperator: sanctæ memoriæ nihilo minus Papa Simplicius, & post eum sanctæ memoriæ Papa Felix, non solum Basiliscum tyrannum, sed etiam Imperatorem Zenonem pro iisdem ipsis excessibus auctoritate libera sæpius increpasse no-

scun-

ſcuntur : flectique potuiſſet, niſi Conſtantinopolitani præſulis accenderetur inſtinctu, qui particeps externæ communionis effectus, neceſſario in quod inciderat, jam fovebat, malens in ſuæ prævaricationis obſtinatione perſiſtere, quam curandus ad ſalubria remeare, ſicut ipſe rerum probavit eventus. Ecce nuper Honorico Regi Vandalicæ nationis vir magnus & egregius Sacerdos Eugenius Carthaginenſis Epiſcopus, multique cum eodem catholici Sacerdotes conſtanter reſtiterunt ſævienti, cunctaque extrema tolerantes, hodieque perſecutoribus reſiſtere non omittunt. Nos quoque Odoacri barbaro hæretico regnum Italiæ tunc tenenti, cum aliqua non facienda præciperet, Deo præſtante nullatenus paruiſſe manifeſtum eſt. Hic autem vir bonus Acacius, & Sacerdos eximius in tantum ſe & ſuggerere potuiſſe monſtravit, & noluiſſe deprompſit, immo faviſſe patefecit; ut & Imperator cuncta ſe ex ejus geſſiſſe conſilio non taceret, & ipſe Imperatorem magnis præconiis elevaret iſta facientem; ſeſeque prodidit his agen-

dis

dis rebus fuisse participem. Sed esto, Calendion Imperatoris nomen abstulerit; Joannes principi mentitus fuisse jactetur: quæ tamen cum novæ essent causæ, nova debuit ecclesiastica provenire discussio? an qui in hominem Imperatorem peccasse dicebantur, nulla interveniente Synodo dejici debuerunt; & in Deum, qui summus & verus est Imperator, Acacium delinquentem, sinceramque communionem divini sacramenti studentem miscere cum perfidis, secundum Synodum, qua hæc est damnata perfidia, non oportebat expelli? Quid de innumeris per totum Orientem catholicis Sacerdotibus propria sede depulsis, & indubitanter hæreticis intromissis? Novæ certe erant causæ; & his consequenter nova Synodus debebatur. Cur tunc non venit in mentem, ut in talibus causis peteretur a Principe saltem qualiscumque Synodus celebranda, ut quocumque vel colorato judicio traditionis ecclesiasticæ passim Pontifices viderentur excludi, non solum quarumcumque urbium Sacerdotes, sed Metropolitani incunctanter antistites?

His omnibus cum non restitit suggestione qua potuit, consensit Acacius, communicando cunctis, qui in catholicorum locum hæretici fuerant subrogati: Apostolus autem dicit (1): *Non solum qui faciunt, sed & qui consentiunt facientibus*, reos indubitanter adscribi. An hæc licuit sæculari potestati & actis talibus, Acacio consentiente absque ulla Synodo, quam ipsa rerum novitas exigebat, absque Sedis Apostolicæ consultatione perficere; & Sedi Apostolicæ non licuit, secundum tenorem Synodi Chalcedonensis in veteri utique causa, & veteri constituto juxta definitionem damnata, inimicis Synodi Chalcedonensis Acacium communicantem a sua communione depellere? Sed inquiunt: Acacius principi obviare non potuit. Cur Basilisco, quia voluit, obviavit? cur ipse Zenoni ne palam Petro Antiocheno quamvis latenter hoc fecerit communicare videretur, non commodavit assensum? ecce resultanti non institit Imperator: ecce vim nolenti non intulit: ecce refugienti contagia ma-

(1) *Rom.* 2.

manifesta concessit: postremo, cur tanto tempore, cum ista gererentur, vel gerenda cognosceret, non ad Sedem Apostolicam, a qua sibi curam (a) illarum regionum noverat delegatam,

(a) I. Pro ea, qua Romanus Pontifex distinetur *omnium Ecclesiarum sollicitudine* [Innocentius I. epist. 30. n. 1., & 2. apud Constant], curam Orientis Simplicius Papa I. Acacio Patriarchæ CP. delegaverat, ut S. Sedem certiorem faceret de iis, quæ illic gererentur, *quæque ad Catholicæ veritatis custodiam pertinebant*. *Simpl. epist.* 18. *n.* 1. *ibid.* Id muneris integre, fideliterque executus Acacius Petri Mongi flagitia, & perversa dogmata Simplicio retulit. Verum deinde Petri, quem accusaverat, ac damnaverat, partibus studuit & incassum commonitus, ut resipisceret, Romanorum Pontificum anathema commeruit: De qua re fuse disserit S. Gelasius in hac Epistola. Quamobrem liquet Acacium recensendum esse inter eos, qui etiamsi præcipuarum Sedium Antistites, tamen erant, & nuncupabantur Vicarii Apostolici, & Pontificis Romani vices in suis provinciis obibant. Immo longe antea alios Acacii Prædecessores illo officio functos esse colligi potest ex eo, quod S. Leo Magnus apud Impera-

referre maturavit ? Sed prius laudator factus est ipse gestorum, quam vel præ-

torem Marcianum Constantinopoli constituit suum Vicarium, & Apocrisarium, seu Nuntium Julianum Episcopum Coensem (Leo epist. 104.), *quia in Episcopo CP.* Anatolio *catholicus vigor non est, nec multum aut pro sacramento humanæ salutis, aut pro sua est æstimatione sollicitus*. Imperatori autem Marciano epist. 102. hæc scripsit: *Illud quoque Clementiæ Vestræ benevolentiam peto, ut veneratorem vestrum Julianum Episcopum in vestro, sicuti facere dignamini, habeatis affectu, cujus obsequiis præsentiæ meæ vobis imago reddatur. Nam & de fidei ejus sinceritate confidens, VICEM IPSI MEAM contra temporis nostri hæreticos delegavi atque propter ecclesiarum, pacisque custodiam, ut a Comitatu vestro non abesset, exegi: Cujus suggestiones pro Concordia catholicæ unitatis tamquam meas audire dignemini*. Quamobrem cum temporis decursu Patriarchæ CP. in hujus officii partibus explendis parum sollicitos sese exhiberent, Summi Pontifices suos Apocrisarios, seu Responsales, qui hodie Nuntii Apostolici nuncupantur, illuc miserunt, ut apud Imperatores consistentes fidei, Ecclesiarum, Sedisque Apostolicæ negotia peragerent. Hujusmodi munere S. Gre-

præmoneret talia esse tendanda, vel ne tentarentur obsisteret, sicut sub
O o 3 Ba-
gorius Magnus, qui pollebat sacra doctrina, pietate, ac prudentia Christiana, egregie perfunctus est apud Imperatorem Mauritium magno totius Ecclesiæ, Sedisque Apostolicæ bono ita ut Nuntiorum Apostolicorum absolutissimum exemplar existat: quod pro virili describere curavimus in ejus Vita anno 1758. Romæ edita.

II. Ex annalibus Ecclesiasticis compertum est aliis etiam in regionibus Vicarios Apostolicos a Romanis Pontificibus institutos fuisse, qui *in partem sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis vocati* (S. Leo M. ad Anastasium Thessal. ep. 14. edit. Ballerin.) *res aut suo studio componerent, aut Sedi Apostolicæ referrent, ac reservarent* judicandas, atque finiendas. Tales fuere in Illyrico Episcopus Thessalonicensis, in Galliis Arelatensis, in Hispania Hispalensis, aut Illicitanus, in Sicilia Syracusanus; cui ita scribit S. Gregorius Magnus (*lib. 2. ep. 4.*): *Super cunctas Siciliæ Ecclesias te reverendissimum virum Maximianum fratrem, & Coepiscopum meum vicem Sedis Apostolicæ ministrare decernimus, ut quisquis illic religionis habitu censetur, fraternitati tuæ ex nostra auctoritate subjaceat: quatenus eis posthac necessarium*
non

Basilisco jam fecerat. Cur illis ceteris communicare consensit, qui depulsis
ca-

non sit ad nos pro parvulis caussis tanta maris spatia transmeando pervenire. Sed si qua fortasse difficilia exsistunt, quæ fraternitatis tuæ judicio dirimi nequaquam possunt, hæc solummodo judicium nostrum flagitant, ut sublevati de minimis, in caussis majoribus occupemur. Animadvertendum tamen est ipsum Gregorium Magnum quandoque etiam Defensoribus Clericis, uti *Petro* Romanæ Ecclesiæ *Subdiacono* (lib. 1. ep. 9.) *intra Provinciam Siciliam vices suas commisisse*. Hinc, & ex aliis Ecclesiasticæ traditionis testimoniis, & exemplis apertissime constat, (quod supra in nota pag. 519. breviter probavimus), Romanos Pontifices S. Petri Apostolorum Principis Successores ex vi divini Primatus, & jure maximam veræ jurisdictionis potestatem in universas Ecclesias semper exercuisse omnibus bonis morem gerentibus. Plura facili negotio in id possent colligi, ac digeri ex SS. Patrum Damasi, Siricii, Innocentii, Leonis Magni, & aliorum Summorum Pontificum usque ad S. Gregorium Magnum Epistolis mira doctrina, prudentia, sapientia, & sacræ disciplinæ zelo refertissimis, quæ præsertim ab Episcopis, & a S. A. administris diurna, nocturnaque manu versandæ essent.

catholicis Sacerdotibus indubitanter hæretici singulis urbibus fuerant substituti ? Postremo ille defuit suis partibus ; & quæ Sacerdoti catholico competerent , agere fastidivit : ideo Sedes Apostolica quod ad eadem pertinebat, vel potuit, vel debuit præterire ? Quolibet igitur modo hæreticorum complicem refutavit , & consortem communionis externæ a sua communione dimovit : nec opus fuit nova Synodo, cum veteris constituti sufficienter hæc forma præscriberet : nec opus fuit ut hæc scienda Orientis Episcopis intimaret , quos ex expulsione catholicorum , quæ agebantur in causa fidei , non ignorasse manifestum est ; & communicando hæreticis subrogatis , facto tali consensisse non dubium est ; etiam cum externæ communionis effectis nec potuisse , nec debuisse Sedis Apostolicæ scita tractari.

Ecce agnoverunt in eorum professione , qui constantissime perdurarunt, quid fidei communionique catholicæ deberetur. Ecce agnoverunt quemadmodum a talibus recedendo , imo talibus contra moliendo , a fide & com-

munione catholica deviarit Acacius, seque pariter cum eodem errori subdiderint. Ecce agnoverunt quam justis ex causis pro fide & communione catholica atque apostolica, cui & illi qui in ea persliterant congruebant, & hi qui perstantibus obviabant, ab eadem docebantur alieni, Sedis Apostolicæ auctoritate sit remotus Acacius, (ad cujus præcipue vocatus examen vel venire vel mittere non curavit, ut se de his omnibus, ut confidebat, absolveret), ejusque pariter quicumque complices extiterint, atque ab illa merito cum his communione discretus, a qua se ipse primum cum suis consortibus catholicis Pontificibus discrepando cognoscitur separasse: jureque sententiam ille damnationis excepit ceteris consortibus promulgandam; qui solus pro omnibus suis consortibus in communionem se recidisse perfidiæ ad Apostolicam Sedem missis literis est professus. Cui Acacio si communicaverant Orientales Episcopi antequam huc referretur, pari utique reatu sine dubio probabantur involvi, jureque per illum transgressionis senten-

tentiam susceperunt, tanquam facti cum eodem communionis externæ; qui utique non consuli tamquam nostræ communionis homines jam deberent, sed tamquam in contrario positi consortio refutari.

Si vero non communicaverant antequam Acacius huc referret, & communicantem notare debuerant, & ipsi de eodem potius huc referre, atque Apostolicæ Sedis vigore perculsum merito comprobare, cumque Sede Apostolica tantisque illis catholicis Pontificibus magis tenere corcordiam. Sed quia ab illorum societate desciverant, & eorum successoribus communicare delegerant: ideo cum Sede Apostolica minime congruebant; quia in sortem reciderant prævaricatoris Acacii: & illius se sine dubio pervidebant sententia consequenter astringi; ob hoc eum videri nolebant esse damnatum, quia se cognoscebant in eadem prævaricatione damnatos, in qua hodie quoque manere persistunt. Sed sicut ii simili conditione constricti complicem suum non possunt judicare non jure damnatum, neque reum possunt

com-

competenter absolvere ; sic illo juste prævaricatore damnato ipsi quoque pari jacent damnatione prostrati, neque nisi resipiscentes, inde poterunt prorsus absolvi : quia sicut per unum scribentem eorum omnium vulgata transgressione qui in eamdem perfidiæ reciderant actionem ; sic in uno eodemque qui pro omnibus scripserat, vel scribendo omnium prodiderat voluntates, transgressione punita, pariter quoque cum eodem, vel in eodem est complicum transgressio punita cunctorum.

Quæ tamen sententia in Acacium destinata, etsi nomina tantummodo Præsulis Apostolici, cujus erat utique potestatis legitimæ, probatur esse deprompta, præcipue cum secreto dirigenda videretur : ne custodiis ubique prætentis dispositio salutaris quibuslibet difficultatibus impedita necessarium habere non posset effectum : tamen quia orthodoxis ubique dejectis, & hæreticis tantummodo eorumque consortibus jam relictis in Oriente, catholici Pontifices aut residui omnino non essent, aut nullam gererent liber-

bertatem: plurimorum in Italia catholicorum congregatio Sacerdotum rationabiliter in Acacium ſententiam cognovit fuiſſe prolatam, quæ congregatio facta Pontificum non contra Chalcedonenſem, non tamquam nova Synodus contra veterem primamque cognovit: ſed potius ſecundum tenorem veteris conſtituti particeps apoſtolicæ executionis effecta eſt; ut ſatis appareat eccleſiam catholicam, Sedemque Apoſtolicam, quia alibi jam omnino non poſſet, ubi potuit, & cum quibus potuit, nihil penitus omiſiſſe, quod ad fraternum pertineret pro (*a*) in-

(*a*) I. Ut quis vere Catholicus ſit, neceſſe eſt, ut habeat internam fidei, & externam obedientiæ communionem cum Sede Apoſtolica, & cum Pontifice Romano in ea ſedente. Id omnes catholici Theologi docent, id clare evincitur ex univerſa Conciliorum, & SS. Patrum traditione, cujus quædam monumenta breviter delibabimus.

II. S. Iræneus, cujus verba fuſius ſuprare tulimus nota pag. 519. inquit: *Ad hanc Eccleſiam* [nempe Romanam] *propter potiorem principalitatem neceſſe eſt omnem convenire Eccleſiam: hoc eſt, qui ſunt undique fideles.* Ju-

intemerata & sincera communione tractatum. Quæ cum universa noverint qui

Juxta sinceriorem horum verborum (addit Petrus de Marca lib. I. c. II. §. 7. Concordiæ) *interpretationem ea est vis unitatis, quæ principium, & originem a Petri sede trahit, ut cum ea sentiendi ceteris necessitatem imponat*. Sane ex S. Cypriano (ep. 55.) inde orta sunt schismata, & hæreses, quia non cogitatur unum esse summum Ecclesiæ Sacerdotem, cum quo omnes debent convenire. Probat autem idem esse servare unitatem cum Ecclesia catholica, & communicare cum Romano Episcopo scribens ad Cornelium Papam ep. 45. ; *Placuit ut per omnes omnino istic positos Episcopos litteræ fierent, ut te universi Collegæ nostri, & communicationem tuam idest Catholicæ Ecclesiæ unitatem, pariter & charitatem probarent firmiter, ac tenerent* : Et epist. 52. ad Antonianum : *Scripsisti etiam, ut exemplum earumdem litterarum ad Cornelium* Papam *trasmitterem, ut sciret te secum, hoc est cum Catholica Ecclesia communicare*. In lib. de unit. Eccl. ait : *Qui Cathedram Petri, super quem fundata est Ecclesia, deserit, in Ecclesia esse confidit?*

III. S. Ambrosius de excessu Satyri n. 47. : *Advocavit* Satyrus *ad se Episcopum, nec ullam*

qui videntur Ecclesiis Orientalibus nunc præesse ; propterea Christianam reparari

nullam veram putavit nisi veræ fidei gratiam ; percontatusque ex eo est utrumnam cum Episcopis catholicis , hoc est cum Romana Ecclesia conveniret. Gratianus Imp. ut fidei catholicæ consuleret , Hæreticorumque fraudibus aditum omnimode præstrueret, sanxit (*ex Theodorito lib.* 5. *c.* 2.) *Sanctas Ecclesias trahi his , qui Damasi Papæ communicationem amplexarentur* . Sed audiendus S. Hieronymus ad Damasum ep. 14.: *Ego Beatitudini tuæ , id est , Cathedræ Petri communione consocior ; super illam Petram ædificatam Ecclesiam scio . Quicumque extra hanc domum agnum comederit , profanus est : Si quis in arca Noe non fuerit , peribit regnante diluvio &c. Non novi Vitalem , Meletium respuo , ignoro Paulinum , quicumque tecum non colligit , spargit ... Dignare scripta trasmittere , simul etiam cui apud Antiochiam debeam communicare , significes : quia Campenses cum Tharsensibus copulati nihil aliud ambiunt , quam ut auctoritate communionis vestræ fulti tres hypostates cum antiquo sensu prædicent* . Eadem repetit epistola 16. ad eumdem : & in epitaphio Marcellæ ait S. Athanasium , & Petrum Alexandrinos contra Arianorum perfidiam communione S.

rari legitima curatione refugiunt unitatem: quia occasionem dissensionis hu-

S. Sedis se tutatos fuisse, ad eamque, tamquam ad tutissimum portum, confugisse.

IV. S. Optatus Milev. lib. 2. contra Parmen.; *Negare non potes scire te in Urbe Roma Petro primo Cathedram Episcopalem esse collatam, in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus, in qua una Cathedra unitas ab omnibus servaretur, ne ceteri Apostoli singulas sibi quisque defenderent, ut jam schismaticus, & peccator esset, qui contra singularem Cathedram, alteram collocaret. Ergo Cathedram unam; quæ est prima de dotibus, sedit prior Petrus, cui successit Linus... Damaso Siricius, hodie qui noster est socius, cum quo nobiscum totus orbis commercio formatarum in una communionis societate concordat. Vestræ Cathedræ vos originem reddite, qui vobis vultis sanctam Ecclesiam vindicare*. Eodem peremptorio argumento utitur S. Augustinus contra Donatistas, qui *epist.* 43. *edit. Maurinæ* Cæcilianum defendit ex eo maxime, quod constanter *Romanæ Ecclesiæ, in qua semper Apostolicæ Cathedræ viguit principatus, per communicatorias litteras fuit conjunctus*, e contra probat *lib.* 2. *c.* 51. *adversus Petil.* Donatistas esse hæreticos ex eo

hujus suis ambitionibus suffragantem deponere jam recusant; quia sine au-
ᵭo-

eo, quod non communicarent cum Cathedra Apostolica, *in qua sedit Petrus, & in qua hodie Anastasius sedet*. S. Felix III. ad Thalassium. *Expectet dilectio tua Apostolicæ Sedis jussionem, & sic Ecclesiæ Cantinopolitanæ sacra se communione conjungat, si in participatione B. Petri, & Catholicæ veritatis desiderat permanere*.

V. Joannes Patriarca CP. ad Hormisdam Papam profitetur se subscribere omnibus, quæ per suos Legatos præceperat Pontifex, ut optatissimam, & necessariam posset consequi S. A. communionem, *quia in illa inviolabilis semper custoditur religio*. Similia asserunt Episcopi Dardaniæ ad Gelasium scribentes, & Justinianus Imp. cujus verba videsis supra in nota pag. 558. Simmachus I. Ep. 7. ad Anastasium Imp.; *Omnes Catholici Principes sive cum imperii gubernacula susceperunt, sive cum Apostolicæ Sedis novos agnoverunt Præsules institutos, ad eam sua protinus scripta miserunt, ut se docerent ejus esse consortes*.

VI. Hinc S. Gregorius M. lib. 10. ep. 31. hanc ejurandi schismatis, & hæreseos formulam præscripsit: *Prona voluntate ad unitatem Sedis Apostolicæ divina gratia duce reversus sum... Sub ordinis mei casu. &*

ctoritate Sedis Apostolicæ omnium ecclesiarum passim jura confundunt, magis

& anathematis obligatione promitto, semper me in unitate sanctæ catholicæ Ecclesiæ, & communione Romani Pontificis per omnia permansurum. Quanti S. Sedis, & Pontificis in ea sedentis sacram communionem semper duxerint doctiores & probiores quique præsertim in Gallia, & Hispania, liquet ex epistola 87. S. Aviti Viennensis, ex Carolino libro 1. c. 6., ex Alcuino de div. offic. c. 40., ex Hincmaro opusc. 17. & 41., ex Ratramno contra Græcos lib. 1. c. 1., & lib. 2. c. ult., ex Nicolao de Cusa ep. 1. & 2. ad Bohemos, & ex epistola 51. Hormisdæ I. ad cunctos Hispaniæ Episcopos. Præstat audire Hincmarum ita scribentem ad Papam Nicolaum I.: *Modis omnibus, quantum Deus donaverit, providere studebo, ne a communione Sedis Apostolicæ, quod absit, quolibet modo extorrem me ultimus dies, qui mihi incertus est, & subito venire potest, inveniat*; & infra; *Quanto magis Pontificis Apostolicæ Sedis verbum, & quam obedienda sit ipsius præceptio, etiam sine ulla admirationis adjectione cognoscit.*

VII. Concilium Oecumenicum CP. anno 869. act. 1. hæc habet; *Sequentes in omnibus Apostolicam Sedem, & observantes ejus*

gis eligentes in errore persistere, quam præsumptionum suarum perdere facul-

ejus omnia constituta speramus ut in una communione, quam Sedes Apostolica prædicat, esse mereamur, in qua est integra & vera Christianæ religionis soliditas. Promittentes etiam, sequestratos a communione Ecclesiæ Catholicæ idest non consentientes Sedi Apostolicæ, eorum nomina non esse recitanda inter sacra mysteria. Quam sit reverenda, & ad salutem æternam adipiscendam necessaria S. Sedis communio. *patuit* (inquit cl. Thomassinus in fine dissertationis 16. in Concilia) *in Oecumenicis Synodi Sexta, Septima, Octava, ubi non recto tantum fidei dogmati, a quo deviaverant, sed Romanę etiam Ecclesię communioni se restitui Gręci laboraverunt. Patuit in octava maxime, ubi nugantes Photiani Episcopi, multos Sede Romana damnante absolutos, absolvente damnatos fuisse, a Metrophane Orientalium Episcoporum longe doctissimo refutati sunt. Patuit in Athanasii denique, Petri, Chrysostomi, Flaviani causa, & complurium istiusmodi, quos pręter fas damnatos Romana Sedes restituit vel uno maxime communionis suę beneficio*. Profecto non sine intimo doloris sensu recolere possumus memoriam illarum Ecclesiarum, quæ in Africa, Græcia, Asia, Syria, &

tatem, plus usurpationum suarum licentiam diligentes quam divini judicii tenentes corde respectum. In quo necesse est velint nolint tam de fidei communionisque catholicæ sinceritate neglecta, quam de paternis canonibus evidenter irruptis recipiant quod merentur: nisi dum hic tempus admittit hæc damnationis æternæ pericula correctis mentibus studeant declinare, ut possint non tales permanere, quibus insolubilis est lata sententia; sed a talibus recedentes, ab eadem sententen-

& in toto Oriente pietate, ac doctrina adeo inclaruere, quæque cum sese a S. Sedis, & Pontificis Romani communione divulserint, tamquam rami a radice præcisi exaruere ita, ut errorum omnium, abominationum; ac superstitionum colluvie fædatæ in summa rerum humanarum, & divinarum inscitia squalleant, & sub barbarico jugo commeritas luant pœnas, quas æternæ, quod longe deterrimum est, consequentur. De aliis etiam Ecclesiis, quæ post annum 1500. a fide, & communione Sedis Apostolicæ desciverunt, deplorandum maxime est, quod in ipsis hæreses, effræna opinandi licentia, & ipsa impietas late grassentur.

tentia non teneri : quæ ſicut in errore durantibus nunquam ſolvenda præfixa eſt : ſic ab his erit aliena , qui extiterint puniendæ pravitatis immunes.

Hæc vero ad inſtructionem veſtræ dilectionis ſatis abundeque ſufficere judicamus , quamvis eadem latius , ſi dominus conceſſerit facultatem , ſtudeamus exponere : quatenus & fidelium quiſque cognoſcat , nihil Apoſtolicam Sedem (quod abſit) præpropere cenſuiſſe, & non habere quod juſte poſſit opponere , perverſa doceatur improbitas . Recte autem faciet veſtra dilectio , ut iſta quæ ſcribimus, pariter catholicis & contraria ſapientibus innoteſcant : quo & ſanis neceſſaria firmitas , & male ſanis competens medicina præbeatur . Datum Kalendis Februarii [a] , Victore viro clariſſimo conſule.

(a) Tum in editione Pariſiana Harduini in Veneta Coleti in margine hic recte admonetur pro Victore *Viatore* ſcribendum eſſe , qui ex adprobatis , genuiniſque Faſtis, laterculiſpue conſularibus anno Chriſti 495. Conſul proceſſit , quo S. Gelaſius , ut in monito ſupra tetigimus , hanc epiſtolam exaravit .

TABULA GENERALIS

S. Bernardi Abbatis de Consideratione Libri quinque ad Eugenium tertium.

LIBER II.

LIBER III.

LIBER IV.

LIBER V.

CAP.

F I N I S.

